

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**ALMANYA'DA ÇOCUKLARI KORUMA ALTINA ALINAN GÖÇMEN
AİLELERE YÖNELİK KORUMA HİZMETLERİNİN İNCELENMESİ**

Fikret YAMAN

Doktora Tezi

Ankara, 2018

ALMANYA'DA ÇOCUKLARI KORUMA ALTINA ALINAN GÖÇMEN AİLELERE
YÖNELİK KORUMA HİZMETLERİNİN İNCELENMESİ

Fikret YAMAN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

Fikret YAMAN tarafından hazırlanan, "Almanya'da Çocukları Koruma Altına Alınan Göçmen Ailelere Yönelik Koruma Hizmetlerinin İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 14.05.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Sema BUZ (Başkan)

Prof. Dr. Tarık TUNCAY (Danışman)

Doç. Dr. Elif GÖKÇEARSAN ÇİFCİ

Doç. Dr. Emrah AKBAŞ

Doç. Dr. Ercüment ERBAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

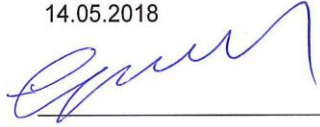
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☒ Tezimin/Raporumun iki yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

14.05.2018

Fikret YAMAN

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

o Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etseniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

o Tezimin/Raporumun 14.05.2020 tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

o Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

14/05/2018

Fikret YAMAN

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, Prof. Dr. Tarık TUNCAY danışmanlığında tarafımdan retilildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Fikret YAMAN

TEŞEKKÜR

Doktora çalışmam, birçok değerli ismin katkıları ile şekillenmiş ve sonuca ulaşmıştır. Bu anlamda, araştırmaya değer katan insanlara teşekkürü bir borç biliyorum.

Öncelikle, tez danışmanım Prof. Dr. Tarık Tuncay'a araştırma konusunun seçiminden itibaren yol göstericiliği ve sıcak yaklaşımından dolayı teşekkür ediyorum. Çalışmam boyunca hocamın, beni sürekli motive etmesi ve cesaretlendirmesi araştırmamın sonuçlanmasında etkili olmuştur. Ayrıca, araştırmamın bütün süreçlerinde yaptığı önemli dokunuşlarla bakış açımın ve doğal olarak araştırmamın da içeriğinin zenginleşmesini sağlamıştır.

Tez İzleme Komitemde yer alan Doç. Dr. Elif Gökçearslan Çifci'ye ve emekli olması nedeniyle ayrılan Yrd. Doç. Dr. Filiz Demiröz'e araştırma boyunca verdikleri destek için teşekkür ediyorum. Tez İzleme Komitelerinde araştırma üzerinde yaptığımız görüşmeler, hocalarımdan verdiği geri bildirimler araştırmamın olgunlaşmasında önemli katkılar sağlamıştır. Sıcak ve samimi paylaşımlarından dolayı kendilerine müteşekkirim.

Tez İzleme Komitesi'ne, Filiz Demiröz hocamızın emekliye ayrılması nedeniyle sonradan dâhil olan Doç. Dr. Emrah Akbaş'a yaptığı katkılar için teşekkür ediyorum.

Değerli vaktini ayırıp doktora çalışmamı okuması ve yaptığı katkılardan dolayı Almanya/Berlin Alice Salomon Üniversitesi'nde hocalık yapan ve aynı zamanda sosyal pedagog olan Işık Şekerli'ye teşekkür borçluyum.

Almanya'da aileler ve uzmanlarla yaptığım görüşmelerin planlanması ve gerçekleştirilmesi noktasında ekip olarak bana sürekli destek olan Almanya'daki meslektaşlarım Harun Kandemir, Dilek Batın Özkan, Meryem Bayrak, Sabri Aydın ve Duesseldorf Aile Ataşe Vekili Raci Mazi'ya minnettarım. Kuşkusuz onları destekleri ile bu araştırma sonuçlanmıştır.

Almanya'da kaldığım süre içerisinde desteğini sürekli yanımda hissettiğim Said Başaran'a teşekkür ediyorum.

Almanya'da Düsseldorf Aile Ataşeliği görevim ve araştırma süreci boyunca, konaklama başta olmak üzere her türlü kolaylığı sağlayan DİTİB Eller Camisi yönetimine teşekkür borçluyum.

Araştırma kapsamında görüştüğüm ailelere ve uzmanlara araştırmaya verdikleri katkı ve beni evlerinde/işyerlerinde ağırlamaları ve misafirperverlikleri için teşekkür ediyorum.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nde görev yapan ve bana destek sunan meslektaşlarıma, Bakım Hizmetleri Daire Başkanı Mustafa Bilir'e, özellikle doktora ders dönemimde Çocuk Hakları Daire Başkanı olarak gösterdiği kolaylıklardan dolayı Abdullah Özbay'a, Hacettepe Üniversitesi sosyal hizmet akademisyenleri arasında bulunan, yüksek lisans ve doktora çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen Doç. Dr. Ercüment Erbay'a müteşekkirim.

Kendilerinden ders aldığım ve mesleki ve akademik hayatımın şekillenmesinde katkıları bulunan Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü öğretim üyelerine teşekkür ediyorum.

Son olarak; aileme, vakitlerinden çaldığım eşim ve çocuklarıma bu süreçteki destekleri, cesaretlendirmeleri ve gösterdikleri sabır için minnettarım.

ÖZET

YAMAN, Fikret. *Almanya’da Çocukları Koruma Altına Alınan Göçmen Ailelere Yönelik Koruma Hizmetlerinin İncelenmesi*, Doktora Tezi, Ankara, 2018.

1960’lı yıllardan itibaren Almanya’ya başlayan işçi göçü, çeşitli sorunları beraberinde getirmiştir. Bu sorunlar arasında yer alan ve son yıllarda sürekli gündemde olan çocukları koruma altına alınan Türkiyeli göçmen ailelere yönelik koruma hizmetlerini, bilimsel olarak ele alan bütüncül bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Bu araştırmanın temel amacı, çocukları koruma altına alınan göçmen ailelerinin çocuk koruma sistemleri ile olan deneyimlerini, onların diliyle ortaya koymaktır. Araştırma, literatür okuması ile birlikte çocukları Gençlik daireleri tarafından koruma altına alınan göçmen ailelere sunulan hizmetleri ve yaşanan sorunları anlamaya ve anlamlandırmaya çalışmaktadır. Araştırmanın alt amaçları bağlamında; çocuk selametinin tehlikede olması, uluslararası çocuk korumada Almanya’nın yeri, göçmen ailelerin Gençlik dairelerine yönelik bakış açıları ve kültüre duyarlı sosyal hizmet sunumu ele alınmıştır.

Çocuk koruma sistemleri ile muhatap olan göçmen ailelerin koruma altına alınma öncesi, süreci ve sonrasında neler yaşadıklarını ortaya koymak için niteliksel araştırma yöntemi seçilmiştir. Bu kapsamda, Almanya’da çocukları koruma altına alınan 17 göçmen aile ve çocuk koruma alanında çalışan 9 uzman ile derinlemesine yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma bulgularına bakıldığında, geniş bir sosyal hizmet ağına sahip olmasına rağmen Gençlik daireleri, göçmenlerin gözünde “korku ve güvensizliği” temsil etmektedir. Göçmen aileler, küçük yaşlardan itibaren Gençlik dairelerinin çocuklar için tanıtıldığını, teşvik edildiğini ve ailenin özel alanına müdahale edildiğine inanmaktadır. Diğer taraftan, koruma altına alınma öncesi, aileler ve çocuklar arasında yaşanan en büyük sorunlardan birinin gelenek ve modernlik

çatışması olduğu söylenebilir. Aileler ve çocukları arasında yaşam tarzı ve değerler anlamında çatışma yaşanmaktadır.

Aileler ve uzmanlarla yapılan görüşmelerde, Almanya’da çok kültürlü sosyal hizmet konusunda çalışmalar bulunmakla birlikte sistemli bir hizmet sunumunun olmadığı dile getirilmiştir. Öte yandan, göçmen aileler çocuk koruma çalışanları tarafından anlaşılmadıklarını, kültür ve değerlerinin saygı görmediğini ve yargılandıklarını düşünmektedir. Aileler dil, kültür ve inançlarının hizmet seçiminde dikkate alınmadığını ve koruma altına alınma sürecinin çocuklarının dil, kültür ve yaşam biçimleri üzerinde olumsuz değişimlere yol açtığını söylemiştir. Araştırmanın en dramatik bulgularından biri de, koruma altına alınma sürecinin göçmen aileler tarafından ölüm ve kayıp olarak değerlendirilmesidir. Aileler, çocuklarının kendilerinden habersiz olarak koruma altına alınmasını ve bu süreçte çocuklarına ulaşamamayı “ölüm ötesi” olarak algılamaktadır.

Almanya’daki Türkiyeli göçmen ailelere yönelik çocuk koruma hizmetlerinin ilk defa incelendiği bu araştırma, resmin bütünü anlamında bir iddiada bulunmaktan çok yaşanan deneyimler anlamında bir kesit sunmaktadır. Göçmen ailelere yönelik koruma hizmetlerinin daha iyi anlaşılması ve görünür kılınması için daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda yeni araştırmaların, ailelerin yanı sıra aile odaklı ve kuruluş bakımı hizmetlerinden faydalanan çocukların ve çocuk koruma sistemlerinden ayrılan gençlerin deneyimlerine odaklanması gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler

Gençlik Dairesi, Göç, Çocuk Selametinin Tehlikede Olması, Uluslararası Çocuk Koruma, Kültüre Duyarlı Sosyal Hizmet

ABSTRACT

YAMAN, Fikret. *An Examination of Protection Services Provided to Children in Care From Immigrant Families in Germany*

The Turkish labour migration to Germany that started from 1960s has brought about various problems. Child protection services towards Turkish immigrant families whose children have been taken into care is amongst these problems that has constantly been on the agenda in the recent years yet not researched holistically so far.

The primary objective of this research is to set out the experiences of immigrant families, whose children have been taken into care, in their own language. The study strives to understand and make sense of the child protection practices towards Turkish immigrant families whose children have been taken into care by German Youth Welfare Services and the problems they experienced during this process. As part of the sub-objectives of this study, the topics of the child's well-being being put at risk, the position of Germany in international child protection, the attitudes of Turkish immigrant families towards Youth Welfare Services and culturally-sensitive social work practice are discussed.

Qualitative research method was chosen to set out the experiences of the families who came into contact with child protection services before, during and after their children were taken into care. As part of this, in-depth interviews were carried out with 17 Turkish immigrant families whose children had been taken into care and 9 expert who work in the field of child protection. The study found that Youth Welfare Services represent "fear and distrust" in the eyes of Turkish immigrant families. It also found that the families felt that Youth Welfare Services were introduced to children from early ages and that they were intervening in family's private sphere. One of the most significant problems that was experienced between families and their children before they were taken into care was found to be the clash of tradition and modernity in terms of differing lifestyles and values.

The absence of a systematically culturally sensitive social work practice came out in the interviews both with the families and experts although there is work

undertaken in the field of multicultural social work in Germany. Immigrant families feel they are not understood by child protection workers, their culture or values are not respected and they are judged by child protection workers. Additionally, families feel their children's cultural needs, i.e. religion, language are not taken into consideration and thus, their children's care experience is having negative impacts on their children's identity needs, i.e. language, lifestyles and culture. One of the most dramatic findings of the study was that families liken the experience of their children being taken into care to death. Families describe their children's abrupt accommodation without their knowledge and their subsequent inability to reach them as something beyond death.

This research, which is the first research that has examined child protection services towards Turkish immigrant families, is providing a snapshot of experiences of Turkish immigrant families whose children have been taken into care rather than claiming an understanding of the full picture. As such, there is need for more research in order to better understand the child protection practices towards immigrant families and how these impact on ethnic communities in order to pave the way for a service delivery that is child and family oriented rather than procedure driven. In this context, it is felt that there is research gaps in experiences of Turkish children who are in foster care or in children homes or who have left care and these areas would be useful for the future research to focus on.

Key Words

Youth welfare service, migration, the child's well-being being put at risk, international child protection, culturally sensitive social work practice.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iii
ETİK BEYAN	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
TABLolar LİSTESİ.....	xvi
 GİRİŞ	 1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMA BİLGİLERİ	3
1.1. ARAŞTIRMANIN SORUNU.....	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	5
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	6
1.4. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI	7
 2. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	 9
2.1. ALMANYA'DA ÇOCUK KORUMANIN TARİHSEL GELİŞİMİ	10
2.1.1. Nazi Dönemi Çocuk Koruma Politikaları	11
2.1.2. Demokratik Alman Cumhuriyeti Dönemi	13
2.2. ALMANYA'DA ÇOCUK SELAMETİ KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ	15
2.2.1. Çocuk Selametinin Tehlikede Olması.....	22
2.3. KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARA HİZMET SUNMA BİÇİMİ VE HİZMET YÜKLENİCİLERİ	25
2.3.1. Korunmaya Muhtaç Çocuklara Hizmet Sunma Biçimi	26
2.3.2. Hizmet Yüklenicileri	26

2.3.2.1.	Kamu Kapsamında Yer Alan Yükleniciler	27
2.3.2.2.	Sivil Toplum Kapsamında Yer Alan Yükleniciler	27
2.4.	GENÇLİK DAİRELERİ	28
2.4.1.	Koruma Altına Alma.....	30
2.5.	ÇOCUK KORUMADAKİ YAKLAŞIMLAR	35
2.6.	ULUSLARARASI ÇOCUK KORUMADA ALMANYA’NIN YERİ	42
2.7.	ALMANYA’DA GÖÇMENLERE YÖNELİK MEVZUAT VE UYGULAMALAR	49
2.8.	ÇOCUKLARI KORUMA ALTINA ALINAN GÖÇMEN AİLELERE YÖNELİK KORUMA HİZMETLERİ	53
2.9.	KÜLTÜRE DUYARLI SOSYAL HİZMET UYGULAMASI	58
3.	BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	65
3.1.	VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ.....	68
3.1.1.	Özneler.....	68
3.1.1.1.	Özneleri Tanıtıcı Bilgiler	68
3.1.2.	Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Uygulama Süreci	74
3.1.3.	Veri Toplama Süreci.....	76
3.1.3.1.	Derinlemesine Görüşme	76
3.1.4.	Verilerin Analizi.....	79
3.2.	ETİK HASSASİYETLER	81
3.3.	SÜRE VE MALİYET	81
4.	BÖLÜM: BULGULAR VE ANALİZ.....	82
4.1.	ALMAN ÇOCUK KORUMA SİSTEMİ.....	83
4.1.1.	Çocuk Tanımı	83
4.1.2.	Çocuk Selametinin Tehlikede Olması.....	86
4.1.3.	Çocuk Koruma Görevlilerinin İkilemi.....	92
4.1.4.	Gençlik Dairelerine Yönelik Göçmen Algısı	95
4.1.5.	Çocukların “Kafasına Girme”: Ailenin Denetlenmesi	103
4.2.	KORUMA ALTINA ALINMA ÖNCESİ SUNULAN HİZMETLER VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR.....	107

4.2.1. Aile İlişkileri ve Kültürel Farklılıklar	111
4.3. KORUMA ALTINA ALINMA SÜRECİ VE YAŞANAN SORUNLAR	117
4.3.1. Çocukların ve Ailelerin Görüşlerine Başvurma	126
4.3.2. Yüklenici Kurumlar ve Göçmen Ailelerin Çocuklarının Faydalandıkları Hizmet Modelleri	129
4.3.3. Çocukların Haksız Yere Ailelerinden Koparılması ve Kendi Kültürlerinden Farklı Ailelerin Yanına Yerleştirilmesi Söylemi	131
4.3.4. Ailelerin Karşılaştığı Güçlükler.....	136
4.3.5. Ailelerin, Gençlik Dairesi Görevlilerinin Bireysel Yaklaşım ve Tutumlarına İlişkin Düşünceleri	139
4.3.6. Göçmen Olmanın Çocukların Koruma Altına Alınmasına Yönelik Etkileri.....	142
4.3.7. Kültüre Duyarlı Sosyal Hizmet Sunumu	145
4.3.8. Ailelerin Hakları, Bilinç Düzeyleri ve Başvuru Yöntemleri.....	153
4.4. KORUMA ALTINA ALINMA SÜRECİNİN ÇOCUK VE AİLE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	160
4.4.1. Koruma Altına Alınma Sürecinin Çocuklar Üzerindeki Etkileri	163
4.4.2. Koruma Altına Alınma Sürecinin Aile Üzerindeki Etkileri	168
4.4.3. Mahalle Baskısı/Damgalanma.....	172
5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER.....	175
5.1. KÜLTÜRE DUYARLI SOSYAL HİZMET	181
5.2. ÇOCUK POLİTİKASINA YÖNELİK ÇIKARIMLAR	182
5.3. ÖNERİLER	183
5.4. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİK KATKISI	185
KAYNAKÇA	187

EK 1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Aileler).....	198
EK 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Uzmanlar)	200
EK 3. Aydınlatılmış Onam Formu	201
EK 4. Orijinallik Raporu	203
EK 5. Etik Kurul Değerlendirme Raporu	205
EK 6. Örnek Derinlemesine Görüşme	206

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Korumma Altına Alınma Nedenleri	34
Şekil 2. Çocuk Koruma Görevlilerinin İkilemi	90

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çocuk ve Gençlik Refahı Alanındaki Harcamalar	29
Tablo 2. Yıllara Göre Koruma Tedbiri Uygulanan Çocuk Sayıları	32
Tablo 3. Koruma Tedbirinden Önce Çocukların Kaldığı Yer	33
Tablo 4. Ülkelere Göre Aile Bakımından Yoksun Çocukların Sayısı ve Oranı	44
Tablo 5. Aile Bakımından Yoksun Çocukların Koruma Altında Geçirdikleri Süre	44
Tablo 6. Bakım Altındaki Çocukların Faydalandıkları Hizmetler.....	45
Tablo 7. Kendi İsteği İle Koruma Altına Alınan Çocuk Sayıları	113

“Biz işçi istedik, insanlar geldi”.

Max Frisch

GİRİŞ

Örgütlü çocuk koruma sistemi, 21. yüzyıldan önce daha çok yetim, öksüz ve terk edilen çocuklar üzerinden şekillenmiştir. Buna karşın, günümüzde, aile yapısında meydana gelen değişimler, çalışma hayatı ve toplumsal sorunlardan dolayı çocuk koruma sistemine giren çocuk profili değişmiştir. Çocuk koruma konusu bu anlamda toplumsal gelişmelerin bir sonucudur. Diğer bir deyişle çocuk koruma alanı, toplumun aynasıdır.

Batı Avrupa ülkelerinde, sosyal politika anlamında çok kapsamlı ve büyük bütçeli aile politikaları yürütülmesine rağmen günümüzde evlenme oranlarının azaldığı, evlilik yaşının arttığı, aynı şekilde boşanmaların arttığı ve çocuk nüfus oranının da önemli oranda azaldığı bilinmektedir. Bu faktörlerin bütünü, doğrudan veya dolaylı olarak çocuk koruma alanı ile ilgilidir.

Aile, çocukların eğitimi ve büyümesi için doğal ve ideal ortam olmasına rağmen günümüzde ebeveyn bakımından yoksun büyüyen çocuk sayısı her geçen gün artmaktadır. Ebeveyn bakımından yoksun büyüyen çocuk sayısının en fazla olduğu Avrupa ülkelerinden biri de Almanya'dır. Almanya koruyucu ve önleyici hizmetlere çok önemli yatırımlar yapmasına rağmen koruma altına alınan ve dolayısıyla ebeveyn bakımından yoksun büyüyen çocuk sayısı her geçen yıl katlanarak artmaktadır.

Bu çalışmanın konusunu teşkil eden göçmen ailelerin çocuklarının koruma altına alınması ile ilgili olarak farklı ülkelerde yapılmış araştırmalar, göçmen çocukların çocuk koruma sistemlerinde daha fazla temsil edildiğini ortaya koymaktadır. Kuşkusuz bu durumun birçok nedeni vardır. Ancak, en önemli nedenlerden biri, farklı kültürlerin çocuk yetiştirme tarzlarının çocuk koruma sistemleri tarafından yeterince bilinmemesi ve buna uygun politikaların geliştirilmemesidir. Barn ve diğ. (1997) göre, etnik-azınlık gruplarına ait çocukların bakım sistemlerinde daha yüksek oranda yer alması,

göçmenlerin kültürlerinin çocuk koruma sistemleri ve çalışanları tarafından yeterince anlaşılmamasından kaynaklanmaktadır (akt. Laird, 2008).

Araştırmacı, Avrupa'nın en fazla nüfusuna ve aynı zamanda çocuk nüfusuna ve gelişmiş bir sanayiye sahip olan Almanya'nın çocuklara yönelik koruma politikalarını göçmenler özelinde incelemek üzere bu konuyu seçmiştir. Bu noktada, araştırmacının kişisel merakı kadar göçmen kökenli çocukların "haksız yere koruma altına alındıkları, Hristiyanlaştırıldıkları, ailelerinden zorla koparıldıkları, kültürel farklılıklarının dikkate alınmadığı" yönündeki iddialar da etkili olmuştur.

Araştırmacı için Almanya gibi bir ülkenin çocuk koruma politikasını, dolayısıyla göçmenlere yönelik hizmetlerini ve sorunlarını incelemek hem meşakkatli hem de keyifli bir yolculuk olmuştur. Çocuk korumaya ilişkin uluslararası literatür okuması sonucunda, ailelerinden zorla koparılan çocuklar ve Almanya'nın özellikle Nazi dönemindeki politikaları konusunda ilginç ve aynı zamanda üzüntü verici bilgilere ulaşılmıştır.

Araştırmada; bu bağlamda Almanya'daki çocuk koruma politikasının tarihsel gelişimi, ebeveyn bakımından yoksun çocuklara sunulan hizmetler, çocuk koruma yaklaşımı, uluslararası alanda Alman çocuk koruma sisteminin yeri, göçmenlere yönelik hizmetler, kültüre duyarlı sosyal hizmet ve diğer başlıklar sırasıyla ele alınmıştır. Araştırmanın devamında bulgular ve analiz bölümüne yer verilmiş, sonuç ve öneriler ile birlikte araştırma sonlandırılmıştır.

Araştırmanın, uluslararası çocuk koruma alanı ile ilgili olarak Türkiye'deki sosyal hizmet kuram ve uygulamasına katkı vermesi, akademisyen ve sosyal hizmet öğrencileri başta olmak üzere çocuk koruma alanında çalışan profesyonellere yeni bakış açıları kazandırması ümit edilmektedir.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BİLGİLERİ

Bu bölüm çerçevesinde öncelikle araştırmanın sorunu, amacı, önemi, tanımları ve kapsamına yer verilmiştir.

1.1. ARAŞTIRMANIN SORUNU

Dünya genelinde çocuk haklarını korumak ve çocuk refahını geliştirmek için 20. yüzyılın sonları ile 21. yüzyılda, yasal ve politika düzeyinde çok önemli düzenlemeler yapılmıştır. Bununla birlikte ihmal, istismar, şiddet gibi çeşitli nedenlerle koruma altına alınan diğer bir deyişle ebeveyn bakımından yoksun çocuk sayısı her geçen gün artış göstermektedir. Barber ve Delfabbro'ya (2004) göre; araştırmacılar, uygulayıcılar, gazeteciler ve politika yapımcıları artan bir şekilde dünya genelinde çocuklara yönelik aile dışı bakımın bir kriz içerisinde olduğundan yakınmaktadır.

Ülkeler, bu bağlamda çocukları ihmal ve istismardan en etkili bir biçimde koruyabilmenin yollarını aramaktadır. Bu doğrultuda, çıkarılan yasalar ve uygulanan plan ve programlar yeniden gözden geçirilmekte ve birçok ülke konuya yönelik yenilikçi politikalara yönelmektedir.

Öte yandan, Sanayileşme ile birlikte sosyal sorunların çeşitlendiği ve şiddetinin arttığı bilinmektedir. Sanayileşmenin kaçınılmaz sonuçlarından biri de uluslararası işgücü göçüdür. II. Dünya Savaşı sonrasında oluşan işgücü açığı üzerine, Türkiye'den Batı Avrupa ülkelerine ve özellikle de Almanya'ya bir göç hareketi başlamıştır. İşçi akımının düzenli gerçekleştirilmesini kolaylaştırmak ve göçmen işçi ve işverenlerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere Türkiye, Almanya ile 1961 yılında işgücü anlaşması imzalamıştır. Yurtdışında yaşayan 6 milyonu aşkın Türk toplumunun yaklaşık 5,5 milyonu, Batı Avrupa ülkelerinde yaşamaktadır¹.

¹<http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler.tr.mfa> (Erişim: 02.03.2018)

Diğer göç türlerinin sebep olduğu ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel sorunlar uluslararası göçte daha ileri boyutlarda yaşanmaktadır. Nuruan ve diğerlerine göre (2005), Alman Hükümeti 1979 yılına kadar Yabancılar Politikasını 'İş ve İşgücü Piyasası Politikası' olarak sınırlandırmış, konunun toplumsal boyutlarını büyük ölçüde ihmal etmiştir. Bu tarihten itibaren gündeme gelen entegrasyon politikalarının hedef kitlesi ise daha çok I. ve II. kuşak yabancı genç ve çocuklar olmuştur.

Her türlü göçün doğası gereği ortaya çıkardığı sorunlar, Almanya'ya göç eden Türkiyeli vatandaşlar tarafından ileri boyutlarda yaşanmıştır. Bu durumun göç eden vatandaşların nitelikleri (dil, eğitim, meslek) ile ilgili boyutları olduğu gibi Alman ve Türk makamlarının gerekli tedbir ve hizmetleri yeterince sağlamamış olmasıyla ilgili boyutları da vardır. Göç eden bireyler, ailelerinin parçalanması, eş ve çocuklarının ayrı yaşaması gibi sorunlarla veya yanlarında getirdikleri eş ve çocuklarının Alman toplumuna uyum sorunlarıyla baş başa kalmışlardır (Nuruan ve diğ., 2005: 8).

Türkiyeli göçmenlerin yaşadıkları sorunlardan bir tanesi de çocuklarının koruma altına alınmasıdır. Göçmen nüfusun yoğun olduğu Avrupa ülkelerinde, koruma altına alınan çocukların sorunları ve velayet hakkı konusunda Avrupa genelinde zaman zaman çeşitli şikâyetler gündeme gelmektedir. Özellikle Almanya'da koruma altına alınan çocuklar, gündemdeki yerini korumayı sürdürmektedir. Buna karşın, Avrupa'da çocukları koruma altına alınan aileler ile ilgili yapılan literatür araştırmasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nun 2013 yılında yaptığı çalışma dışında, bu konuyu bilimsel olarak ele alıp inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır.

Bu anlamda araştırmanın problemi, ailelerin koruma altına alınma süreci ve sonrasında neler yaşadıkları, çocuklarının hangi nedenlerle koruma altına alındıkları, ailelerin çocuk koruma sistemleri ile ilgili deneyimleri, aile ve çocuklar arasındaki ilişkileri ele alan araştırmaların olmamasıdır. Bu bağlamda, Türkiyeli

göçmen ailelerin Alman çocuk koruma sistemi ile ilgili deneyimlerinin bilimsel olarak incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla araştırmacıyı bu çalışmayı yapmaya yöneltten boyutlar, çocukları koruma altına alınan Türkiyeli göçmen ailelerin çocuk koruma sistemleri ile koruma altına alınma öncesi, süreci ve sonrasında neler yaşadıklarını bütüncül bir bakış açısıyla ele alan bir çalışmanın bulunmaması ve bu konudaki bilimsel bilgi eksikliğidir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma, literatür okuması ile birlikte çocukları Gençlik daireleri tarafından koruma altına alınan göçmen ailelere sunulan hizmetleri ve yaşanan sorunları anlamaya ve anlamlandırmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın alt amaçları aşağıda yer almaktadır:

Federal Almanya’da:

- Çocuk korumanın tarihsel gelişimi nasıl ilerlemiştir?
- Çocuk selametinin tehlikede olması kavramı süreç boyunca nasıl şekillenmiştir?
- Çocuk alanına ilişkin mevcut sosyal hizmet uygulamalarının örgütlenmesi nasıldır? Çocuklara yönelik bakım hizmeti hangi aktörler tarafından (kamu, özel, STÖ) ve ne oranda sunulmaktadır?
- Korunmaya muhtaç çocuklara ilişkin hangi hizmet modelleri mevcuttur ve bunlar ne şekilde işlemektedir?
- Çocukları koruma altına alınan göçmen ailelerin, gençlik dairelerine bakış açısı nasıldır?
- Çocuk koruma sisteminde, kültüre ve toplumsal farklılıklara duyarlı hizmet sunumuna yer veriliyor mu?
- Çocukları koruma altına alınan göçmen ailelerin, inanç ve kültürel özellikleri çocuklarının faydalandıkları hizmet seçiminde ne kadar dikkate alınıyor?
- Koruma altına alınma süreci ve sonrasında, göçmen aileler ve çocukları ne tür sorunlar yaşamaktadır?

- Çocuk koruma sistemleri, çocuk hakları bakış açısıyla değerlendirildiğinde, işleyen ve işlemeyen yönler nelerdir ve göçmen çocukların korunmasına yönelik olarak ne tür değerlendirme ve önerilerde bulunulabilir?

Yukarıda belirtilmiş olan sorulardan hareketle, araştırma konusu detaylı bir biçimde incelenmiş ve göçmen ailelerin Alman çocuk koruma sistemi ile olan deneyimleri ortaya konulmuştur.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde, korunmaya muhtaç çocuklara yönelik uygulamaların daha iyi anlaşılması, konuya yönelik bilimsel bilincin oluşması ve yaşanan sorunların çözülebilmesi için bilimsel çalışmalara gereksinim duyulmaktadır.

Türkiye kökenli göçmen ailelerin çocuklarının koruma altına alma süreçlerinde yaşadıkları sorunların ve onların ihtiyaç ve hizmet beklentilerinin anlaşılması için kuşkusuz Alman çocuk koruma sistemi ve bu alanda faaliyet gösteren Gençlik Dairelerinin yasal statüsü ve uygulamalarının bilinmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bu araştırma, Türkiye'de sık sık gündeme gelen Gençlik Daireleri konusunda yapılan ilk çalışma olacaktır ve bu anlamda önemlidir.

Bununla birlikte, çocukları koruma altına alınan göçmen ailelere yönelik yeni politikaların oluşturulmasına katkı verilecek olması nedeniyle de araştırma önem taşımaktadır.

Öte yandan, çalışmanın uluslararası çocuk koruma alanındaki yaklaşımlara ve tartışmalara, kültüre duyarlı sosyal hizmet uygulamasına yer vermesi ve göçmen ailelerin koruma altına alınma öncesi, süreci ve sonrasında yaşadıklarını ortaya koyması araştırmayı önemli kılmaktadır. Bu anlamda, araştırmanın Türkiye'deki çocuk refahı ile ilgili sosyal hizmet uygulamasına katkı vereceğine inanılmaktadır.

Ayrıca, korunmaya muhtaç çocuk alanında çalışan meslek elemanları, akademisyenler ve öğrenciler için uluslararası çocuk koruma alanındaki politikalar ve gelişmeler, kültüre duyarlı sosyal hizmet uygulamalarında yeni bakış

açıları getireceğine inanılan bu çalışmanın, çocuk refahı konusunda yapılacak diğer araştırmalara da ışık tutabileceği düşünülmektedir.

1.4. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI

Almanya’da korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetlerin anlaşılabilmesi için öncelikle bu konudaki kavramların bilinmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu anlamda, Alman çocuk koruma sisteminin öne çıkan bazı kavramlara ve bunlara yüklenen anlamlara yer verilmiştir.

Çocuk selametinin tehlikede olması: Almanya’da sürekli gündemde olan ve Alman Çocuk Koruma Sisteminin en önemli kavramı olan çocuk selametinin tehlikede olması, Federal Almanya Anayasa Mahkemesi’ne göre, çocuğun gelişimini gözle görülecek şekilde bozan ya da gelişimine zarar veren/verebilecek mevcut tehlikeler, çocuk selameti tehdidi olarak kabul edilmektedir.

Koruma altına alınma: Federal Almanya VIII Nolu Sosyal Kanuna göre, çocuk selametinin tehlikede olması veya çocukların kendi isteği üzerine koruma altına alınan çocuğu ifade etmektedir. Almanya’da çocuk ve gençlere yönelik sosyal hizmetleri yürütmekten sorumlu olan Gençlik daireleri, çocuk selametinin tehlikede olması veya çocuk ve gençlerin talebi üzerine koruma altına alma işlemlerini yürütmektedir.

Gençlik Dairesi (Jugendamt): Almanya’da çocuklarla ilgili hizmetleri düzenleme, koordine etme ve yürütmekten sorumlu kurumdur. Gençlik daireleri, Almanca’da Jugendamt olarak ifade edilmektedir. Çocukların korunma altına alınmasına ilişkin işlemler Gençlik Dairesinin alt birimi olan çocuk koruma birimleri tarafından gerçekleştirilir. Çocuk selametinin tehlikede olması (sistemik ihmal, istismar ve şiddet gibi) haricinde Gençlik Dairelerinin önceliği çocukların aile yanında bakılmasıdır. Çocuk koruma ile ilgili kararlar, meslek elemanlarından oluşan bir ekip tarafından alınmaktadır.

Aile dışı bakım: Çocuklara yönelik uluslararası sosyal hizmet literatüründe “children out of home care” olarak ifade edilen kavram, bu çalışmada aile bakımından yoksun çocuk olarak çevrilmiştir. Bu kavram aynı zamanda,

uluslararası literatürde alternatif bakım olarak da ifade edilmektedir. Aile dışı bakım, çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında kalamayan çocuklara sağlanan koruyucu aile, kurum bakımı ve evlat edinme gibi hizmetleri ifade etmektedir.

Sosyal pedagog: Federal Almanya’da pedagog ile sosyal pedagog/sosyal çalışmacı arasındaki ayrım ile ilgili olarak farklı görüşler bulunmaktadır. Pedagog ve sosyal pedagog arasındaki en temel fark Üniversitelerin Eğitim Bilimleri Fakültelerinde “Pedagoji” üst kavram olarak kullanılırken; Meslek Yüksek Okullarında Sosyal Pedagogi-Sosyal Çalışma üst kavram olarak kullanılmaktadır. Türkiye’de ise sosyal hizmet lisans bölümü mezunları için kullanılan kavram sosyal çalışmacı/sosyal hizmet uzmanı’dır.

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Almanya ve aynı zamanda diğer Avrupa ülkelerinde örgütlü müdahale gerektiren ilk çocuk koruma sorunu, çocuk ihmalinin bir şekli olan çocuk terkidir (Meumann 1995; Niederberger 1997, akt. Kindler, 2012).

Özellikle Avrupa ülkelerinde, 20.yüzyılın ikinci yarısına kadar suça sürüklenen, istismar ve ihmal edilen çocuklara ya da terk ve yoksulluğa yönelik çocuk refahının merkezinde yer alan hizmet şekli ise kuruluş bakımı olmuştur. İlk olarak dini hayır kurumlarının eliyle olmak üzere 18.yüzyılın ikinci yarısında, şehir konseyleri tarafından birçok yetimhane açılmıştır. İngiltere ve birçok batılı ülkede, 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın önemli bir bölümünde, kışla tipi kurum bakımı türleri olan ve genellikle izole edilmiş kampüs şeklinde yapılandırılan çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, çocuk refahı hizmetlerinin öne çıkan özellikleridir².

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra, çocuk gelişimine ilişkin yapılan bilimsel çalışmalar, kurum bakımının çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya koymuştur. Bunun sonucu olarak özellikle Anglofon (İngiliz) yargının olduğu ülkelerde, koruyucu aile bakımı ve dolayısıyla akraba yanında bakım ön plana çıkmış ve kurum bakımına ancak diğer bütün alternatiflerin değerlendirildiği ve başarısız olduğu durumlarda son seçenek olarak başvurulması yönünde politikalar geliştirilmiştir (Ainsworth ve Thoburn, 2014).

²Batılı ülkelerde, 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar çocuk refahının odağında çoğunlukla kurum bakımı hizmeti yer almıştır. Buna karşın farklı kültürlerde kurum bakımı yerine aile odaklı hizmetlere rastlamaktayız. Bu anlamda, örneğin Osmanlı Devleti çocukları aile yanına yerleştirmeyi esas alan bir sosyal politika uygulamıştır. Bu bağlamda, Osmanlı'da Tanzimat dönemine kadar korunmaya muhtaç çocuklara sahip çıkmaktaki asıl sorumluluğu aile kurumu üstlenmiştir. Çocuğun gelişimine en uygun yer aile çevresi görüldüğünden herhangi bir sebeple öz ailesinden ayrılmak zorunda kalan çocuğa en başta akraba çevresinde, bunun mümkün olmadığı durumlarda akraba dışında uygun bir ortam sağlamak Osmanlı kadısının temel görevi sayılmıştır (Ayrıntılı bilgi için bkz. Bay, 2014).

Çocuk koruma politikaları ile ilgili bu özet bilgilerin devamında Almanya'daki çocuk korumanın tarihsel gelişimi, çocuk selametinin tehlikede olması³, uluslararası çocuk korumada Almanya'nın yeri, göçmenlere yönelik mevzuat ve sosyal hizmet uygulamaları ve kültüre duyarlı sosyal hizmet konularına yer verilmiştir.

2.1. ALMANYA'DA ÇOCUK KORUMANIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Birinci Dünya Savaşı sona erdiğinde, Almanya benzeri görülmemiş siyasal devrim, ekonomik çalkantı ve toplumsal değişimlerle karşılaşmıştır. Alman halkının karşılaştığı pek çok sorun arasında; ulusal ve yerel düzeyde herkesin dikkatini çeken ve hukukçuların, doktorların, din sınıfının ve genel olarak halkın üzerinde hemfikir olduğu sorun ise aile yapısının çökmesidir. Aile yapısının çökmesi; toplumu zayıflatmış, askeri başarısızlığa sebep olmuş, ekonomik sorunları daha da kötüleştirmiş ve toplumsal çatışmaları şiddetlendirmiştir. Yüksek boşanma ve evlilik dışı doğan çocukların yanında düşük doğum oranları,

³ Araştırmacı, Alman çocuk koruma sisteminde hayati bir yer teşkil eden “Kindeswohlgefährdung” kavramının Türkçe dilinde hangi kavramla daha doğru anlaşılacağı üzerinde birçok tartışma yapmıştır. Bu anlamda, “çocuğun iyiliği”, “çocuğun yüksek yararı”, “çocuğun menfaati”, “çocuğun refahı”, “çocuğun güvenliği” ve “çocuğun esenliği” gibi birçok kavram ele alınmıştır. Kindeswohlgefährdung kavramı, üç sözcükten oluşmaktadır. Kindes, çocuk; wohl, selamet/esenlik; gefährdung ise tehlike anlamında kullanılmaktadır. “Kindeswohl” kavramı, Türk Medeni Kanunu’nun 339. Maddesinde, çocuğun menfaati olarak ele alınmıştır (Ayrıntılı bilgi için bkz. İmamoğlu, 2004). Bununla birlikte, TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu’nun 2013 yılında hazırladığı raporda, “Kindeswohl” kavramı “çocuk selameti” olarak kullanılmıştır. Türk Dil Kurumu, selamet kavramını “esenlik; her türlü korku, tasa ve tehlikeden uzak, güvende olma” şeklinde tanımlamaktadır. Emniyet, güvenlik ve esenlik anlamına gelen selamet kavramı, bütüncül olarak düşünüldüğünde “emniyet, güvenlik ve esenlik” ten daha fazla derinlikli ve kapsayıcı bir anlama karşılık gelmektedir. “Kindeswohlgefährdung, Türkçe’ye “çocuğun güvenliğinin tehlikede olması, çocuk esenliğinin/çocuk selametinin tehlikede olması” şeklinde çevrilebilmektedir. Araştırmacı tarafından yapılan bütün tartışma ve değerlendirmelerin sonunda, Kindeswohlgefährdung kavramının Türkçe karşılığı olarak “çocuk selametinin tehlikede olması” kavramı tercih edilmiştir.

krizde olan aileleri resmediyordu. O dönemdeki ortak inanç, Almanya'nın tarihsel gücünü ancak aileyi tekrar güçlendirecek politikalarla elde edebileceği yönündedir. Savaş döneminde 20 ve 24 yaş arasındaki erkek ölüm oranı, savaş öncesindeki döneme göre 12 kat yüksek olmuş ve geride çok sayıda yetim bırakmıştır (Mouton, 2005).

Weimar reformcuları, bu dönemde savaş nedeniyle aile hayatından kopan yaklaşık 1.2 milyon “savaş yetimi” sorunu ile karşılaştılar. Bu kadar çocuğun yetim kaldığı ve evlilik yoluyla yeni bir aile kuramayan çok sayıdaki annenin durumu dikkate alındığında, Alman Devleti tarafından bu çocuklar için anne ve babadan oluşan bir aile ortamı oluşturulamaması halinde, bu çocukların suça sürüklenme riski altında olacakları yönünde ortak bir kanaat oluşmuştur (Mouton, 2005).

2.1.1. Nazi Dönemi Çocuk Koruma Politikaları

Almanya'da Nazi iktidarı ile birlikte çocuk koruma politikalarının, Nazi ideolojisi doğrultusunda yapılandırıldığı görülmektedir. Bu dönemde, çocuk koruma alanındaki kavramlar ve uygulamalar, uç noktalara çekilmiştir.

Nazi Almanya'sına gidilen dönemde, Alman toplumunun bir kısmı günümüzde “otoriter kişilik” (Adorno ve diğ., 1950) veya “Nazi İnancı” (Koonz, 2003 akt. Kindler, 2012) başlığı altında tartışılan ve kurum bakım hizmetlerinde insani olmayan eğitim uygulamalarını daha da radikalleştiren birtakım değerler (örn. itaat) geliştirmiştir. Kindler'e (2012) göre, çocuk koruma söylemi, çocukların aleyhine radikal bir şekilde değişerek çocukları “verwahrlost/aşırı derecede ihmal ve istismar edilmiş” olarak görmüştür. Kindler, ayrıca öjenik⁴ ve ırkçı düşüncelerin çocuk refahı hizmetlerini dönüştürdüğünü ifade etmektedir.

⁴ Öjenik, ilk kullanımı Eflatun'a kadar gitse de, modern anlamıyla ilk olarak Sir Francis Galton tarafından ortaya atılmış, sağlıklı ceninleri ayırıp, sağlıklı ceninler yetiştirmenin yollarını arayan, bilimselliği tartışmalı bir toplumsal akım veya toplumsal felsefedir. 'Eugenics' Galton'un iyi tür anlamında eski Yunancadan ürettiği bir kelimedir.

Mouton'a (2005) göre, Naziler iktidara geldiklerinde çocuk refahını kendi amaçları için tekelleştirdiler ve tek elde topladılar. Devlet bütün özel refah kurumlarına yapılan ödemeleri bir taraftan keserken, Nazi yetkilileri kendi programlarını oluşturdular. Ulusal Sosyalistler, keskin bir ayrıma giderek devlet politikasının tepe noktasına ırk konusunu yerleştirdiler. Aynı zamanda, Naziler devrimin geleceği için gençleri çok önemli görüyorlardı. Naziler "saf ırk" kategorisine giren gençliğin Nazi Devletinin tek sorumluluğu olduğunu ve bu doğrultuda gençliğin Ulusal Sosyalist bakış açısına uygun devlet programları tarafından korunması gerektiğini iddia etmişlerdir. Aynı zamanda, gençlerin ulusal topluma dâhil edilmelerini sağlamak amacıyla devlet kaynaklarının sadece "saf ırk" kategorisine giren gençler tarafından kullanılmasında ısrar etmişlerdir.

Gençlik departmanları bu dönemde varlıklarını korumalarına rağmen, bu kurumların Nazi Politikası "hizasına getirilmesi" için çok çaba sarf edilmiştir. Nasyonal sosyalistler, ısrarla bütün evlat edindirmelerin ırksal kavramlarla ele alınmasını ve "saf ırk" tan olan çocukların, Nasyonal sosyalizmi destekleyen "saf ırk" tan olan ailelerin yanında yetiştirilmesini dayattılar. Bunu garanti altına almak için, Naziler evlat edinme sürecini kendi ırkçı refah kurumları olan Ulusal Sosyalist Halkın Refah Kurumu bünyesinde toplamaya çalıştılar (Mouton, 2005).

Naziler, Alman toplumunu ırk konusunda eğitebilmek için genel bir kampanya başlattılar. Halkı "ırksal" olarak temizlemek için, evlilik, boşanma ve doğum ile ilgili katı kontroller getirildi. 1937 yılında, Protestan kilisesi yetkilileri, Nazilerin evlat edinecek ailelerin bütün çocukların "sarışın, mavi gözlü, ebeveynlerinin Nordik ırkından geldiği, üst soy" a sahip olmaları yönündeki ısrarlarından şikâyetçi oldular. "Aryan" ırkından olmadığı düşünülen çocukların evlat edinme hizmetinden faydalanması oldukça zorlaşıyordu. Nazi Almanyası kendine has evlat edinme merkezleri oluşturdu ve zamanla bütün evlat edinme hizmetleri bu merkezlerin standartlarına göre yapıldı. 1938 yılına gelindiğinde, gençlik dairelerinden evlat edinme işlemlerini kendilerinin yapmaması ve bütün çocukları Nasyonal Sosyalist evlat edinme merkezlerine havale etmeleri istendi. Bu dönemde sosyal hizmetlerin önemli bir kısmını yerine getiren dini örgütler, bu tür hizmetlerden alıkonulmuştur (Mouton, 2005).

Çocuk koruma politikalarının, sistemi yöneten ideolojilerin amaçlarına ve isteklerine göre yapılandırıldığını, Naziler dönemi en çarpıcı bir biçimde ortaya koymaktadır.

2.1.2. Demokratik Alman Cumhuriyeti Dönemi

II. Sosyalist Alman Devleti döneminde, 1949'dan 1989'a kadar ki dönem, çocuklara yönelik kötü muamele sadece sosyalist olmayan toplumların sorunu olarak görüldüğü için herhangi bir çocuk koruma söylemi mevcut değildi. Çocuklara kötü muamelenin sosyal bir sorun olarak kabul edildiği durumlarda ise sorun ebeveynlerin psikopatolojik eğilimi ile açıklanıyordu (Gires, 2002 akt. Kindler, 2012). Bu dönemde sorun olarak görülen çocuklara yönelik yaygın müdahale yöntemi ise çocuk ve gençlerin kurum bakımına yerleştirilmesi şeklinde olmuştur. Bu kuruluşlarda, çocuk ve gençlere katı, sert ve acımasız uygulamaların gerçekleştiği ifade edilmektedir (Zimmermann 2004; Sachse 2010, akt. Kindler, 2012).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, çocukların kuruluş bakımına yerleştirme kriterleri ve onlara davranma şekli başlangıçta çok değişmemiştir. Çocuk koruma söyleminin odağı yine çocuk ihmali ve “verwahrlost/aşırı derecede ihmal ve istismar edilmiş” olarak damgalanan çocuk ve gençlerin davranışları olmuştur. Bu çocuklar üzerine, iki Dünya savaşı arasında bazı kitaplar yazılmış ve tekrar tekrar basılmıştır. Özellikle kurum bakımındaki çocuk ve gençlere yönelik şiddet ve eğitim uygulamalarını araştıran, Kuhlman (2010) 1960'ların sonlarına kadar çok az ilerleme olduğu sonucuna varmıştır (akt. Kindler, 2012).

Çocuk koruma sisteminde, birtakım değişiklikler yaşanmakla birlikte cezalandırıcı yaklaşım 1970'lere kadar devam etmiştir. 1970'lerden itibaren cezai yaptırım yerine kurumlararası işbirliği ve ailelere yönelik destek hizmetlerinin önemi vurgulanmaya başlanmıştır.

Almanya'da modern çocuk koruma çalışmasının gelişiminin ilk safhası, 1970'lerin başında olmuştur. Bu dönemde, ülkenin büyük şehirlerinde kurulan hükümet dışı multidisipliner çocuk koruma merkezleri, çocuk koruma sistemini karakterize etmiştir. Bu merkezler, cezalandırıcı olmayan kapsamlı hizmetler sunmuş ve

müracaatçıları ceza mahkemeleri süreçlerinden uzak tutmuştur. Aile dışı ve aile temelli hizmetlerin birleştirilmesine dayanan bu yeni yaklaşım, önleyici ve krize müdahale programları ile birlikte kurumlar arasındaki işbirliğini daha ileri bir noktaya taşımış ve sadece aile danışmanlığı, ailelerdeki pedagojik hizmetler ve kurum bakımı alanlarında büyük dönüşümler yapmakla kalmamış; aynı zamanda çocuk refahı alanındaki kamu sektörünü bir bütün olarak etkilemiştir (Wolff, Biesel ve Heinitz, 2011).

1970'lerden itibaren çocuklara kötü muamelenin türleri olarak çocukların fiziksel istismarı ve bir süre sonra çocukların cinsel istismarı önem kazanmaya başlamıştır. Bu gelişme, çocuk istismarının sadece cezai kovuşturma olmayıp aynı zamanda çocuk koruma eylemi olduğunu ortaya koymuştur. Literatürdeki veriler bu dönemden önce, bir çocuğun ebeveynleri tarafından ciddi bir şekilde yaralanması durumunda başat tepkinin cezai kovuşturma olduğunu belirtmektedir. 1970 ve 1980'lerden sonra, en azından çocukların fiziksel istismarı için, kovuşturmanın daha az yararlı olduğu görülmüş ve "Ceza yerine Yardım/Hilfe statt Strafe" sloganı çocuk koruma söylemine girmiştir (Kindler, 2012).

1970 ve 1980'lerde önemli dönüşümlerden biri çocuklarını ihmal eden aileler ve çocuklara nasıl davranılması ve hangi hizmetlerden yararlandırılacakları konusunda otorite ve itaat yerine pozitif ilişkiler, ortak amaçlar ve pratik yardımların önemini vurgulayan yeni görüşlerin ortaya çıkmış olmasıdır. Bu dönemde sosyal hizmet uzmanlarının sayısı keskin bir yükseliş göstermiştir ve kuruluş bakım hizmetleri yerine koruyucu aile hizmeti uygulaması tercih edilmiştir (Hansbauer, 2002 akt. Kindler, 2012). Ailelere yönelik daha işbirlikçi bir yaklaşım geliştirilmiş olmasına rağmen, 18 yaş altındaki koruma altına alınan çocuk sayısı artmıştır. Buna göre, koruma altına alınan çocuk sayısı 1970'lerde her 10000 çocukta 83 iken, 1980 yılında her 10000 çocukta 93 olmuştur (Kindler, 2012).

Bu gelişmeler son olarak, 1990/1991 yılında yeni bir Federal Çocuk ve Gençlik Refahı Kanunu'na (Kinder-und Jugendhilfegesetz) yol açmıştır. Bu Kanun, ebeveynlere çok çeşitli hizmetlerden faydalanma hakkı getirmiş ve demokratik sosyal refah devletine çocukların iyiliğini daha ileriye götürme ve ihtiyaç sahibi

çocuk ve ailelerine yardım yapma zorunluluğu getirmiştir. Kanun aynı zamanda hizmet sağlayıcılar ve alıcılar arasında işbirliği kavramına vurgu yaparak yardım sürecinin planlanması ve izlenmesinde ebeveyn ve çocukların tam katılım sağlamaları konusunda kural koymuştur (Wolff, Biesel ve Heinitz, 2011). Öte yandan bu Kanun (paragraf 8, 3. Bölüm), sosyal hizmet uzmanlarına koruma ve refah konusunda bir denge kurma yetkisi tanımıştır. Bununla, çocukların ihtiyaçları açık olarak ebeveynlerin haklarının önüne konulmuştur. Bu anlamda, devlet (ve dolayısıyla sosyal hizmet uzmanları) çocuğun koruyucusudur (Hetherington, 1998).

Son olarak Aile, Yaşlı, Kadın ve Çocuk Federal Bakanlığı 2012 yılında birtakım yenilikler getiren Federal Çocuk Koruma Kanunu'nu çıkarmıştır. Bu kanun, özellikle önlemeyi güçlendirme, gençlik daireleri ve sağlık kurumları başta olmak üzere farklı sistemler arasındaki işbirliğini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Kanun ayrıca, çocuk selametinin tehlike altında olduğu düşünülen şüpheli durumlarda Gençlik dairelerine ev ziyareti yapma zorunluluğu getirmiştir (Turba, 2012).

2.2. ALMANYA'DA ÇOCUK SELAMETİ KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Almanya'da çocuk selameti kavramının tarihsel geçmişi 19.yüzyılın sonlarına dayanmaktadır. Almanya'da 1896 yılında, içinde ebeveyn haklarına devlet müdahalesini düzenleyen bir bölüm (ss1666) de bulunan Medeni Kanun (Bürgerliches Gesetzbuch) çıkarılmıştır. Çocuk selameti ve çocuk selameti tehlikesi kavramları, 1896 yılındaki Medeni Kanundan beri bulunmaktadır. Bu tarihten önce de, bazı Alman eyaletlerinde devlet müdahalesini düzenleyen birtakım yasalar bulunmaktadır. Örneğin bazı eyaletlerde, çocuk işçiliği, küçüklerle yönelik cezai kovuşturmaların spesifik yolları ve çocukların yerleştirildiği kuruluşlar ve koruyucu ailelerin denetimi konusunda düzenlemeler bulunmaktadır (Kindler, 2012; Höynck ve Haug, 2012).

1896 tarihli Medeni Kanun'un 1666 sayılı bölümü, "Çocuk selametinin tehlikede olması" kavramını getirmiştir. Çocuk selametinin tehlikede olması, ebeveyn haklarına devlet müdahalesinin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. 1666 sayılı bölüm, başlangıçta geleneksel olarak aile reisi kabul edilen babalara

odaklanmıştır (Marthaler, 2012). Eğer bir olay çocuk selametinin tehlikede olması olarak kabul edilirse, mahkeme harekete geçerek çocuğu korumak zorundadır. Bunu yapmakla, mahkeme çocuğu ailesinin dışındaki bir hizmetten yararlandırabilir, bir başka ifadeyle çocuğu aileden alabilir. Çocuk selametinin tehlikede olması, ebeveynlik yetkilerinin ağır bir şekilde kötü kullanılması (ör. aşırı fiziksel istismar, çocuğu hırsızlığa ya da diğer suç davranışlarına yöneltme), çocuk ihmali ya da bireyin onuru ve erdemiyle bağdaşmayan ebeveyn davranışları (ör. alkol, eşini aldatma) olarak tanımlanmıştır.

Nazi diktatörlüğü zamanında, yayımlanan çok sayıdaki mahkeme kararlarında, çocuk selametinin tehlikede olması kavramının genişletilerek, Alman bir babanın çocuğunun Yahudi bir aile yanında yaşamasını istemesi ya da çocuğunun “Hitler Gençliği”ne üye olmasını reddettiği durumlar da bu kavram altında değerlendirilmiştir (Mouton, 2005).

Bunun yanında, tarihsel süreç içerisinde çocuk selametinin tehlikede olmasının geniş kapsamlı kullanılması sonucunda gayri ahlaki olarak değerlendirilen ebeveyn davranışlarının da bu kavrama dâhil edildiği dönemler olmuştur.

İkinci Dünya Savaşından itibaren Medeni Kanun’un 1666 nolu bölümü ile ilgili olarak süreç içerisinde çok sayıda değişiklik olmuştur. Kanun önceleri, sadece babalara odaklanmış iken 1958 yılında 1666 nolu bölüme anneler eklenmiştir. İkinci Dünya Savaşı ve Alman Anayasası’nın (Grundgesetz)⁵ oluşturulmasından sonra, mahkemeler, çocuk selametinin tehlikede olmasını geniş ölçüde sınırlayan bir anlayış geliştirdiler.

Alman Anayasa Mahkemesi, çocuk selameti tehlikesini çocuk ve gencin büyük bir olasılıkla önemli zararlara uğrayacağı öngörülen durumlarla sınırlandırmıştır. Dolayısıyla gelecekteki salt zarar tehlikesi yeterli bulunmamaktadır. Aynı zamanda, çocuklar için önemli olumsuz sonuçlara yol açmadığı sürece gayri ahlaki ebeveyn davranışları çocuk selametinin tehlikede olmasına dayanak teşkil

⁵ Çalışmada Grundgesetz’in Türkçe karşılığı olarak, Anayasa kelimesi kullanılmıştır.

etmemektedir. Genel olarak büyük zarar, çocuğun hayatına veya sağığına tehlike oluşturan ya da çocuğun toplum içinde bağımsız bir birey olarak yaşamasını sağlayacak gerekli becerileri kazanmasını engelleyecek şekilde büyütmek şeklinde tanımlanmaktadır.

1980 yılında ise Medeni Kanun'un 1666 nolu bölümünde birçok değışiklik meydana gelmiştir. İlk olarak devlet müdahalesi gerektiren nedenler tekrar kavramsallaştırılmıştır. Velayet yetkisinin kötüye kullanımı ve çocuk ihmali değışime uğramazken insan onuru ve ahlak dışı ebeveyn davranışları, yasadan çıkarılmıştır. Çocuk selametinin tehlike altına girmesi ile ilgili iki olası neden eklenmiştir; ebeveynlerin kabahati olmaksızın evliliğin bozulması ve ebeveynlerin çocuklarını diğerk kişilerin tehlikelerinden korumada başarısız olması. Ayrıca, devlet müdahalesi için ikinci bir koşul daha getirilmiştir. Bu koşul, ebeveynlerin çocuklarına yönelik mevcut tehlikeleri ortadan kaldırmak istememesi ya da ebeveyn desteğı ile ya da ebeveyn desteğı olmaksızın ortadan kaldıramamasıdır.

Bu tabii olarak, devlet tarafından zorunlu olarak çocuğa müdahalede bulunulmasından önce yardım sunulması sonucunu doğurmaktadır (Kindler, 2012, Bode ve Turba, 2014).

Çocuk selametinin tehlikede olması durumunda ailenin işbirliğine açık olması, çocuğu ile ilgili sorumluluklarını yerine getirmek istemesi ve bunun için harekete geçmesi halinde, Gençlik Dairesinin çocuğa müdahale etmeden önce aileye yardım sunması gerekmektedir.

Öte yandan, Avrupa ülkelerinin önemli bir kısmında çocuklara yönelik fiziksel cezalandırmanın yasaklanması ile birlikte Almanya'da da bu anlamda bir dönüşüm yaşanmıştır. 2000 yılında çıkarılan yasa ile birlikte, çocukların

ebeveynleri tarafından dövülmesi yasaklanmış ve fiziksel cezalandırma çocuk selametinin tehlikede olması olarak sınıflandırılmıştır.

1990 yılında oluşturulan Çocuk ve Gençlik Refahı Yasası, çocuk selametinin tehlikede olduğundan şüphelenilen durumlarda vakanın nasıl ele alınacağı konusunda yeterli bilginin olmaması nedeniyle eleştiri almıştır. Çocuk koruma alanına yönelik eleştiriler ve medyaya yansıyan ağır istismar vakaları; kamu sektörü, siyasal hayat ve profesyonel alanda büyük paniğe neden olmuştur. Bu durum erken risk değerlendirmesi, krize müdahale ve çocukların hızlı evden uzaklaştırılmasına vurgu yapmak suretiyle çocuk korumadaki çocuk ve gençlik refahı hizmetlerine tekrar odaklanmaya yol açmıştır.

Öte yandan, 2005 yılında Çocuk ve Gençlik Refahı Sisteminin Geliştirilmesine İlişkin Kanun çıkarılmıştır. Bu düzenleme ile birlikte Sosyal Kanun Kitabına (Çocuk ve Gençlik Refahı Kanunu) 8-A maddesi eklenmiştir. Bu düzenleme ile birlikte, devlet kurumu bilhassa Gençlik Daireleri, aile veya çocuk ile ilgili ihbar aldığı anda harekete geçerek değerlendirme yapmak zorundadır. Kanun bu anlamda çocuk koruma çalışmasında yakın işbirliği ve resmi prosedürleri zorunlu hale getirdi ve kamuya ait Gençlik Dairelerinin merkezi rolünü vurguladı (Wolff, Biesel ve Heinitz, 2011; Kindler, 2012; TBMM Raporu, 2013).

Bu Kanunda, bütün çocuk ve gençlik refahı çalışanlarının, gençlik dairesi ya da bu alanda faaliyet gösteren STK çalışanlarının, çocukları tehlikelerden koruma görevlerinin olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, Kanunda ilk defa çocuğun somut olarak tehlikede olduğunu gösteren ipuçlarının olması durumunda Gençlik dairelerine değerlendirme yapma zorunluluğu getirmiştir. Değerlendirme aşamasında çocuk ve ailelere sürece katılım imkânı tanınmalı ve meslektaşlara ve uzmanlara danışılması gerekmektedir. Değerlendirmenin sonucunda, eğer çocuk selametinin tehlikede olduğu sonucuna varılır ve çocuk ve gençlik hizmetlerine ihtiyaç duyulursa, bu hizmetler sunulmak durumundadır. Gençlik dairesi, bu durumda Aile Mahkemesine başvurabileceği gibi çocuk/gencin selametinin tehdit altında olduğu ve mahkeme kararının beklenemeyeceği

durumlarda, çocuk ve genci koruma altına almakla yükümlüdür (Höynck ve Haug, 2012; Kindler, 2012; Bode ve Turba, 2014).

2005 tarihli Çocuk ve Gençlik Refahı Sisteminin Gelişimi Yasası ile birlikte, Alman çocuk ve genç refah sistemine ilk defa çocuk istismarı vakalarının ele alınışı ilgili kalite standartları tanıtılmıştır. Bu durum, bir tarafta alanda çalışan meslek elamanlarına ve kurumlara büyük görevler yüklerken diğer taraftan Alman çocuk koruma sisteminde kaliteyi geliştirme yönünde gerekli bir basamak olarak kabul edilmiştir.

Almanya'da, ölümcül çocuk istismarı vakalarından sonra medyadan gelen çok yoğun baskılarla birlikte Başbakan ilk defa, 2007 yılında sonradan "Çocuk Koruma Zirvesi" olarak anılacak konferansta bütün eyaletlerin başbakanlarını toplamıştır (Kindeswohlgefährdung Erkennen und Helfen, 2009). Konferansın sonunda, çocuk korumada işbirliğine yönelik yeni bir çerçeve oluşturmak için federal kanunun uygulanması, erken sağlık kontrollerini sağlayacak bir sistemin geliştirilmesi, federal yasada önleme ile ilgili hususların tespit edilmesi ve açıkların kapatılması, eyaletlere ait ve eyaletler arası ağın güçlendirilmesi kararlaştırılmıştır. Özellikle, Rhineland-Palatinate, Schleswig-Holstein, ve Saxony-Anhalt'taki yeni çocuk koruma kanunları, zorunlu erken değerlendirmenin ötesine geçiyor ve Gençlik Daireleri'ni idare eden rolde kullanarak, yerel networkler aracılığıyla aileler için kapsamlı erken destek programları oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu programların öncelikli amacı küçük çocuğu olan bütün aileleri erken tıbbi kontrolleri kullanmaya davet etmek veya mecbur bırakmaktır. Birçok eyaletin çocuk koruma kanununda, ailelerin sağlık kontrollerine gitmemesi durumunda çeşitli hükümler bulunmaktadır. Buna göre, muhtemel çocuk ihmal ve istismar vakalarının daha iyi takip edilmesi için özel ya da kamuya ait sağlık kuruluşlarının-ebeveynlerin rızası olmasa dahi-erken sağlık hizmetlerini

kullanmayan kişileri yerel Gençlik Dairesine bildirmesi gerekmektedir (Wolff, Biesel ve Heinitz, 2011).

Ölümcül çocuk istismarı vakaları, Almanya'nın yanı sıra birçok ülkede çocuk koruma sistemlerinin gözden geçirilmesi konusunda tetikleyici rol oynayabilmektedir. İngiliz çocuk refahı sisteminin çok karakteristik bir yanı, çocuk koruma sistemlerinin genellikle çocuk ölümlerine ya da diğer çocuk refahı skandallarına yönelik soruşturma raporlarına gösterilen reaksiyonlar sonucu harekete geçtiğidir (Hetherington, 1998; Freymond ve Cameron, 2006).

Medeni Kanun'un 1666 sayılı bölümünde 2008 yılında yapılan değişikliklerle birlikte, çocuk selameti tehdidi olarak kabul edilen muhtemel nedenlerin tümü yasadan çıkarılmıştır. Bunun gerekçesi, mahkemelerin çocuğun durumuna bir bütün olarak odaklanması gerektiğidir (Kindler, 2012).

Çocuk korumanın yasal çerçevesini ve erken çocukluk hizmetlerini tekrar yapılandırmaya yönelik adımların yanı sıra çocuk ihmal ve istismar vakalarındaki müdahale eşiği de aşağıya çekilmiştir. Ebeveynlerin ve küçüklerin haklarını engelleme noktasında, mahkemelere daha fazla yetki verilmiştir. Buna göre, mahkemelere "çocuğun selametine ilişkin tehlikenin başka bir şekilde ortadan kaldırılamaması halinde çocuğu korumak için" çocuğun kurum bakımı ya da klinik kurumlarına yerleştirilmesi; "çocuğun selametine ilişkin tehdidin ortadan kaldırılması" için gerekli tedbirlerin alınması; ebeveynleri çocuk refahı ve sağlık hizmetlerini kullanmaya mecbur bırakma, çocuğun okula devamını sağlama, evini terk etme, ya da çocukla temas kurmama ve çeşitli yollarla ebeveynlerin haklarını ortadan kaldırma veya kısıtlama şeklinde karar verme yetkisi getirilmiştir (Wolff, Biesel ve Heinitz, 2011).

Bütün bu politik ve yasal girişimlerin amacı, çocuk koruma uygulamasını resmileştirme, yeniden yapılandırma, geliştirme ve güçlendirme olmuştur. Fakat, sonuç, iki seçenek arasında gidip gelen kararsız bir sistem olmuştur. Bir tarafta, ilk zamanlardan itibaren kapsamlı çocuk ve gençlik refahı hizmetlerinin güçlendirilmesi ve nitelikle hale getirilmesi diğer tarafta araştırmaya dayalı risk

kontrolünü daha fazla tercih etme, reaktif müdahaleler ve “olağan dışı nüfusun” gözetim altında bulundurulması, zorunlu bildirim sisteminin kurulması ve çoğunlukla kamuya ait çocuk refahında kullanılan ve “yeni kamu yönetimi” olarak adlandırılan formlar, genel olarak sosyal hizmet ve çocuk koruma uygulamasının karakterini dramatik bir şekilde değiştirmiştir. Bu aşamadan itibaren, daha bir resmileşen, yardım etme sürecinin önceden düzenlenmiş prosedürlerle yapıldığı ve sıklıkla bürokratik “vaka yönetimi” kavramına indirgenmekte ve bu genel olarak sosyal hizmet uygulamasında standardizasyon ve prosedürel katılık üretmektedir (Wolff, Biesel ve Heinitz, 2011).

Çocuk koruma sistemlerinde, özellikle ani gelişen durumlar üzerine alınan kararlar, yapılan yasal düzenlemeler ve geliştirilen politikalar, çocuk koruma sistemi çalışanları ve toplumu oluşturan birey ve aileler üzerinde istenilen sonuçlara yol açmayabilmektedir. Bu anlamda örneğin Fransa’da Çocuk İstismarının Önlenmesi Yasası ile birlikte, çocuk koruma programları ve eğitimlerine önemli yatırımlar yapılmasına rağmen, çocuk istismarının yerel yetkililere zorunlu bildirimini hükme bağlayan yasanın çok hızlı uygulanması bu alanda çalışan profesyoneller üzerinde olumsuz etkiler bırakmıştır. Alanda görev yapan profesyoneller, çocukların güvenliğinden korktukları durumlar veya çocuklarının sorunlarını çözme konusunda ebeveynlerin kapasitesi noktasında şüpheye düştüklerinde, zor durumdaki ailelerle çalışma hakkı ve becerisi noktasında güvenlerini yitirmiştir. Bunun sonucu olarak, adalet sistemine havale edilen çocuk sayısı artmıştır. Önemli değişimlerden bir tanesi de, mahkeme kararlarına dayalı bakım tedbiridir: 1980’de her iki çocuktan biri, 1998’de her dört çocuktan üçüne tedbir uygulanmıştır (Grevot, 2006). Bu bağlamda, Alman çocuk koruma sisteminde yapılan benzer düzenlemelerin, koruma altına alınan çocuk sayısını azaltmak yerine arttırdığı bilinmektedir.

Çocuk selameti tehlikesi ile ilgili bu tarihsel süreç ve tartışmalardan sonra, çalışmanın devamında çocuk selameti kavramı, bu kavrama yüklenen anlam ve bu kavram etrafında şekillenen tartışmalara yer verilecektir.

2.2.1. Çocuk Selametinin Tehlikede Olması

Alman çocuk koruma sisteminde, çocuk selametinin tehlikede olması kavramı çok önemli bir yer sahiptir. Zira çocuğun selametine tehlike oluşturan birtakım göstergelerin olması halinde, çocuğu koruma görevi başlamaktadır.

Alman toplumunda, çocuk selametinin tehlikede olması konusu, sürekli gündemde olan ve “sisifos/sonu gelmeyen sorun” olarak kabul edilmektedir (Czerner, 2012; Bode ve Turba, 2014).

Modern çocuk koruma sistemlerindeki anahtar kavramın “tehlike” ve “tehlike riski” olduğunu söylemek mümkündür. Almanya’daki çocuk selametinin tehlikede olması kavramı diğer bazı Avrupa ülkelerinde de bulunmaktadır. Fransa’da çocuklara yönelik devlet müdahalesinde hukuki koruma için, anahtar kavram ‘tehlike’ iken idari alan da ‘tehlike riski’ dir. Hiç kimse, tehlikenin tam olarak ne olduğunu tanımlayamamasına rağmen, çalışmalar bu temelde yaklaşık 30 yıl sürmüştür (Grevot, 2006). Fransa’da, 10 Temmuz 1989 yılında yürürlüğe giren Çocuk İstismarının Önlenmesi Yasası ile birlikte yerel yetkililere çocuk istismarı ile ilgili verileri toplamak ve adli kurumlarla işbirliği içerisinde şüpheli bütün çocuk istismarı vakalarını araştırmak üzere sürekli bir eylem planı geliştirme görevi verilmiştir. Birincil ve ikincil önleme hizmetlerinde çalışan bütün çalışanlara, çocuk istismarı durumunda zorunlu raporlama yükümlülüğü getirilmiştir. Aynı zamanda, eğitim sistemi de ulusal çocuk istismarı ile mücadele çalışmasına dâhil edilmiştir (Grevot, 2006).

Çocuklara yönelik kötü muamele temel olarak “çocuk selametinin tehlikede olması” şeklinde anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, eylem-odaklı bir kavram olan “kötü muamele” den daha muğlak bir kavram olan “tehlike” ye geçilmesi ile anlam değişikliği olmuştur. Çocuğun selametinin tehlikeye girmesi, aile mahkemelerinin ebeveyn ya da koruyucu ailenin çocuğun bakımı için yetkin, istekli ve uygun olup olmadığını değerlendirme ve hüküm verme; değilse ebeveynlerin çocuklarının bakımı ile ilgili anayasal haklarına müdahale veya haklarını engellemek için kullandıkları temel kavramdır (Alman Anayasası, 6. Madde). Ayrıca, bu kavram, çocuğun selametinin tehlikede olması durumunda ailelere sunulan ev temelli ve

ev dışı bütün hizmetlerin ana kavramsal ilkesidir. “Çocuğun güvenliğini tehlikeye atma” uzun dönem boyunca, Alman Anayasa Mahkemesi tarafından “çocuğun gelişimini gözle görülecek şekilde bozan ya da gelişimine zarar veren mevcut tehlike” olarak tanımlanmıştır (Wolff, Biesel ve Heinitz, 2011; Höynck ve Haug, 2012).

Çocuk güvenliğinin tehlikede olması kavramı yasalarda bulunmasına rağmen bu kavramın ne olduğu açıkça belirtilmemiştir. Bu durum yasal bir tanımın olmamasından ziyade çocuk güvenliği tehlikesinin olup olmadığına karar vermek için basit bir kuralın olmadığı anlamına gelmektedir. Bunun yerine her zaman vaka özelinde bütüncül bir değerlendirmeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Yasalar çocuk güvenliği tehlikesi ile ilgili belirgin göstergeleri tam olarak açıklamamaktadır. Müdahaleyi gerektirici göstergeler profesyonel rollere bağlı olarak değişebilmekte ve bu göstergeler bireysel vakaların nasıl değerlendirildiğine bağlıdır. Olası bir çocuk güvenliği tehdidi vakasında, vaka sürecinde farklı birçok görevler de bulunabilir. Bu bağlamda, genel olarak kabul edilmiş bir kategori bulunmamakla birlikte aşağıdaki değerlendirme kriterleri çerçevesinde hareket edilmektedir (Galm ve Derr, 2011):

- Çocuğun güvenliğini sağlamak adına (güvenlik değerlendirmesi) doğrudan müdahalenin (ör. bakım altına alma) gerekli olup olmadığını değerlendirme,
- Çocuk güvenliği tehlikesi iddiasının doğru olup olmadığını açığa kavuşturma (şüphenin açığa kavuşturulması),
- Yardıma yönelik stratejik plana temel oluşturmak üzere ebeveynlik becerilerinin ortaya konulması ya da daha ziyade farklı gelişim alanlarında ebeveynlerin eksiklikleri (ör. Bakım, bağlanma, eğitim, destek),
- Gelecekteki çocuk güvenliğı tehdidi ile ilgili orta dönemli tehlike değerlendirmesi (risk değerlendirmesi) ve
- (mevcut eksiklikler veya riskler) çocuğı korumakla görevli kişinin değişim ve değişebilme isteğinin ne kadar güçlü olduğunu değerlendirme.

Çocuk selametinin tehlikede olduğu durumlarda, yetki ve sorumluluklarla ilgili olarak, çocuk koruma sisteminin merkezinde, aile mahkemeleri ve gençlik dairesi bulunmaktadır. Fakat son yıllarda, federal ve eyalet düzeyinde çıkarılan kanunlar ile birlikte, eğitim, sağlık gibi alanlarda çalışan çocuk koruma profesyonelleri işin içine dâhil edilmeye başlanmıştır. Özellikle, çocuk ihmali, fiziksel ve psikolojik kötü muamele ve çocukların cinsel istismarı çocuk selameti tehlikesinin türleri olarak görülmektedir. Ayrıca, çocuk üzerindeki olası yüksek zararlardan dolayı aile içi şiddet artan bir şekilde çocuk selametinin tehlikeye atılmasının bir türü olarak tartışılmaktadır (Galm ve Derr, 2011).

Almanya'da çocuk koruma kavramının dar ve geniş anlamları bulunmaktadır. Dar bakış açısıyla çocuk koruma, çocuk selameti tehlikesi olan vakaları ortaya çıkarma ve ele almaya ilişkin faaliyetlerdir. Geniş anlamıyla çocuk koruma ise, ebeveynlik rollerinde güçlükler yaşayan ya da yaşama riski altında olan anne ve babalara gerekli psiko sosyal desteğin sağlanmasıdır. Bu ailelerin birçoğunun, herhangi bir destek olmasa bile çocuklarına kötü muamelede bulunmayacağı aşikâr olmasına rağmen aynı şekilde ailelere verilen psiko sosyal destek hizmetleri çocuk selameti tehlikesinin önlenmesinde yardımcı olabilir (Kindler, 2012).

Sosyal kanuna dayanarak, ebeveynlik güçlükleri çeken aileler, Gençlik dairesinin sunduğu hizmetlerinden faydalanma hakkına sahiptir. Dolayısıyla çocuk korumanın geniş ve dar anlamlarıyla, ebeveynlerin çocukları için alacakları destek, çocuk selameti tehlikesini önleyebilir veya ortadan kaldıracaktır.

Çocuklara yönelik koruma müdahalelerinin ekonomik maliyetleri nedeniyle yaklaşık olarak son 15 yıldan itibaren çocukların hemen aileden alınmamasına dikkat edilmektedir. Çocuk eğer hayati tehlike içinde değilse, ailenin ihtiyaçlarına göre Gençlik dairesi sosyal pedagoglar aracılığıyla aileye sosyal pedagojik yardımlarda bulunmaktadır. Gençlik dairesi, olanaklar ölçüsünde göçmenlerin dil ve kültür gibi ihtiyaçlarını dikkate alarak aileye hizmet sunmaktadır.

2.3. KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARA HİZMET SUNMA BİÇİMİ VE HİZMET YÜKLENİCİLERİ

Federal Almanya Cumhuriyeti, 16 eyaletten oluşmaktadır. Federal hükümet ile eyaletler arasındaki yasal ve diğer yetkilerin dağılımı eyaletler için bağlayıcı olup Alman Anayasası tarafından belirlenmektedir.

19. yüzyıl sonlarındaki modern çocuk refahı hizmetlerinin başlangıcından beri, Almanya'da çocuk koruma konusu, ilk olarak hükümet dışı hayırsever kurumlar ve sonrasında yerel hükümet hizmetleri yoluyla yürütülen önemli alanlardan biridir. Bu iki parçalı ve büyük oranda devlet tarafından finanse edilen kamu ve özel hizmet kurumları, Alman çocuk ve gençlik refahı kurumlarını karakterize etmiştir. Weimar Cumhuriyeti'nin ilk günlerinden itibaren her il ve ilçedeki Gençlik Daireleri öncü ve koordinatör bir rol oynamıştır (Wolff, Biesel ve Heinitz, 2011; Vatandaş, 2014).

Almanya'da, çocuk ve gençlik refahı alanındaki kanunlarla ilgili temel bakanlık Aile, Yaşlı, Kadın ve Çocuk Bakanlığı olup Bakanlığın sorumluluklarından biri federal düzeyde önleyici bir hizmet olarak çocukların ve gençlerin korunmasıdır. Bakanlığa, Ulusal Gençlik İşleri Kurulu/Bundesjugendkuratorium⁶ tarafından danışmanlık verilmektedir. Bu kurul bir danışma kurulu olup politika, yönetim, sivil toplum kuruluşları (STK) ve bilim alanında çalışan 15 uzmandan oluşmaktadır.

Çocuk koruma alanındaki diğer ilgili bakanlıklar, Federal Adalet Bakanlığı, Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı ve Federal İçişleri ve Sağlık Bakanlığı'dır.

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.bundesjugendkuratorium.de/> (Erişim:27.03.2017)

2.3.1. Korunmaya Muhtaç Çocuklara Hizmet Sunma Biçimi

Diğer Kuzey Avrupa ülkeleri gibi güçlü Katolik geleneklere sahip olan Almanya'da sosyal politikalar, yardımlaşma ve yerindenlik ilkelerine göre yapılandırılmıştır. Yardımlaşma, vatandaşları ve devleti, sigorta ve vergi sistemleri aracılığıyla sözleşmeli bir ilişki içerisinde birbirine bağlarken, yerindenlik uygulaması sosyal, siyasal ve ekonomik çalışmaların yerel düzeyde sunulmasını sağlamaktadır (Clasen and Freeman, 1994, akt. Baistow ve Wilford, 2000).

Batı ülkelerinin çoğunda, devletin sosyal refah hizmetlerini dağıtan mekanizma rolü gittikçe azalmış ve bunun yerini sosyal hizmetlerin dağıtımını düzenleyici rol almıştır (Akbaş, 2010). Akbaş'ın ifadesiyle, Devletin sosyal alandan çekilişi ile birlikte ortaya çıkan "sosyal piyasa" da sivil toplum örgütleri artık sosyal hizmetleri tasarlayan ve sunan yapılardır. Bu bağlamda, öne çıkan ülkelere biri de Almanya'dır.

Alman çocuk koruma sisteminde, yetki devrine dayalı ve kültürel nüfuzun göz önünde bulundurulduğu bir örgütlenme modeli bulunmaktadır. Almanya'da çocuk ve gençlere ilişkin sosyal hizmetler, yetki devrine dayanan bir sistem üzerinden hükümet dışı organizasyonlar tarafından yürütülmektedir (Morel, 2007; Vatandaş, 2014).

Hizmetler, devlet tarafından finanse edilmektedir. Kamunun hizmet sunumundaki oranı oldukça düşüktür. Yatılı çocuk refahı kuruluşlarının %67'si hükümet dışı kuruluşlar tarafından yürütülmekte ve aile ve çocuk refahı alanında çalışan işgücünün %61'i bu kuruluşlarda istihdam edilmektedir. Almanya'da kar amacı güden sektörün hizmetlerdeki oranı çok düşüktür (yatılı çocuk refahı kuruluşlarının sayısı sadece %1,5 ve istihdam edilen işgücü oranı %5,8) (Wolff, Biesel ve Heinitz, 2011).

2.3.2. Hizmet Yüklenicileri

Almanya'da çocuk koruma hizmetleri yerel düzeyde örgütlenmiş olup çocuk koruma hizmetlerinin en önemli aktörü Gençlik daireleridir. Yerel çocuk koruma hizmetleri, yetki devrine dayalı ilke gereğince, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği

halinde Gençlik daireleri tarafından organize edilmektedir (Witt ve Goldbeck, 2013).

Gençlik daireleri, çocukların korunmasını izleme ve çocuk selameti vakalarını açığa çıkarmakla görevlidir. Yerel gençlik dairelerinin kararları doğrultusunda uygulanan hizmetler ise, çoğunlukla akredite sivil toplum örgütleri tarafından sunulmaktadır.

2.3.2.1. Kamu Kapsamında Yer Alan Yükleniciler

Almanya'da kamu hizmet yüklenicileri, refah kurumları içerisinde yer alan ve kamu hukuku kapsamında değerlendirilen yüklenicilerdir. Kamu yüklenicileri devlet tarafından kurulmuş olup merkezi, eyalet ve yerel yönetimler arasında paylaşılmıştır. Bunlara ilaveten vakıflar da kamu hukuku kapsamında yer alan kuruluşlardır. Daha önce ifade edildiği üzere Almanya'da çocuk bakımına yönelik devlet eliyle oluşturulmuş yükleniciler oldukça düşük bir oranda bulunmaktadır.

2.3.2.2. Sivil Toplum Kapsamında Yer Alan Yükleniciler

Almanya'da sivil toplum yüklenicileri, refah kurumları içerisinde yer alan özerk yapılı ve özel hukuk kapsamında değerlendirilen yüklenicilerdir. Sözü edilen bu yükleniciler, 1919 yılında kurulan Arbeiterwohlfahrt (Çalışan Refahı), 1897 yılında kurulan Deutscher Caritasverband (Katolik Refah Kurumu), 1924 yılında kurulan Deutscher Paritätischer Wohlfahrtsverband (Alman Refah Kurumu Birliği), 1853 yılında kurulan Deutsches Rotes Kreuz (Alman Kızıl Haçı), 1849 yılında kurulan Diakonisches Werk der EKD (Evangelist Refah Kurumu), 1917 yılında kurulan Zentralwohlfahrtsstelle der Juden in Deutschland (Yahudi Refah Kurumu) ve Religionsgemeinschaften (Din Toplulukları)ndan oluşmaktadır.

Kamu hukuku kapsamında yer alan bu yükleniciler içerisinde, Katolik Kilisesi tarafından kurulan "Caritasverband" ile Evangelist Kilisesi tarafından kurulan "Diakonisches Werk"i Alman bakım sisteminin öne çıkan iki ana yüklenici kurumdur. Bunlar tarafından işletilen kuruluşların bakım sistemi içerisinde önemli bir ağırlığı bulunmaktadır. Tarihin eski dönemlerinden itibaren dul, yetim, yaşlı ve yoksullara yardım konusunda dini kurumların aktif olarak rol oynadıkları

bilinmektedir. Bu gelenek Almanya’da devam etmiş ve Krallık döneminde devlet, refah hizmetlerinin kilise tarafından yerine getirilmesi konusunda kilise ile anlaşmaya varmıştır. Buna göre devlet refah hizmetlerini finanse eden ve denetleyen; kilise ise bu hizmetleri sunan konumunda bulunmaktadır (Çağlar, 2015).

2.4. GENÇLİK DAİRELERİ

Alman Gençlik Daireleri, anayasal dayanağını Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası’nın 6. Maddesinden almaktadır. Anayasanın 6. maddesi ebeveynler, çocuklar ve devlet arasındaki davranışları düzenlemektedir (Höynck ve Haug, 2012). Buna göre, *“çocukların bakımı ve eğitimi, ana ve babanın doğal hakkı ve en önde gelen yükümlülüğüdür. Devlet, ebeveynlerin bu görevi yerine getirmelerini gözetir. Velilerin iradesine aykırı olarak çocukları ailelerinden ayırmak, ancak bir yasaya dayanarak ve velilerin yükümlülüklerini yerine getirmemeleri veya başka nedenlerle çocukların bakımsız kalmaları durumunda olanaklıdır”* (Alman Anayasası 6. Md).

Çocuğun selametinin tehlike altına girdiği ve ebeveynlerin bu tehlikeyi ortadan kaldıramadığı ya da kaldırmak istemediği durumlarda devlet müdahale etmenin yanı sıra zorunlu olarak harekete geçmek zorundadır. Ayrıca, devletin genel olarak ebeveynleri, çocuk bakımı ve eğitimlerinde destekleme görevi bulunmaktadır.

Gençlik Dairesi, faaliyetlerini Çocuk ve Genç İnsanlara Yardım Kanunu çerçevesinde yürütmektedir. 24 bölümden oluşan bu Kanun, VIII Nolu Sosyal Kanun Kitabı (Sozialgesetzbuch VIII) hükümlerine göre işletilmektedir. Bu Kanuna göre, belediyeler kendi sorumluluklarına giren her il ve ilçede bir gençlik dairesi kurmakla yükümlüdür. Daha küçük birimlerle ilgili sorumluluk ise kaymakamlıklara verilmektedir (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2013).

Almanya’da tüm ilçelerde (Kreis/Landkreis), belediye ve kaymakamlıklarda hizmet veren gençlik daireleri, Gençlik Yardım Kurulu ve Gençlik Dairesi İdaresi

olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Gençlik Yardım Kurulu gençlerin ve ailelerin sorunlarına karşılık vermek, hizmetler geliştirmek ve desteklemek için planlamalar yaparken; Gençlik Dairesi ise alınan bu kararları uygulamakla yükümlüdür (Gençlik Dairelerinin Sunduğu Hizmetler Soru ve Cevaplar, 2011; Vatandaş, 2014).

Almanya'da 600 Gençlik Dairesi ve 80 000 hükümet dışı sosyal hizmet kuruluşu bulunmaktadır. Bunlar arasında Katolik, Protestan, Yahudi ve dini olmayan diğer hayır kurumları bulunmaktadır (Wolff, Biesel ve Heinitz, 2011).

Gençlik Daireleri, çocuk ve gençlerin yetiştirilmesi, bakımı ve eğitiminde anne ve babalara ve diğer kişilere destekleyici hizmetler sunar. Gençlik Dairelerinin çocuk, genç ve ailelere yönelik hizmetleri genel olarak şu şekilde sıralanabilir:

- Erken yardımlar
 - o Danışmanlık hizmetleri
 - o Ebe ve çocuk hemşireleri
- Kreş Hizmeti
- Çocuk parkları, oyun alanları
- Gençlere yönelik eğitim ve sosyal kültürel etkinliklerin organize edilmesi
- Gençlere yönelik sosyal çalışmalar
- Gençlerin korunması
- Ceza yargılamasında gençlere yardım
- Evlat edinmede aracılık
- Vasilik

Bunun yanında, genel sosyal hizmetler kapsamında çocuk yetiştirme yardımları, sosyal pedagojik aile yardımı, aile danışmanlığı, ayrılma ve boşanma danışmanlığı ve çocukların korunması (koruyucu aile veya kurum bakımı) yönünde çalışmalar yürütülmektedir.

Öte yandan, Almanya'nın son on yıldaki çocuk ve gençlik refahı alanındaki harcamaları, ekonomideki krizlere rağmen sürekli olarak artmıştır.

Tablo 1. Çocuk ve Gençlik Refahı Alanındaki Harcamalar

Yıl	Toplam Harcama	Gündüzlü Çocuk Bakım Merkezleri	Genç yetişkinler için eğitim desteği ve bakım altına alma
	1,000 Euro		
2010	28,893,054	17,384,754	7,512,224
2011	30,529,519	18,490,327	7,838,176
2012	32,231,903	19,720,234	8,204,275
2013	35,526,752	22,270,131	8,706,551
2014	37,790,413	23,741,065	9,293,822
2015	40,717,755	25,389,906	10,260,262

Kaynak: Almanya Federal İstatistik Dairesi, Çocuk ve Gençlik Refahı

Ulusal çocuk ve gençlik refahı bütçesinin ilk iki sırasını gündüzlü bakım hizmetleri (23.7 milyar Euro) ve (9.2 milyar Euro) eğitim hizmetlerine (aile ve çocuk refahı eğitim hizmetleri ve kurum bakımı) yapılan harcamalar oluşturmuştur.

2.4.1. Koruma Altına Alma

Alman mevzuatına göre, anne ve babanın anayasal hakları olan 'çocuklarını yetiştirme ve eğitme hakkı' ancak çocuk selametinin tehlikeye düştüğü durumlarda kısıtlanabilir (SGB VIII § 8a ve § 42/1).

VIII Nolu Sosyal Kanun Kitabı 42. Madde 1. Fıkraya göre, Gençlik Daireleri aşağıdaki durumlarda bir çocuk veya genci, korumaya yetkili ve sorumludur:

1. Çocuk veya gencin koruma altına alınmayı istemesi,
2. Çocuk veya gencin selametine önemli bir tehlike oluşturan durumlarda,
 - a. Çocuğun velayetine sahip olan kişilerin karşı çıkması ya da
 - b. Aile mahkemesi kararının zamanında alınamadığı durumlarda,
3. Yabancı bir çocuk veya gencin refakatsiz bir şekilde Almanya'ya gelmesi ve bakımından sorumlu kişilerin bulunamaması halinde.

Gençlik Dairesi tarafından koruma altına alınan çocuk, uygun bir kişi, uygun bir kuruluş ya da başka şekilde teşekkül etmiş barınma yerlerine yerleştirilir.

Bununla birlikte, 2005 yılındaki Çocuk ve Gençlik Refahı Sisteminin Geliştirilmesine İlişkin Kanun ile birlikte, çocuğun ve/veya gencin hayatına ani bir tehlikenin olması ve mahkeme kararının beklenemeyeceği durumlarda, Gençlik dairesi, çocuğu veya genci koruma altına almakla yükümlüdür. Bu bağlamda VIII Nolu Sosyal Kanun Kitabı'nın 42. maddesi gereğince Gençlik dairesi acil müdahale gerektiren durumlarda gerekirse polis gücü ile de çocukları ailelerinden alabilmekte, çocuğu yurtlara veya koruyucu aile yanına yerleştirebilmektedir (Vatandaş, 2014; Bode ve Turba, 2014). Gençlik Dairesinin acil durumlarda çocuğu geçici olarak koruma altına alması haricinde, sadece aile mahkemeleri çocuğu korumak adına ebeveynlerin velayet haklarına zorunlu müdahalelerde bulunabilir.

Alman Anayasası'na göre 'çocuklarını yetiştirme ve eğitime hakkı' anne ve babalara ait olmakla birlikte devlet bu görevin yerine getirilip getirilmediğini gözetler. Devletin bu 'gözetim' görevi, Medeni Kanun'un 1666 sayılı maddesinde somutlaştırılmıştır (Bode ve Turba, 2015). Medeni Kanun'un 1666 sayılı maddesinin "*mahkeme yoluyla uygulanacak tedbirler konulu*" velayet başlığına göre, aileye mahkeme yoluyla müdahale sadece çocuğun bedensel, zihinsel ve ruhsal olarak selametinin tehlikeye girmesi ve ebeveynlerin çocuğa yönelik tehdidi ortadan kaldıramaması veya kaldırmak istememesi durumunda mümkün olmaktadır. Mahkeme yoluyla uygulanan müdahaleler belirli sosyal desteklerden başlayıp ebeveynlerin bakım hakkının sona erdirilmesi ve çocuğun aileden alınmasına kadar gitmektedir⁷.

Bununla birlikte şu hususu da dikkate almak gerekmektedir. Gençlik dairesinin çocuğu resen polis zoruyla ailesinden alması çocuğun velayetini etkilememektedir⁸.

⁷ Almanya Medeni Kanunu (Bürgerliches Gesetzbuch), <https://dejure.org/gesetze/BGB/1666.html>, Erişim: 04.03.2018

⁸ Türkiye Cumhuriyeti Berlin Büyükelçiliği, "Aile sevgisi ve sıcaklığına ihtiyacı olan bu çocuklara sahip çıkalım", *Hukuk Bülteni*, Sayı: 5 (03/2013)

Çocuğun aileden alındığı süreçte nerede kalacağına dair Gençlik Dairesi karar verse bile çocuklarla ilgili diğer bütün haklar Aile Mahkemesi'nin hükmü çerçevesinde varsayılan haklar olarak ailede bulunmaktadır.

VIII Nolu Sosyal kanun kitabına göre, çocuk selametinin tehlikede olduğuna dair belirgin durumlarda, tehlike riski değerlendirilmeli ve tehlikenin varlığı halinde gerekli çalışma yapılmalıdır. Eğer gençlik dairesi çalışanı çocuk selametinin tehlikede olduğunu ortaya koyarsa ve mevcut yardımlar yeterli değilse ya da ebeveynler sunulan yardımı kabul etmezse, bu durumda Gençlik Dairesine başvurulmalıdır. Gençlik Dairesi bunun üzerine çocuk selameti tehlikesini tekrar değerlendirmeli ve eğer uygun görürse ve tehlikenin ortadan kalkması için gerekli olduğuna inanırsa aileye yardım teklif etmelidir. Eğer Gençlik Dairesi, ailenin işbirliği yapmaması nedeniyle bu değerlendirmeyi tamamlayamıyorsa, aile mahkemesinin bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Uygulamada çocuğun ailede kötü muameleye maruz kalması, cinsel istismar, çocuğun ihmal edilmesi, ebeveynin çocuğa aşırı derecede görev yüklemesi, ciddi iletişim problemleri, madde bağımlılığı, çocuğun şiddet eğilimleri göstermesi, aileden kaynaklanan okul problemleri gibi durumlar çocuğun selametinin tehlikeye atıldığına dair somut veriler olarak değerlendirilmektedir.

Almanya'da, ölümcül çocuk istismarı vakaları sonrası Gençlik daireleri ve aile mahkemeleri daha fazla kontrol odaklı olmaya ve erken müdahale etme eğilimine girmiştir. Gelecekte çocuklara yönelik muhtemel kötü muamele riskini değerlendirdiklerinde, sosyal hizmet uzmanları çocuklara yönelik kötü muamelenin ortaya çıkması veya devam etmesi durumunda kendilerini herhangi bir suçlamaya karşı korumak için, daha yüksek risk değerlendirmelerini tercih etmekte ve bu durumda kolaylıkla bakım kararına başvurmaktadır. Aynı zamanda, 2008 yılında yürürlüğe giren yeni aile kanunu (Gesetz zur "Erleichterung familiengerichtlicher Massnahmen bei Gefährdung des Kindeswohls") çocuklara yönelik kötü muamelelerde aile mahkemelerinin erken

müdahalelerini kolaylaştırmakta, aile mahkemesi hâkimleri ailelere tavsiye verme noktasında daha fazla aktif rol üstlenmekte ve aileleri çocuk ve gençlere yönelik hizmetlerden faydalanmayı zorunlu kılmaktadır (Wolff, Biesel ve Heinitz, 2011).

Almanya geniş bir sosyal hizmet ağına sahip olmasına, koruyucu ve önleyici hizmetlere önemli yatırımlar yapmasına rağmen koruma altına alınan çocuk sayısı sürekli artış göstermektedir. Aşağıdaki tabloda yıllara göre koruma altına alınan çocuk sayılarına yer verilmiştir.

Tablo 2: Yıllara Göre Koruma Tedbiri Uygulanan Çocuk Sayıları

Yıl	Toplam	Koruma tedbirleri	
		Kendi isteği üzerine	Çocuk selametinin tehdidi nedeniyle
2013	42 123	9 922	32 201
2014	48 059	11 447	36 612
2015	77 645	15 101	62 544
2016	84 230	16 004	68 226

Kaynak: Almanya Federal İstatistik Dairesi, Koruma Tedbiri Kararları

Almanya'da Gençlik daireleri tarafından 2016 yılında 53 300 çocuk veya genç kurum bakımına yerleştirilmiştir. Bu sayı 2014 yılı ile karşılaştırıldığında % 50 oranında artış göstermiştir (Almanya Federal İstatistik Dairesi, 2017).

Öte yandan, koruma altına alınan çocukların koruma altına alınma öncesi kaldıkları yere bakıldığında, refakatsiz çocuk sayısının son yıllarda artış gösterdiği; tek ebeveynli aile yanında kalan çocuk sayılarının yüksek olduğu görülmüştür. Aynı şekilde, koruyucu aile ve kuruluş bakımından faydalanan çocukların tekrar korunmaya muhtaç hale geldikleri ortaya çıkmıştır. Aşağıdaki tabloda, koruma tedbiri öncesi çocukların kaldıkları yer bilgisine yer verilmiştir.

Tablo 3: Koruma Tedbirinden Önce Çocukların Kaldığı Yer

Tedbir Öncesi Kaldığı Yer	Sayı	Yüzdelik Oran
Bilinmeyen bir yer (refakatsiz çocuklar)	24 843	29,49
Ebeveynleri yanında	12 576	14,93
Yurt/diğer bakım türlerinde	11 523	13,68
Tek ebeveynli aile yanında	11 047	13,12
Sabit yeri olmayan	10 697	12,70
Üvey ebeveyn veya partnerli bir ebeveynin yanında	6 685	7,94
Büyük ebeveyn (dede-nine) /akraba yanında	2 741	3,25
Koruyucu aile yanında	1 231	1,46
Başka birinin yanında	1 679	1,99
Hastane (doğum sonrası)	527	0,63
Ortak konutta/shared apartment	555	0,66
Kendi evinde	126	0,15
Toplam	84 230	100,00

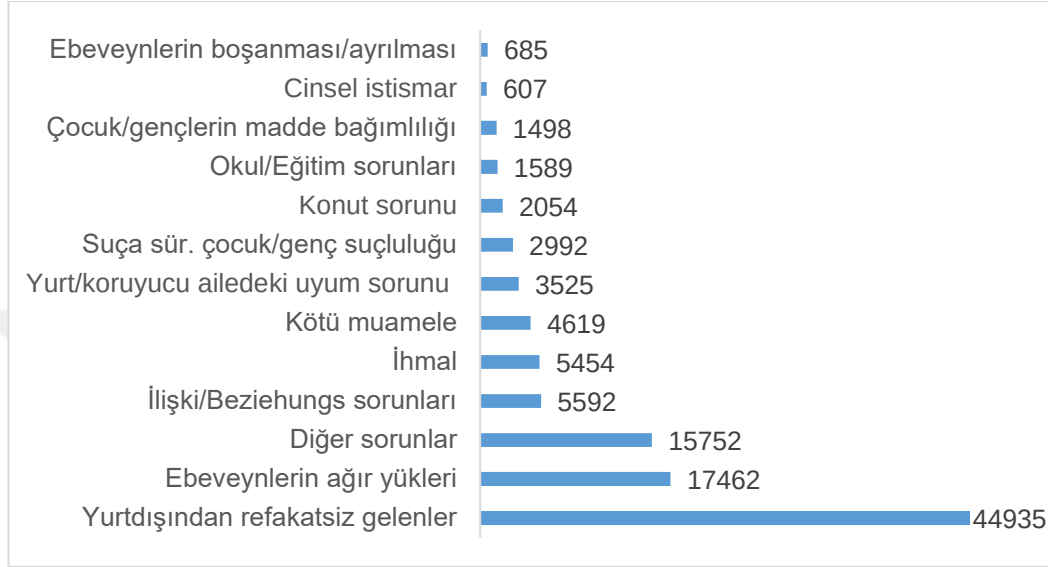
Kaynak: Almanya Federal İstatistik Dairesi, Koruma Tedbiri Kararları, 2016.

Koruma altına alınan çocuk sayısı ve aile yapısı arasında güçlü ilişkiler bulunmaktadır. Modern ve post-modern dönemde, kadın erkek ilişkileri, istihdam politikası, bireysel yaşam tarzı gibi etkenlerle bağlantılı olarak tek ebeveynli ailelerin sayısı hızlı artış göstermektedir.

Belçika, İngiltere, İtalya ve Hollanda'da çocuk refahı hizmetlerine havale edilen çocukların en büyük grubunu biyolojik ebeveynleri ile yaşayan çocuklar oluştururken; Almanya, Fransa ve İrlanda'da en büyük grubu tek ebeveynli aile yanında yaşayan çocuklar oluşturmaktadır (Studsørd, Ellingsen ve Willumsen, 2016). Almanya'da her beş aileden biri tek ebeveynlidir. 18 yaş altındaki yaklaşık 2,2 milyon çocuk yalnızca anne veya babalarının yanında yaşamaktadır. Bu grubun %90'ı annenin yanında yaşayan çocuklardan oluşmaktadır (Çocuğunu Yalnız Büyütenler, 2013). Koruma altına alınıp koruyucu aile veya kuruluş bakımından faydalandırılan çocukların yaklaşık yarısı (%49), tek ebeveynli ailelerden gelmektedir. Tek ebeveynli ailelerin %74'ü kısmen ya da tamamen

sosyal yardımlarla geçinmektedir (Almanya Federal İstatistik Dairesi Basın Bildirisi, 2014). Aşağıda, çocukların koruma altına alınma nedenlerine yer verilmiştir:

Şekil 1: Koruma Altına Alınma Nedenleri

Kaynak: Almanya Federal İstatistik Dairesi, 2016

Görüldüğü gibi, koruma altına alınma nedenlerinde refakatsiz çocukların yanı sıra ebeveynlerin ağır yükleri ön plana çıkmaktadır. Çalışmanın devamında, çocuk korumadaki yaklaşımlara yer verilecektir.

2.5. ÇOCUK KORUMADAKİ YAKLAŞIMLAR

20. ve 21. yüzyıllarda çocuk hakları alanında önemli yasal düzenlemeler ve uygulamalar geliştirilmesine rağmen, aile ve toplumsal yapıda meydana gelen değişimler, tek taraflı geliştirilen kamu politikaları, savaşlar, iç karışıklıklar, teknoloji vb. nedenlerden dolayı koruma altına alınan çocuk sayıları sürekli artmaktadır.

Bunun yanında, çocuk terki konusu günümüzde devam eden ve legal hale gelen uygulamalardan biridir. Örneğin, Çin Hükümetinin tek çocuk politikası nedeniyle, Yangtze bölgesinde 1970 ve 1980 yılları arasında terk edilen ve öldürülen bebek (kız) sayısı 800,000 dir (Skinner ve Yuan, 1998, akt. Shang ve Wu, 2003).

Çin'deki “*tek çocuk politikası*”nın ortaya çıkardığı dramatik sonuçların yanı sıra bugün birçok Avrupa ülkesinde çocukların terkinin yasal hale geldiği bilinmektedir.

Öte yandan yeni çocuk koruma sistemleri ile birlikte istismara uğrayan ya da istismar riski altında olan çocuk sayısındaki dramatik artış, tahmin edilenden çok daha fazla olmuştur. Amerika'daki resmi raporlara göre, çocuk istismarı sayıları 1967 yılında 9 563 iken 1976 yılında 669 000'e; 1987 yılında 2 milyon'a ve 1994 yılında 3 milyonun üzerine çıkmıştır. İngiltere'de 1978 yılında çocuk koruma kayıtlarında yer alan çocuk sayısı 11 844 iken 1991 yılında bu sayı dört katına çıkarak 45 300 olmuştur (Lonne ve diğ., 2009). Aynı şekilde, diğer birçok ülkede koruma altına alınan çocuk sayısı büyük oranda artmıştır.

BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Avrupa Bölge Ofisi hazırlanan ve “*Unutulan Avrupalılar Unutulan Haklar/Forgotten Europeans Forgotten Rights*” isimli rapor, Avrupa'da bugün insan hakları alanında karşılaşılan en önemli engellerden birini vurgulamaktadır. Rapor, günümüzde Avrupa genelinde çocuk, engelli bireyler ve yaşlıların uzun süreli olarak, genellikle ömür boyu, kurum bakımına yerleştirilmeye devam edildiğini ortaya koymuştur. Rapor çocuk, engelli ve yaşlılara yönelik kurum bakımının etkilerini tartışmakta ve ele alınması gereken konular üzerinde durmaktadır⁹. Bahse konu rapora göre, Avrupa Birliği üye ülkeleri ve Türkiye'de yaklaşık 1.2 milyon çocuk, engelli ve yaşlının uzun süreli kurum bakımında kaldığı tahmin edilmektedir. BM'nin başka bir raporuna göre, batı Avrupa ülkeleri dâhil olmak üzere Avrupa genelinde üç yaş altı çocukların kurum bakımı oranı endişe verici düzeydedir¹⁰. Çocuk, genç, yaşlı ve engellilerin artan kurumsal bakımını, aile yapısındaki değişimlerden bağımsız olarak ele almak mümkün görünmemektedir.

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. *Forgotten Europeans Forgotten Rights, The Human Rights of Persons Placed in Institutions*

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. *The Rights of Vulnerable Children Under The Age Of Three, Endind Their Placement in Institutional Care*

Birçok insan hakları belgesi, ailenin önemine spesifik referanslarda bulunur. Dünya genelinde çocuk hakları alanındaki en bağlayıcı sözleşme olan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde (ÇHS) de bu hak ve sorumluluklar düzenlenmiş bulunmaktadır. Söz konusu Sözleşmenin 18. maddesinde, *“anne – babanın çocuğun ortak ve birinci elden sorumluluk taşıdığı”* ifade edilmektedir (BM Çocuk Hakları Sözleşmesi).

Öte yandan; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 10. Maddesine göre, *“toplumun temel ve doğal birimi olan ve bağımlı çocukların bakımı ve eğitiminden sorumlu olan ailenin korunması için en geniş koruma ve destek sağlanmalıdır”*. Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 23. maddesinde de benzer bir hüküm bulunmaktadır.

BM ÇHS'nin 9. maddesinde, *“ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana–babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar. Ancak, ana–babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmâl edilmesi durumlarında ya da ana–babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir”* denilmektedir.

Benzer hükümler, Avrupa Konseyi sözleşmelerinde de bulunmaktadır. Örneğin Avrupa Konseyi Sosyal Şartı'nın 16. maddesi (ailenin sosyal, yasal ve ekonomik hakkı), ailenin tam gelişimi için gerekli bütün koşulların güvence altına alınmasını istemektedir.

Çocukların sağlıklı olarak büyüüp gelişecekleri ortam aile olup bunun sorumluluğu ebeveynlere aittir. Ancak, aile içinde ve/veya dışında meydana gelen ihmal, istismar gibi nedenlerle her çocuk aile ortamında yaşama imkânı bulamayabilir. Bu anlamda, BM ÇHS'nin 20. maddesinde, geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak aile ortamında kalması uygun görülmeyen her çocuğun, devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olduğu ve bu durumdaki çocuklara uygun bakımın sağlanacağı ifade edilmiştir.

2016 – 2021 Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Stratejisi Belgesi'nde, ailenin toplumun temel birimi, çocukların büyümesi ve iyiliği için doğal ortam olduğu ve çocukların, ebeveynleri ve kardeşleri ile olan bağlarına çok büyük değer yüklediğinden bahsedilmektedir.

Araştırmacı, çocuk koruma konusunda çocukların yüksek yararını temel yaklaşım olarak ele almaktadır. BM ÇHS'ye göre, *“kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir”*.

Çocuğun yüksek yararı, aksi bir durum olmadığı sürece çocuğun aile yanında bakılmasıdır. Bu bağlamda, uluslararası ve ülkelerin ulusal mevzuatında çocukların eğitimi ve yetiştirilmesi için doğal ortamın aile olduğu vurgulanmıştır.

Dünya genelinde Amerika Birleşik Devletleri dışında bütün ülkeler tarafından onaylanan ve bu anlamda en yaygın kabul gören BM ÇHS'ye göre, *“yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmal edilmesi durumlarında bu tür bir ayrılık kararı verilebilir”*.

Çocukların formel bakımı ile ilgili bağlayıcı olmayan temel belgelerden biri BM Çocukların Alternatif Bakımına İlişkin Rehber İlkeler'dir. Bu rehber ilkenin esaslarından biri “öncelikle çocukların ailelerinin yanında kalması veya ebeveynlerinin yanına döndürülmesi, ya da uygunsa, diğer yakın aile üyelerinin bakımına verilmesidir” (3.paragraf). Rehber ilkelerde vurgulanan konu, çocukların ailelerinden koparılmasının “son seçenek olarak görülmesi ve mümkün olduğunca, geçici olması ve sürenin olabildiğince kısa olması” gerektiğidir (14. Paragraf).

Görüldüğü üzere, çocukların iyiliği, refahı ve sağlıklı büyümeleri için doğal ortam ailedir ve bu yönüyle de aile toplumun temelidir. Aile içinde yaşanan veya aile dışındaki farklı sosyal sistemlerden kaynaklanan sorunlarda, ailenin bir arada

kalması ve aile bütünlüğünün bozulmaması için ailenin desteklenmesi gerekmektedir. Buna karşın özellikle modern ve post modern dönemde aile kurumunun zayıfladığı, bireyselleşmenin ön plana çıktığı bilinmektedir. Modern ve post modern dönemde birey, aile ve toplum hayatında yaşanan değişim ve gelişmeler, çocuk koruma alanında oluşturulan politikaları da etkilemiştir. Coester, çocuk korumayı, “toplumsal ilişkilerin ve gelişmelerin aynası” olarak tanımlar ve “ebeveyn ve kamu arasındaki ortak sorumluluk sınırı, sürekli olarak tekrar düzenlenmesi” gereken bir alandır (akt. Höynck ve Haug, 2012).

Giddens’e (1990) göre, uzmanlık sistemleri – örneğin çocuk koruma sistemleri – basit olarak sistemdeki “operatörler” in başarısızlığından öte sistemin “tasarım hatalarının” bir sonucu olarak başarısız olur. Öte yandan Furedi (2002), çocuk bakım uzmanlarının çocukların ve ailelerin çıkarlarını savunduklarını söylemesine rağmen ebeveynlerin otoritesini sürekli sorguladığını ve profesyonel müdahalenin ise genellikle beceriksiz amatörler olarak ebeveynlere hadlerini bildirmeyi kapsadığını dile getirmektedir.

Çocuk koruma alanında yapılan düzenlemeler ve geliştirilen politikalarda, aileye çok fazla müdahale edilmesi başka sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Çocuk korumada otoriter ve aşırı müdahaleci yaklaşım yerine işbirliğine dayalı yaklaşım esas alınmalıdır.

Bu anlamda, herhangi bir çocuk koruma sistemi, ince ve gergin bir ip üzerinde yürümek zorundadır. Önemli olan sadece çocuğu korumak değil aynı zamanda ailenin özel yaşantısına da zarar verilmemesidir. Bu konular çocuklar, ebeveynler ve profesyoneller için önemli olduğu kadar devletin kendisi için de önemlidir. Devlet bir taraftan zayıf ve savunmasız grupları korurken diğer taraftan ebeveynlerin çocuklarını uygun gördükleri yaşam şekliyle büyötmelerine yönelik özgürlüklerini de göz ardı etmemelidir. Önemli olan devletin, deneyimli ve otoriter ya da vatandaşlarını aşırı korumacı ve müdahaleci yönetim sistemiyle idare eden bir devlet olarak görölmemesidir (Lonne ve diğ., 2009).

İdeal olarak, sadece çocuğun ciddi bir tehlike altında olduğu istisnai vakalarda, çocuk ailesinin izni olmaksızın ailesinden alınmalıdır. Bu yaklaşım çerçevesinde,

ailelerin genellikle çocukları için gönüllü olarak yardım talep edecekleri kabul edilmektedir (Olsson Hort, 1997; Marneffe & Broos, 1997; Roelofs & Baartman, 1997; akt. Freymond ve Cameron, 2006). Aksi takdirde, araştırmaların da ortaya koyduğu üzere, aile bakımından mahrum kalan çocuklar çok farklı yoksunluklar yaşamakta ve bu yoksunluklar çocukların gelişiminde önemli sorunlara yol açmaktadır. Bunun yanında, araştırmaların da ortaya koyduğu üzere koruma altına alınan çocuklar, çocuk koruma sisteminde de ihmal ve istismara uğrayabilmektedir.

Çocuk koruma sistemlerinden “ayrılan” yetişkinlerle yapılmış araştırmalar, her ne kadar “çocuğun üstün yararı” düşüncesinden hareketle yapılmış olmasına rağmen, “iyi niyetli” insanların ailelerinin bakımından kopardıkları çocuklar ve bakım sisteminin çocuklara verdiği zararlarla doludur (Parton ve diğ., 1997, akt. Lonne ve diğ., 2009).

Birçok Anglofon ülkesinde, çocukların ailelerinden koparılması kanıttan çok, öne sürülen bazı ideallerle motive edilmiştir. Bu ideallerin temelinde ise çocukların refahını geliştirme yönündeki “övgüye değer niyetler” yatmaktadır. Ancak, bu ideallerle hareket edilirken refahları söz konusu olan insanlarla danışılmamış ve görüşleri alınmamıştır. Sonuç ise genellikle, koruma altına alınarak “kurtarılan” birçok çocuğun yerinden edilme, travma ve daha fazla istismara uğramasıyla sonuçlanmıştır (Lonne ve diğ., 2009).

İyi niyetli, kanıta dayalı olmayan uygulamaların tehlikelerini ortaya koyan birçok politikadan özellikle iki tanesi çok çarpıcıdır. Bunlardan bir tanesi, İngiltere’den Kanada ve Avustralya’ya yapılan zorunlu çocuk göçü¹¹, diğeri ise Dünya’nın çeşitli yerlerinde ailelerinden koparılan yerli halka ait çocuklardır¹². Bahse konu iki politika da çocukların ihtiyaçlarını karşılamaya odaklandığını iddia etmiştir. Bu politikalar bir taraftan çocuğun üstün yararının bir perspektifini öncelerken, çocuk büyütme uygulamalarındaki kültürel farklılığı reddetmiştir (Bean ve Melville 1989; Australian Senate Community Affairs References Committee 2001a, b, akt. Lonne ve diğ., 2009).

Çocuk koruma adına yanlış öncüllerle hareket edilerek çocuk ve ailelerin hayatına müdahale edilmesi, yıkıcı sonuçlara yol açmaktadır. Dünya genelinde yerli topluluklarla yapılan araştırmalar, bu yanlış öncüllerin sonuçlarının ne kadar yıkıcı olduğunu yeteri kadar ortaya koymaktadır.

Bakım ve koruma altında olan çocuklarla ilgili yapılan araştırmalarda, sonuçların genellikle tatmin edici olmadığı ile ilgili çok fazla kanıt bulunmaktadır ve devlet “loco parentis/ebeveynlik” ile ilgili görev ve yükümlülüklerini, moral ve diğer sorumluluklarını yerine getirmede önemli ölçüde başarısız olmuştur. Güvenliklerinin tehlikede olması nedeniyle koruma altına alınan birçok çocuk çocuk ve genç, çocuk koruma sistemlerindeki başarısızlıklar nedeniyle “bakım sisteminde kaybolmakta”dır (Lonne ve diğ., 2009; Hetherington, 1998).

¹¹ İngiltere’den Kanada ve Avustralya’ya yapılan zorunlu çocuk göçü skandalını, Margaret Humpreys isimli bir sosyal hizmet uzmanı ortaya çıkarmıştır. “İyi bir gelecek” ve kolonilerin “İngiliz yatırımı” düşünceleri ile İngiltere’den Kanada ve Avustralya gibi ülkelere binlerce çocuk gönderilmiştir. 1970’lere kadar devam eden zorunlu çocuk göçü nedeniyle 130,000 İngiliz çocuğunun ailesinden koparıldığı, bu çocukların çocuk evleri ve benzeri yatılı bakım kuruluşlarında kaldığı, çoğu çocuğa yetim olduğu yönünde yanlış bilgi verildiği, ailelere göç olayıyla ilgili bilgilendirme yapılmadığı ortaya çıkmıştır. Çocuk göçünün geçmişi 1618’lere kadar dayanmaktadır. Çocuk göçü 3 ve 14 yaş arası çocukları kapsamıştır. Bu çocuklar geri dönmek üzere gönderilmişlerdir. Bu skandal nedeniyle, Avustralya Başbakanı Kevin Rudd ve İngiliz Başbakanı Gordon Brown özür dilemiştir. İngiltere çocuk bakım stratejisi olarak çocuk göçünü kullanan tek ülkedir. Bahse konu olay, oranges and sunshine (Portakallar ve Gün Işığı) ismiyle sinemaya aktarılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.childmigrantstrust.com/>

¹²1931 yılında Avustralya Hükümeti’nin isteği üzerine siyah Aborijin çocuklar ailelerinden alınarak, eğitim görme gerekçesiyle beyaz ailelerin yanına hizmetkâr olarak verilmeye başlanmıştır. Bu uygulamada Aborijinler’in kendi dillerini konuşmaları yasaklanmış, Aborijin olduklarını unutmaya ve kültürel olarak birer 'Beyaz' olmaya zorlanmıştır. Ailelerinden koparılan yerli halka ait çocuklarla ilgili uygulama 1970’lere kadar devam etmiştir. Avustralya Hükümeti, bu ayrımcı uygulama yüzünden Aborijinler’den özür dilemiştir. Konu hakkında ayrıntılı bilgiye “stolen generation” kavramı ile ulaşılabilir. Bahse konu olay hakkında birçok kitap yazılmış ve “Çit” ismiyle sinemaya aktarılmıştır.

Freymond ve Cameron'a (2006) göre, son yıllarda, çok sayıdaki yargı kararlarında çocukların devlet korumasına alınması yönündeki eğilim artmakta ve ebeveyn-çocuk ilişkisine destek sağlanması ikinci planda kalmaktadır. Çocuk koruma sistemleri artan bir şekilde yüksek riskli ailelerin davranışlarını izlemeye ve kontrol etmeye odaklanmıştır. Çocuk koruma sistemlerinin tipik ilk tepkisi, çocuğa yönelik kötü muamele iddiasını yasal olarak inceleme zorunluluğudur.

Anglofon ülkelerdeki çocuk koruma sistemleri bildirim, soruşturma ve izlemeye takılıp kalmıştır. Bu ülkelerde özellikle dezavantajlı çocuk ve ailelerin çoğunluğu, çocuk koruma hizmetlerinin “radar”ında yer almaktadır. Ancak, bu durum yardım almak suretiyle ailelerin yaşadıkları gerginliklerin etkilerini azaltmak yerine, aileler çocuğun aileden koparılması eşiğini aşıncaya kadar “izlenmektedir” (Lonne ve diğ., 2009).

Çocuk korumadaki bildirim, soruşturma ve izlemeye dayalı ve aşırı korumacı yaklaşımların çocukların refahını arttırmak yerine nihayetinde çocukların ve ailelerinin iyilik halini daha da kötüye götürdüğü görülmektedir. Ayrıca, bu yaklaşımlar, çocuk koruma sistemleri ve aileler arasında güvensizliğe ve olumsuz algılara yol açabilmektedir. Dolayısıyla, ailelerin güvensiz görüldüğü, sürekli izlendiği ve cezalandırılmalarına yol açan yaklaşımlar yerine ailelerin desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Çalışmanın devamında uluslararası çocuk korumada Almanya'nın yeri ele alınacaktır. Bu anlamda, uluslararası anlamda çocuk korumaya ilişkin tartışmalara ve konuyla ilgili karşılaştırmalı istatistiki verilere yer verilecektir.

2.6. ULUSLARARASI ÇOCUK KORUMADA ALMANYA'NIN YERİ

İkinci Dünya Savaşında büyük bir yıkımla karşı karşıya kalan Almanya, savaş sonrasında politik ve ekonomik kazanımlarıyla önemli refah ülkelerinden biri

olmayı başarmıştır. Bununla ilintili olarak, çocuk refahına ilişkin uluslararası göstergeler Almanya'yı sanayileşmiş ülkelerin üst yarısında göstermektedir.

Alman çocuk refahı sistemi, İskandinav refah rejimi gibi aile hizmetleri odaklıdır. Ancak, Norveç, Danimarka, Finlandiya ve İsveç'te çocuk refahı hizmetlerinde zorunlu raporlama mekanizası bulunmasına rağmen Almanya'da bulunmamaktadır (Studsørød, Ellingsen ve Willumsen, 2016).

Sosyal politika ve sosyal hizmet alanlarında 1990'lara değin Anglo-Sakson, Anglofon ve Kıta Avrupası modellerinden söz edilebilirken 1990'lardan sonra küreselleşmenin her bir tekil alandaki baskın varlığı ile birlikte sosyal hizmet ve sosyal politika alanlarındaki Anglo-Sakson, Anglofon ve Kıta Avrupası ayrımı ortadan kalkmaya başlamıştır (Akbaş, 2010). Küreselleşme ile batı ülkelerindeki çocuk koruma politikaları ve uygulamaları, diğer ülkeler tarafından ithal edilmekte ve uygulanmaktadır (Thørnblad ve diğ., 2016). Özellikle 20.yüzyılda anonim bir din, kimlik ve kültür arayışları (Yazıcıoğlu, 2008) ile birlikte anonim bir çocuk koruma sistemine doğru gidilmektedir.

Esping-Andersen (1990), sağladıkları sağlık ve refah faydaları ve sosyo-ekonomik dünya görüşüne göre refah rejimlerini kategorize etmiştir. Bu sınıflandırmaya göre devletin, hizmetlerin sunumunda ciddi bir şekilde yer aldığı ülkeler sosyal-demokrat; sosyal hizmetlerin, devletten öte, hükümet dışı yapılar tarafından sunulduğu ülkeler ise muhafazakâr olarak ele alınmıştır. Bu iki grupta da, hizmetin devlet ya da diğer yapılar tarafından sunulmasına bakılmaksızın, devlet vatandaşın hizmete ulaşp ulaşmadığından sorumludur. Liberal kategorisinde yer alan ülkelerde ise, devletin sorumluluğu çok azdır ve kendi sağlık ve sosyal refahlarını sağlama, çoğunlukla bireylere bırakılmıştır (Hetherington, 2006).

Kültürün baskın güç olarak kabul edilmesi, Esping-Andersen'in (1990) refah rejimleri tipolojisi ile Gilbert'in (1997) çocuk refahı sistemleri sınıflandırması arasındaki çakışmayı açıklar. Gilbert'in tanımlamasına göre çocuk korumaya

odaklanan bütün ülkeler, Esping-Andersen tarafından liberal refah rejimleri olarak sınıflandırılmıştır. Gilbert'in tanımlamasına göre aile hizmetlerine odaklanan ülkeler, Esping-Andersen'e göre sosyal – demokrat veya muhafazakâr refah ülkeleri olarak sınıflandırılmıştır (Hetherington, 2006).

Refah Rejimleri ve Çocuk Refahı Sistemleri

Çocuk refahı sistemi		Refah Rejimi		
		Sosyal demokrat	Muhafazakâr	Liberal
Bütüncül sistem: 'Aile hizmeti' yönelimli	Hizmetlerin devlet tarafından sunumu	Nordik ülkeleri		
	Yetki devri/yerindenlik		Kıta Avrupası ülkeleri	
Dualist sistem: 'Çocuk koruma' yönelimli				İngilizce konuşulan ülkeler

Kaynak: Hetherington, 2006

Almanya ve Nordik ülkelerinde dezavantajlı ya da stres altındaki aile ve çocuklara yardım sunmak hizmetlerin bir parçası olarak kabul edilirken; Anglofon ülkelerde bu genellikle son seçenek olarak görülmektedir. Fakat bütün ülkelerde, çocukların iyiliği ve gelişimlerinin korunması şartıyla koruma altına alınan çocukların tekrar aileleri yanına dönmeleri amaçlanmaktadır. Buna karşın, koruma altına alınan çocuklar eğer birkaç haftadan fazla koruma altında kalmışsa, çocuğun ebeveynlerine dönme seçeneği en az başarılı olunan seçenektir (Thoburn, 2009).

Almanya'da aile bakımından yoksun büyüyen çocuk sayısı, 1995 ve 2005 yılları arasında 152 500 den 145 400'e düşmüştür. Buna karşın, 21 yaş altı her 10 000 kişilik nüfustaki vaka sayısı artmıştır (Almanya Birleştirilmiş Üçüncü ve Dördüncü Ülke Raporu, 2012).

Öte yandan, koruma altına alınan çocuklarla ilgili verilere bakıldığında, Almanya'da 18 yaş altı her 10000 çocuktan 74'ü aile ortamından yoksun olup bunların yaklaşık yarısı koruyucu ailelerin yanında geri kalan kısmı ise kuruluş

bakımında yaşamaktadır. Uluslararası verilerle karşılaştırıldığında, aile bakımından yoksun çocukların sayısı Almanya'da oldukça yüksektir (Thoburn, 2007). Aşağıdaki tabloda, karşılaştırmalı çocuk koruma verilerine yer verilmiştir:

Tablo 4: Ükelere Göre Aile Bakımından Yoksun Çocukların Sayısı ve Oranı

Ülke/Yıl	0 - 17 Yaş Arası Tahmini Nüfus	Bakım Altındaki 0 - 17 Yaş Çocuk Sayısı	Her 10 000 kişideki bakım oranı	Her 10 000 kişiden bakım altına giren oran
Almanya (2004)	14 828 835	110 206	74	30
ABD (2005)	74 000 000	489 003	66	42
Danimarka (2004)	1 198 872	12 571	104	30
Fransa (2003)	13 426 557	137 085	102	-
İngiltere (2005)	11 109 000	60 900	55	23
İspanya (2004)	7 550 000	38 418	51	18
İsveç (2004)	1 910 967	12 161	63	32
İtalya (2003)	10 090 805	38 300	38	-
Japonya (2005)	23 046 000	38 203	17	6
Norveç (2004)	1 174 489	8 037	68	13

Kaynak: Tilbury ve Thoburn, 2008

Çocukların bakım altında geçirdikleri sürelerle bakıldığında ise, Almanya'da çocukların kurum bakımında geçirdikleri sürenin diğer ülkelere göre yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 5: Aile Bakımından Yoksun Çocukların Koruma Altında Geçirdikleri Süre

Ülke	Bakım geçirilen süre	Bakım altında ortalama	Daha uzun süre bakım altında kalan %
Almanya	4 yıl		
ABD	1.8 yıl		%30: 2 yıl ve üzeri
Avustralya			%48: <2 yıl; %26: 5 yıl ve üzeri
Danimarka	3.4 yıl		%66: 2 yıl ve üzeri; %37: 5 yıl ve üzeri
Fransa			%3: 10 yıl ve üzeri
İngiltere	2.1 yıl		%33: 4 yıl ve üzeri
İsveç	9 ay gönüllü bakım, 17ay zorunlu bakım		
Yeni Zelanda	2.8 yıl		%46: 2 yıl ve üzeri

Kaynak: Thoburn, 2009

Amerika'da bakım altına giren çocukların üçte biri, üç yıl içerisinde tekrar öz ailelerinin yanına dönmektedir (Meezan and McBeith, 2004, akt. Thoburn, 2009).

İngiltere’de de bakım altına alınan çocukların büyük bir çoğunluğu tekrar ailelerinin yanına dönmektedir. Bakım altına alınan çocukların neredeyse %70’i, iki yıl içerisinde bakım sisteminden ayrılmaktadır (Millham ve diğ., 1986; Rowe ve diğ., 1989; Dickens ve diğ., 2005; Sinclair ve diğ., 2007, akt. Thoburn, 2009). Bakım sisteminden ayrılan bu çocukların %55 ve %58 kadarı, iki yıl içerisinde öz aileleri ya da akrabaları yanına dönmüştür.

Thoburn’a (2009) göre, Danimarka ve Norveç ile birlikte Almanya’da görece bakım altına giren çocuk oranları az iken, bakım altındaki çocuk oranları yüksektir. Bu durum, çocukların uzun dönem koruma altında kaldıklarını ve büyük bir olasılıkla artık koruyucu aile yanına yerleştiklerini ortaya koymaktadır. ABD’de ise bakım altına giren çocuk oranları yüksek iken, korunma altındaki geçirdikleri ise kısadır. Coman ve Devaney’e (2011) göre, çocukların koruma altında geçirdiği ortalama süre artmaktadır.

Uluslararası verilerle karşılaştırıldığında Almanya’da bakım altında olan çocukların oranı oldukça yüksektir. Bu durum aile yanına döndürme ve evlat edindirme oranlarının çok düşük olmasının bir sonucu olarak uzun dönemli koruma altına alınan çocuk sayısının yüksek olmasıdır (Kindler ve diğ., 2011).

Aşağıdaki tabloda ise bakım altındaki çocukların faydalandıkları hizmetlere yer verilmiştir.

Tablo 6: Bakım altındaki çocukların faydalandıkları hizmetler

Ülke	Akraba Yanında Bakım	Koruyucu aile/Un-related foster care	Kuruluş Bakımı	Evlat edinme	Bakım altında ancak ailesi yanına yerleştirilmiş	Diğer (geçici barınma, bağımsız yaşama, gözetim, kayıp)
Almanya	%8	%40	%47			%5
ABD	%23	%46	%19	%5	%4	%3
Avustralya	%40	%54	%4			%1
Danimarka		%48	%41			%11
Fransa	%7	%46	%40			%7
İngiltere	%18	%47	%13	%5	%10	%7
İsveç	%12	%65	%21		%1	%1
Norveç	%17	%61	%19			%3
Yeni Zelanda	%35	%40				%25

Kaynak: Thoburn, 2009

Görüldüğü gibi, Anglofon yargılamanın olduğu ülkelerde, çocuklar çoğunlukla akraba yanında bakım veya koruyucu aile hizmetinden faydalandırılırken, tabloda yer alan Avrupa ülkelerinde kuruluş bakımının ön plana çıktığı görülmektedir (Thoburn, 2009).

Federal Almanya Aile, Yaşlı, Kadın ve Çocuk Bakanlığı'nın (2014) verilerine göre, 2012 yılında 64900 çocuk ve genç koruyucu aile hizmetinden yararlandırılmıştır. 3886 çocuk ise evlat edinme hizmetinden faydalanmıştır. Gelişmiş ülkelerde kurum bakımında yaşayan çocuk sayısının son yıllarda azaldığı yönünde bilgiler bulunmasına karşın Almanya'da bu bakım türünde yaşayan çocuk sayısı da bir hayli yüksektir. 2012 yılı verilerine göre, çocuk evi ve diğer kurum bakımı modellerinde yaşayan çocuk sayısı 66700'dür (Kinder und Jugendhilfe/Çocuk ve Gençlik Yardımı, 2015: 16). Buna göre, 2012 yılı sonunda yaklaşık 131 600 çocuk aile dışı bakım-alternatif bakım sisteminden faydalandırılmıştır.

Almanya'da tedbir kararları ve çocuklar için ailelere yapılan yardımlar sürekli artış göstermektedir. En büyük artış ise önleyici çalışma olarak ailelere yapılan sosyalpedagojik aile yardımıdır. Sonrasında eğitim danışmanlığı gelmektedir (Bode ve Turba, 2014). Kindler (2012) e göre, Almanya, koruyucu önleyici hizmetlere (ör. sosyo pedagojik aile yardımı) çok yüksek yatırımlar yapmış olmasına rağmen bakım altına alınan çocuk sayısının Almanya'da bu kadar fazla olması şaşırtıcıdır.

Alternatif-aile dışı bakım hizmetleri noktasında BM Çocuk Hakları Komitesi, Federal Almanya Cumhuriyeti'ne,

- Aile destek sistemini geliştirmesini ve sadece çocuğun yüksek yararına olduğu durumlarda çocukların koruma altına alınmasını güvence altına almasını,
- Çocukları diğer Avrupa Ülkelerine yerleştirme politikasını gözden geçirmesini ve yeterli süpervizyon, izleme ve değerlendirmeyi sağlamasını tavsiye etmiştir (Almanya Sonuç Gözlemleri, 2014).

BM Çocuk Hakları Komitesinin kaygıları ve tavsiyeleri ile diğer uluslararası organların raporları paralellik göstermektedir.

Çocuk Terki/Bebek Kutuları

Uluslararası çocuk koruma alanında, Almanya'nın eleştirildiği diğer bir nokta ise çocuk terkidir. Günümüzde, Almanya gibi gelişmiş ülkelerde çocuk terki başlangıçta akla gelmeyebilir. Buna karşın, birçok Avrupa ülkesinde, çocukların güvenli bir yere bırakılması şartıyla çocukları terk etmek illegal olmaktan çıkarılmıştır. Bu bağlamda, birçok Avrupa ülkesinde, anneler yasal olarak çocuklarını hastane bünyesinde kurulan “bebek kutularına/baby boxes” anonim olarak terk edebilmektedir. Önceleri ibadet mekânlarının önüne bırakılan çocuklar, modern dünyada bebek kutularına terk edilmektedir. Bu uygulama her ne kadar “çocuğun yüksek yararı” adına yapıldığı ifade edilmesine rağmen, BM Çocuk Hakları Komitesi tarafından uygulamanın çocuk hakları ile bağdaşmadığı ifade edilmiştir. Bahse konu Komite, Almanya’da “bebek kutuları” uygulaması ile ilgili bir düzenlemenin olmamasını eleştirmekte ve bu uygulamanın Sözleşmenin 6, 7, 8, 9 ve 19. Maddelerini ihlal ettiğini vurgulamaktadır. Komite, bu anlamda çocukların anonim bir şekilde terk edilmesine son vermeyi ve alternatif yöntemler geliştirmesi yönünde Almanya’ya tavsiyede bulunmaktadır (Browne, Chou ve Whitfield, 2012; Almanya Birleştirilmiş Üçüncü ve Dördüncü Ülke Raporuna İlişkin Sonuç Gözlemleri Raporu, 2014).

“Bebek kutuları” uygulaması Kilise kurumu ile bağlantılı olarak çok eski tarihlere dayanmaktadır. Günümüzde, “bebek kutuları” aracılığıyla çocukların anonim olarak terk edilmesi ise BM Çocuk Hakları Komitesi’nin gündemine taşınmasına ve eleştirilmesine rağmen uygulama devam etmektedir. Burada dikkati çeken nokta ise “bebek kutuları” uygulamasının bir çok ülkede Katolik Kilisesi tarafından organize edilmesidir.

“Bebek kutuları” ile ilgili olarak, BM Çocuk Hakları Komitesi, aynı şekilde süregelen çocuk terkinden dolayı Vatikan’ı eleştirmektedir. Bu bağlamda, BM Çocuk Hakları Komitesi, Vatikan’ın BM’ye sunduğu ülke raporuna yönelik yayınlanan sonuç gözlemlerinde, çocukların anonim olarak terkinin birçok ülkede Katolik örgütler tarafından organize edilmesi nedeniyle kaygı duyduğunu ifade etmiştir (Vatikan İkinci Raporuna İlişkin Sonuç Gözlemleri Raporu, 2014).

Almanya günümüze kadar özellikle koruyucu ve önleyici çalışmalara önemli yatırımlar yapmasına rağmen koruma altına alınan çocuk sayısı katlanarak artmaktadır. Çocuk koruma sistemlerinin güvensizlik üzerine aşırı yapılandırılması, somut tehlikelerin yanı sıra tehlike riskinin de çocuk selameti olarak değerlendirilmesi, çocuk koruma çalışanları ve aileler arasında sorunlara yol açabilmektedir.

Wolff, Biesel, ve Heinitz'e (2011) göre, Alman çocuk koruma sistemi, bir dönüm noktasında bulunmaktadır. Ya çocukları sorumlu bir şekilde, geniş hizmet ağıyla (erken aile hizmetleri ve gündüzlü bakım programlarından krize müdahale ve kurumsal bakım hizmetleri ile koruyucu aile hizmetlerine kadar) kapsamlı ve evrensel çocuk ve aile refahı sistemine entegre etmek suretiyle ilerleyecek ya da kanuni/statutory, müdahaleci, son merci sistemine, ki bu durumda gönülsüz müracaatçıların, yaptığı işten hoşlanmayan, defansif durumuna düşen ve dolayısıyla değişim ajanı olamayan gönülsüz profesyoneller tarafından süpervize edildiği ve denetlendiği aşamalı dönüşüme doğru ilerleyecek. Hangi yöne gidileceği kısmen, günlük çocuk koruma çalışması yapılırken ortaya çıkan riskler ve hatalarla mücadele edilip edilemeyeceği ve eş zamanlı olarak resmileştirilmiş risk değerlendirme teknolojilerini içeren yüksek bürokratik sistemden kaçınmaya bağlıdır.

2.7. ALMANYA'DA GÖÇMENLERE YÖNELİK MEVZUAT VE UYGULAMALAR

Almanya'da yabancı ebeveynler ve çocukları, kültürel kimliklerini koruma hakkına sahiptir. Yabancı aileler, temel demokratik görüşlerle uyumlu olması ve topluma katılımlarını engellememesi şartıyla, kültürlerini sürdürebilme ve uygulayabilme hakkına sahiptir.

Almanya'da kendi kültürüne göre yaşama, kendi dilini kullanma ve kendi dininin gereklerini uygulama hakkı Almanya Anayasası gereğince anayasal koruma altındadır.

İnanç, düşünce ve vicdan özgürlüğü, Almanya Anayasası'nın 4. Maddesi gereğince teminat altına alınmıştır. Anayasa'nın 4. Maddesi, Almanya'da dini ve ideolojik çoğulculuğun bir ifadesi olup tarafsızlığı, eşit muamele görme hakkını ve

hoşgörüyü güvence altına alma Devletin sorumluluğudur (Federal *Almanya Anayasası*).

Anayasa'nın 4. Maddesinde yer aldığı üzere, inanç özgürlüğü güvence altına alınmış olup özgürlüğün belirli bir alanı ile sınırlandırılmaz. Buna göre, inanç özgürlüğü, sadece düşünce ve vicdan özgürlüğü değil, aynı zamanda kamusal ve özel alanda dini vecibelerini yerine getirme, dini dernekler kurma hakkı ve örneğin inanç temelli dini gruplar kurma özgürlüğünü de içermektedir (Almanya İkinci Çocuk Hakları Ülke Raporu, 1999).

Düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğü ve dini vecibeleri uygulama hakkı, sadece Almanya Anayasası'nın diğer hükümleri çerçevesinde kısıtlanabilir. Özellikle bireysel vakalarda, üçüncü tarafların hakları ile çatıştığı durumlarda bunların temel haklarını koruma ya da Anayasada belirtilen ortak iyinin korunmasını güvence altına almak amacıyla sınırlandırılabilir. İnsan onuru, ebeveyn hakları, öğretme özgürlüğü, pozitif ve negatif dini özgürlükler gibi alanlarda çatışmalar ortaya çıkarsa, çıkarların korunması noktasında dikkatli bir dengeleme yapılması gerekmektedir (Almanya İkinci Çocuk Hakları Ülke Raporu, 1999).

Öte yandan, Federal Almanya tarafından hazırlanan ve BM Çocuk Hakları Komitesi'ne sunulun ülke raporunda, Federal Hükümetin, nüfusu oluşturan yabancı kökenli insanların kimliklerini korumasına yönelik herhangi bir özel tedbir/hüküm bulunmadığı dile getirilmiştir. Almanya'nın kültürel kimliğin korunmasına yönelik yaklaşımı, yabancıların/göçmenlerin kendi kimliklerini korumaktan çok yaşadığı ülkeye entegre olmalarını savunmaktadır. Buna göre, kültürel kimliğin korunması ve teşvik edilmesine yönelik makro düzeyde bir destek mekanizmasının olduğunu söylemek güçtür. Ancak, bölgesel ve yerel düzeyde yabancılar tarafından düzenlenen bazı kültürel faaliyetler desteklenmektedir (Almanya İkinci Çocuk Hakları Ülke Raporu, 1999).

Almanya'nın yasal olarak Almanya'da yaşayan yabancı çocuk ve gençlere yönelik politikasının temel odağı, yabancı gençlerin sosyal ve mesleki olarak tam entegrasyonudur. Entegrasyon, yasal çerçeve dâhilinde yabancı gençlerin ikamet ve çalışma izni haklarına vurgu yapılarak teşvik edilmektedir.

Almanya'da 1994 – 1999 yıllarına ait ikinci periyodik rapor döneminde, 16 ve 23 yaşları arasında olup Almanya'da yasal olarak 8 yıldır ikamet eden ve okula giden gençlere vatandaşlık hakkı tanınmıştır. Vatandaşlık hakkının kazanılması ile ilgili getirilen kolaylıklara ilave olarak, yabancı ebeveynlerin 1 Ocak 2000 tarihinden itibaren doğan çocukları, doğum ile birlikte Alman vatandaşlığını elde etmektedir. Bu düzenleme aynı zamanda bir tercihi de içermektedir. Buna göre doğum nedeniyle Alman vatandaşlığını elde eden ve aynı zamanda ailesi nedeniyle geldiği ülkenin vatandaşı olan kişilerden seçim yapması istenmektedir. Eğer Alman vatandaşlığından yana tercih yaparlarsa, 23 yaşına girdikleri tarih itibarıyla yabancı ülke vatandaşlığını bıraktıkları ya da kaybettikleri yönünde belge sunmaları beklenmektedir (Almanya İkinci Çocuk Hakları Ülke Raporu, 1999).

2000 yılında vatandaşlık kanununda yapılan bu düzenleme ile birlikte 1 milyondan fazla göçmen Alman vatandaşlığına geçmiştir. Almanya, bu uygulama ile nüfusun önemli bir kesiminin toplumda marjinal olmaması için elini uzattığını dile getirmektedir (Almanya Birleştirilmiş Üçüncü ve Dördüncü Ülke Raporu, 2012).

Almanya'nın entegrasyonu teşvik etme yönünde çabaları olmasına rağmen, Almanya'da yabancı çocukların durumu, Alman çocukları ile karşılaştırıldığında birçok açıdan farklılık göstermektedir. Yabancı çocuklar, farklı sosyal, kültürel ve iktisadi koşullar tarafından şekillenen bir aile ortamında yaşamaktadır. Öte yandan, yabancı çocuk ve gençler, akademik ve mesleki eğitimlerinde ilave güçlüklerle karşılaşmaktadır. Ortalama olarak, yabancı ailelerin geliri Alman ailelerin gelirinden düşüktür. Yabancı çocukların ileri düzey eğitim ve yüksek kariyer düzeyleri, genel nüfusun oranına göre düşüktür (Almanya İkinci Çocuk Hakları Ülke Raporu, 1999).

Federal Hükümet, eyalet hükümetleri ve yerel yetkililer, çocuk ve gençlerin eşit fırsatlardan yararlanmasını geliştirmek amacıyla, çocuk ve gençlerin entegrasyonunu desteklemek için farklı tedbirler sunmaktadır. Bu konudaki temel odak, çocuk ve genç yabancıların okul ve eğitim sistemine entegre olmasıdır. Bu şekilde, çocukların eğitim imkânlarının geliştirilmesi ve eğitimden iş hayatına geçiş süreçlerinin kolaylaştırılmasıdır.

Çocuk ve gençlik refahı, yabancı çocukların entegrasyonunu sadece ilgili çocukların sorumluluğu olarak değil toplumun görevi olduğu düşüncesinden hareketle çalışma yapmaktadır. Özellikle entegrasyon anlamında, karşılıklı bir öğrenme süreci olarak, Alman ve yabancı çocukların sosyal ve kültürel faaliyetlere birlikte katılımı ve birlikte oynama ve öğrenme çok önemlidir. Alman toplumunda kültürlerarası çalışma teşvik edilmektedir. Devlet özellikle göçmen çocuklarının yoğun olarak bulunduğu okullarda profesyonel sosyal hizmet uzmanları veya diğer meslek elemanları yerine, göçmen örgütlerinin projeler üretmesini tercih etmektedir (Akbaş, 2010).

Almanya’da Türkiye kökenli göçmenlerin “öteki” ile birlikte yaşayabilmesi, onun yaşam pratiklerinin güvence altına alınmasına bağlıdır. Salt göçmenlerin yerleşik kültüre uyumlanması değil, ayrıca Almanların göçmenin yaşam biçimine ilişkin bilinçlenmesi ve duyarlılık kazanması kaçınılmazdır (Akbaş, 2010). Akbaş’ın ifade ettiği gibi, karşılıklı bilinçlenme ve duyarlılık olması gerekmektedir. Burada “uyumlanma” ifadesi yerine karşılıklı olarak kültüre duyarlılık kavramının kullanılması tercih edilmelidir.

Federal Almanya’nın BM Çocuk Hakları Komitesi’ne sunduğu İkinci Çocuk Hakları Ülke Raporu’nda çocuk ve gençlik refahı hizmetlerinin prensip olarak yabancı çocukların erişimine olduğu, yabancı çocukların VIII Nolu Sosyal Kanun Kitabının-çocuk ve gençlik refahı kanunu- uyarınca sunulan hizmetlerden yararlandığı ifade edilmektedir. Bahse konu Ülke Raporunda, istatistiklerdeki oranın düşük olması Gençlik dairelerinin hizmet sunmak istememesinden çok *“ailelerin kendi sorunlarını kendi başlarına çözmeleri ve Gençlik dairelerinin işlevlerine ilişkin yanlış algılardan”* kaynaklandığı vurgulanmaktadır (Almanya İkinci Çocuk Hakları Ülke Raporu, 1999). Bunun yanı sıra yabancı çocuklara yönelik kreş hizmetlerinin, çocukların erken yaşlardan itibaren Alman toplumuna entegre olması için çalıştığı ve bu şekilde onların Alman eğitim sistemindeki başarı şansının artırılması hedeflendiği dile getirilmektedir.

Ayrımcılıkla mücadele kapsamında, Alman Federal Hükümeti tarafından 2007 yılında Ulusal Entegrasyon Planı kabul edilmiştir. Bu Plan, kamu, sivil toplum örgütleri ve göçmenlerin katılımıyla hazırlanmıştır. Plan, daha iyi bir entegrasyon

amacıyla hazırlanan ve kabul edilen tedbirleri içermektedir (Almanya Birleştirilmiş Üçüncü ve Dördüncü Çocuk Hakları Ülke Raporu, 2012). Bunun yanında, entegrasyon, anlayış ve hoşgörü kapsamında eyaletler ve yerel yönetimler tarafından yürütülen farklı çalışmalar bulunmaktadır¹³.

2.8. ÇOCUKLARI KORUMA ALTINA ALINAN GÖÇMEN AİLELERE YÖNELİK KORUMA HİZMETLERİ

Muhafazakâr refah rejimlerinde, erkeğin istihdamı öncelenirken kadın ise çocuk ve yaşlılara bakım sağlamaktadır. Bu refah rejiminde, kadınların istihdamı teşvik edilmemektedir. 1960'larda Almanya, Fransa ve Belçika işgücü kıtlığı yaşayınca, kadınları istihdama çekmek yerine diğer ülkelerden "misafir" işçi almayı tercih etmiş ve aynı zamanda erkeğin evin geçiminden sorumlu olduğu modeli pekiştirmiştir (Esping-Andersen 1996, Bussemaker ve van Kersbergen 1999, akt. Morel, 2007: 621).

İşgücü açığını karşılamak için, Batı Almanya'nın firmaları ve işletmeleri, 1950'li yıllarının sonlarından itibaren yurt dışında işçi aramaya çıkmıştır. Bunun sonucu olarak Yunanistan, İtalya, Portekiz, İspanya, Türkiye ve Yugoslavya'dan işçi temin edilmiştir. Türkiye'den Almanya'ya işçi göçü ise 1960 yılların başında başlamıştır. 1960 yılında Türk işçi sayısı 2700 iken 1973 yılının sonunda bu sayı 900 000'i geçmiştir (Razum, Sahin ve Polit, 2005; Suzuki, 1981).

Günümüz itibariyle Almanya'da yaşayan Türk nüfusunun üç milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. Göç edenler, başlangıçta üç beş yıl kalarak tekrar Türkiye'ye dönmeyi düşünüyorlardı. Fakat göçmenlerin çoğu uzun süreler boyunca Almanya'da kalmıştır. Almanya'ya yoğun işçi göçü beraberinde çeşitli sorunları getirmiştir (Suzuki, 1981; Şen, 2003).

Dünyanın farklı yerlerinden işçi alan Batılı ülkelerde nüfus kompozisyonu önemli oranda değişmiştir. Akbaş'a (2010) göre, farklı anadilleri ve kültürleri olan toplulukların kabulü ve onlarla birlikte yaşam, Avrupa'da geleneğe önemli bir

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Almanya Birleştirilmiş Üçüncü ve Dördüncü Ülke Raporu

meydan okuma olarak ortaya çıkmış ve Avrupa ülkelerinin önerisi, sorunların kaynağı olarak görülen kültürden vazgeçmek olmuştur.

Akbaş'ın söyledikleri ile paralel olarak Federal Almanya tarafından hazırlanan ve BM Çocuk Hakları Komitesi'ne sunulun ülke raporunda, nüfusu oluşturan yabancı kökenli insanların kimliklerini korumasına yönelik herhangi bir özel tedbir/hüküm bulunmadığı, Federal Almanya'nın bu konudaki duruşunun, Almanya'da yaşayan yabancı kökenli insanların kendi dillerini korumak için Alman Devletinden destek almak yerine yaşantıları ve kariyerleri için iyi bir Almanca bilgisine sahip olmanın onlar için daha önemli olduğu ifade edilmiştir (Almanya İkinci Çocuk Hakları Ülke Raporu, 1999). Bu bakış açısında kültürel kimliğin korunmasından öte materyalist bakış açısının ön plana çıktığı görülmektedir.

Almanya'nın yabancılara yönelik politikası, asimilasyona çok fazla odaklanması ve Türklerin kimliklerini koruyarak entegre olmaları konusunda destekleyici olmaması nedeniyle eleştirilmiştir (White, 1997, akt. Razum, Şahin ve Polit, 2005).

Suzuki (1981), Türk göçmenlerin, sanayisi oldukça gelişmiş olan Batı toplumlarına uyum sürecinin çok önemli zorluklarının olduğunu ve bunların önemli bir kısmı üzerinde Türklerin bir kontrolünün olmadığı, bunun önemli bir nedeninin Almanların misafir işçilere ve özellikle de Türk işçilere olan tutumlarıdır. Diğer değişkenler sabit tutulduğunda, Türk işçilerin psikolojik sorunları artmıştır (Suzuki, 1976).

Araştırmanın kuramsal bölümünde daha önce ifade edildiği üzere, göç sürecinin başlangıcından itibaren ekonomik, sosyal, psikolojik olmak üzere çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Lonne ve diğerlerinin (2009) de ifade ettiği gibi, "kültürel farklılık, çocuk koruma politikası ve uygulamasının, en hafifiyle, bocaladığı ve genellikle çocuklar ve aile açısından başarısız olduğu bir alandır". Uzun bir göç geçmişine sahip olmakla birlikte, Almanya'da göçmenlerin kültürüne, dili ve dini inançlarına duyarlı sistematik bir hizmet sunumunun olduğunu söylemek güçtür.

Federal Almanya’da korunmaya muhtaç çocuk ve gençlere yönelik hizmetlerin yürütülmesinden sorumlu kurum olan Alman Gençlik Daireleri’nin çocukları koruma altına alma yönündeki uygulamaları, Türkiye kökenli vatandaşların yanı sıra başka ülke vatandaşları tarafından da uluslararası platformlara taşınmıştır. Bu konuda, Federal Almanya Cumhuriyeti aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) davalar açılmış; Avrupa Parlamentosu Dilekçe Komisyonuna birçok dilekçe gönderilmiştir (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu, 2013: 11).

Avrupa Parlamentosu Dilekçe Komisyonu’nun 2009 yılında yayımladığı raporunda, “göçmen ailelerden alınan çocukların velayet hakları, hızlı bir şekilde ailelerinden alınıp Alman ailelere verilmektedir. Bu çocukların yurt dışına çıkarılmaması için önlemler alınmaktadır. Alman ailelere verilen ya da Gençlik Dairesi yurduna yerleştirilen çocukların kendi dillerini ve kültürlerini yaşamaları engellenmektedir” ifadelerine yer verilmiştir. Söz konusu raporlarda, Gençlik Daireleri üzerinde yeterli denetim mekanizmalarının bulunmadığı hususuna dikkat çekilmiştir (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu, 2013: 11).

Öte yandan, AİHM’e açılan bazı davalarda Almanya aleyhine hüküm verilmiştir. 14 Mart 2013 tarihinde AİHM, iki Türk vatandaşının biri kız biri erkek iki çocuğunun velayet hakkının kendilerinden alınması başvurusunu Almanya aleyhine sonuçlandırmıştır. AİHM yaptığı değerlendirmede, özetle yeterli inceleme ve delile dayanmadan çocukların ailelerinden koparıldıklarına karar vermiştir (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu, 2013: 12).

Bir göç ülkesi olmaya başlayan Almanya’da göçmen çocuklar önleyici hizmetlerde açık bir şekilde yetersiz oranda temsil ediliyorken, risk ve kriz durumlarındaki göçmen çocukların sayısı çok fazladır. Diğer taraftan, göçmen sosyal çevrelerden gelen çocuk ve gençlerin karşılaştığı spesifik engellerle ilgili veri bulunmamaktadır. Dolayısıyla, göç geçmişli olan ailelerin özel durumları ve onların Alman çocuk refahı sistemi ile olan etkileşimleri ile ilgili sonuca bağlanmamış birçok sorun daha fazla araştırma ve değerlendirme gerektirmektedir (Wolff, Biesel ve Heinitz, 2011: 193).

Öte yandan, Almanya’da koruma altına alınan göçmen ailelerin çocuklarının durumunun daha iyi anlaşılabilmesi için Alman çocuk nüfusu içindeki göçmen çocuk oranına bakmakta fayda görülmektedir. Federal Almanya İstatistik Kurumunun nüfus verilerine göre, Almanya’nın çocuk nüfusu 13 159 575 olup bunun 900 003 ünü ise Alman olmayan vatandaşların çocukları teşkil etmektedir (2014). 2013 yılındaki istatistiklere bakıldığında koruma altına alınan toplam 42 123 çocuktan 13 240’ının Alman kökenli olmadığı ortaya çıkmıştır. Almanya’daki göçmenlerin çocuklarının sayısı toplam çocuk nüfusuna oranla az olmasına rağmen koruma altına alınan çocuk sayısının oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

Gençlik Daireleri tarafından koruma altına alınan çocuklarla ilgili uygulamada yaşanan sorunlar, özellikle son on yıldır Türkiye’nin dikkatini çekmiş ve konu en üst düzeyde gündeme taşınmıştır. Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde Gençlik Dairelerinin, *“binlerce Türkiye kökenli çocuğu haksız yere ailelerinden aldıkları ve çocukları kendi kültürlerinden uzak ailelere verdikleri yönündeki”* iddialar üzerine, 2013 yılında TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu tarafından Almanya, Hollanda ve Belçika Gençlik Dairelerinin Türkiye kökenli çocuklara yönelik uygulamaları incelenmiş ve raporlaştırılmıştır.

Ancak, gerek siyasiler gerekse de TBMM tarafından göçmen aileler ve çocukları gündeme taşınmasına rağmen koruyucu aile ve kuruluş bakımında kalan çocuklar ve ailelerinin desteklenmesi anlamında Türkiye ve Almanya tarafından kurumsal destek hizmetleri oluşturulamamıştır.

Çocukların ailelerinden koparılması konusu, BM Çocuk Hakları Komitesi’nin dikkatini çekmiştir. Almanya’nın Çocuk Haklarına İlişkin Birleştirilmiş Üçüncü ve Dördüncü Periyodik Ülke Raporuna İlişkin Sonuç Gözlemlerinde (2014), BM Çocuk Hakları Komitesi aile ortamından yoksun kalan çocuklar ve kültüre duyarlı sosyal hizmet uygulamalarının yetersizliği nedeniyle endişelerini dile getirmiştir. Komite,

- Aile bakımından yoksun kalan ve koruma altına alınan çocuk sayısının artarak devam etmesi,

- Risk altındaki ailelerin desteklenmesine yönelik hizmetlerin yetersiz olması,
- Sadece birkaç yerel kurumun ebeveynlere ana dillerinde veya tercüme hizmetleri aracılığıyla destek hizmetlerini sunması,
- Davranış problemleri olan çocukların, yeterli değerlendirme ve süpervizyon olmaksızın Avrupa Birliğinin diğer ülkelerdeki çocuk koruma sistemlerine yerleştirilmesinden

endişe duyduğunu ifade etmiştir. Komite bu anlamda Federal Almanya Cumhuriyeti'ne,

- Aile destek sistemlerini geliştirme,
- Çocukların sadece yüksek yararları gereğince koruma altına alınması,
- Göçmen aileler dâhil, ekonomik ve sosyal zorlukları olan ailelere, özellikle dil engelini aşmak üzere, yeterli sayıda insan ve finansal kaynaklarıyla refah hizmetlerinin ailelere ulaşılabilir kılınması,
- Çocukların diğer Avrupa ülkelerindeki çocuk koruma sistemlerine yerleştirilmesi yönündeki politikasını gözden geçirme ve yeterli süpervizyon, izleme ve değerlendirmeyi sağlaması noktasında,

Almanya'ya tavsiyede bulunmuştur. Literatür bilgileri ve uluslararası kurumların raporlarından anlaşılabacağı üzere, Almanya'da koruma altına alınan yüksek orandaki çocuk sayıları, aile destek hizmetlerinin bütün çalışmalara rağmen yetersiz olması, göçmen ailelere yönelik sistemli sosyal hizmet çalışmalarının bulunmaması nedeniyle çocuk koruma sistemi gündemde kalmaya devam etmektedir. Çocuk koruma sistemlerinin farklı toplum kesimlerinin kültürel özelliklerini dikkate almaksızın standart olarak herkese uygulanması, özellikle dezavantajlı olan ve çeşitli sorunlarla karşılaşabilen göçmen ailelerin çocuk koruma sistemlerinde daha fazla temsil edilmesine yol açmaktadır.

Alman çocuk koruma sisteminin, risk altında olan göçmen çocuk ve ailelere yönelik politikalarını gözden geçirmesi gerektiği düşünülmektedir. Araştırmanın önceki bölümlerinde ifade edildiği üzere, çocuk koruma sistemlerinin aile ve

çocuk arasındaki kültürel farklılıkları doğru değerlendirmesi ve sistemli aile destek hizmetlerini geliştirmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Farklı dil, din ve kültürlerin bir arada yaşadığı ülkelerde, çocuk koruma sistemlerinin kültürel farklılıkları dikkate almak suretiyle kültüre duyarlı sosyal hizmet sunması gerekmektedir. Araştırmanın bundan sonraki bölümü, sosyal hizmet bilim ve mesleğinin kültüre duyarlı sosyal hizmet konusuna yaklaşımı ele alınacaktır.

2.9. KÜLTÜRE DUYARLI SOSYAL HİZMET

Günümüzde, uluslararası göç nedeniyle toplumların nüfus yapısı değişmiş ve farklı kültürler bir arada yaşamaya başlamıştır. Aileler bir ülkeye göç ettiklerinde, kendileriyle birlikte gelenekleri, adetlerini, dini inançlarını ve çocuk büyütmeye yöntemlerini de taşırlar. Başka bir ülkeye yerleşen göçmenler için dil, günlük hayatlarındaki en büyük engeldir. Kendi kültür ve adetleri ile gidilen ülkedeki kültür ve adetler arasındaki farklılıklar diğer önemli bir zorluk alanıdır. Yeni hayat tarzlarına, geleneklere ve çocuk büyütmeye kurallarına uyum sağlama sürecinde, aileler zorluklar yaşamaktadır.

Göçün uzun süreli etkileri bulunmaktadır. İkinci ve üçüncü jenerasyonlar arasında sorunlar yaşanabilmektedir. Örneğin, göç ettikleri ülkenin eğitim sistemi içinde sosyalleşen, büyüyen çocuklar, aileleri ile sorunlar yaşayabilmektedir (Littlechild, 2012).

Kültürel farklılığın arttığı ülkelerde, çok kültürlü uygulama yetkinliği, sosyal hizmet ve diğer insani meslekler için ihtiyaç haline gelmektedir (Beckett ve Anderson, 1996). Sosyal hizmet bilim ve mesleği, başlangıcından itibaren farklı geçmişlere sahip müracaatçılara saygı duymanın önemini vurgulamıştır (Addams, 1911, akt. Congress ve Kung).

Sosyal hizmet, tarihsel olarak ihtiyaçların değerlendirilmesi ve müdahale noktasında, sosyal ve çevresel faktörlerin altını önemle çizmektedir. Sosyal hizmet uygulamasının temel işlevlerinden biri, “çevresi içinde birey” kavramıyla ifade edildiği üzere, bireyleri kendi çevreleri içerisinde değerlendirmektir. Ekolojik

yaklaşım, bireylerin ve çevrelerinin birbirlerini ile etkileşimlerini ve bağımlılıklarını vurgular. Ekolojik yaklaşım genel sistemler kuramının bir türü olup iki sosyal hizmet akademisyeni olan Alex Gitterman ve Carel Germain tarafından sosyal hizmete taşınmıştır. Sosyal sistemler kuramı en iyi “Bir sistemin bütünü, bireysel parçalarının toplamından daha önemlidir” ifadesiyle özetlenebilir. Sosyal hizmet uygulamasında ekolojik yaklaşımın kullanılmasının temel amacı, müdahale ya da pozitif bir değişim sağlamak için hedef sistem veya alt sistemlerin değerlendirilmesi ve ona göre karar verilmesidir. Buradaki değerlendirme, sistemi pozitif veya negatif etkileyen temel sistem, alt sistemler veya diğer sistemlerin belirlenmesi ve özellikle bütün bu sistemlerin birbirleriyle olan ilişkilerinin değerlendirilmesidir. Bu değerlendirmeye bağlı olarak, sosyal hizmet uzmanı gerekli değişimi gerçekleştirmek için hangi sistem veya alt sistemlerin müdahale gerektirdiğini belirleme imkânına sahip olmaktadır (Teater, 2010).

Kültüre duyarlı sosyal hizmet uygulamasında, çocuk koruma sistemleri ve çalışanlarının farklı kültürler konusunda yetkin olması gerektiğine inanılmaktadır. Amerika Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (NASW) (2015), kültürel yetkinliği şöyle tanımlamaktadır:

Bireylerin ve sistemlerin, bütün kültürlere, dillere, sınıflara, ırklara, etnik kökenlere, dinlere ve diğer farklılık faktörlerine saygılı ve etkili bir şekilde karşılık verme süreci olup bireylerin, ailelerin ve toplulukların değerlerinin tanınması, kabul edilmesi ve onlara değer verilmesi ve her birinin saygınlığının korunması ve muhafaza edilmesidir.

Kültürel yetkinliğe sahip olmak farklı kültürlerden gelen insanları anlamayı, iletişim kurmayı ve onlarla etkili bir şekilde çalışmayı gerektirir. Farklılıklarla çalışmaya ilişkin kapsamlı teorik ve uygulama bilgisi için “Ben” ve “Diğer” arasındaki ilişkilerle ilgili kapsamlı bir anlayışa ihtiyaç vardır (Ben-Ari ve Strier, 2010).

Sosyal hizmetler tarafından kabul edilen değerler, uluslararası insan hakları belgeleri ile tutarlılık göstermektedir (Cox and Pawar 2006, Lyons, Manion and Carlsen 2006, akt. Valtonen, 2008). BM İnsan Hakları Sözleşmeleri kültürel

konulara vurgu yapmaktadır. Dünyada en yaygın kabul gören sözleşme olan BM ÇHS’de özellikle kültürel özelliklerle ilgili birçok madde bulunmaktadır. Sözleşmenin, ayırım gözetmeme ile ilgili ikinci maddesinde, *“Taraflar devletler, Sözleşmede yer alan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana ve babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler”* ifadeleri yer almaktadır.

Sözleşmenin ikinci maddesinin ikinci fıkrasında ise, *“Taraflar devletlerin, çocuğun ana babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırma veya cezaya tabi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemleri”* alacağı vurgulanmaktadır.

Görüldüğü üzere, Sözleşmenin ikinci maddesinden itibaren kültürel, din ve dil farklılıklarına dikkat çekilerek bunların bir ayrımcılık nedeni olamayacağı belirtilmektedir.

Sözleşmede yer alan önemli maddelerden bir diğeri ise, çocuğun kimliğinin korunmasıdır. Buna göre, *“Taraflar devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dâhil koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler”* şeklinde ifadeler yer verilmiştir. Öte yandan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. maddesi gereğince anne ve baba çocuğunu kendi kültür ve inancında yetişmesini sağlama hakkına sahiptir.

Uluslararası sözleşmelerde de ifade edildiği üzere, çocuğun kimliğinin korunması çok önemli bir husustur. Çocuğun kimliğini oluşturan öğeler, dil, din, kültür, aile bağları vb. olup çocuğa sunulacak hizmetlerde, bunların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Sosyal hizmet müdahalesinin çocuğun kimliğini zarar vermeyecek şekilde yapılması, çocuğun ve ailenin hakkıdır.

Nitekim bu husus, Sözleşmenin geçici veya sürekli olarak aile bakımından yoksun kalan çocuklarla ilgili 20. maddesinde açıkça dile getirilmiştir. Buna göre,

aile bakımından yoksun kalan veya kendi yararına bu ortamda bırakılması uygun görülmeyen çocuklarla ilgili *“çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir”* hükmü yer almaktadır.

Dolayısıyla, sosyal hizmet müdahalesinin bütüncül olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Çocuğu bir taraftan korumak isterken diğer taraftan çocuğun hakları ihlal edilmemelidir.

Sözleşmenin önemli olan diğer bir maddesi ise 30. maddedir. Buna göre, *“soya, dine, ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların var olduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkında yoksun bırakılamaz”* denilmektedir.

Görüldüğü üzere, uluslararası sözleşmelerde çocukların kültürel haklarının korunması, kültüre duyarlı hizmet sunumu ile ilgili birçok hüküm bulunmaktadır. Bu hükümler, sosyal hizmet uygulamasında kültür ile ilgili konulara nasıl yaklaşmamız gerektiğini göstermesi açısından önemlidir.

Kültür ve etnik köken alanı ile ilgili sorunlara ilişkin bilgiye sahip olma, sosyal hizmet uzmanlarının çocukların ihtiyaçlarını değerlendirirken temel sorunları daha iyi dikkate almasına ve anlamasına yardımcı olmaktadır.

NASW'nin Etik İlkelerinin, *“Kültürel Yetkinlik ve Sosyal Farklılık”* başlığı altında üç standart belirlenmiş olup buna göre sosyal hizmet uzmanları:

- a) Kültürü, kültürün insan davranışı üzerindeki etkisini ve toplumdaki işlevini anlamalı; her kültürün güçlü yönleri olduğunu kabul etmelidir.
- b) Müracaatçının kültürü hakkında bilgi sahibi olmalı; kültürel farklılıkları kabul etmeli ve duyarlı olmalı; hizmetleri sunarken müracaatçının kültürünü göz önünde bulundurarak davranmalıdır.

c) Sosyal farklılıkların doğasını ve ırk, renk, etnik ve ulusal köken, cinsiyet, yaş, medeni durum, siyasal görüş, dinsel inanç, cinsel tercih, zihinsel ya da fiziksel özür gibi farklılıklara yönelik baskıları anlamaya çalışmalı ve bu konuda eğitim programlarına katılmalı ve kendini geliştirmelidir (www.shudernegi.org, NASW Etik İlkeleri, 2008).

Kültüre duyarlı ve kültürel olarak yetkin sosyal hizmet, etnik, kültürel ve ırkı kendisinininkinden farklı olan bireylerle çalışabilmek için bu alanla ilgili bilgi ve beceriye sahip olunması gerektiğini ortaya koymaktadır (Rogers 1995, akt. Valtonen, 2008: 32; Barker, 1999).

Buna karşın Ishikawa'ya (2009) göre, farklı kültürlere dayalı sosyal hizmet yeterince gelişmemiştir. Çok kültürlü sosyal hizmetin makro ve mikro düzeyde geliştirilmesi gerekmektedir.

Sosyal hizmet mesleğinin göç olgusuyla ilişkisi çok eski olmasına rağmen, Akbaş'a (2010) göre, göç ve göçmenliğe ilişkin sosyal hizmet müdahalelerinin yeterince gelişemediği ve olguyu kapsamlı bir biçimde çözümleyebilmekten uzak kaldığı söylenebilir.

Lonne ve diğerlerine (2009) göre, kültürel farklılık, çocuk koruma politikası ve uygulamasının, en hafifiyle, bocaladığı ve genellikle çocuklar ve aile açısından başarısız olduğu bir alandır. Bu anlamda, çocuk korumaya yönelik bireyci ve "çocuğa" atomik Batılı yaklaşımların, farklı toplulukların değerleriyle çok az ya da hiçbir birlikteliğinin olmadığını yönündedir (Furedi, 2002).

Diğer taraftan, yerli-etnik azınlıklara mensup çocukların, çocuk refahı hizmetlerindeki yüksek temsil oranı uzmanlar arasında devam edegelen bir tartışmadır (Close, 1983; English, 1990; Stehno, 1982, akt. Bitonti, Albers ve Reilly, 1996). Tilbury ve Thoburn (2009), özellikle yerli halkın bulunduğu Avustralya, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri ve bir ölçüde de Yeni Zelanda gibi ülkelerde, yerli halka ait çocuklar bakım hizmetlerinde çok daha fazla oranda (genel çocuk nüfusuna göre dört ve yedi kat daha fazla) yer almaktadır (akt. Ainsworth ve Thoburn, 2014).

Hizmetlerin çok kültürlü bir çerçeve içinde sunulabilmesi için, sosyal hizmet uzmanlarının öncelikle kendi bireysel kültürlerini incelemeleri ve “bunun, farkındalıkları, bilgi ve becerileri dâhil bireysel ve profesyonel yaşamlarını nasıl etkilediğini” öğrenmeleri gerekmektedir. Bu reflektif süreç aracılığıyla, sosyal hizmet uzmanları farklı toplulukların kültürlerini anlayabilir (Ahmed ve diğ., 2010).

Göçmen, etnik ve yerli halk, dünya görüşlerine ve kültürlerine uygun hizmet ve programlara ihtiyaç duymaktadır. Ancak, bu konudaki araştırmalara bakıldığında, bu grupların çocukları ve ailelerine etkili yardım ve koruma sağlama ile ilgili olarak mevcut kurumların başarısızlığı ile ilgili uzun ve trajik tarihçe bulunmaktadır (Johnston 1983; Cunneen ve Libesman 2000; Freymond ve Cameron 2006, akt. Lonne ve diğ., 2009). Sömürgeleştirme tarihi, çocuk refahı istismarları ve skandalları, dil ve aile/toplum bağlantılarının reddi gibi uygulamalar nedeniyle, göçmen, etnik ve yerli halk ana akım programlara temkinli yaklaşmaktadır. Bu noktadan hareketle, Yerli halka ait kurumların her derde deva olduğu veya farklı grupların sorunsuz olduğu iddia edilmemektedir. Bilakis, bütün kültürler için self determinasyon ve kültüre duyarlı hizmet sunumunun önemli olduğu anlatılmak istenmektedir (Lonne ve diğ., 2009).

Almanya’da entegrasyon, çok kültürlülük ve kültüre duyarlı sosyal hizmet anlamında sivil toplum kuruluşları tarafından birçok proje yürütülmektedir. Ancak, Akbaş’ın (2010) yaptığı çalışmada, çok kültürlü sosyal hizmet uygulaması konusunda iç açıcı bulguların olmadığı görülmektedir. Öte yandan, çok kültürlü sosyal hizmet uygulamalarını hükümet politikalarından bağımsız düşünmek doğru olmayacaktır. Özellikle Suriye’deki savaştan kaçan insanların Avrupa ülkelerine gitmesi ve ülke geneline dağılmaları ile birlikte ırkçılık ve islamofobi her geçen gün yükselmektedir. Almanya’da aşırı sağcı görüşleri ve Neonazilerin yeni partisi olarak gündemde yer alan Almanya için Alternatif Partisi (AfD), göç ve islam karşıtlığı ile bilinmektedir. Almanya’da 2017 yılında yapılan son seçimlerde AfD üçüncü parti olmuş ve 16 eyaletin 13’ünün parlamentosunda temsil yetkisi kazanmıştır. Aldığı oy oranına bakıldığında AfD’nin toplumda önemli bir karşılık bulduğu söylenebilir. Sadece Almanya’da değil Hollanda, Danimarka, Belçika ve

Fransa gibi ülkelerde aşırı sağcı ve göçmen ve Müslüman karşıtı partiler son on yılda önemli oy oranlarına ulaşmıştır.

Avrupa ülkelerindeki göçmenlere yönelik karşıtlığın, salt ekonomik nedenlerden veya göçmenlikten kaynaklanmadığı düşünülmektedir. Özellikle Müslüman göçmenlerle ilgili olarak din faktörünün ön plana çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda, 2018 yılında kurulan Federal Alman Hükümeti'nin İçişleri Bakanı Horst Seehofer'ın *"İslam Almanya'ya ait değildir. Almanya Hristiyanlık kültürüyle yoğrulmuştur..."* şeklindeki sözleri bu düşünceyi destekler mahiyettedir. Seehofer'ın görüşlerinden olaya baktığımızda, İslam Almanya'ya ait değilse İslam inancına sahip müslümanlar nereye aittir? Diğer taraftan, AfD'nin Saksonya-Anhalt Eyalet Teşkilatı Başkanı Andre Poggenburg'un Türklere yönelik olarak söylediği *"Bu deve güdücüler, çok sayıda karılarının olduğu ve çamurdan kulübelerde yaşadıkları yere, Boğaziçi'nin çok daha ötesine, ait oldukları yere çekip gitsinler"* şeklindeki sözlerinde ise İslam dinine ve dolayısıyla Müslümanlara yönelik düşünceler açıkça görülebilmektedir. Poggenburg'un sözlerinde en hafif tabiriyle farklı inanç ve kültürleri aşağılayan, saygı göstermeyen bir bakış açısıyla karşı karşıyayız. Kuşkusuz bu görüşler tüm Almanlara mal edilemez ancak farklı dinlere ve kültürlerle yönelik bu türden yaklaşımların varlığı ve bu görüşlere sahip partilerin Avrupa'da yükseliyor olması endişe vericidir.

Konuyu özetlemek gerekirse günümüz toplumlarında, farklı din ve kültürlerin ihtiyaçlarını dikkate alacak şekilde politikaların ve hizmetlerin geliştirilmesi gerektiği açıktır. Bu anlamda, çocuk koruma sistemleri ve sosyal hizmet mesleğinin, eğitim ve uygulama alanında kültürel yetkinliği dikkate almak suretiyle farklı kültürlerle çalışabilecek insan kaynağını yetiştirmesi gerekmektedir.

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma iki boyutlu nitel bir çalışma olup literatür taraması, aileler ve uzmanlarla derinlemesine görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Niteliksel araştırma, sosyal olanın bilgisinin insanların kendi ifade ve alıntılarından derlendiği bir araştırma özelliği gösterir. Nitel araştırma bu yönüyle, incelenen birey veya grup davranışlarının ya da sosyal süreçlerin insanlarca algılanan ve yeniden kurgulanan bir resmini sunar. Bu nedenle niteliksel araştırmanın temel özelliği, bu resmin olabildiğince ayrıntılı ve derinlemesine ortaya çıkarılmasını mümkün kılan veri oluşturma tekniklerinin kullanılmasıdır (Kümbetoğlu, 2012: 38). Çocuk koruma sistemleri ile muhatap olan göçmen ailelerin koruma altına alınma öncesi, süreci ve sonrasında aile olarak neler yaşadıklarını, onların diliyle ayrıntılı olarak ortaya koymak için niteliksel araştırma yöntemi seçilmiştir.

Niteliksel temelde kurgulanan “keşif” araştırmalarında kullanılan veri toplama araçları; gözlem, derinlemesine görüşme, grup tartışmaları, anlatılar ve belgesel kanıtlardır (Ritchie ve Lewis, 2003:3, akt. Tuncay, 2009: 59). Niteliksel araştırma sürecinin temel özellikleri, doğal ortama uygunluk, araştırmacının katılımcı rolü, bütüncül yaklaşım, algıların ortaya konması, araştırma tasarımında esneklik ve tümevarımcı analiz ve nitel veri olarak sıralanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 42).

Nitel araştırmacılar, doküman incelemesi, davranışları gözlemleme veya katılımcılarla mülakatlar yoluyla verileri toplarlar. Nitel araştırmanın önemli bir özelliği, kapsamlı bilginin, doğrudan insanlarla konuşularak, insanların davranışları ve çevreleri içindeki eylemlerinin görülerek toplanmasıdır. Bireylerin yorumlarını anlamak için onların dünyalarına yakın olmak, araştırmacı olarak gözlemlerin içinde olmak, olguları, süreçleri, örüntüleri kendi bağlamları içinde görmek zorunludur. Araştırmacı, sürecin aktif katılımcısıdır ve birlikte yaşama, paylaşma ve ilişki kurmayı tercih etmektedir (Holly, 1984; Holloway, 1996; Patton, 1987, akt. Kümbetoğlu, 2012: 31; Yıldırım ve Şimşek, 2016: 44). Bu anlamda,

bireyleri bir laboratuvar içine yerleştirme veya ölçme aracı ile standart form doldurma yerine nitel araştırmacılar, araştırmının konusu olan sorunla ilgili veriyi, katılımcıların yaşadığı ortamda toplamaya eğimlidir (Creswell, 2013).

Öte yandan nitel verinin toplanmasında, araştırmacının rolünün ne olduğu konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Niceliksel araştırmacı, bilginin tarafsız toplayıcısı, bilgi kaynağına mesafeli bir duruşu olan, objektif bir teknisyen rolünde iken, niteliksel araştırmacı bilgi elde edilmesinde karşılıklı bir etkileşim sürecini paylaşan, bilgiyi oluşturan, yorumlayan kişidir. Bu noktada, araştırmacı 'bilginin tarafsız toplayıcısı' mı yoksa araştırılanın bakış açısını derinlemesine kavramaya çalışan, ona mümkün olduğunca yakın duran kişi midir soruları tartışılmalı önemli bir boyuttur (Kümbetoğlu, 2012: 43). Yıldırım ve Şimşek (2016: 63) e göre, nitel araştırmacılara göre “tam nesnellik” başarılması mümkün olmayan bir olgudur. Nitel araştırma, araştırmacıya “empatik” özellikler yükler (Miles ve Huberman, 2016: 6). Nitel araştırmacı, olay ve olguların ancak içerden geliştirilen bir bakış açısıyla anlaşılabilirliğini varsayar.

Nitel araştırmalarda, araştırmının geçerliliğini arttırmak amacıyla, görüşme ve gözlem yöntemlerinin yanı sıra, araştırılan probleme ilişkin yazılı ve görsel materyal ve malzemeler de araştırmaya dâhil edilebilir (Kümbetoğlu, 2012: 145; Yıldırım ve Şimşek, 2016: 189). Araştırma problemine ilişkin yazılı ve görsel dokümanların incelenmesi, araştırma konusu ile ilgili daha zengin ve kapsamlı bir çıkarım sağlanması açısından oldukça önemlidir. Zira olguya ya da olaya ilişkin çok çeşitli kaynaklardan bilgi toplanması farklı bakış açıları ve farklı yaklaşımların da incelenmesi ve sentezlenmesine imkân sağlayacak, bu da araştırmının geçerliliğini arttıracaktır. Tüm bunlara ek olarak dokümanlar araştırma konusunun tarihsel sürecine de ışık tutacaktır (Baş ve Akturan, 2017: 119). Bu anlamda, Türkçe literatürde konu ile ilgili araştırmaların yok denecek kadar az olması nedeniyle çalışmanın ilk bölümünde İngilizce ve Almanca kaynaklardan yararlanılarak araştırmının kuramsal oluşturulmuştur.

Nitel araştırmalarda, araştırma konusunun geçmişi ya da tarihsel süreci de araştırma bulgularının yorumlanmasında kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda arşiv verisi ve tarihsel veri olmak üzere iki tür veri toplanabilir. Geçmiş veri

kapsamında, araştırma problemi ile ilgili olarak tarihsel veri de toplanmaktadır. Tarihsel veri, araştırma konusunun altyapısına bir başka deyişle geçmişe ilişkin önemli çıkarımlar elde edilmesine imkân vermektedir. Tarihsel veri kaynakları arasında kayıtlar, raporlar, resmi dokümanlar, kitap, dergi ve benzeri dokümanlar, otobiyografi ve belgeseller, anketler ve şarkı, şiir gibi dokümanlar bulunmaktadır (Marshall ve Rossman 2006: 107).

Araştırmada bu bağlamda, Federal Almanya'nın çocuk korumaya ilişkin mevzuatı, alanda yayınlanmış bilimsel eserler (kitaplar, bilgi notları, hakemli dergilerde yayınlanmış makaleler) ve istatistiksel bilgiler incelenmiştir. Araştırmada, ayrıca Federal Almanya'nın Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesine sunulan çocuk hakları gelişim raporları, ülkeye yöneltilen ek soru ve yanıtlar, çocuk hakları gelişim raporlarına ilişkin Sonuç Gözlemleri ve diğer uluslararası organların raporlarından da faydalanılmıştır.

Nitel araştırma süreçlerinde araştırmacı, katılımcıların soruna yükledikleri anlamı öğrenmeye odaklanır (Creswell, 2013). Bu kapsamda, ikincil verilerle oluşturulacak kuramsal çalışmanın yanı sıra derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Derinlemesine görüşme açık uçlu, keşif odaklı bir yöntemdir. Görüşmenin amacı, görüşmecinin duygularını, bakış açısını ve perspektifini derinlemesine keşfetmektir (Baş ve Akturun, 2016: 113).

Araştırmanın öznelerine ulaşmada niteliksel araştırma yönteminin amaçlı örnekleme tekniğine başvurulmuştur. Nitel araştırmalarda, araştırmacılar birden fazla örnekleme yöntemini aynı anda kullanabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu bağlamda, maksimum çeşitlilik, kartopu ve kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemleri kullanılmıştır.

Bu doğrultuda, yapılan derinlemesine görüşmeler yoluyla ailelerin ve uzmanların mevcut durum ile geleceğe yönelik analiz ve öngörülerini elde edilmeye çalışılmıştır.

3.1. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

3.1.1. Özneler

Araştırmanın kuramsal altyapısı ve amaçlarına bağlı olarak Almanya’da çocuk koruma ve göçmenlik alanı ile ilgili 9 yetkin kişi ve Almanya Düsseldorf Aile ve Sosyal Politikalar Ataşeliği’ne farklı şehirlerden başvuru yapmış 17 aile ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3.1.1.1. Özneleri Tanıtıcı Bilgiler

Alman bir ebeveyn hariç araştırmanın bütün özneleri Türkiye kökenli olup Almanya’da yaşamaktadır. Araştırmaya katılan 17 aile ve 9 yetkin bireyin gerçek isimleri etik hassasiyetler ve bireylerle yapılan sözleşme gereği saklı tutulmuştur.

Aile öznelerine araştırmacı tarafından çiçek isimleri verilmiştir. Araştırmaya katılan 17 aileyi tanıtıcı bazı bilgilere aşağıda yer verilmiştir:

Gül Ailesi:

Eşlerden biri Almanya doğumlu, diğer eş evlilik nedeniyle Almanya’ya göç etmiş. Üç çocukları var. Büyük kızları koruma altına alınmış. Ebevenyler ve çocukları arasındaki giyim, erkek arkadaşlığı gibi kültürel farklılıklardan dolayı çocuk kendi isteği ile koruma talebinde bulunmuştur. Anne ile görüşme yapılmıştır.

Erguvan Ailesi:

Eşlerden biri Alman. Anne Türk. Ailenin yeğeni, annenin ruhsal hastalıkları nedeniyle koruma altına alınmıştır. Koruma altına alınma üzerine aile, yeğenine koruyucu aile olmak istemiş ancak bu talepleri kabul edilmemiş. Görüşme her iki ebeveynle gerçekleştirilmiştir.

İhlamur Ailesi:

Tek ebeveynli aile. Üç çocuğu var. Bir kızı ve üç yeğeni koruma altına alınmış. Anne ve kızı arasındaki kültürel farklılıklar nedeniyle kızı kendi isteğiyle koruma

altına alınmıştır. Yeğenleri ise, annenin çocukların bakımını sağlayamaması nedeniyle koruma altına alınmıştır. Anne ile görüşme yapılmıştır.

Kardelen Ailesi:

Tek ebeveynli aile. Dört çocuğu bulunmaktadır. İki çocuğu yetişkin olduğu için yanında kalmıyor. Anne çocuğu ile baş edemediği için koruma talebinde bulunmuştur. Anne ile görüşme yapılmıştır.

Karanfil Ailesi:

Her iki ebeveyn sosyal pedagog. Üç çocuklarından biri koruma altına alınmış. Ebevenler ve kızları arasındaki yaşam tarzı, erkek arkadaşlığı gibi kültürel farklılıklardan dolayı kızları, kendi isteği ile koruma talebinde bulunmuştur. Koruma altına alınma süreci sonrası, çocuğun tekrar Gençlik dairesine başvuracağı kaygısıyla aile kızlarını Türkiye'ye götürmüştür (Aile, Almanya'da ikamet etmektedir). Görüşme, anne ve baba ile birlikte yapılmıştır.

Lale Ailesi:

Tek ebeveynli aile. Sosyal yardımlarla geçiniyor. 6 çocuğu var. Aileye engelli çocuk için yapılan sosyal yardımın, evin ve diğer çocukların da ihtiyaçlarına harcanması nedeniyle aile, çocuğunun koruma altına alınması tehlikesiyle karşılaşmıştır. Mahkeme sonucunda çocuk annede kalmıştır. Görüşme anne ile gerçekleştirilmiştir.

Leylak Ailesi:

Tek ebeveynli aile. Anne işsiz. 38 yıldır Almanya'da yaşıyor. Üç çocuğu var. Bir kızı ve üç yeğeni koruma altına alınmış. Anne ve kızı arasındaki kültürel farklılıklar nedeniyle kızı kendi isteğiyle koruma altına alınmıştır. Yeğenleri ise, annenin çocukların bakımını sağlayamaması nedeniyle koruma altına alınmıştır. Görüşme anne ile yapılmıştır. İhlamur ve Leylak Ailesi, kardeşlerdir.

Menekşe Ailesi:

Tek ebevenyli aile. Almanya doğumlu. Üç çocuğu var. Eşinden ayrıldıktan sonra iki çocuğu koruma altına alınmış. Velayetin annede olması nedeniyle çocuklar anne tarafından Gençlik dairesinin bakımına verilmiştir. Ancak, annenin çocuklarla ilgilenmemesi ve çocuk ile baba arasındaki güçlü bağ nedeniyle çocuk babasının yanına döndürülmüştür. Diğer çocuk ise kendi isteğiyle kuruluştan ayrılmıştır. Baba ile görüşme yapılmıştır.

Manolya Ailesi:

Tek ebeveynli aile. Aile içi geçimsizlik, annenin psikolojik rahatsızlıkları ve babanın annenin sağlık durumu ile ilgili belgeleri Gençlik dairesi ile paylaşması sonrasında ailenin ikiz çocukları koruma altına alınmış. Anne, sosyal yardımlarla geçinmektedir. Görüşme anne ile yapılmıştır. Anne tek başına yaşamaktadır.

Nergis Ailesi:

Ailenin üç çocuğu bulunmaktadır. Baba işsiz. Ailenin ortanca çocukları koruma altına alınmış. Annenin evlilik sırasında eşi ile aralarındaki yaş farkı nedeniyle anne, bebeği ile birlikte anne bebek yurdunda kalmıştır. Sonrasında ise ailenin çocuğu koruyucu aileye verilmiştir. Görüşme baba ile gerçekleştirilmiştir.

Nilüfer Ailesi:

Tek ebeveynli aile. Altı çocuğu bulunmaktadır. Ailenin ifadesiyle, Gençlik dairesinin çocuğun “cinsel içerikli görüntü” izlediği iddiasıyla ailenin bir çocuğu koruma altına alınmıştır. Diğer beş çocuk anne ile yaşamaktadır. Görüşme anne ile yapılmıştır. Aile sosyal yardımlarla geçinmektedir.

Papatya Ailesi:

Baba Almanya doğumlu, anne ise evlilik nedeniyle Almanya'ya göç etmiştir. Üç çocukları var. Aile, en küçük çocuklarının ateşlenmesi (ailenin ifadesiyle havale geçirme ihtimali) üzerine aile çocuğa ilk müdahaleyi yapmıştır. Ancak, hastane süreci ile birlikte aile bilinçli olarak çocuğa zarar vermekle itham edilmiş ve bunun üzerine üç çocukları da koruma altına alınmıştır. Üç kardeşin her biri farklı

koruyucu ailelerin yanına yerleştirilmiştir. 5 aylık koruma altına alınma süresi sonrası, iki çocuk aileye teslim edilmiş, bir çocuk ise koruma altındadır. Görüşme anne ve baba ile birlikte yapılmıştır. Baba işsiz, anne ise ev hanımıdır. Aile sosyal yardımlarla geçinmektedir.

Reyhan Ailesi:

Baba, Almanya doğumlu. Ailenin iki çocuğu bulunmaktadır. Ailenin, ilk çocuğu sağlık sorunu (ateşli hastalık) nedeniyle hastaneye götürülmüş ve sonrasında ailenin çocuğa bilinçli olarak zarar verdiği iddia edilerek çocuk koruma altına alınmıştır. Koruma altına alma nedeniyle ailenin ifadesiyle binlerce insanın katılımıyla Almanya'da miting düzenlenmiştir. Mahkeme kararı sonrası aile haklı bulunarak çocuk aileye geri verilmiştir. Aile, çocuklarının kendilerine geri verilmesi sonrasında Türkiye'ye taşınmıştır. Baba ise Almanya'da çalışmaktadır.

Sarmaşık Ailesi:

Anne ve baba, Almanya doğumlu. İki çocukları var. Anne, ağabeyinin aile içi geçimsizlikleri üzerine, yeğenine koruyucu aile olmuştur. Aile, koruyucu aile olma başvurusunda bulunurken Gençlik dairesine yönelik korku ve güvensizlik nedeniyle kendi çocukları için kaygılanmıştır. Ancak, aile koruyucu aile olma sürecinde herhangi bir sorunla karşılaşmadığını ve Gençlik dairesi çalışanlarının tutumunu çok yapıcı bulduğunu söylemiştir. Görüşme anne ile yapılmıştır.

Sümbül Ailesi:

Baba evlilik nedeniyle Almanya'ya göç etmiştir. Baba, 24 yıldır Almanya'da ikamet etmektedir. Anne bir yaşından itibaren Almanya'da kalmaktadır. Dört çocukları var. En küçük erkek çocuğu okul yönetimine başvurmak suretiyle koruma altına alınmıştır. Görüşme anne ve baba ile birlikte yapılmıştır. Anne ve baba çalışmaktadır.

Yasemin Ailesi:

Anne Almanya doğumlu, baba evlilik nedeniyle Almanya'ya göç etmiş. Aile içi geçimsizlik ve şiddet nedeniyle baba evden uzaklaştırılmıştır. Uzaklaştırma

sonrası, anne ve babanın birbirleri ile görüşmesi ve annenin çocuklarının resimlerini babayla paylaşması gibi davranışlar üzerine ailenin üç çocuğu da koruma altına alınmış. Görüşme anne ve baba ile birlikte yapılmıştır.

Zambak Ailesi:

Dört çocuklu aile. Anne, evlilik nedeniyle Almanya'ya yerleşmiştir. Aile yaklaşık 35 yıldır Almanya'da yaşamaktadır. Baba maden ocağından emekli olmuştur. Anne ise ev hanımıdır. Görüşme anne ve baba ile birlikte yapılmıştır. En küçük kızları koruma altına alınmış. Çocuk ve ebeveynleri arasında erkek arkadaşlığı üzerinde yaşanan tartışma sonucu, çocuk kendi isteği ile koruma talebinde bulunmuştur.

Araştırmaya katılan 9 yetkin kişinin tümü göçmen kökenli olup kişilere ait tanıtıcı bazı bilgilere aşağıda yer verilmiştir:

Aile Destek Hizmetleri Sorumlusu:

Almanya doğumlu. Eğitimini, sağlık idaresi alanında yapmıştır. Aynı zamanda psikoloji okumaktadır. Türkiye kökenli bir sivil toplum kuruluşunda, aile destek hizmetleri sorumlusu olarak çalışmaktadır.

Gençlik Dairesi Yöneticisi:

Almanya doğumlu. Lisans eğitimini sosyal hizmet ve sosyal pedagoji dallarında; yüksek lisansını ise sosyal yöneticilik üzerine yapmıştır. Bir belediyede, Gençlik Dairesi, Okul Dairesi ve Spor Dairesinin Genel Müdürü olarak görev yapmaktadır. 14 yıldan beri gençlerle çalışmaktadır. Gençlik dairesi Genel Müdürü olarak görev yapmanın yanı sıra 8 yıllık uygulama deneyimi bulunmaktadır.

Sivil Toplum Kuruluşunda Çalışan Sosyal Pedagog:

Almanya doğumlu. Gençlik Dairesi tarafından yetkilendirilen yüklenici bir sivil toplum kuruluşunda (Plan B), koruyucu aile hizmetleri ve göçmenlik alanında sosyal pedagog olarak görev yapmaktadır. Plan B isimli sivil toplum kuruluşu, kültürler arası çocuk ve gençlik çalışması, eğitim yardımları, koruyucu aile, göç ve uyum gibi alanlarda faaliyet göstermektedir.

Akademisyen:

Türkiye Uyum Araştırma Merkezi yöneticisi olup 7 yıldır bu alanda görev yapmaktadır. Ayrıca, Essen Üniversitesi'nde psikoloji alanında profesör olarak çalışmaktadır. Aynı zamanda, 10 yıl boyunca bağımsız (herhangi bir kuruluşa bağlı olmaksızın) bir biçimde, bilirkişi olarak görev yapmıştır.

Vasi:

34 yıldır Almanya'da yaşamaktadır. 25 yıldan beri, velayet mahkemesinde resmi vasi olarak görev yapmaktadır. Ayrıca, Türk Alman Kültür Birliği isimli bir dernek aracılığıyla sivil toplum alanında çalışma yürütmektedir.

Bilirkişi Kurumu Yöneticisi:

Almanya doğumlu. Lisansını psikoloji alanında yapmıştır. 2004 yılından itibaren bilirkişi olarak aile mahkemeleri için çalışmaktadır. Aynı zamanda, hali hazırda bir bilirkişi kurumunun yöneticiliğini yapmaktadır.

Sosyolog:

Almanya doğumlu. Mesleği, uzman sosyolog. Aynı zamanda, aile terapisti ve sosyal danışman olarak görev yapmaktadır. Şu an da kurucusu olduğu ve aynı zamanda yönetici ve terapist olarak çocuk ve ergen göçmen polikliniğinde çalışmaktadır.

Sosyal Pedagog, Aile Ataşeliği:

Almanya doğumlu. Lisans eğitimini, sosyal pedagoji ve sosyal çalışma alanında yapmıştır. Dört yıl sosyal pedagojik aile yardımları alanında görev yapmıştır. Türkiyeli göçmen ailelerle çalışmıştır. Bireysel, çift ve aile terapisi alanında üç yıl boyunca çalışmıştır. Aynı zamanda, Türk Ailelerinde Ayrılık ve Boşanma Süreci üzerine doktora çalışmasını yürütmektedir. 2015 yılından itibaren Aile ve Sosyal Politikalar Ataşeliği'nde görev yapmaktadır.

Pedagog, Aile Ataşeliği:

Almanya doğumlu. Lisans eğitimini pedagoji alanında yapmıştır. Yan dal olarak sosyoloji ve tarih eğitimi almıştır. 2015 yılından itibaren Aile ve Sosyal Politikalar Ataşeliği'nde pedagog olarak görev yapmaktadır.

3.1.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Uygulama Süreci

Araştırma, Almanya'da yapılmıştır. Araştırma öznelerinin çoğu Kuzey-Ren Westfalya Eyaletinde; diğer özneler ise, bu eyalete komşu olan eyaletlerde yaşamaktadır.

Çalışma ile ilgili bireylerin seçiminde, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yurt dışı temsilciliği olan Duesseldorf Aile Ataşeliğinden destek alınmıştır. Araştırmacı, Duesseldorf Ataşeliğindeki çalışma deneyimi vesilesiyle kişisel bağlantılarından da yararlanmıştır. Bu bağlamda, Duesseldorf Aile Ataşeliğinde görev yapan sosyal pedagoglar tarafından Ataşeliğe başvuran aileler, aranarak araştırmanın amacı hakkında gerekli bilgilendirme yapılarak görüşmeyi kabul edenlerden ön onay alınarak görüşme listesi oluşturulmuştur.

Aynı şekilde araştırmacının bilgi birikimi, deneyimi ve kişisel bağlantıları ve Duesseldorf Aile ve Sosyal Politikalar Ataşeliği'nde çalışan sosyal pedagogların görüşleri doğrultusunda çocuk koruma alanındaki anahtar kişilerin listesi oluşturulmuştur.

Araştırmacı, Almanya'ya gitmeden önce aileler ve uzmanlar ile irtibata geçerek (What's up, e-posta ve telefon) araştırma ve yapılacak görüşmelerin amacı hakkında ailelere ve uzmanlara bilgilendirmede bulunarak randevu talep etmiştir. Araştırmacı yaptığı bu ilk temas sonrasında, birçok aile ve uzmandan geri bildirim alarak randevu listesini oluşturmuştur.

Araştırmacı, belirlenen öznelerle iletişim kurup görüşme takvimini oluşturduktan sonra 22.09.2017 tarihinde Almanya'nın Duesseldorf şehrine hareket etmiştir. Araştırmacı, Almanya'ya ulaştığı ilk gün Ataşelik'teki çalışanlarla birlikte yapılacak görüşmeler ve ulaşımın nasıl sağlanacağı konusunda değerlendirme yapmıştır.

Öte yandan, araştırma sürecinde bazı sorunlarla karşılaşmıştır. Ailelere araştırmanın amacı telefon ve sosyal paylaşım araçları ile bildirilmesine rağmen bazı aileler çeşitli nedenlerle görüşmeyi kabul etmemiştir. Ailelerin görüşmeyi kabul etmemelerinin en önemli nedeni, çocuklarının koruma altına alınmış olmaları nedeniyle yaşadıkları zorluklardır. Bu anlamda, üç aileden görüşmenin planlanma aşamasında “görüşmenin bana doğrudan bir faydası olacak mı”, “çocuklarımı kaldıkları yurttan/veya aileden alabilecek miyim”, “depresyundayım, psikolojim iyi değil başka bir görüşmeyi kaldırarak gücüm yok” şeklinde geri bildirim alınmıştır. Bu ailelere araştırmanın amacı tekrar hatırlatılmış ancak ailelerin görüşmeyi kabul etmemesi üzerine görüşme yapılamamıştır. Ayrıca, görüşme listesinde olmasına rağmen yetkin kişilerden birinden cevap alınamaması diğer iki kişinin ise ülke dışında başka programlarının olması nedeniyle toplamda üç yetkin kişi ile görüşme gerçekleştirilememiştir.

Araştırmacı, bütün ailelere bilgi vermiş olmasına rağmen, görüşme sürecinde görüşülen bir ailenin çocuğunun koruma altına alınmadığını ancak böyle bir süreçten geçtiğini öğrenmiştir. Araştırmacı, buna rağmen aile ile görüşmesini hemen sonlandırmayarak ailenin yaşadığı süreci öğrenmeye çalışmıştır. Bununla birlikte, araştırmacı gideceği diğer aileleri bir daha arayarak çocuklarının koruma altına alındığından emin olmak istemiştir. Araştırmacının böyle yapmasındaki temel gerekçe, ailelerin koruma altına alınma öncesi, koruma altında bulunduğu dönem ve sonrasındaki yaşanan sorunların daha iyi anlaşılmasıdır.

Görüşmelerin tümü yüz yüze planlanmasına rağmen ailelerle planlanan görüşmenin bir tanesi telefon ile gerçekleştirilmiştir. Bu durum tamamıyla ailenin sürekli işlerinin çıkması ve randevu saatinin tekrar tekrar değiştirilmesi ve sonrasında ertelenmek istenmesi üzerine gelişmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacı tarafından bizzat gerçekleştirmiş ve tüm görüşmeler ses kayıt cihazı aracılığı ile kayıt altına alınmıştır. Verilerin tamamı araştırmacının bizzat kendisi tarafından toplanmıştır.

Araştırmanın uygulama aşamasında derinlemesine görüşme yapılırken hem ses kaydı yapılmış hem de araştırmacı tarafından araştırmanın öznelere için önceden hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme yönergesi üzerinde notlar alınmıştır.

Veri toplama sürecinde başvurulacak yollardan biri de araştırmacı tarafından görüşme sonrası tutulan ses kayıtlarıdır. Araştırmacı, öznelere ifade ettiği hususlardan hareketle önemli görülen konuları görüşmenin akabinde ses kaydına almıştır. Diğer taraftan, araştırmacı gün bitiminde, o günkü görüşmeler üzerinde tekrar düşünerek konuşulanları Microsoft Word programı aracılığıyla kayıt altına almıştır.

Araştırmacı, görüşmelerin tamamlanmasından sonra Türkiye'ye dönmüş ve bir haftalık süre içerisinde deneyimlediği hususları kayda geçirmiştir.

3.1.3. Veri Toplama Süreci

Bu araştırmada, koruma altına alınma öncesi, süreci ve sonrasında göçmen ailelerin çocuk koruma sistemleri ile olan ilişkilerini ve yaşadıklarını anlamak için derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır.

3.1.3.1. Derinlemesine Görüşme

Nitel araştırma kapsamında, verilerin toplanmasında enformel sohbet tarzı görüşme; rehber bir görüşme formu ışığında yapılan görüşme ve standartlaşmış açık uçlu görüşme olmak üzere üç temel biçimden söz edilebilir (Kümbetoğlu, 2012: 73).

Araştırmacı tarafından, bu kapsamda çalışmanın amacı doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formları hazırlanmış olup EK 1 ve EK 2'de sunulmuştur. Aileler için yapılandırılan görüşme formu, koruma altına alınma öncesi sunulan hizmetler ve yaşanan sorunlar, koruma altına alınma sürecinde yaşananlar ve koruma altına alındıktan sonra yaşanan sorunların anlaşılmasını sağlayan açık uçlu sorulardan oluşmuştur. Yetkin kişiler için hazırlanan görüşme formu da benzer şekilde koruma altına alınma öncesi, süreci ve sonrasında sunulan hizmetlerin ve yaşanan sorunların öğrenilmesini sağlayan yarı yapılandırılmış sorulardan oluşmuştur.

Araştırmacının, 2015 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın ilk yurt dışı ataşeliği olan Düsseldorf Aile ve Sosyal Politikalar Ataşeliği'nde ataşe vekili olarak görev yapmış olması görüşmelerin planlanması ve uygulanmasında önemli katkılar sağlamıştır. Bu anlamda, söz konusu Ataşelikte görev yapan personelden görüşme süreci boyunca destek alınmıştır.

Görüşme yerlerinin belirlenmesinde, araştırma özneleri ile birlikte hareket edilmiş ve görüşmelerin büyük çoğunluğu aile ve yetkin kişilerin ikamet ettikleri yer veya işyerlerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın özneleriyle kendi evleri veya işyerlerinde gerçekleştirilen derinlemesine yüz yüze görüşmeler asgari 30 ila azami 70 dakika arasında sürmüştür. Görüşmelerin genel olarak bir saati aşmamasına özen gösterilmiştir.

Derinlemesine görüşmelere geçmeden önce, ailenin araştırmacıyı tanıması ve ev ortamının hazır olması için aileye süre tanınmıştır. Standartlaştırılmış görüşme biçiminde, görüşmenin başında ve/veya görüşme bittikten sonra görüşülen kişinin yönelimine bağlı olarak sohbet tarzı görüşme sürdürülebilir. Bu görüşmeciyeye, öngörmediği konular ve sorunlar hakkında bilgi elde etme imkânı sunabilen bir fırsat olabilir (Kümbetoğlu, 2012: 81). Araştırmacı bu bağlamda, görüşülen kişinin yönelimine bağlı olarak görüşme başında ve görüşme bittikten sonra sohbet tarzı görüşmeler yapmıştır. Görüşme öncesi yapılan bu sohbetin faydalı olduğu görülmüştür. Derinlemesine görüşmelerden sonra, görüşmede ortaya çıkan ve ailenin bilgi edinmek istediği konular üzerinde tekrar sohbet etme imkânı oluşmuş ve ailenin görüşme ile ilgili geri bildirimleri alınmıştır.

Çeşitli nedenlerle (ailenin ani bir işinin çıkması, randevu saatlerinin uymaması, iş saatleri gibi) aile ve uzmanların ikamet ettiği yer veya işyerinde gerçekleştirilemeyen görüşmeler ise Düsseldorf Aile Ataşeliği ve Düsseldorf Başkonsolosluğu'nda yapılmıştır.

Araştırmacı tarafından görüşmelerde, anne ve babaların ikisine de görüşmeye katılmalarının önemi ve sürece ilişkin görüşlerinin önemli olduğu ifade edilmiştir. Bu anlamda, görüşmelere eşleri ile birlikte katılan kişilerin duygu ve görüşlerini aktarmada istekli oldukları gözlemlenmiştir. Aileler ile ilk temasın kurulduğu

andan itibaren, ailelerin yaşadıkları süreç ile ilgili olarak duygu ve görüşlerini rahatlıkla aktardıklarına tanıklık edilmiştir. Araştırmacı tarafından öznelere yalın ve açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Görüşmeler, araştırmacının amaçlarına uygun olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu (bkz. Ek 1 ve Ek 2) aracılığıyla ilerlemiştir.

Görüşmeye başlamadan önce, ailelere ve yetkin kişilere bilgilendirilmiş onam formu hakkında bilgi verilerek onayları alınmış ve öznelere bilgilendirilmiş onam formu imzalatılmıştır (bkz. Ek 3). Aynı şekilde, görüşmelerin ses kaydına alınması için uzman ve ailelerden onay alınmıştır. Ses kaydı ile ilgili olarak birkaç ailenin kaygı yaşadıkları gözlemlenmiştir. Bu anlamda, araştırmacı tarafından bu bilgilerin gizli tutulacağı ve sadece araştırmacı tarafından araştırmanın amacına uygun olarak kullanılacağı yönünde tekrar bilgilendirmede bulunulmuş ve ailelerin kendilerini rahat hissetmesi sağlanmıştır.

Görüşmenin başlangıcında, araştırmacı tekrar kendisini tanıtarak, çalışmanın amacı, önemi ve etik hassasiyetleri ve olası yararlarını anlatmıştır. Görüşmeye “sizi tanıyabilir miyiz...” ifadesiyle öznenin sosyo-demografik özellikleri alınırken, bu tanışma faslı görüşmeci ile özne arasında yakınlık tesis edilmesine katkı sağlamıştır. Özneleri tanıtıcı bilgileri aldıktan sonra, koruma altına alınma öncesinde ailelerin çocukları ile ilişkileri, koruma altına alınma sürecinin nasıl başladığı, ilerlediği ve sonrasında yaşanan değişimlere ilişkin bilgiler elde edilmiştir. Öznelerin görüşme sürecinde verdiği bilgilere göre ailelere ek sorular yöneltilerek konunun daha iyi irdelenmesi ve ailelerin yaşadıkları öğrenilmeye çalışılmıştır.

Bazı öznelerin paylaşmaktan kaçındığı ve rahatsız olduğu konulara ilişkin olarak ailelere saygı gösterilmiş ve konuyu ısrarla açacak sorulardan kaçınılmıştır. Ancak, konunun aileleri çok yönlü etkilemiş olması nedeniyle ailelerin hem duygularını paylaştığı hem de görüşlerini rahatlıkla ifade ettiği görülmüştür. Görüşmelerde, araştırma yönergesinde yer alan araştırma sorularının tümü yanıtlanmıştır.

Görüşmelerde, gerekli görülen kimi durumlarda (dil, ailenin yaşadığı akut sorun, psikolojik durum ve cinsiyet farklılığından kaynaklanabilecek engelleri aşmak için) kolaylaştırıcı ve dinleyici konumunda olan bir sosyal pedagog da görüşme sürecinde yer almıştır.

Araştırmacı bizzat ailelerin evlerine giderek, ailenin ikamet ettiği evi ve bölgenin fiziksel ve diğer koşullarını, eşlerin birbirleri ve çocukları ile olan ilişkilerini gözlemlene fırsatı bulmuştur. Derinlemesine görüşmelerin yanı sıra görüşme öncesi ve sonrası aile üyeleri ile yapılan sohbetlerde aile üyelerinin birbirleri ile ilişkileri ve davranışları kavranmaya çalışılmıştır.

Öznelerle planlanan görüşmelerin tamamlanması ve paylaşılan konuların tekrarlanması üzerine niteliksel araştırmalarda ifade edilen doygunluğa ulaşıldığı kanaatine varılmış ve görüşmeler sonlandırılmıştır.

3.1.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın uygulama aşamasında derinlemesine görüşme yapılırken hem ses kaydı yapılmış hem de araştırmacı tarafından araştırmanın özneleri için önceden hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme yönergesi üzerinde notlar alınmıştır. Verilerin analizi aşamasında, görüşme çözümlerinin bu notlar ile birlikte değerlendirilmesi veri analiz sürecini kolaylaştırmıştır.

Görüşmelerin analizinde katkı sağlayan bir diğer husus ise, araştırmacı tarafından görüşme sonrası tutulan yazılı ve sesli kayıtlardır.

Niteliksel araştırma uygulamasında görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde, niceliksel araştırmalardaki sözel ve sayısal genellemeler yerine, “bütüne dair bir resim çizme” ve “derinlemesine betimleme” önemsenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 42; Miles ve Huberman, 2016: 5-6).

Verilerin çözümlenmesi aşamasında, araştırmada ses kayıt cihazı aracılığıyla elde edilen veriler, çözümlenerek bilgisayara aktarılmıştır. Toplam 450 sayfalık görüşme dökümü ortaya çıkmıştır. Bütün görüşmeler dikkatli bir şekilde tekrar tekrar okunmuştur.

Betimsel analiz, analiz için çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması olmak üzere dört aşamadan oluşur (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 240).

Analiz, toplanan verileri bilgiye dönüştürme sürecidir. Bu aşamada en az söylenenler kadar bunların altında yatan anlam ortaya koymaya çalışılır. Derinlemesine görüşme verilerinin analizinde izlenebilecek temel basamaklar, görüşmelerden elde edilen verilerin değişik alt konu başlıklarına bölünmesi, konuların özelliklerine göre etiketlenmesi ve önemli bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde özetlenebilir (Baş ve Akturan, 2016: 117-118; Kümbetoğlu, 2012: 155-156). Nitel veri analizi, birbirini takip eden üç aşamadan oluşmaktadır: verilerin azaltılması, verilerin gösterimi ve sonuçların ortaya konması (Miles ve Huberman, 2016: 10).

Bu anlamda, oluşturulan metin birkaç kez okunduktan sonra tüm görüşme kayıtları, daha önceden araştırmacı tarafından yapılandırılmış görüşme formunda kapsamında belirlenen genel konu başlıkları, alt konu başlıkları ve ortaya çıkan yeni kavram ve temalar çerçevesinde anlamlı bölümlere ayrılıp sınıflandırılmıştır. Temalar, kuramsal çerçeve bölümünde yer alan bilgilerle ilişkisi temelinde incelenmiş ve analiz edilmiştir. Bu süreç Microsoft Office programı yardımıyla yapılmıştır.

Verilerin analizinde, betimsel analiz yaklaşımı çerçevesinde hareket edilmiştir. Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde, görüşme çözümlerindeki verilerin özgün biçimlerine sadık kalınarak, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239; Kümbetoğlu, 2012: 154). Bu kapsamda, bireylerin söylediklerinden sık sık doğrudan alıntılar yapılmıştır. Doğrudan alıntıların sıklıkla kullanılması, araştırmacının önemli bulduğu boyutları anlatılardan örneklerle yansıtmayı, raporu yaşanan gerçekliğin resimlendirildiği bir yapıya kavuşturur. Böylelikle araştırmanın ortaya koyduğu verilerin okuyucu ile birebir karşılaşması sağlanır (Kümbetoğlu, 2012: 170).

3.2. ETİK HASSASİYETLER

Araştırma uygulama aşaması öncesinde, Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'na sunulmuş ve bahse konu Komisyon tarafından, 08 Haziran 2017 tarihinde araştırmanın etik olarak uygun olduğuna karar verilmiştir (bkz. Ek 4).

Özneler derinlemesine görüşme öncesinde çalışmanın amacı, kapsamı ve elde edilecek verilerin ne şekilde kullanılacağı konusunda bilgilendirilmiştir. Her öznenin görüşmelerin ses kayıt cihazı ile kaydedilmesi konusunda izinleri alınmış ve öznelerin çalışmaya ancak gönüllü olmaları halinde katılımları sağlanmıştır.

Çalışmaya katılacak öznelerin seçimine ilişkin koşullar belirlenirken etik bağlam göz önünde bulundurulmuştur. Ön onay alınmasına rağmen çeşitli nedenlerle sonradan görüşmeye katılmak istemeyen aileler ile görüşme yapılmamıştır.

Çalışmada görüşleri aktarılan ailelerin gerçek isimleri ve kendilerini tanıtabilecek ilave bilgiler, mahremiyetlerinin korunması etik ilkesi çerçevesinde gizli tutulmuştur. Her özneye rumuz verilmiştir.

3.3. SÜRE VE MALİYET

Araştırma Ocak 2016 ve Haziran 2018 döneminde tamamlanmıştır. Çalışmanın metodoloji yapısı ve kuramsal içeriği Ocak 2016 - Ağustos 2017 arasında olgunlaştırılmış; alan çalışması ise 2017 yılı Eylül ve Ekim aylarında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın yürütülmesi için ihtiyaç duyulan mali giderlerin tümü araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR VE ANALİZ

Çalışmanın bu bölümünde, Almanya’da göçmen aileler ve uzmanlarla yapılan 26 derinlemesine görüşmeden elde edilen bulgular çerçevesinde tartışma yapılmıştır. Araştırmanın sonuçları, yarı yapılandırılmış görüşme yönergesinde yer alan ana ve alt konu başlıkları ve görüşmelerin okunması sonrasında ortaya çıkan tema ve alt temalar çerçevesinde aşağıda yer alan şekliyle ele alınmıştır:

- Alman çocuk koruma sistemi
 - o Çocuk Tanımı
 - o Çocuk Selametinin Tehlikede Olması
 - o Çocuk Koruma Görevlilerinin İkilemi
 - o Gençlik Dairelerine Yönelik Göçmen Algısı
 - o Çocukların “Kafasına Girme”: Ailenin Denetlenmesi
- Koruma altına alınma öncesi sunulan hizmetler ve karşılaşılan sorunlar
 - o Aile İlişkileri ve Kültürel Farklılıklar
- Koruma altına alınma sürecinde yaşanan sorunlar
 - o Çocukların ve Ailelerin Görüşlerine Başvurma
 - o Yüklenici Çocuklar ve Göçmen Ailelerin Çocuklarının Faydalandıkları Hizmet Modelleri
 - o Çocukların Haksız Yere Ailelerinden Koparılması ve Kendi Kültürlerinden Farklı Ailelerin Yanına Yerleştirilmesi Söylemi
 - o Ailelerin Karşılaştığı Güçlükler
 - o Ailelerin Gençlik Dairesi Görevlilerinin Bireysel Yaklaşım ve Tutumlarına İlişkin Düşünceleri
 - o Göçmen Olmanın Çocukların Koruma Altına Alınmasına Yönelik Etkileri
 - o Kültüre Duyarlı Sosyal Hizmet Sunumu
 - o Ailelerin Hakları, Farkındalık Düzeyleri ve Başvuru Yöntemleri
- Koruma altına alınma sürecinin çocuk ve aile üzerindeki etkileri
 - o Koruma altına alınma sürecinin çocuklar üzerindeki etkileri
 - o Koruma altına alınma sürecinin aile üzerindeki etkileri

- Mahalle Baskısı/Damgalanma

Yukarıda görüldüğü üzere, analiz dört ana başlık altında yapılandırılmıştır. İlk olarak, Alman çocuk koruma sisteminde çocuğun tanımı, çocuk selametinin tehlikede olması, gençlik daireleri ve göçmenlerin gençlik dairelerine yönelik algısına yer verilmiştir. Sonrasında ise koruma altına alınma öncesi, koruma altına alınma süreci ve sonrasında sunulan hizmetler ve karşılaşılan engellerle ilgili bulgular çerçevesinde analiz yapılmıştır. Betimsel analizde, genel olarak önce ailelerin görüşleri, sonrasında ise uzmanların görüşleri aktarılmıştır.

4. 1. ALMAN ÇOCUK KORUMA SİSTEMİ

Çalışma kapsamında, araştırma bulgularının daha iyi anlaşılması için çocuk koruma sistemindeki bazı kavramların gerek aileler ve gerekse uzmanlar tarafından nasıl yorumlandığını görmek amacıyla öncelikli olarak tartışma bu kavramlar üzerinden yapılmıştır.

4.1.1. Çocuk Tanımı

Genel olarak çocuk hakları ile ilgili uluslararası sözleşmelere bakıldığında, 18 yaşına kadar olan bireylerin çocuk olarak kabul edildiği bilinmektedir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi gereğince de “çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır”.

Bununla birlikte birçok ülkede, çocuk ve genç tanımı arasında ayırım yapıldığı görülmektedir. Genel olarak, dünyanın birçok ülkesinde 15 yaşından itibaren genç tanımlamasına yer verildiği bilinmektedir. Almanya’da da çocuk ve gençlerin yaşlarının artmasına bağlı olarak hak ve sorumluluklarının da değiştiğini görüyoruz.

2002 tarihli Federal Almanya Gençleri Koruma Yasası'na¹⁴ göre, 14 yaşını doldurmamış kişiler çocuk; 14 yaşını doldurmuş ancak 18 yaşını doldurmamış kişi ise genç olarak tanımlanmaktadır.

Federal Almanya mevzuatına göre, yaşa bağlı olarak çocukların hakları ve yükümlülükleri genel olarak şu şekilde sıralanabilir:

- 7 yaşındaki bir çocuk, zararlı eylemlerinden dolayı sınırlı yasal sorumluluğa sahiptir.
- 7 yaşındaki bir çocuğun sınırlı olarak dava edilme ve dava edebilme yeterliliği bulunmaktadır.
- 10 yaşında, çocuğun dini ile ilgili bir değişiklikten önce görüşlerinin alınması gerekmektedir.
- 12 yaşında, çocuk isteği olmaksızın başka bir mezhebin dini eğitimi ve öğretimine zorlanamaz.
- 13 yaşında, çocuk üç saate kadar tarımsal işlerde çalışabilir.
- 14 yaşında, aile hukukunda "çocuk" kavramı devam etmekle birlikte, çok sayıda kanunda "genç" kavramı kullanılmaya başlanmaktadır.
- 14 yaşında sınırlı cezai sorumluluk başlamaktadır.
- 14 yaşında, genç dinini seçme hakkına sahiptir (istisna: Bavyera Eyaletinde, 18 yaşına kadar çocuklar dini eğitime devam etmek durumundadır).
- 15 yaşında, zorunlu eğitim birçok eyalette sona ermektedir. Gençler 15 yaşında genel olarak istihdam edilebilmektedir.
- 16 yaşında, başvuru üzerine gençler evlenebilmektedir. 16 yaşında, gençlere alkollü içecek satışı yapılabilmektedir.

Ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelerde, 18 yaşını tamamlamamış bireyler çocuk olarak kabul edilmesine rağmen hak ve sorumluluklar daha erken yaşlarda başlamaktadır. Bu anlamda, bir taraftan 18 yaşına kadar herkes çocuk kabul edilirken diğer taraftan çocuklar belirli haklardan mahrum bırakılmakta veya cezalandırılabilir.

¹⁴ Gençleri Koruma Yasası, www.bmfsfj.de Erişim: 22.03.2018

BM ÇHS’de çocuklarla ilgili görüşlerde “çocukların yaş ve olgunluk durumuna” dikkat çekilirken; ceza sorumluluğunda çocukların “işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilmesi” ve “davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığına” vurgu yapılmaktadır. Görüldüğü üzere, çocukların sorumluluklarında yaş, olgunluk ve işledikleri fiillerin sonuçlarını algılama düzeyleri göz önünde bulundurulmasına rağmen ceza sorumluluğu, zorunlu eğitim, çalışma ve cinselliğe rıza yaşı ve bu konudaki düzenlemeler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Örneğin, modern ülkelerde, 18 yaş altı çocukların cinsel birliktelikleri ve gebelikleri için ergen gebeliği (teenage pregnancy) kavramı kullanılırken Türkiye’de aynı konu “çocuk evliliği/erken evlilikler” adı altında kullanılabilmektedir. Türkiye’de bu konu tabu olarak görüldüğünden ve sağlıklı bir tartışma ortamı oluşturulamadığından dolayı oluşturulan yasal düzenlemeler, çocukların daha fazla örselenmesine yol açabilmektedir.

Çocuk tanımı konusundaki bu kavram kargaşasının çocuk koruma çalışanları kadar ailelerde de kafa karıştırdığı görülmektedir.

Gerekçe göstermek zorunda değilmiş. Çocuk bunu söyledi, biz arkasını öğrenmeden, ne oldu ne bitti öğrenmeden, size inanmıyoruz, çocuğa inanıyoruz. Ama Almanya Kanunlarına göre, normalde herkes 18 yaşından yukarısına inanırsın, çocuğa kimse laf takmaz (dikkate almaz), ama bu konuya gelince, biz çocuğa inanıyoruz. Kanun varmış ben sonradan öğrendim, 14 yaşında çocuk ben istemiyorum deyince, senin söz hakkın kalmıyormuş, olay olduğunda 14 yaşına iki ay vardı (Sümbül Ailesi).

Çocukların bir birey olarak ele alınması, günümüz toplumlarının önemli kazanımlarından biri olmakla birlikte yasal düzenlemelerin çocuklara tanıdıkları hakların, aileler tarafından bilinmemesi veya benimsenmemesi farklı sorunlara yol açabilmektedir. Bu sorunlar ise çocukluk algısının kültürden kültüre farklılık göstermesinden kaynaklanmaktadır. Diğer bir deyişle bu sorunlar, modern çocukluk ile geleneksel çocuk paradigmasındaki yaklaşım farklılıklarının bir sonucudur.

Almanya’da Batı kültürü içinde yetişen çocuklar, haklarını ve sorumluluklarını eğitim sistemi ve arkadaşlık ortamları aracılığıyla öğrenip bu doğrultuda hareket ederken göçmen aileler ise çocukların bu şekilde hareket etmeye haklarının

olmadığını ve ayrıca çocuk koruma sistemlerinin de “çocukların aklıyla” koruma işlemlerini başlatmasından rahatsızlık duymaktadır.

Çocukluk tanımı ve çocukların sahip oldukları haklar ve yükümlülüklerle ilgili verilen bu bilgiler, bulgular ve analizin bundan sonraki kısmında yer alan konuların anlaşılmasında faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

4.1.2. Çocuk Selametinin Tehlikede Olması

Çocuklara yönelik kötü muamele ve çocuk koruma konusu, Almanya ve diğer birçok ülkede, kamuoyu ve sosyal politika ve sosyal hizmet tartışmalarında en önemli sorunlar arasında yer almaya başlamıştır.

Çocuk selametinin tehlikede olması, çocuk koruma sisteminin odağını oluşturmaktadır. Ancak bu kavramın tanımı konusunda görüş birliğinin olduğunu söylemek güçtür. Bu kavramın içeriğini somut olarak doldurmak, anne-babalar, hukukçular, sosyal pedagoglar ve bilirkişiler için kolay bir iş değildir (Andersen, Asmus ve Turan, 2013).

Çocuk selametinin tehlikede olması, istismarın gerçekleştiği ve tekrarlanma riski olan vakalarla birlikte kötü muamelenin gerçekleşeceği yönünde tehlike bulunan vakaları içermektedir (Kindler, 2012).

Schone (2008: 25), çocuk selameti kavramının belirsizliğine rağmen devlet müdahalesi için yasal bir dayanak oluşturduğunu ve bu anlamda önemli bir görevi yerine getirdiğini söylemektedir.

Literatürde yer alan görüşlere paralel olarak aileler ve uzmanlar ile yaptığım görüşmelerde bu kavrama ilişkin olarak benzer görüşler dile getirilmiştir.

Benim kültürüme zıt şeyleri getirip bana baskı aracı olarak kullanıyor. Bunu da ancak sosyal devlet adına yapıyor, oradaki çalışan vatandaş devletin adına yapıyor ve ona da diyor ki, “Ben çocuğun selameti yönünden çocuğuna el koyuyorum”. Bu kadar basit.

F. Bunu, çocuk selametinin tehlikede olması olarak mı yansıtıyor?

(Baba) Evet, çocuk selametinin tehlikesi olarak görüyor onu.

(Anne) Aynen. “Bu çocuk selameti tehlikesi” diyor, “Erkek arkadaşına müsaade etmiyorsa.” Benim çocuğum daha çok küçüktür, etmek mecburiyetinde de değilim, bu da benim hakkımdır şu anda (Karanfil Ailesi).

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları Komisyonu’nun 2013 yılında hazırladığı raporda; Gençlik Dairesi yetkililerinin bir anneanneninin torunları ile görüşme günlerinde zorla bir şeyler ikram etmeye çalışmasını ve ısrarla kucaklamak istemesi gibi tutum ve davranışları, kendi kültür ve değerlerine uygun görmediği davranışlar olarak değerlendirdiği, bundan dolayı “çocukların selameti” gerekçesine dayanarak çocukları anneanneninin vesayeti altına vermediği ifade edilmiştir.

Çocuk selameti tehlikesinde, Alman çocuk koruma sisteminin odaklandığı konu çocuğun tehlike altında olup olmadığıdır. Ancak, uzmanlarla yaptığım görüşmelerde inanç ve kültür farklılığının, bazı vakalarda çocuk selameti olarak değerlendirildiği belirtilmiştir.

Bir vaka bize bir video yolladı; ikiz çocukları var, şu anda da himaye altındalar. Annenin başka bir boyutta sıkıntıları var, gelişiminde sorumluluklarını yerine getirmesinde sıkıntıları var. Ama raporda şu ilgimi çekti: Anne videoyu çekerken, bir tane bebeği ayağında sallıyor. Bu kadın anne ve çocuk yurdunda kalıyordu. Bunu gördüğümde kendi kendime dedim ki, “Bu kadın anne ve çocuk yurdunda bu çocukları ayağında sallıyorsa, bunlar bunu kesin çocuğa karşı bir durum olarak görecekle ve çocuğun selameti tehlikede olarak görecekle.” Ve ilginçtir, raporu gösterebilirim size, o annenin yerine getirmediğini sıralarken, en önemli noktada bunu sıralamışlar: “Anne, çocukları ayağında sallayarak uyutuyor.” Oysa bizim kültürde... (Sosyal Pedagog, Aile Ataşeliği).

Sonradan Müslüman olan ve yaşama biçimini değiştiren bir Alman ailesinin, çocuk selameti kavramı ile karşılaşma durumunu aile destek hizmetleri uzmanı şu şekilde anlatıyor:

Birkaç tane Alman Müslüman annelerimiz vardı. Çocukları alınacaktı. Birinin ki alındı, diğerlerinin ki alınacaktı. Çünkü kadın Müslüman olduktan sonra çarşafa giriyor, nikâb takıyor, eldiven giyiniyor. Bayağı “Ben artık Müslümanca bir hayat yaşayacağım” diyor. Annenin tek hatası o.

F. Yani Müslüman olmayı kabul edince, bu sefer...

Yani tamamen kendini değiştiriyor, peçesini takıyor. Gençlik Dairesi diyor ki, “Bu çocukta Kindeswohlgefährdung/çocuk selametinin tehlikede olması” var. Kindeswohlgefährdung kavramı orada da geçiyor (Aile Destek Hizmetleri Sorumlusu).

Öte yandan, Üniversitede öğretim üyesi olan ve 10 yıl bilirkişi olarak görev yapan göçmen kökenli bir akademisyen, çocuk selameti kavramını açıklıyor:

Çocuğun selametinde de kriter şu: Şu anda yaşadığı ortamda çocuğun selameti zedeleniyor mu veya zedelenme tehlikesi var mı? Yani çocuğun şu anda yaşadığı aile ortamından alınması gerekiyor mu?

Uzmanlar arasında çocuk selameti kavramı ile ilgili belirli kriterlerin olduğu ifade edilmekle birlikte, bu kavram konusunda kurumlar ve kişiler arasında çarpıcı farklılıklar olduğu görülmüştür. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yurtdışı Ataşeliği'nde sosyal pedagog olarak görev yapan bir uzman çocuk selametine ilişkin şunları söylüyor:

Ben kendi açımdan baktığımda şunu görebiliyorum: Kindeswohl kavramının bir yasal boyutu var, yasal olarak belirlenmiş; bir çocuk ihmale, istismara, şiddete uğradığı zaman bir Kindeswohlgefährdung vardır. Bu, yasal boyutu. Ama bir de bunun psikolojik ve pedagojik boyutu olduğunu düşünüyorum ve asıl orada sıkıntı yaşanıyor. Aslında yasal boyutunda, olaylar bazen mahkemeye gittiği zaman Kindeswohlgefährdung'u hâkim çabuk değiştirebiliyor, "Hayır, bu değil Kindeswohlgefährdung" diyebiliyor. Kindeswohlgefährdung'a ilişkin asıl kavram karışıklığının pedagojik ve psikolojik alanda yaşandığını düşünüyorum. Çünkü bana göre...

F. Biraz daha soyut mu kalıyor o kısmı?

Evet. Net değil. Çünkü bizim pedagojik olarak çocuğun selameti tehlikede dediğimiz ile bir Alman pedagogun çocuğun selameti tehlikede dediği arasında fark var.

F. Somut göstergelerde hemfikir, ama yoruma açık noktalarda...

Yoruma açık noktalarda sıkıntı var. Ve orada, tabii ki, genç bir sosyal çalışmacı olarak da hemen ne düşünüyor; "Tehlike olacaksa bu çocuğa, anneye aynı yataкта yatıyor, bu istismara götürebilecek bir kapı mı, ben hemen onu ele alayım".

Çocuk selameti kavramının ucunun açık olduğu ve her yere çekilebildiği yönünde görüşler bulunmaktadır.

Kindeswohlgefährdung/çocuk selameti... Baktığınızda, dediğim gibi, bir tokat şiddete giriyor. Bu biraz paradoks olacak, şimdi dediklerim; yani bir taraftan Kindeswohlgefährdung'un ön planda durması gerekiyor, çocuğun selameti tehdit altındaysa. Ama bazen böyle bakıyorsunuz, işte, orada oturan görevliye bakıyorsunuz, bir çocuk diyor ki, işte "Babam beni sevmiyor." Hemen "Kindeswohlgefährdung" diyebiliyor. Yani lastik gibi, her yere çekilebiliyor bu kavram. Burada aslında tam anlamı olması lazım, açılımı düzgün olması lazım. Yani Kindeswohlgefährdung denildiğinde bunun altına hangi kelimeleri yerleştirirsek... Bilmiyorum, anlatabildim mi size (Aile Destek Hizmetleri Sorumlusu).

Öte yandan, bu kavram konusunda Gençlik Dairesi, bilirkişiler ve hukukçular arasında da bir fikir birliğini olduğunu söylemek güçtür. Psikolog olan ve 14 yıldır bilirkişi olarak çalışan bilirkişi kurumu yöneticisi, çocuk selametine ilişkin görüşlerini şu şekilde söylüyor:

Gençlik dairesi daha çok yardım gözüyle bakıyorlar. “Nasıl destek olabiliriz, aileyle nasıl çalışabiliriz?” düşünceleri var. Bizimki daha çok bilimsel. Biz bir aileye girdiğimiz zaman, velilerle çocukları beraber gözetliyoruz ve soruşturmalarımızla, anketlerimizle vesaire, insanlarla çok konuşuyoruz. Gençlik dairesi bir dalımız. Öğretmenler olsun, doktorlar olsun, psikologlar olsun, yardım eden insanlar olsun...

F. Bütün bunlara yer veriyorsunuz.

Tabii ki. Her yerden bakarak, daha çok hakla psikolojiyi karıştırarak. Nasıl derler? Şey vardır, 1666 (Madeni Kanunun çocuk selametinin tehlikede olması ile ilgili bölümü); ona bakıyoruz. Ne diyor orada? “Bir çocuk, aileden ne zaman ayrılabilir?” diye yazıyor orada. Bunun 1666 A’sı da var ve orada diyor ki, “Sadece tehlike olursa evde, bir çocuk alınabilir” ya da “Sadece bir tehlike olduğu zaman çocuk eve geri dönemez.” Bunu Gençlik daireleri bazen bizim gibi görmüyorlar. Yani benim tehlikeyi çok büyük bir olasılık olarak görmem lazım.

Gençlik Dairesi iki seneden beri bir aileyle çalışmış olabiliyor, pek ilerleme görmemiş olabiliyor; ama biz bir sene sonra bakınca, ruh durumunun düzeldiğini görünce, ona yardım edebiliriz kalıbına gelebiliyoruz. Gençlik Daireleri bazen biraz daha tedirgin oluyor, çünkü onlar belirli bir zaman çalışmış oluyor o ailelerle. Onun için, bizim bakış açımız tabii ki o bize verilen... Nasıl diyeyim? Biz bir çocuk için en iyisini değil, daha çok ne yapmamız gerektiğini bulmaya çalışıyoruz. Gençlik daireleri bazen daha çok en iyisini düşünüyor (gülüyor).

Çocuğun güvenliğinin güvence altına almasını amaçlayan çocuk selameti kavramında, güvenliğin düzeyinin hâkimden hâkime değiştiğini ve kendilerinin de bundan dolayı zorlandıklarını bilirkişi kurumu yöneticisi çarpıcı bir biçimde anlatıyor:

Dediğim gibi, Anayasa Mahkemesi 2014-15 senelerinde kararları değiştirdi, çok değiştirdi. Yani nasıl desem, bir tarafta ebeveyn hakkı var, diğer tarafta tabii ki çocuk selameti, burda ebeveynlerinin haklarının gözetilmesi lazım, çocuk koruma altına alınsa da, uzun süre koruma altında kalsa da, ebeveyninin yanında büyüme hakkı var. Dolayısıyla, çocuğun güvenliğinin tehlike altında olduğuna emin olarak karar vermek zorundayız ve bundan emin olarak karar vermek de zor.

Dolayısıyla, Biz de zorlanıyoruz. Sicherheit/güvenlik nedir? Yüzde 51 mi, yüzde 70 mi, yüzde 90 mı, bizden istenilen bu sicherheit nedir, nasıl bir rakamdır? (gülüyor) Onu çok hâkime sormuşumdur, cevabını her zaman değişik almışımdır. Hâkim yüzde 90 demişti. Yüzde 90 çok büyük bir rakam ve onu ben nasıl belirleyeyim, onu anlayamadım yüzde 90’ı. Yüzde 70 deniliyor. Geçen yüzde 51 dedi bir hâkim. Çok büyük bir güvenlik değil bu diye düşünmüştüm ben. Yani

orada biz de psikologlar olarak zorlanıyoruz. Yani bizden istenen şey nedir, onu her zaman belirleyemiyoruz. Onun için, herkesin kendine göre bir sicheitei vardır.

Çocuk selameti kavramı konusunda yaşanan sorunlar Alman Anayasa Mahkemesinin de dikkatini çekmiş ve mahkeme tarafından çalışanlara eleştiriler yöneltmiştir:

Son yıllarda çok büyük kritik geldi bizlere, biz bilirkişilere, hâkimlere. Anayasa Mahkemesi dediğim gibi, 2014-15 yıllarında hâkimlere çok kızdı, “Bu değerlendirme ne?” gibi, yani “Nelere bakıyorsunuz, neleri değerlendiriyorsunuz? Hak var, hukuk var, bildiğimiz paragraflar var (gülüyor); onlara göre değerlendirmemiz gerekiyor” diye, yani bizlere çok kızıldı.

F. Bu eleştiriler ne zaman gelmeye başladı, yıl olarak?

2013-14-15, o zamanlarda. Televizyonlarda büyük bir yankı gördüler, “Aileleri mahveden raporlar” gibi televizyonlara geldiler. Çok sık, arka arkaya oldu bu. Bize gelen aileler de tedirgin olmaya başladılar. “Siz kimsiniz, ne yapıyorsunuz? Çocuğumuzu kaybedeceğiz” gibi düşüncelere yol açtı bu röportajlar. Biz de zorlandık işimizde. Gelmediler bazı aileler, korktular. Tabii ki, çok kolay bir durum değil.

F. Eleştirilerin odağı neydi?

Tehlike, bizim o tehlikeyi değerlendirmemizle ilgili. Çocuğun selameti ne zaman tehlikeye girdi, tehlikenin boyutu ne oldu ki çocuk aileden ayrı kalsın, Okula gitmediği zaman mı? Bir aile, bir anneyle baba, çocuğun okula gitmesini sağlayamadığı zaman bu çocuk selameti tehlikesi mi ya da bir çocuk yeterince yıkanıp duş almadığı zaman ve okula gittiğinde dışlandığı zaman mı ya da bir annenin depresif olması yeterli mi ya da neler olması gerekiyor? Bu değerlendirmelerde kritik şey yapıldı. Yani bir ailedeki depresif bir anne olabilir, bir tehlikedir, tehlike olabilir, çocuğun oradan alınması gerekebilir, başka bir ailede bu değerlendirme değişik olabilir. Yani bu bireysel analiz, risk faktörlerini bunu yeterli görmüyor olabilirler (Bilirkişi kurumu yöneticisi).

Bilirkişi kurumu yöneticisi, özellikle çocuk selameti tehlikesi ile ilgili bilirkişi raporlarının hazırlanmasının zorluğundan bahsederek bilirkişi raporlarının bazen “masa başında” hazırlanabildiğini şaşkınlıkla anlatıyor:

Maalesef, bazı arkadaşlarımız da kendi kendine oturup rapor yazma nasıl diyim gücünü mü diyeyim, buluyorlar (gülüyor).

F. Masa başında mı rapor hazırlama?

Masa başında, ama nasıl diyeyim? Tabii ki, ben yalnız başlamadım, bu işi birkaç sene yapmış bir arkadaşla beraber başladım. O bana işi gösterdi, nelere dikkat edilmesi gerektiğini gösterdi. Çok zor bir bölüm çünkü. Hele bu Kindeswohlgefährdung, tabii ki en zor raporlarımız onlardır...yani nereden bakarsan zor bir iş yaptığımız ve dileğin olmadığı zaman zor yapılabilen bir şey.

Yanılabilme oranı da yüksek. Onun için, bilirkişi kurumuna bağlı çalışmak her zaman daha iyidir...Yalnız oturup kendi kendine bir rapor yazılmasın deneyimsiz.

Çalışmanın kuramsal bölümünde belirtildiği üzere, modern toplumlarda tehlike ve tehlike riski çocuk koruma sistemlerinin odağında yer almaktadır. Bode ve Turba (2014) ya göre geniş perspektiften düşünüldüğünde, çocuk selameti tehlikesi batı toplumlarının yapısal bir sorunudur.

2005 yılında çıkarılan Çocuk ve Gençlik Refahı Sisteminin Geliştirilmesine İlişkin Kanun ile birlikte Sosyal Kanun Kitabına (Çocuk ve Gençlik Refahı Kanunu) 8-A maddesi eklenmiştir. Bu yeni değişiklik, sosyal hizmet uzmanlarının rollerini yeniden düzenlemiş ve onları çocukların iyiliklerinden sorumlu koruyucu ve garantör olarak belirlemiştir. Bu düzenleme sonrasında, devlet kurumu bilhassa Gençlik Daireleri, aile veya çocuk ile ilgili ihbar aldığı anda harekete geçerek değerlendirme yapmak zorundadır. Kanun bu anlamda çocuk koruma çalışmasında yakın işbirliği ve resmi prosedürleri zorunlu hale getirmiştir (Wolff, Biesel ve Heinitz, 2011; TBMM Raporu, 2013). Kanunda ilk defa çocuğun somut olarak tehlikede olduğunu gösteren ipuçlarının olması durumunda, Gençlik dairelerine değerlendirme yapma zorunluluğu getirmiştir (Höynck ve Haug, 2012; Bode ve Turba, 2014).

Çocuk koruma sistemlerindeki kavramların toplumsal değişim ve gelişmelerden ayrı değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir. Modern toplumlarda, ölümcül çocuk istismarı vakaları sonrası, mahrem alanın özerkliği artan bir şekilde denetlenmekte, izlenmekte ve bunun sonucu olarak çocuk koruma sistemleri daha fazla kontrol ve müdahale odaklı politikalar geliştirmektedir (Houston, 2002; Furedi, 2002; Wolff, Biesel ve Heinitz, 2011).

Buna karşın, Freymond ve Cameron'a (2006) göre, çocuk ihmal ve istismarının zorunlu bildirim tabi olduğu sistemlerde, kötü muamele riski altında bulunan çocuk ve gençlere sunulan hizmetlerin daha etkili olduğu yönünde bir kanıt bulunmamaktadır. Ayrıca, zorunlu bildirim/raporlama mevzuatına sahip olan ya da olmayan çocuk koruma sistemlerinin, çocuk ölümlerini engelleme noktasında

diğer çocuk ve aile refahı paradigmalarından daha üstün olduğuna dair de bir kanıt bulunmamaktadır.

Çocuk selameti tehlikesi kapsamında süregelen tartışmalar, bu konunun gündemde kalmaya devam edeceğini ortaya koymaktadır.

4.1.3. Çocuk Koruma Görevlilerinin İkilemi

Almanya’da medyaya da yansıyan ölümcül çocuk vakaları (Osnabrueck’teki “Lydia”, Hamburg’taki “Jessica”, Bremen’deki “Kevin”, Schwerin’deki “Lea-Sophie”), çocuk istismarı hataları ve sistematik başarısızlıklar toplumun dikkatini çekmiş; çocuk koruma sistemleri, çocukların korunmasına katkı sağlamayan “riskli sistemler” olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Bu süreçte, çocuk korumada yer alan sosyal hizmet uzmanları, görev ve sorumluluklarını ihmal ettikleri gerekçesiyle sert bir şekilde eleştirilmiş ve çocuklara gelen zararlardan ve hatta çocuk ölümlerinden sorumlu tutulmuştur. Üstelik bazı vakalarda görevlerini çok az yaptıkları ya da çok geç hareket ettikleri; bazı vakalarda çok erken ya da herhangi bir neden olmaksızın müdahale ettikleri öne sürülmüştür. Bu durum çalışanlarda korku ve güvensizliğe yol açmış ve bundan dolayı, birçok çocuk koruma çalışanı giderek artan oranda “bir ayaklarının cezaevinde olduğuna” inanmaya başlamıştır (Kindeswohlgefährdung Erkennen und Helfen, 2009; Wolff, Biesel ve Heinitz, 2011, Höynck ve Haug, 2012).

Bununla birlikte, gelecekte çocuklara yönelik muhtemel kötü muamele riskini değerlendirdiklerinde, sosyal hizmet uzmanları çocuklara yönelik kötü muamelenin ortaya çıkması veya devam etmesi durumunda kendilerini herhangi bir suçlamaya karşı korumak için, daha yüksek risk değerlendirmelerini tercih etmekte ve bu durumda kolaylıkla bakım kararına başvurmaktadır.

Çocuk selameti olarak bildirilen vakalarda, bazen çocuk selameti gerçekten tehlike altında olmayabilir. Ancak, bu tür durumlarda, sosyal hizmet uzmanları sonrasında ortaya çıkabilecek risklerden dolayı çocuğu koruma altına alabilmektedir.

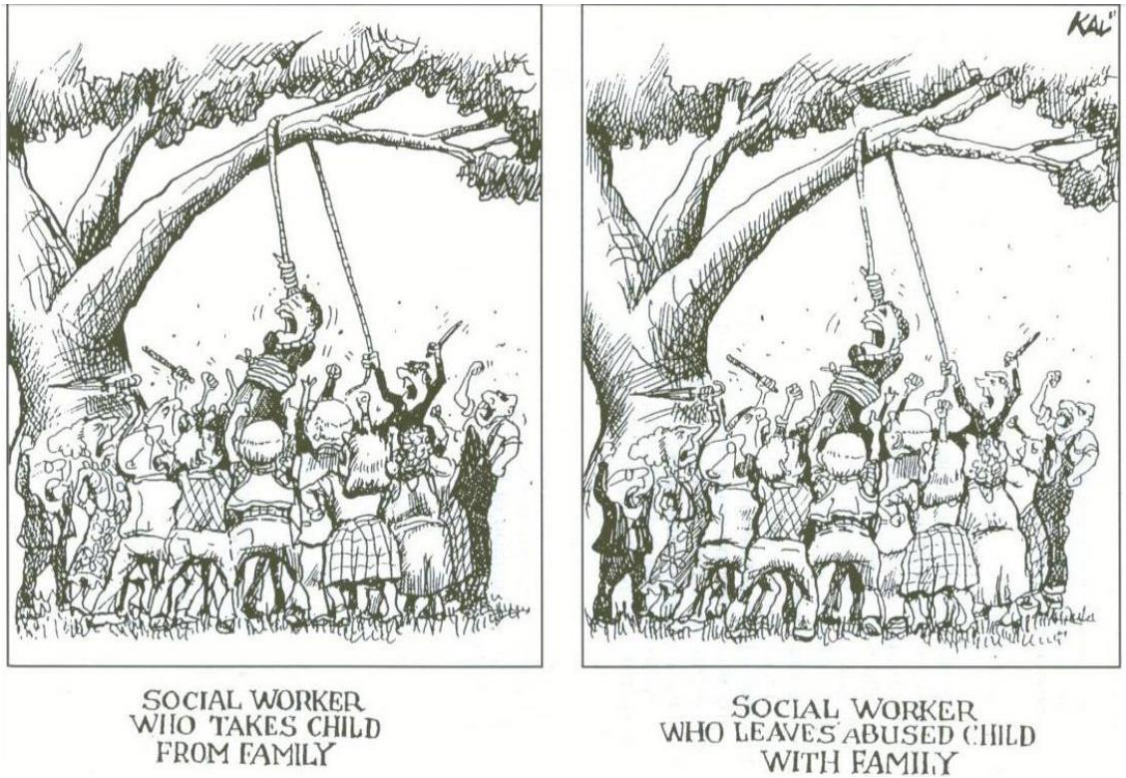
Mesela varsayalım 6 veya 7 yaşındaki bir çocuk ilkokul 1. ve 2. sınıfta. Öğretmenine gidiyor ve diyor ki, “Böyle böyle babam annemi dövdü” veyahut da “Babam beni dövdü” veya “İkisi dövüşürken bana da yumruk geldi”, vesaire. Öyle bir durumda öğretmenin rolü çok büyük, çünkü iki karar verme imkânı var; birincisi direkt çocukla o an konuşup o zaman belki “Gençlik Dairesine haber veriyorum, onlar gelip seninle konuşsun” demesi veyahut da “Anneni, babanı çağırıyoruz, onlarla konuşuyoruz” demesi. Genelde ama tabii ki Gençlik Dairesini çağırıyor ilk olarak, çünkü neden? Çünkü kendilerini garantiye almak istiyorlar, yani kendi durumlarını da tehlikeye atmak istemiyorlar (Sivil Toplum Kuruluşunda Çalışan Sosyal Pedagog).

Çocuk ihmal ve istismarının farklılaşan boyutları, çocuklar üzerindeki etkileri ve kamuoyundan oluşan farkındalık nedeniyle çocukların ihmal ve istismardan en iyi nasıl korunabileceği konusu, kamunun temel önceliklerinden biri haline gelmiştir. Ölümcül ve/veya ağır çocuk ihmal ve istismarı vakaları sonrasında, kamuoyunda oluşan tepkiler ve olayın “sıcaklığıyla” ihmal ve istismarı önlemeye yönelik ani kararlar alınabilmektedir. Öte yandan, özellikle ölümcül çocuk vakalarından sonra, çocuk koruma sistemleri ve dolayısıyla sosyal hizmet uzmanları gerekli müdahaleleri zamanında yapmamakla eleştirilmektedir. Bu tür durumlarda geliştirilen politikalar, çocuk ihmal ve istismarını önlemeyi isterken diğer taraftan çok sayıda çocuğun koruma altına alınmasına neden olabilmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarına gelen eleştiriler sonrası, sosyal hizmet uzmanları uygulamalarında çocuğunu istismar etme potansiyeli bulunan ebeveynleri belirlemeye öncelik vermeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak, aile ile gönüllü çalışma yerine müdahaleci yaklaşım ön plana çıkabilmektedir. İngiltere’de gönüllü yerleştirme yerine zorunlu müdahale yönündeki politikalar, koruma altına alınan çocuk sayısının 1970 ve 1980 yılları boyunca artmasına ve 1982 yılında devlet koruması altındaki çocuk sayısının 100,000’e çıkmasına yol açmıştır (Parton, 1985; Spratt, 2007, akt. Spratt, 2012).

Almanya’da da Çocuk ve Gençlik Refahı Kanunu’nda 2005 yılında yapılan değişikliklerle birlikte çocuk ve gençlik refahı profesyonellerinin “çocukların iyiliğinden sorumlu garantör” ler olarak belirlenmeleri nedeniyle, bu profesyoneller kendilerini “emniyete almak” adına daha fazla acil koruma kararına başvurmaktadır. Koruma altına alınan çocuk sayısı dikkate alındığında, gençlik dairesi çalışanları ve mahkemelerin artan bir şekilde çocukları koruma altına aldığı görülmektedir (Wolff, Biesel ve Heinitz, 2011).

Spratt'a (2012) göre, ailede istismar olduğunu ortaya koymak için çabalama ve çocukları ailelerinden "kurtarmak" için çok istekli oldukları yönünde sosyal hizmet uzmanlarına eleştiriler yöneltilmektedir.

Sonuç olarak sosyal hizmet uzmanları, içinden çıkılmaz bir durum ile karşı karşıyadır. İstismarın sonradan ortaya çıktığı ailelere neden önceden müdahale etmedikleri ve istismardan şüphelendikleri ancak sonrasında istismarın olmadığı aileye çok cezalandırıcı yaklaşımlarından dolayı sosyal hizmet uzmanları eleştirilmektedir. Bu ikilem, aşağıdaki resimde çarpıcı bir biçimde yer almaktadır.

Şekil 2: Koruma altına alsan da lanetleniyorsun almasan da (bilinmeyen kaynak).

Öte yandan, Gençlik dairesi yöneticisi ise, sosyal pedagogların sorumluluklarını ve yaşadıkları ikilemi çarpıcı bir şekilde açıklıyor:

Gerçekten üstümüzde ciddi sorumluluk var. Size bir sosyal pedagog olarak bir bilgi geliyor, siz bunu yanlış değerlendiriyorsunuz diyelim ya da ilerleyen zamanlarda bir şeyler oluyor, savcı size karşı dava açıyor. Bu ciddi bir baskı yani. Bu korkuyla her zaman yaşamak zorundasınız, acaba doğru yaptım mı diye. Veya çocuk ailesinde, ama siz biliyorsunuz ki bu ailede sorunlar var, yeterli tedbirleri almamış oluyorsunuz ve sonra çocuğun başına bir şey geliyor, siz sorumlusunuz.

F. Bu sefer bunun sonuçları size yansıyor.

Evet, size yansıyor. Öteki türlü, belki çok erken davranıyorsunuz, sonra ileriki zamanlarda fark ediyorsunuz ki erken davranmışsınız, belki hiç o duruma gelmemesi lazımdı, ama öyle yapınca işler daha çok zorlaşmış oldu falan. Öyle bir sorunla da karşılaşabilirsiniz...

Ani durumlar sonrası geliştirilen politikalar, uygulamada çocuk koruma sorununu derinleştirebilmektedir. Özellikle çocuk selameti kavramının içinin tam olarak doldurulmadığı durumlarda, çocuk koruma çalışanları, sonrasında ortaya çıkabilecek riskli bir durumdan kaçınmak amacıyla çocuk selameti kavramını geniş anlamda kullanabilmektedir. Ancak, çocuk koruma görevlilerini sistemdeki bu sorunun kaynağı olarak görülmesi sorunun doğru anlaşılmasını engelleyecektir. Buradaki esas sorunun, çocuk koruma politikalarının eksik veya yanlış kurgulanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.1.4. Gençlik Dairelerine Yönelik Göçmen Algısı

Gençlik daireleri, Almanya'da çocuk ve gençlik refahı hizmetlerinin sunumu ve koordinasyonundan sorumlu kurum olup çocuk ve gençlik refahı alanında geniş bir hizmet yelpazesine sahiptir. Gençlik dairelerinin sunduğu hizmetler kabaca şu şekilde sıralanabilir (Gençlik Dairelerinin Sunduğu Hizmetler Soru ve Cevaplar, 2011):

- Erken yardımlar
- Çocuk bakımı
- Oyun parkları, oyun alanları
- Gençlere yönelik sosyal ve kültürel çalışmalar
- Gençlere yönelik mesleki eğitim ve istihdama yönelik çalışmalar
- Gençlerin korunması
- Ceza yargılamasında gençlere yardım
- Semt sosyal hizmetleri
- Çocuk yetiştirme yardımları
- Aile danışmanlığı, ayrılma ve boşanma danışmanlığı
- Evlat edinmede aracılık
- Vasilik/Kayyımlik

- Gençlik yardım planlaması
- Çocukların korunması

Gençlik dairelerinin koruma altına aldığı çocuklara yönelik uygulamaları, medyada yer alan haberler ve çocuk koruma konusunda yaşanan sorunlardan dolayı özellikle göçmenler başta olmak üzere kamuoyunda olumsuz yargılara yol açmaktadır. Baistow ve Wilford'a (2000) göre, İngiltere, Fransa ve Almanya'da aileler, çocuklarının sosyal hizmet kurumları tarafından kendilerinden uzaklaştırılacağı korkusuna sahiptir.

Gençlik daireleri geniş bir hizmet çeşitliliğine sahip olmasına rağmen, Türk ve Alman kamuoyunda daha çok koruma altına alınma uygulamalarıyla bilinmektedir.

Gençlik Dairesi çok gündemde Almanya'da, kötülüğü ile gündemde, hani ihtiyacı olan kişinin yanında değil de, olmayan kişinin yanında olarak gündemde...(Sümbül Ailesi).

Hani benim takip ettiğime göre, çocuğu hem aileden soğutuyorlar, hem de anadilini unutturuluyor ve bunlar (Gençlik dairesi) kendi gittikleri yola yönetiyorlar, yani aşılıyorlar, yüzüne gülüyorlar ama... Çocuk sorunlu size yardım etmeye çalışıyoruz şöyle de böyle de... (Kardelen Ailesi).

Bizim ailelerimizin kendine özgüveni lazım. Neden böyle diyorum? Türk milleti, bir, polis dedin mi korkar; iki, Gençlik Dairesi dedin mi korkar. Böyle bir korku var. Gençlik Dairesi Türklerin gözünde kâbustur.

F. Çok mu panik yapıyor Türk aileler?

Evet. Bu da bilgisizlikten oluyor. Özellikle dilden, kendini ifade edemeden; karşı tarafı, "Eyvah, çocuğumu aldı, benden kopardı, söktü" gibi görmesinden dolayı. Böyle bir şey yok. Ama senin tarzın zaten seni suçluyor. Ne demek istediğimi anlatabiliyor muyum? (İhlamur Ailesi).

Yalan söyleyip de çocukları alıyorlardı, sadece bizden değil başka ailelerden de çocuklar aldılar, hep yalan söyleyerek... (Nergis Ailesi).

Gerçekten, buradaki Gençlik Dairesi, astığım astık, kestiğim kestik diyor, ben bildiğimi okurum diyor ve hiçbir şeyi dikkate almıyor. O konuda ben çok sinirliyim Gençlik Dairesine (Leylak Ailesi).

Yeğenlerine koruyucu aile olan bir anne, koruyucu aile olma sürecindeki korkularını anlatıyor:

Gençlik Dairesine hemen başvurmadık. Biraz da korkuyordum hatta ben... Bilgi topluyorum, yanlış bir şey yapmayım diye. Çünkü ben kendim çarşafliyım. Benim kızım tesettürlü, bebekliğinden beri tesettür takıyor.

F. Bir şeyle karşılaşır mıyım diye mi düşündünüz.

Allah muhafaza. Kendi çocuğum için de korktum. Böyle bir adım atıyorum, bize de bela olurlarsa" diye (Sarmaşık Ailesi).

Bir başka ailenin şu ifadeleri ise çok çarpıcıdır:

Gençlik Dairesi, sana kancayı bir geçirdi mi kurtulamazsın (Lale Ailesi).

Güven, kişilerarası ilişkilerde önemli hususlardan biri olup formel ve informal destek hizmetlerinde farklılık göstermektedir. Birey ve ailelerde, gönüllü yardım ve destek güven temelli olarak gerçekleşmektedir. Birey ve ailelerin sosyal hizmet ve yardımlardan etkili olarak faydalanabilmesi için güven ilişkisinin oluşturulması gerekmektedir (Plaza ve diğ., 2006).

Ailelerin, Gençlik daireleri ile yaşadıkları sorunlar, ailelerin Gençlik dairesine olan güvenini zedeleyebilmektedir. Cox ve Ephross'a (1998) göre, etnik toplulukların üyeleri, baskı ve ayrımcılığa maruz kaldığı için sosyal hizmet uzmanlarına ve sosyal kurumlara güvenmeyebilir.

Çocuğunuz bir kere haksız yere sizden alınmış, size bir haksızlık yapılmış ve sizin artık güveniniz tamamen sarsılmış... Yani ben o Gençlik Dairesine hayatım boyunca bir daha güvenmem, bunu şimdiden söyleyeyim. Yaşadığım o tecrübeye dayanarak. Haklı olsa bile ben ona güvenmem yani... Bize karşı öne sürülen bütün her şeyin yanlış olduğuna kanaat getirildi sonuçta, ama kimse bizden özür dilemedi. Yani ne mahkeme benden özür diledi, Almanya adına, ne Gençlik Dairesi benden özür diledi (Reyhan Ailesi).

Güya yardım edecekler işte. İnanmıyorum ben ya sosyal hizmetlere; Almanya'daki Gençlik Dairesine de inanmıyorum, kinderheim/çocuk yuvası'na da inanmıyorum. Gerçekten hiç güvenim yok onlara. Keşke bizim devletimiz bir el atsa, keşke. Ama yok, maalesef (Gül Ailesi).

Gençlik dairelerini hizmet veren bir kurum olarak tanıdıklarını, Gençlik dairesine bağlı olarak çalıştıkları süre içerisinde Gençlik dairesi ile ilgili söylenenlere itibar etmediklerini söyleyen bir aile sonrasında görüşlerinin nasıl değiştiğini şöyle anlatıyor:

Gençlik Dairesiyle tanışıklığımız var, aynı zamanda biz her zaman bize gelen velileri oraya yönlendiriyorduk. Yani Gençlik Dairesini ailelerden bir çocuk alıcı olarak değil de daha çok yardımcı olarak karşı tarafa yansıtıyorduk. Ama maalesef kendi üzerimizde bunun öyle olmadığını tespit ettik ve her zaman hani böyle bir şey duyduğumuz zaman “Acaba aileler önyargılı mı davranıyor?” diyorduk. Hatta bu soruyu sormuyorduk. Bu bir önyargıdır. İnanamıyorduk böyle bir şeyin olduğuna. Ha, demek ki başımıza böyle bir şey gelmesi gerekiyormuş (Karanfil Ailesi).

Çocuk koruma sistemleri ve profesyonellerin çocuklar ve aileler için yaptıkları çok önemli çalışmalar bulunmakla birlikte yardımdan çok araştırmaya dayalı olan yapılandırılmış ve bürokratik sistemlerde, ailelerin çoğu çocuk koruma çalışanları ile olan irtibatlarını negatif bir deneyim olarak görmektedir (Lonne ve diğ., 2009).

Ailelerin yanı sıra görüştüğüm uzmanların neredeyse tamamı, göçmen kökenli ailelerin Gençlik dairelerine yönelik olumlu düşünceler taşımadıklarını, Gençlik dairesinden korktuklarını, “*düşman*” olarak gördüklerini ve en hafif tabirle çekindiklerini söylemişlerdir. Gençlik dairelerine yönelik göçmenlerin ve Almanların algılarına ilişkin olarak uzmanlar düşüncelerini şöyle açıklıyor:

Ailelerimiz Gençlik Dairesi kavramını duyduğu zaman genellikle korkulu rüya görmüş gibi olurlar. Yani biz sıradan bir hizmetle alakalı bile tavsiye ettiğimizde, aileler Gençlik Dairesinin sadece çocuk alan bir kurum olarak tanıdıklarından, korkuyorlar. Bu sadece Türk veya göçmen aileler için değil, birçok Alman aile için de geçerli (Sosyolog).

Gençlik Dairesi bazen, ben yine de bunun üstüne basa basa söylüyorum, bazen hemencecik Gençlik Dairesi göçmen çocuklarını işi yokmuş gibi gidip sanki çocukları almak istediği gibi bir algı var, izlenim var... (Aile Destek Hizmetleri Sorumlusu).

Gençlik Daireleri Alman medyasında da güzel bir ışıktaki değil, onlarda da bir tepki var. Alman medyası da Gençlik Dairelerine tepki veriyor, aileler de tepki veriyor... Hatta politik açıdan da, önceki Aile Bakanı Von der Leyen’in Gençlik Dairesine ilişkin bir açıklaması var, “Ne oluyor, niye bu kadar birden himaye altına alıyorsunuz?” diye bir tepki gösteriyor. Tamam, doğru, himaye altına almakta bir sıkıntıları var, orada bir şeyleri var; ama bu, bizimkilerin gündem yaptığı kadar... (Sosyal pedagog, Aile Ataşeliği).

Yaklaşık 25 yıldır resmi vasi olarak görev yapan ve aynı zamanda sivil toplum çalışmalarında bulunan bir uzman, ailelerin kurumlara yönelik korkuları hakkında şunları anlatıyor:

Bizim insanımız korkak bir insan, Almanlardan korkar. Kendi aramızda böyle babayığıtlık satarız; ama Alman’ın karşısına geçtiğimiz zaman, yani sokakta Alman’a kabadayılık değil, ama kurumlardan ciddi anlamda bir korku var. Zaten

Almanya'da devletin böyle bir yapısı vardır. Almanların kendileri de kurumlardan korkarlar. Bu işte hukukçuları tanıyorum ben. Mahkemede tek kelime etmeden davayı durduran, susan, konuşamayan avukatları biz biliriz. Böyle bir korku vardır.

Aile Bakanlığı'nın Yurtdışı teşkilatındaki bir uzman, gençlik daireleri ve aileler arasındaki ilişkiyi açıklıyor:

Türk aileler Gençlik Dairelerine düşmanca baktıkları için, Gençlik Daireleri de onları anlamaya çalışmadığı için belki birçok konuda, yani önyargılı oldukları için, kültür hassasiyeti göstermedikleri için, burada sağlıklı bir iletişim oluşmuyor, dolayısıyla yanlış süreçlere giriliyor. Gençlik Dairelerini, hemen çocuklarına el koyan, düşman bir varlık gibi görüyorlar. Hâlbuki onların da kendilerine göre gerekçelerinin olabileceğini hesaba katmıyorlar. Bunu hesaba katsalar, çocuklarını geri almak için daha yapıcı bir diyalog içerisine girme şansını elde ederler... (Pedagog, Aile Ataşeliği).

Aileler, karşılaştıkları sorunları kendi içlerinde çözmekte ve “başkalarını” yaşamlarına dâhil etmek istememektedir. Ailelerin, medyadaki haberlerden de kaynaklı Gençlik daireleri hakkında yanlış veya eksik bilgileri olabilmektedir. Aileler, Gençlik dairesi ile irtibata geçmeleri veya yardım talebinde bulunmaları halinde aileye ait özel bilgilerin öğrenilmesinden kaygı duymaktadır. Türkiye Uyum Araştırma merkezinde görev yapan ve aynı zamanda psikoloji profesörü olan göçmen akademisyen, ailelerin bu konudaki düşüncelerini şöyle anlatıyor:

Gençlik Dairesine karşı iki tür yanlış anlama var. Birisi şu şekilde: “Yahu, bunlar ne karışıyor; çocuk benim, karı benim.” Biraz basitleştirerek söylüyorum. Yani “Benim eşim, benim çocuğum, bunlar karışamaz.” Bir nevi mülkiyet anlayışı: “Bu benimdir. Yani benim malım, kimse karışamaz.” Bundan dolayı Gençlik Dairesine çok mesafeli duruyorlar ve Gençlik Dairesinin taleplerine, çocuk yetiştirme danışmanlığı gibi destek programlarına falan çok uzak duruyorlar; “Yok, sağol, benim hiçbir yardıma ihtiyacım yok” diyorlar. Gençlik Dairesi hakkındaki yanlış bilgilerden birisi bu: “Gençlik Dairesi hiçbir şeye karışamaz.” Hayır, Gençlik Dairesi karışabilir. İkincisi de, Gençlik Dairesi hakkında çok büyük bir korku var. Yani “Bunlara eğer bir açık verirsem, hata yaptığımı izah edersem, evet, eğitimde sorunumuz var dersem, Gençlik Dairesi hemen gelip çocuğu alır.” Yani Gençlik Dairesi hakkında böyle iki tür yanlış anlama veya yaklaşım var.

F. Bunları neye bağlıyorsunuz hocam?

Tabii, medyada bazen buna benzer şeyler yazıyor; yok, Gençlik Dairesi geldi... Tabii, aile kendi görüşünden, kendi perspektifinden anlatıyor: “Gençlik Dairesi biricik çocuğumuzu aldı. Biz bir şey yapmadık, bir güne bir gün ne çocuğa bağırdık, ne bir şey yaptık, ama Gençlik Dairesi gelip çocuğumuzu elimizden aldı.” Genelde bu doğru değil. Gençlik Dairesine karşı çok büyük bir korku var. Ve uzman olarak biz aslında şunu diyoruz: Eğer bir aile kendi sıkıntısını, sorununu anladıysa, bazı konularda bir eksiği olduğunu görüyorsa, bu aslında pozitif bir şey, iyiye işaret. Çünkü eğer bir anne veya baba, “Biz zorluk çekiyoruz,

ne yapacağımızı bilmiyoruz, yardıma ihtiyacımız var” diyorsa, problemin de bilincinde. Ama Türk ailelerinde şuna rastlanıyor: “Eğer böyle bir açık verirse, bir nevi kendimizi ele vermiş oluruz; gelip çocuğumuzu elimizden alırlar” diye düşünüyorlar. O yüzden, “Yok, biz iyi yapıyoruz, biz yapabiliriz, biz destek olabiliriz” deyip...

Gençlik dairelerinin sürekli gündemde olmasının arkasında başka amaçların olabileceğini bir sosyal pedagog şöyle açıklıyor:

En son Eyalet Aile Bakanı Christian Kapman’la konuşurken şunu demiştik, bu eyalet raporunda da yayınlanmış: Göçmen kökenliler çok yüksek bir sayıda; ama bunların hep sorunlu alanları gündem edilmiş. Neden bunca yıldır hiç olumlu alanlar gündem yapılmıyor göçmen kökenlilerle ilgili? Bana öyle geliyor ki, bunu bizim medyadakiler de kullanıyor. Yani hiçbir şekilde göçmen kökenlilerin bu topluma yaptıkları olumlu etkiler veya şimdiye kadar başardıkları şeyler, başarıları gündem yapılmıyor. Alman medyası tarafından da yine öyle. Birileri bunu kullanarak kendilerine bir platform açıyor, negatifler üzerinden bir platform açıyor. Alman siyaseti de bundan kendine bir platform açıyor. Niye? Bu göçmenler böyle, böyle diye diye, AfD dediğimiz parti üçüncü parti olabildi, düşünebiliyor musunuz. Bundan birkaç yıl önce deseydik, herkes derdi ki, “Hiç olabilir mi Almanya’da bu?!” Solculardan daha fazla oy alması düşünebilir miydi; düşünülemezdi. Almanya için hoş bir tablo değil (Aile Ataşeliğinde çalışan sosyal pedagog).

Aile terapisti ve sosyolog olan uzman, ailelerin Gençlik Dairesi hakkında yeterli doğru bilgiye sahip olmadıklarını ve bundan dolayı kuruma güven duymadıklarını, buna karşın küçük yaştan itibaren çocuklarının Gençlik Dairesi hizmetlerinden faydalandığını anlatıyor:

Çocuğunuzu zaten anaokuluna verdiğiniz andan itibaren siz çocuğunuzu Çocuk ve Gençlik Dairesinin kucağına vermiş oluyorsunuz. Ebeveynler bunun bilincinde değiller genellikle. Yani onlar anaokullarını, kreşleri Çocuk ve Gençlik Dairesinin tamamen dışında tutuyorlar. Hâlbuki ilk gözetim, ilk kontrol aslında orada oluyor. Çocuğunuzu veriyorsunuz, saatlerce teslim ediyorsunuz; oraya giderken nasıl güvenle gidiyorsanız, kurumun kendisinin içine giderken de güvenle gidin. Çünkü çocuğun okuldaki saatleri içerisinde, sıkıntılar söz konusuysa, mecburen, oradaki çalışanların, öğretmenlerin de aktarması gerekiyor zaten. Aynı bizim gibi, onların da öyle bir mükellefiyetleri var. Değişen hiçbir şey yok yani.

Uzmanlarla yaptığım görüşmelerde, Gençlik dairelerine yönelik korkuların nedenleri noktasında şunlar dile getirilmiştir:

Bilgisizlik büyük bir etken, medya ve ağızdan ağza Gençlik Dairesi kavramına ilişkin olumsuzlamalar da ciddi bir etken. İşte birisi yanlış bir tecrübe yaşamışsa, bu ağızdan ağza dolanınca etrafta... Bir de, biz, ilginç bir şekilde, dille aktarılan olaya daha fazla rağbet eden bir topluluğuz. Yani Ayşe bir durum yaşamışsa, kötü bir tecrübe yaşamışsa, Ayşe’den gelen bilgi sanki hakikaten uygulanan bilgi gibi, yani doktrin şeklinde algılanabiliyor. Halbuki Ayşe’nin evinde olanı biz bilmiyoruz, dışarıda gördüğümüzü biliyoruz. Yani öyle durumlarla karşılaşırız ki. Mesela,

“Yahu, ne güzel yediriyordu, içiriyordu, yatırıyor, çocukların hiçbir şeyi yoktu” denilen ailelerde öyle bir durum çıkıyor ki... Çocuğun kendi kendini geliştirmesi engelleniyor mesela, çocuğun birey olması engellenmiş oluyor, çocuk 24 saat televizyonun önüne park edilmiş oluyor. Çocuğun gelişimi engellendiği anda da selamet maddesine girmiş oluyor. Bunları dışarıdan gözlemleyemiyoruz. “Yediriyor, içiriyor, yatırıyor”a baktığımız zaman yanılabiliriz. Çocuğun gelişmesinin ve eğitiminin sadece yemekle ve kıyafetle olmadığını maalesef çok çabuk unutuyoruz (Sosyolog).

Ailelerin gereksiz korkulara sahip olduğu söylenmekle birlikte Laird’e (2008) göre, yapılan araştırmalar, profesyonellerin basmakalıp fikirleri kullandığını ve ebeveynlerin sosyal hizmetlere yönelik güvensizliğini anlamada başarısız olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, uzmanlarla yapılan görüşmelere göre Gençlik dairelerinin uygulamalarında şeffaf olması ve ailelerin işbirliğine gitmesi yoluyla sorunların aşılabileceği dile getirilmiştir.

Bana göre, Gençlik Dairesinin bu konuda, yapmış olduğu o hizmet yelpazesinde daha şeffaf olması lazım. Yani birçok insan, eve gelen yardımcı pedagojik personel manasında veya öğrenme güçlüğü çekmede alabileceği yardımlardan bibaher. Gençlik Dairesini biz daha ziyade koruma altına alma ile tanıyoruz toplum olarak, Alman toplumu da daha ziyade onunla tanıyor. Ama işin içine girildiği zaman, yani ortak çalışmaya başlandığında aslında çok ciddi manada pozitif geri dönüşümler yaşanmış oluyor (Sosyolog).

Gençlik dairelerine yönelik güvensizlik, korku ve kaygılar sadece göçmenlere özgü bir durum değildir. Aileler ve uzmanların belirttiği gibi, hem Almanlar hem de göçmenlerin gözünde Gençlik dairelerinin olumsuz bir imajı bulunmaktadır. Bu bağlamda, Gençlik dairelerinin uygulamalarında şeffaflığı, işbirliğini arttırması ve olumsuz algıların giderilmesi için kamuoyu ve medyaya yönelik çalışmalarda bulunması gerektiği düşünülmektedir. Gençlik dairelerine yönelik olumsuz yargıların değiştirilmesi noktasında, hem ailelere hem de gençlik dairelerine görev düşmektedir.

Bu anlamda benim önerim şu ki toplantılarda, seminerlerde falan devamlı Gençlik Dairesinde çalışan elemanlara şunu öneriyorum: Gençlik Dairesinin görevleri hakkında Türk cemaatin veya medyasının daha iyi bilinçlendirilmesi gerekiyor. Yani sınırı nedir, neyi yapabilir, neyi yapamaz, bunun iyi bir şekilde anlatılması gerekiyor... Yani bu etapta benim ailelere önerim, kooperatif olmak, işbirliği yapmak... Tabii, aynı anda Gençlik Dairesinin de duyarlılığı gerekiyor. Yani onlarda da bir duyarlılık geliştirilmesi gerekiyor (Akademisyen).

Onlarla ortak çalışarak hareket etmemiz gerekiyor. Yani onlara karşı çalışarak bir şey elde etmemiz mümkün değil. Karşı çalışmak yerine, ortak çalışarak, daha

şeffaf bir şekilde isteklerimizi ortaya koyduğumuz ve çalışmalarımızı yaptığımız zaman, ben inanıyorum ki, ailelerimiz de bu kurumdan istifade edebilecek, yelpazesi çok geniş olan hizmet alanından faydalanabilecekler; hem maddi olarak, hem manevi olarak (Sosyolog).

Aileler, çocuklarının koruma altına alınması nedeniyle yaşadıkları olumsuzluklardan dolayı Gençlik dairesi ile işbirliğine girmekte zorlanabilmektedir. Aileler, bu süreçte genellikle yasal yollara başvurmaktadır. Ancak, ailelerin bu süreçte hemen yasal yollara başvurmak yerine Gençlik daireleri ile işbirliği yoluna gitmeleri ve soğukkanlı hareket etmeleri sürecin daha sağlıklı işlenmesini sağlamaktadır. Gençlik dairesi yöneticisi işbirliğinin önemini çarpıcı bir biçimde aktarıyor:

F. Yani işbirliği içinde olmalarını söylüyorsunuz.

Evet. Yani aileler için ne kadar zor olsa da o an için... Bazen şöyle bir durum oluyor: Mesela çocuğun verdiği ifadededen dolayı Gençlik Dairesi himaye altına almak zorunda. Ama belki de öyle bir durum yok ailede. Aile de diyor ki, "Yahu, ben bir şey yapmadım, dövmedim etmedim, niye benim çocuğumu alıyorsunuz?!" Ama 16 yaşındaki çocuk bunu inandırıcı bir şekilde anlattıysa, Gençlik Dairesinin hemen o çocuğu himaye altına alması lazım. Ama siz direkt "Yok, ben kabul etmiyorum" falan diyorsunuz. O zaman iş mahkemeye kadar gidiyor. Ama belki aradan birkaç gün geçse, memurla devamlı irtibat halinde olup, o da sizi daha iyi tanısa, belki o noktaya gitmemiş olur.

Onun için, bu durumlarda başlangıçta sinirlerimize hâkim olmamız gerekiyor. Bir de, bildiğiniz gibi, bizim kültürde öyledir, çabuk parlayıveriyoruz, sinirleniyoruz; Türk erkeklerinin genelinde böyle bir şey var. Öyle bir durumda, ne oluyor; memur diyor ki, "Yahu, bu benim yanımda böyle bağırıyor ediyor, kim bilir evde çocuklarına neler yapıyor!"

F. O anki tutumu, davranışları falan etkili oluyor yani.

Evet. Zaten belki önyargı falan da vardır Türk erkeklerine yönelik, o da böyle bağırıldıkça, şey ettikçe, bu önyargı pekişiyor. Bağırıldıkça, şey ettikçe, "Demek ki çocuğun dediği kadar varmış bu adam" diye düşünüyor. Onun için, sinirlerimize hâkim olmamız gerekiyor. Bu, herkesin başına gelebilir. Çocuklarımız, gençlerimiz böyle şeyler yaşayabiliyorlar maalesef.

Yapılan görüşmelerin tamamında, ailelerin Gençlik dairelerine yönelik korkuları ve güvensizlikleri dile getirilmiştir. Araştırmaların ortaya koyduğu üzere, göçmen ailelerin çocuk koruma sistemleri ile ilişkileri genellikle olumsuz olaylar üzerine şekillenmektedir. Kuşkusuz burada göçmen ailelerin veya Gençlik dairelerinin, tek taraflı olarak sorunun kaynağı görülmesi gerçekçi olmayacaktır. Diğer taraftan göçmen ailelerin gereksiz korkulara sahip olduğu yönündeki yaklaşımlar da sorunun çözümü noktasında bir fayda sağlamayacaktır. Dolayısıyla, çocuk

koruma sistemlerinin ailelerin güvenini kazanması, uygulamalarında şeffaf olması, ailelerle ortak çalışma kültürünü ve işbirliğini güçlendirmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

4.1.5. Çocukların “Kafasına Girme”: Ailenin Denetlenmesi

Furedi (2002:48), modern toplumda uzmanların aile kurumuna çok fazla ve tutarlı olmayan müdahalelerde bulunduğunu ifade etmektedir. Aileler, sürekli farklı bilgilere muhatap bırakılmaktadır. ABD’de çocuk yetiştirmeye ilgili 1025 makale ve nasihat sütununu içeren bir inceleme, kayıtların %97’sinde ebeveynlerin sorunlu olarak tanıtıldığını ortaya koymaktadır. Ebeveynler, problemlere sebebiyet vermekten sorumlu tutulmanın yanı sıra problemlerle başa çıkma yeterliliğine sahip olarak da algılanmazlar. Çocuk uzmanları sorunları daha kötü hale getirmek için, yalnızca öğüt vermezler, ailelerin hayatına da müdahale ederler.

Çocuk uzmanları tarafından ailelere çocuk bakımı alanında sürekli farklı ve tutarsız bilgiler verilmesi ve ailelere müdahale edilmesinin başka bir versiyonu çocuk koruma sistemleri tarafından yapılmaktadır. Çocuk koruma sistemleri, olumsuz bazı çocuk istismarı vakalarından yola çıkarak ailelerin sürekli izlenmesi gerektiği yönünde politikalar geliştirmektedir. Erken uyarı sistemleri ile aileler, eğitim, sağlık ve diğer kurumlar aracılığıyla takip edilmektedir. Bu izleme, çocuğun yüksek yararı ve iyi niyetlerle, ihmal ve istismarın önüne geçilmesi için yapılmasına rağmen uygulamada başka sorunlara yol açabilmektedir. Sistem yaklaşımı çerçevesinde, yapılması gereken işlemeyen ve eksik işleyen alt sistemin hemen alınıp atılması veya koparılması yerine tekrar işler hale getirilmesidir.

Ailelerle yapılan görüşmelerde, aile içerisinde yaşananların öğrenilmesi amacıyla kreş ve anaokulundan itibaren çocuklara sorular yöneltildiği (evde şiddet, baskı var mı, annen baban kavga ediyor mu vb.) ve çocuklardan bu anlamda bilgi alındığı ve çocuklara, ailede bir olay olması halinde aranacak kurumlar konusunda bilgi verildiği ve gençlik dairelerinin teşvik edildiği yönünde aileler tarafından bilgiler paylaşılmıştır. İngiliz çocuk psikiyatristi D.W. Winnicott,

uzmanların anne ile çocuğunun arasına girmesine izin verilmesinin tehlikesine dikkat çekmiştir (Furedi, 2002: 262).

Dediğim gibi, anaokullarından itibaren çocuklara böyle yurtlarda kalmayı empoze ettiklerinden dolayı böyle bir risk her geçen gün oran olarak daha artarak gidiyor. O nedenle çocuklarını arada sırada yoklasınlar. “Sosyal çalışmacılar sizlere herhangi bir şey soruyor mu, yöneltiyor mu?” diye. Çünkü en iyi lafı çocuktan alırsınız derler ya, orada (okulda) nasıl çocuk aile hakkında konuşuyorsa eve geldiği zaman da mutlaka okul hakkında konuşma sağlayacaktır. Kimse “Başımıza gelmez” demesin kesinlikle ve kesinlikle (Karanfil Ailesi).

Şimdi ailede bir tartışma olduğu zaman, okul vb. yerlerde soruyorlar, ağızlarını arıyorlar, bunu Almanlara değil Türklere yapıyorlar. Evde mesela anne ve baba çocuğa bir ceza verdi, çocuğu sevdiği bir şeyden mahrum etti, şimdi bunu götürüyor öğretmenlerine söylüyor (Zambak Ailesi).

Anaokulu olsun, ortaokul da olsun, öğretmenlerin bir tanesinde muhakkak çıkıyor, böyle bir konu ortaya atıyor, çocukların ağızlarını arıyorlar, sonra he ben gördüm gibisi... (Kardelen Ailesi).

Öğretmenler, müdür üzerinden, okul üzerinden bile olur bunlar. Benim zamanımda öyleydi mesela. Öğretmen istiyordu ki, birisi annesini, babasını şikâyet etsin, Alman öğretmenler, biz alalım ailelerinden diye. O zamanlar, 80'li yıllarda öyle bir şey vardı, belki 90'larda (Menekşe Ailesi).

Çocukları koruma altına alınan aileler bunun planlı olarak yapıldığını düşünüyor:

Bu olaylar ta ilkokuldan başlıyor, çocuk birinci sınıfa başladığında ilk öğrendikleri, aileden şiddet görürsen nereye gideceğini öğretiyorlar, birinci sınıfta öğretiyorlar, Gençlik Dairesinin ne olduğunu, bizim çocuklarımız da öyle, elinizi kaldırırsanız biz Gençlik Dairesine gideriz, polise söyleriz, bu şekilde öğreniyorlar, öğrendikleri bu (Sümbül Ailesi).

Zaten Almanya'da, biliyorsunuz, çocukların hepsine pedagog, Judendamt diye her zaman verirler, çocukluktan itibaren başlıyor; çocukların kafasına giriyorlar, ondan sonra da “Bu çocuklara yardım etmeliyiz” diyorlar. Ben zaten bunları anlamıyorum da, o ayrı bir konu (Gül Ailesi).

Çocuğu koruma altına alınan bir baba bu konudaki düşüncelerini anlatıyor:

Çocuklar, “Ben özgür olacağım” diyor, “Annem baskı yapıyor, babam baskı yapıyor” diyor. Eğer bir de Gençlik Dairesini duyduysa... Çünkü Gençlik Dairesinin öyle broşürleri var ki, yani o broşürlere şu an ben bakayım, ben bile gitmek isterim... Çok şey vaat ediyorlar. Özgürlük vaat ediyorlar. “Anne-baba baskısı yok, olmayacak üstünüzde” diyorlar. Yani çok cazip, sanki tatil beldesiymiş gibi reklam ediyorlar (Menekşe Ailesi).

Alman bir eş, çocuklara küçük yaştan itibaren şikâyet mekanizmalarının öğretilmesinin, gençlik dairelerinin tanıtımının yapılmasının arkasında bir amaç olduğunu söylüyor. Bu anlamda düşüncelerini şu şekilde açıklıyor:

Mesela, evde bir sorun olunca, benim çocuklarıma lütfen şu telefonu arayın demeleri, bu hiç akıllıca değil. Bu fikir, ta kreşten liseye kadar öğretmenlerden, eğitimcilerden, çalışanlardan geliyor, çocukları bu şekilde yetiştiriyorlar, Burda çocuklara normalde bu bilgileri kim veriyor, eğitimciler, pedagoglar. Bunlar aileye yardımcı olacağına tam tersini yapıyorlar, bu benim için hiç normal değil.

Bana göre, sistemin yapmak istediklerinin arkasında bir amaç saklı, sadece Müslüman aileleri değil, göçmen aileleri bozmak istiyorlar, bu benim kanaatim, çocukların polisi aramaları, Gençlik dairesine gitme düşüncelerinin arkasında bir amaç saklı.

Ben küçükken böyle bir şey düşünmezdim, böyle bir şey yoktu. Bu çocuklara bu fikri kim veriyor, birinin bu düşünceleri çocuklara vermesi lazım ki çocuklar bunu yapsın. Neden peki bu fikirleri veriyorlar, aileleri bozmak için, ben böyle düşünüyorum. Eskiden daha iyiydi, çocukların ailelerine saygısı vardı, ben aileme saygı duyuyordum, şu an olan şey çocukların ailelerine saygıyı kaybetmesi, çocuklar ebeveynlerinin fikirlerine artık değer vermiyorlar

Bu genel bir sorun. Bugün içinde yaşadığımız toplum, batı toplumunun sorunu bu. Örneğin Türkiye de ailelerin çocukların yetiştirme tarzı ile Almanya'nın çocuk yetiştirme tarzı doğal olarak farklı, kültürel farklılık var, din farklı. Bana göre Almanya'da olan şey, ahlak ve değerleri bozmaya yönelik gidiştir. Sadece Müslüman aileleri değil genel olarak aileyi bozmak istiyorlar.

Sistem, eğitime karşı çalışıyor, çünkü eğitim normalde okul veya başka bir yerde değil önce ailede başlar, ama şu an bunları kaybediyoruz, ne aracılığıyla okul, kreş ve diğer şeyler aracılığıyla. Bu konular tabii ki çok karmaşık. Hepsi değil, ama okul ve öğretmenlerin bir kısmı bunu teşvik ediyor (Erguvan Ailesi).

Sosyal pedagog olan Karanfil Ailesi ile Sümbül Ailesi de bu konuda benzer düşüncelere sahiptir.

O nedenle kurumun böyle ailenin temellerine dinamit koyup da patlatmaya çalışması hiç akla, hayale veya mantığa uygun değil diye düşünüyoruz. Düşüncemiz bizim bu (Karanfil Ailesi).

Almanya ne kadar güzel olursa olsun, parası ne kadar tatlı olursa olsun, ilk dert her zaman Türk ailelerini bozmak, o yüzden bu hep aklında olacak...(Sümbül Ailesi).

25 yıldır vasi olarak Almanya'da çalışan bir uzman ise bu konudan şöyle bahsediyor:

Bakın, şöyle bir şey var Fikret kardeşim: Almanya'da, bundan 4-5 yıl öncesine kadar entegrasyon adı altında asimilasyon ve Almanlaştırma politikası güdülüyordu, özellikle göçmen çocuklar üzerinde. Yani göçmenlerden bir şeyin olmayacağını anladılar. Bunlar Almancayı zaten bilmiyorlar, vazgeçtiler, yani bizden vazgeçtiler. Bu göçmen çocukları, gerek ellerinde olan, gerekse dışarıda olan göçmen çocuklarını ne yaparız biz? Entegrasyon politikası, diyalog miyalog falan derken, asimilasyon, bunların hepsi bir arada, Almanlaştırmaydı, Batılılaştırma. Bunda başarılı olamadılar. Son 5 yılda yaptıkları tek şey var; "Biz bunda başarılı olamıyoruz, olmuyor." Bunu defaatle katıldığımız seminerlerde

kendileri ifade ettiler. “Peki, ne yapalım; bırakalım kendi hallerine” demişlerdi. Şimdi, son 4-5 yıldan beri kültürsüzleştirme politikası var. Alabildiğince çocuğu özgür bırakıyor, göçmen çocuğu.

F. “Bizim gibi yapamıyorsak bu şekilde yapalım” mı diyor?

Evet. “Alabildiğince özgür bırak, her şey serbest olsun; yani Almanya’da özgürlüğün sınırsız olduğunu görsün, Almanların harikulade bir insan olduğunu görsün, bununla bulaşabildiği her türlü pisiğe bulaşsın.” Çocuk böyle bir özgürlük alanından eve geliyor, evde çatışma yaşıyor; annede çatışma yaşıyor, babada çatışma yaşıyor, dışarı çıkıyor, alabildiğine özgür. Bir de sosyal pedagog dediğimiz uzmanlar yönlendiriliyor bu çocuklara. “Rahat ol. Gerekirse, durmak zorunda değilsin. Bak, burada şu hakkın var, bu hakkın var” diye, çocuk ne idüğü belirsiz bir tip olarak ortaya çıkıyor. Türkçe yok. Bırakın artık bu Gençlik Dairelerinde, koruyucu ailelerde veya kurumlarda olan çocuklarımızı, normal ailelerin çocukları Türkçe bilmiyor. Bu da ayrı bir dert. Sıkıntı bir de burada var. Çünkü kendi dilini bilmeyen kendi inancını ifade edemez, kendi kültürünü bilmeyen başka kültürleri tanımaz, böyle bir derdi de olmaz.

Ailelerin bu konudaki görüşleri ile BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni dünyada imzalamayan tek ülke olan Amerika Birleşik Devletleri’nin sözleşmeye neden taraf olmadığına ilişkin benzerlikler bulunmaktadır. Aileler, yukarıdaki anlatımlarında çocuklara farklı görüşler verilmek suretiyle aile yapısına müdahale edildiğini ve bu durumun çocuk ve aile arasında çatışmalara yol açtığını ifade etmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri ise dünyada en yaygın kabul görmüş olan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni Senato onayına hiç sunmamıştır (Todres, Wojcik, ve Revaz 2006, akt. Browning ve Witte, 2011). Browning ve Witte’ye (2011) göre, Reagan, Bush ve Cumhuriyetçi yönetim, Sözleşmenin onaylanması için önemli uluslararası desteklerde bulunmanın yanı sıra Sözleşmeye taraf olma noktasında çekimser davranan Rusya, Çin, Mısır ve Suudi Arabistan gibi ülkeleri ikna etmek için çalışmıştır. Clinton, başkanlığı döneminde, Senatoya Sözleşmenin onaylanması için baskı yapmışsa da ortaya çıkan geniş muhalefet sonrası geri adım atmıştır.

Amerika’da Sözleşmenin onaylanmasına yönelik bu karşı tutum, özellikle muhafazakâr Hristiyanlar, çoğunlukla Protestanlar, aynı zamanda Katolikler ve Ortodokslardan gelmektedir. Bunun yanında, dini veya siyasi nedenlerle olmaksızın, Sözleşmeye karşı olan başka gruplar da bulunmaktadır. Sözleşmeye karşı çıkılmasındaki en önemli gerekçe ise, ebeveyn ve dini hakların tehlikeye

atılmasıdır. Amerikan toplumunun karşı çıkma nedenlerine bakıldığında ebeveynlerin doğal hakkı olan çocuklarını inançlarına göre yetiştirme hakkının Sözleşme ile tehlikeye atılacağı, çocuklara tanınan özgürlük haklarının ailelerin çocuklarını inançlarına göre yetiştirme hakkı ile çatışacağı ve ailelerin disiplin yöntemlerinin sorgulanmasına yol açacağı ifade edilmektedir. Öte taraftan, liberal eğitim anlayışının kimseye dikte edilemeyeceği belirtilmektedir (Browning ve Witte, 2011). Özetlemek gerekirse, Amerika'nın sözleşmeye taraf olmamasının temel nedeni, sözleşmenin aile ve çocuk arasında çatışmalara yol açacağı inancıdır.

4.2. KORUMA ALTINA ALINMA ÖNCESİ SUNULAN HİZMETLER VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Muhafazakâr-Korporatist refah rejimlerinin belirleyici bir özelliği, yerindenlik ilkesidir. Hristiyan Demokratik doktrinler tarafından güçlü bir şekilde etkilenen Almanya ve Avusturya gibi ülkelerde sosyal refahın merkezi olarak ailenin önceliği esas alınmaktadır. Buna göre, bir birey bakıma ihtiyaç duyarsa, önce aile veya yerel halktan veya gönüllü kurumlardan yardım istenmeli ve gerekli olmadıkça aileye müdahale edilmemelidir. Devlet sadece son seçenek olarak konuya müdahil olmalıdır. Bu görüşün altında yatan temel düşünce, ailenin en iyi bakım sağlayan ortam olduğu ve bu anlamda kamu tarafından ailenin yerini tutacak politikalar üretilmesi, ailenin baltalanmasına yol açabilir (Özdemir, 2007; Morel, 2007).

Bütün Gençlik Dairelerinde bir prosedür vardır. Zaten hepimizin kanuna uymamız gerekiyor... Kanunda diyor ki, "Siz ailelere hizmet vermek zorundasınız, hizmeti verin; ama aile bunu isterse." Yani bir zorunluluk yok (Gençlik daresi yöneticisi).

Öte yandan, koruyucu ve önleyici hizmetlere bakıldığında Almanya bu alanda önemli yatırım yapan ülkelerden biridir.

Bunlar bence gayet iyiler. Mesela aileye verilen yardımlara bakıyorsunuz, genelde bize gelen vakaların çoğunda aileler bu takım yardımları almışlar. Haftada bir kere, haftada iki kere, aile yardımı dedikleri sosyal pedagoglar geliyorlar ve ailelere yardımcı oluyorlar her konuda (Aile destek hizmetleri sorumlusu).

Alman Gençlik Daireleri tarafından sunulan koruyucu ve önleyici hizmetleri Gençlik dairesi yöneticisi şu şekilde açıklıyor:

Sonuçta böyle bir hizmet veriyoruz. Yani olay kötü bir sonuca varmadan, birincisi, aileyle temasa geçmek... Bu, her aile için geçerli. Yani bir çocuk doğduğu zaman bize bilgi geliyor, biz o bilgiden dolayı aileye bir mektup yazıyoruz; diyoruz ki, "Sizi ziyaret etmek istiyoruz, bilgilendirmek istiyoruz. Eğer kabul ederseniz, sizi ziyaret edeceğiz." Randevu alıyoruz. Ondan sonra eve giden bir sosyal pedagog aileye eğitici bilgiler falan veriyor, çocuklarla ilgili bilgiler veriyor, dosya halinde. Oraya giden sosyal pedagog bu vesileyle aileyi daha çok tanımak imkânı da bulmuş oluyor. Zaten bazen ailenin durumu belli oluyor ilk ziyarette. O da daha çok motive olarak, karşısındakine, "Bakın, fark ettim ki sizin yardıma ihtiyacınız var, size bu konuda da destek verebiliriz" falan gibi şeyler söylüyor. O açıdan bu bir tür ön yardım gibi bir şey oluyor.

F. İlk yardım olarak başlanıyor ve sonrasında ihtiyaç duyulursa devam ediliyor.

Evet. Zaten sonra şu kanaate vardık. O temastan sonra bazıları zaten direkt telefon açıyorlar; diyorlar ki, "Evet, düşündük ettik, bizim daha çok yardıma ihtiyacımız var." Ya da biliyorsunuz, Almanya'da tek olan, evli olmayan çiftler de olabiliyor, çocuğu olan, çocuğa bakan; onlar da, "Böyle bir yardım alabiliriz, neden olmasın?!" falan gibi düşünebiliyorlar, söyleyebiliyorlar. Böylelikle o karşıdaki kişi öteki bölümlere falan da aracılık yapıyor.

Aile ataşeliğindeki sosyal pedagog, çocuk koruma mevzuatı çerçevesinde koruma altına alınma öncesinde hizmet sunumunun zorunlu olduğunu anlatıyor:

Alman yasalarında, hem Sosyal Kanun kitabında, hem medeni hukukta ailenin önce desteklenmesi maddeleri yer alıyor. Yani Gençlik Daireleri müdahale etmeden önce aileye yardım etmek zorundalar. Bu nasıl olabilir? Mesela, daha hafif sorunlarda eğitim danışmanlığı şeklinde olabilir. Ciddi sorunlarda, her hafta, iki gün, bir gün, iki-üç saatliğine ailenin evini bir sosyal pedagojik uzman ziyaret edip, ailenin durumunu bizzat aileyle birlikte, evin içinde gözlemleyerek, neyi nasıl yapması gerektiğine dair danışmanlık hizmeti veriliyor, destek olunuyor.

Sosyolog olarak çalışan uzman, Gençlik dairesinin önceliğinin aile olduğunu şu sözlerle ifade ediyor:

Bir kere, Gençlik Dairesinin hiçbir zaman çocuğu evinden koparma gibi bir önceliği yok, önceliği bu değil. Bunun altını kalınca çizmemiz lazım. Bizim toplumumuzda, Türk toplumunda bu genellikle yanlış değerlendirilebiliyor. Mutlaka yaşanmış bazı vakalar söz konusu olabiliyor. Gençlik Dairesindeki sizin davanıza bakan, yani isminizin, caddenizin var olduğu davaya bakan personelin bu noktadaki kararı çok önemli. Yani onunla ortak çalışma yapmak gerekiyor. Ebeveyn bir problem teşkil etmediği sürece, çocuğun evden kopartılma gibi bir niyeti yok Gençlik Dairesinin. Bir, çok pahalı. İki, evden kopartılan çocuklar devlete uzun vadede daha pahalı geri dönüş yapıyor. Yani çocuk aileden bir koparıldığında, 18 yaşına kadar, uzatmalı olarak 21 yaşına kadar ona ev sunmak, bakmak, tabiri caizse ebeveynlik yapmak noktasında, kılığı kıyafeti, yemesi

içmesi, evi vesaire, daha pahalıya mal olduğu gibi, 21 yaş sonrasında da daha pahalıya dönüyor.

Sosyal hizmetlerden faydalanmanın talep odaklı olduğunu ifade eden uzmanlar göçmen ailelerin ise çoğunlukla bir problemle karşılaşınca kadar yardım talebinde bulunmadıklarını ifade etmiştir.

Normalde Gençlik Dairesi anaokulundan itibaren ailelere yardım vermek istiyor. Herhangi bir şekilde aileleri geliştirmek, yetiştirmek istiyor, ama tabii ki bunların hepsi gönüllü alınan yardımlar.

F. Ailelerin talep etmesi lazım.

Evet, talep etmeleri gerekiyor veya herhangi birisi bir uzman tarafından bu ailenin ihtiyaç sahibi olduğuna dair birisinin bir bildiri yapması gerekiyor. Normalde yeterli, evet, ama göçmenler için baktığımız zaman, problem çok fazla büyüdüktan sonra bu aileler bu yardımdan yararlanabiliyorlar. Mesela çocuk 13 yaşına gelmiştir, erkek çocuğudur ve artık sahte de olsa tabanca alıp Kiosk'a gidip oradaki kasada hırsızlık yapma durumuna gelmiştir, hapse girme tehlikesiyle karşı karşıyadır veyahut da kız çocuğu 16 yaşında belki evlenmesi isteniyor anne baba tarafından ve kız çocuğu sığınmak için Gençlik Dairesine başvuruyor (Sivil Toplum Kuruluşunda Çalışan Sosyal Pedagog).

Aile Ataşeliğindeki sosyal pedagog ise kapsamlı koruyucu ve önleyici hizmetlerin olduğunu ancak Türk ailelerin bundan yeterince faydalanmadığını dile getiriyor:

Benim açımdan baktığım zaman, o sistemde de zamanında çalışmış biri olarak şunu söyleyebilirim: Örneğin bir çocuk, anne baba anlaşıyorsa, ayrıysa bile, mahkeme ilk etapta zorunlu bir aile danışmanına gönderebiliyor. Böyle bir sistemleri var, güzel. Ve birçok ailelerimizde, bizde de, anne ve çocuk yurdunu aslında öneriyorlar. Ama anne ve çocuk yurduna gitmeyi kabul etmiyor anne, o ortamda yaşamayı istemiyor, kabullenemiyor. Önleyici hizmetlerin, yani Gençlik Dairelerinin zamanında sunduğu önleyici hizmetlerin yeterince alınmadığını veya kabul görmediğini düşünüyorum bizim ailelerimiz tarafından.

Geniş bir hizmet yelpazesi olmasına rağmen hizmetlerden faydalanma ancak ailenin talebi üzere gerçekleşmektedir. Ancak önceki bölümde de ifade edildiği üzere, ailenin gençlik dairelerine yönelik endişeleri ve güvensizlikleri, hizmetlerden faydalanma noktasında engel oluşturabilmektedir. Ebeveynlerin uygun sosyal hizmetlerden faydalanamamasının önündeki en temel engellerden biri güvensizliktir (Shah & Hatton, 1999; Jones ve diğ., 2002, akt. Laird, 2008).

Gençlik dairesi ile güven ilişkisinin sarsıldığı, bozulduğu durumlarda, aileler yardım tekliflerini denetim ve kontrol olarak algılayabilmekte ve yardımlara temkinli yaklaşabilmektedir.

Ama her halükârda bizim devlet kurumlarına güvenimiz sarsıldığı için tabii ki temkinli davrandık (Karanfil Ailesi).

Oturuyor oturuyor sonra gidiyor valla... (Üç çocuğu koruma altına alınan Papatya Ailesi).

Gençlik Dairesi, mahkeme hâkimine dedi ki, “Çocuğu vereceğiz, ama eve haftada beş kere, günde birer saat olmak şartıyla yardım vereceğiz... Bir de haftada beş gün eve gelecekler, bir saat onlarla uğraş. Dedim ki, “Bak, bizim evde ihtiyacımız yok yardıma falan. Biz çocuğa bakıyoruz. Ama illa istiyorsanız, gelsin baksın. Çözüm buysa, olsun bakalım, tamam, ne yapalım; ama o psikolojik şeyi niye çıkartıyorsun, onu niye bana kakalıyorsun şu an?!” Zorluk ya, gıcıklık işte... Bunların yardımdan anladıkları da genelde kontrol. Yani çocukla ilgileneceği yerde bizimle ilgilendi; siyasi görüşümüzü aldı, dini görüşümüzü aldı... Aile sırları, her şeyimizi öğreniyor... Yatak odamıza kadar girdiler yani...6 ay bunlar başımıza bela oldu. O süreç içerisinde bakıcı geldi bize. İsmi unuttum açıkçası. Neyse. Şeytan görsün yüzünü (Reyhan Ailesi).

Öte yandan, Gençlik dairesi yöneticisi ailelerin hizmet alma yönündeki endişelerini ve aileye yaklaşımlarını anlatıyor:

Aileler “Bir hata yaparsam, çocuklarımı elimden alacaklar; onun için, ben en iyisi hiç gitmeyeyim Gençlik Dairesine” diyorlar. Hâlbuki bizim bütün amacımız, ailenin güzel bir şekilde yaşayabilmesi, onun düzeninde yardımcı olabilmek. Mükemmel aile zaten beklemiyoruz, yani her aile de sorunlarla falan karşılaşabiliyor. Bazıları belki sadece maddi yönden sorun yaşıyorlar, ki o konuda da yardımcı oluyoruz; diyoruz ki, “Böyle, böyle yerlerde size yardımcı olabilecek kuruluşlar var, parayla ilgili” falan. Zaten biliyoruz, parayla ilgili bir sorun olduğu zaman, bu tabii ki aileye de yansıyor. Yani her yönüyle bu aileye nasıl yardımcı olabiliriz diye bakıyoruz...

Bilirkişi kurumu yöneticisi, akut durumlarda ailelerin koruyucu ve önleyici hizmetlerden faydalanamadığını ve koruyucu ve önleyici hizmetlerin belediyeden belediyeye farklılık gösterdiğini söylüyor:

Değişiyor. Tabii ki, şehirden şehre de değişiyor. Bazı şehirlerimizin maddi durumu daha iyi olabiliyor başka şehirlerden. Ama genelde çaba görüyoruz. Bazen yıllar süren bir çabadan sonra oluyor, bazen de çok aniden oluyor bunlar. Çünkü ihbar geliyor. Onlar tabii ki önceden bir yardım alamıyorlar. Şimdi bir dava geldi bana mesela. Genç kız, okulda, anne-baba tarafından dövüldüğü belirlendikten sonra alınıyor. Şu an yurttta kalıyor. Örneğin hiç aile yardımından faydalanmamış. Ya da okullar Gençlik Dairesine gidip, “Böyle böyle bir durum var ailede” dediğinde, o zaman olmuyor. Genelde dediğim gibi, aileler en azından bir aile yardımı almış oluyor.

Bazı durumlarda, ailelerin kültürel değerlerinden dolayı hizmet talep etmedikleri şöyle ifade ediliyor:

Mesela “aile danışmanına git” diyorsun, “Ben deli miyim gideceğim, yabancı birine namahremimi mi anlatacağım?” diyor. “Hayır, namahremimi

anlatmayacaksın, sen sadece sorununu anlatacaksın". Sonra bazen de oluyor, diyorum ki, "Bak, sen oraya gitmezsen çocuğunu geri almayacaksın. Git, göster ki "Ben gerçekten tedaviye hazırım"". Mesela bir annemizin bir sene çocukları alındığında yarım sene anneyi psikoloğa göndermeye çalıştım... Anne psikologa gitti, sonra birkaç seanstan sonra dedi ki, "Ya, ben niye buna bu kadar karşı gelmişim. O kadar iyi geliyor ki bana, gerçekten de dışarıdan birisi beni görüyor ve dışarıdan birisi benim nasıl olduğumu ve nelere boşu boşuna kafa taktığımı gösteriyor" (Aile destek sorumlusu).

Bununla birlikte, son yıllarda Türkiye kökenli ailelerin hizmetlerden faydalanmak için daha çok başvuruda bulundukları dile getirilmiştir.

Yani mesela "Biz kendi aramızda hallederiz" konusundan biraz daha "Evet, bizim bir sorunumuz var ve bize devletin yardımı gerekiyor." Son 8 yıldır değişmekte. Yani Türk aileleri özellikle ya da Türkiye kökenli ailelerde daha çok "Komşuma bu yardım verildi ve gerçekten faydasını gördü aile ve biz de bunun için yararlanmak istiyoruz bundan" deniliyor. Ve bu hak her aileye verilen bir hak. Yani Almanya devleti tarafından ve Gençlik Daireleri tarafından her aileye verilen bir hak (Sivil Toplum Kuruluşunda Çalışan Sosyal Pedagog).

Galm ve Derr'e (2011) göre, Almanya'da, ihmal ve istismar ya da çocuk selametinin tehlikede olması nedeniyle sunulan destek hizmetlerinin etkililiği noktasında bir iddiada bulunmak neredeyse imkânsızdır. Zira çocuk ve gençlik refahı sistemi tarafından sunulan destek hizmetleri, etkililikleri noktasında sistematik olarak değerlendirilmemiştir. Metodolojik olarak yetersiz olan araştırmalar, destek hizmetlerinin başarısı noktasında genel bir resim sunmamaktadır.

4.2.1. Aile İlişkileri ve Kültürel Farklılıklar

Popenoe (1992), modern dönemde ailenin sadece değişmekle kalmadığını bilakis "azaldığı"nı, aile "azalması" nın çocukların iyi olma hali ile ilişkili olduğunu ve çocuklar için önemli sosyal sonuçlarının olduğunu ileri sürmektedir. Popenoe'nun aile azalması tanımı ile ilgili olarak, Blankenhorn şunları söylemektedir:

Aile, kurum olarak "zayıfladığında" azalmış olmaktadır. Bu süreç, ölçülebilir beş temel trendi içermektedir. İlk olarak, bireyler daha özerk olmakta ve aileye daha az bağlanmakta ve sonuç olarak aile arasındaki bağlar azalmaktadır. İkincisi, nüfusun ikame edilmesi, cinsel davranışların düzenlenmesi, çocukların toplumsallaşması ve üyelerinin ihtiyaçlarını karşılanması anlamında aile, sosyal

işlevselliklerini yeterince karşılayamamaktadır. Üçüncüsü, bir kurum olarak aile, gücünü, okul, medya ve devlet gibi diğer kurumlara karşı kaybetmektedir. Dördüncüsü, aileler küçülmekte ve daha istikrarsız hale gelmekte; aile üyeleri ailede daha az zaman geçirmektedir. Son olarak, kültürel bir değer olarak familizm, bireysellik ve eşitlik gibi değerler karşısında gerilemektedir (akt. Houseknecht ve Sastry, 1996).

Sue, Rasheed ve Rasheed'e (2016) göre, sosyal hizmet uzmanları genel olarak ya birey ya da evrensel kimlik üzerine odaklanmış, grup/aile düzeyine ise daha az önem vermiştir. Bunun nedeni olarak ise, Batı toplumlarının bireysellik kavramı üzerinden şekillenmiş olması ve geleneksel olarak özerkliğe, bağımsızlığa ve eşsizliğe/uniqueness değer verilmesidir. Sue, Rasheed ve Rasheed'e göre, birey Batı toplumlarının temeli olarak kabul edilmiştir. Bu değerın göstergesi ise "kendin ol", "kendi ayakların üzerinde dur" ve "kendin dışında kimseye bağımlı olma" gibi sözlerdir. Bireyselliğin öncelendiği toplumlarda aile kurumunun zayıfladığı, sosyal işlevselliğini gereğince yerine getiremediği söylenebilir.

Öte yandan farklı kültürlere sahip olan bireyler arasında çatışmalar yaşanabilmektedir. Bu bağlamda, göçmen aileler ve çocukları arasında, hayata bakış açısı, dini inanç ve kültür gibi alanlarda farklılıklar olduğu için kuşak çatışması, aile çatışmaları ortaya çıkabilmektedir. Anne ve babaların yetiştiği kültür ve sahip oldukları inanç ile çocuklarının yetiştiği kültür, sahip oldukları yaşam tarzı, hayata bakış açısı gibi konularda farklılıklar olabilmektedir. Almanya gibi batılı hayat tarzının egemen olduğu ülkelerde büyüyen çocuklar, gerek arkadaş ortamı gerekse edindikleri özgür bakış açısıyla aileleri ile karşı karşıya kalabilmektedir.

Göçmen ve mülteci ailelerdeki nesiller arası çatışmalar, sosyal hizmet uzmanlarının mücadele etmekte zorlandıkları sorunlardan biridir (Bø, 2015). Bu anlamdaki çatışmalar, çoğunlukla ailelerin çocuklarından bekledikleri ancak göremedikleri davranışlardan kaynaklanmaktadır. Yapılan araştırmalar, göçmen kökenli aileler ve çocukları arasında çoğunlukla çatışmaların yaşanmadığı yönündedir. Buna karşın, çocuk koruma sistemleri ile iletişime geçen ailelerde, durumun genellikle çok farklı olduğunu ortaya çıkmaktadır. Etnik gruplara ait

ailelerde büyüyen bazı gençler, çok otoriter ailelerde büyümekte ve örneğin ev dışında arkadaşları ile buluşmalarına izin verilmeyebilmektedir. Aileler, kendi inanç ve kültürlerine uygun görmedikleri batı kültüründen çocuklarını korumaya çalışmaktadır. Diğer taraftan, göçmen kökenli gençler, arkadaşlarının kendilerine göre daha fazla özgürlüğe sahip olduğunu düşünebilmektedir.

Ailelerin, koruma altına alınma öncesi çocukları ile ilişkilerine bakıldığında, dışardaki hayatın özellikle gençlere çekici geldiğini ve bunun aile içerisinde çatışmalara yol açtığı, yapılan görüşmelerde ortaya çıkmıştır.

Benim kızım hep böyle, artık ortamdan dolayı mı, kimsesiz olduğumuz için mi... Bir de benim ailem de yok, biz burada yalnızız yani, aile bağı yok, yani ailemiz yok burada, anne baba vefat etmiş, kayınvalidem desen Türkiye'de. Yani ne bileyim, iyiydi aslında, durumumuz iyiydi; ama çocuk hep yalan söylüyordu, dışarıda çok fazla kalmak istiyordu. "Niye böyle yapıyorsun çocuğum?" dediğimizde, "Arkadaş çevremdeyim" diyordu. "Kızım, iyi bir arkadaşın olsa, geç vakte kadar kal demez, eve git der. İyi bir arkadaş bunu der" derdik; hiç dinlemezdi bizi, sanki duvara konuşuyorsun gibiydi. Yani dışarıdaki hayat çok hoşuna gidiyordu onun (Gül Ailesi).

Yani "Ben istediğimi yaparım, siz beni zorlayamazsınız. Burası böyle bir dünya değil. Ben istersem erkek arkadaşım da olabilir benim". Halbuki Alman ailelerinde bile, disiplinli bir Alman ailesinde, eğitime önem veren, aile yapısına önem veren bir Alman ailesinde bile öyle bir şeylere müsaade edilmiyor. Ama kızımız maalesef artık oraya geldikten sonra bizi eline esir aldı böyle. Belli de bir yere kadar biz de sınırlarımızı koyduğumuz zaman sürekli gitmekle tehdit ediyordu... Aile yapısına, kültür yapısına aykırı, yani dinimize aykırı olan konularda tehditvari...(Karanfil Ailesi).

Kızım bütün okulun başkanlığını yapıyordu, herhangi bir çocuğun problemi olduğu zaman kızım o çocukların yanında oluyordu (öğrenci temsilcisi), keşke olmasaydı, çünkü orda herşeyi görüyordu, çocuğun gözü açılıyordu, bir yönden iyi ama kötü tarafı da oluyor, şimdi orda da çocuklar Gençlik Dairesine/yurda gidiyor, orda her şeyi öğreniyor, orda bir arkadaşıyla beraber, işte bir oğlan arkadaşı oldu, işte ona kızdık biz, hani niye böyle, şu bu diye, bazı şeyler de oldu, şimdi burda konuşmak istemiyorum (Zambak Ailesi).

Ailelerin, çocuklarının hayat tarzlarını kabul etmedikleri, sorguladıkları durumlarda ise çocuklar çözümü Gençlik dairesinde aramaktadır. Çocuklar bu tür durumlarda ailelerinin "hayat tarzlarına karışması, baskı ve şiddet" gibi nedenlerle Gençlik dairesine giderek aileleri ile yaşamak istemediklerini söyleyebilmektedir. Uzmanlar, aile ve çocuk arasında kültür konusunda yaşanan çatışmaları şu şekilde açıklıyor:

Genellikle şahit olduğumuz olaylarda, Türk grubundan yola çıkacak olursak, kızlarımızın daha çok bu uygulamaya gittiklerini görebiliyoruz. İşte arkadaşıyla buluşamamıştır, giymek istediği kıyafeti giyememiştir, erkek arkadaşından dolayı ailesiyle sıkıntı yaşamıştır, belki dayak bile yemiştir veya dışarı çıkmasına izin verilmemiştir; sabahleyin ya okuluna müracaat ediyor, “Evde baskı yapıyor bana” diyor veya kendisi direkt giderek, işte “Annem, babam, ailem bana baskı yapıyor, beni dövüyor” şeklinde müracaat ediyor...Bu sık yaşadığımız bir olay. Türk kızlarında daha sık yaşadığımız bir olay (Sosyolog).

Gençlerde de daha çok böyle kültür farkı ortaya çıkıyor. Mesela genç kızlarımızın çoğu, erkeklerde genelde geç oluyor, genç kızlarımızın daha çok böyle dışarıda gezip, arkadaşlarıyla diskoteğe falan gitmek istediklerini söylüyorlar. Ailelerin de buna karşı çıktığı, sürekli “Biz Türk’üz, biz Müslüman’ız, ben nasıl buna izin vereyim?!” gibisinden. Yani çocukları çok sıkboğaz da ediyorlar. Çocuk da evden kaçabilmek için... (Aile destek sorumlusu)

Sosyolog olan uzman bu noktada yaşadığı bir örneği çarpıcı bir biçimde anlatıyor:

Bir örnek vereyim yine, bizzat yaşadığım bir örnek. 12-13 yaşlarında bir kızımız, kendisi isteyerek örtünmüş, daha sonraki aşamalarda çok dar pantolonlar, yırtık pantolonlar giymeye başlamış. Babası ikaz etmiş; demiş, “Kızım, bu pantolonları giyecek sen ya başını aç ya da başını örtüyorsan, başörtünün gereğine uygun giyinmen gerekiyor. Pantolon giymene bir şey demiyorum, ama yırtık pantolon giymeyeceksin.” Fakat bu tartışma sonrası kız gidiyor, aynı gün, yeniden iki tane pantolon alıyor kendisine, aynı şekilde. Kız ertesi gün okulundan gelip doğru odasına giderken baba bunu görüyor. Aynı gün akşamleyin babası pantolonları tek tek kesiyor makasla. Ertesi gün sabahleyin pantolonu giyecek kız, bakıyor ki pantolonlar kesilmiş. Babaya duymuş olduğu o anki hiddetle beraber Gençlik Dairesine gidiyor, diyor ki, “Babam beni dövdü, baskı altındayım ben.” Kürt kızımızdı bu, yani Türkiye’den gelme Kürt kızımız. Gençlik Dairesi, öyle bir ifade sonucunda, neden, niçin, nasıl, ne zaman, niye, sorgulama şansı yok, 24 saatliğine o çocuğu gözetim altına almak zorunda. Kanunen tespit edilmiş bir durum bu. Çocuğu anında alıyorlar. İşte okula gidiyor çocuk, okuldan sonra yerleştiriyorlar bir yere ve çocuğun bedenine bakıyorlar, darp izleri var mı diye. Bakıyorlar ki hiçbir şekilde iz yok. Gençlik Dairesi çalışanı bu durum karşısında ciddi manada çelişkiye düşüyor; çünkü hiçbir bulguya rastlanamıyor. Ebeveyne anında haber veriyorlar ama; “Bakin, çocuğunuzu biz aldık, kuruluşa yerleştirdik, 24 saat gözetimimiz altında, bilginiz olsun, çocuğunuz okuldan eve gelmeyecek.”

Gerek Almanya’da gerekse de Ülkemizde, belirli durumlarda çocuk koruma sistemleri harekete geçmek zorundadır. Çocukların yaş ve olgunluk düzeyiyle bağlantılı olarak eğer çocuk tehlikede olduğunu veya istismara uğradığını ifade ederse, bu durumda çocuk koruma çalışanları bunu incelemek durumundadır. Türkiye’de de özellikle istismar vakalarında, öncelikle çocuk güvenli bir ortama alınır ve çocukla ilgili sosyal inceleme raporu hazırlanır. Bu süreçte vakanın durumuna göre gerektiğinde aile bireylerinin görüşmesine müsaade edilmez. Bu tür vakalarda iddialar doğru çıkabileceği gibi ailedeki başka bir sorundan dolayı çocuk koruma altına alınmayı isteyebilmektedir. İddiaların gerçeği yansıtmadığı

durumlarda ise çocuk ve aile arasındaki ilişkiler azalmakta veya tümünden kopabilmektedir.

Çocuğun hayat tarzının engellendiği durumlarda, çocuk ailede olmayan bir gerekçeyi öne sürerek Gençlik dairesine gitmişse, aile kendisine “iftira” atıldığına inanarak çocuğu ile görüşmek istemeyebilmektedir. Kendi isteği ile Gençlik dairesine giden ve kızının bu süreçte eşine iftira attığını söyleyen bir anne bu sürece ilişkin görüşlerini ve duygularını açıklıyor:

Önce kızı istemediğimizi söyledim. Çünkü o kadar gururumuzu kırdı ki... Yani eşim onu o kadar çok severken, bunun böyle yapması... Ki bir kere bile tokat atmayan bir insanın zoruna gider. Yani siz olsanız, yapmadığınız bir şey için suçlansanız, siz de böyle bocalarsınız, zorunuza gider, kırılırsınız. Benim eşim de kırıldı tabii. “Babam beni dövdü” demesi çok zoruna gitti eşimin.

F. Peki, “Siz ilgilenin, dışlamayın” gibi bir şey söylemişler sanırım size, sizde böyle bir durum mu oldu?

Tabii, tabii. “Çocuğunuzu dışlamayın, sabredin, size geri dönecek” falan diye söylüyorlar... “Buraya gelen çoğu aileler çocuğunu hiç kabul etmiyor, siz yine kabul ediyorsunuz” diyorlar bana. Kolay bir şey de değil yani, gerçekten (Gül Ailesi).

Aile terapisti ve sosyolog olan uzman bu konuda, deneyimlediği bir olayda yaşam tarzına karışması nedeniyle babasının kendisini dövdüğünü ifade ederek Gençlik dairesine giden bir çocuğa babasının yaklaşımını şöyle açıklıyor:

Babamızla konuştuk, annemizle konuştuk. Babamıza diyoruz ki, “Sakin, çocuğunuzu dövmediğinize inanıyorsanız, çocuğunuza bundan sonra da böyle bir şeyi niye yaptın diye ters tepki göstermeyin.” Babanın tepkisi şu çünkü: “Yapmadığım bir şey için bana iftira ediyorsa, gelmesin benim evime.” Yani veli de o an çok duygusal yaklaşıyor. Bu sefer, bu olayda Gençlik Dairesi çalışanının hakikaten veliyi ikna etmesi gerekiyordu: “Lütfen, çocuğunuz bir hata yaptı, o anki siniriyle, anlıyorum sizi; ama çocuğunuzdan vazgeçmeyin. Değilse, bakın, daha sık bu tür yerlere gidebilir” gibi.

Bø'ya (2015) göre, araştırmalar göçmen kökenli genç kızların çocuk refahı kurumlardan daha fazla yardım talebinde bulunduklarını ortaya koymaktadır. Ailelerin sahip olduğu kültür ve inançlar, cinsiyet rolleri üzerinde de etkilidir. Özellikle, kız çocuklarına yönelik olarak giyim, erkek arkadaşı, eve zamanında dönme gibi konularda aileler ve çocukları arasında çatışmalar yaşanabilmektedir.

Tek yaptığımız erkek arkadaşıyla görüşmesine izin vermemek, telefonu aldık diye, bize karşı bir cezalandırma yani... İlla ki izin vermedik. Erkek arkadaşlığının ötesine geçmiş bazı durumlar vardı. Biz izin vermeyince de, arkadaşları annen

baban karışamaz, onlar geri kafalı, cahil, senin hakların var falan demişler, Gençlik Dairesine gidince, kızımıza sormuşlar, o da evde ailem bana baskı ve şiddet uyguluyor demiş, ama hiç alakası yok, sonradan gerçi öğrendiler böyle bir şey olmadığını Gençlik Dairesi de öğrendi (Zambak Ailesi).

Benim arkadaşım var, burada Gençlik Dairesinde çalışıyor; ben dedim ki “Gençlik Dairesi işine gireyim mi, teklif geldi?” “Aman, sakın girme kardeşim” dedi. “Niye?” dedim. Dedi ki, “Vallahi bir Türk aileden bir kız Gençlik Dairesine sığınmış, biz de yardımcı olduk; bir gün kafası dönmüş adamın, aldı on dördlüyü, kafama dayadı, ‘Çocuğu getirin, vururum sizi’ dedi.” Yani böyle şeyler de var. Düşünün yani, bizim Türk milleti, özellikle de kız çocuğu söz konusu oldu mu, babalar çok daha... (İhlamur Ailesi).

Ki eşim her zaman, “Kızım, bak, namusumuz çok önemli. Bizim için namus çok önemlidir. Şöyle yapma, böyle yapma” diye söylemiştir (Gül Ailesi).

Aile ilişkileri ve kültürel farklılıklara ilişkin olarak konunun iki boyutu bulunmaktadır: Bir tarafta göçmen aile ve çocukları arasındaki ilişkiler; diğer tarafta göçmen aileler ile çocuk koruma sistemleri arasındaki ilişkiler. Göçmen ailelerin kültürleri, hayat tarzları ve inançları ile çocuklarının ve çocuk koruma sistemi çalışanlarının özellikleri farklı olabilmektedir.

Göçmen ailelerin çocuklarına ilişkin geleneksel beklentileri ile modern toplumların sonucu olarak ortaya çıkan roller arasında zıtlıklar yaşanabilmektedir (Pentini, 2016). Aileler, geleneksel değerlerini çocuklarının üzerinde göremediği zaman ise, çocuk ve aile arasında sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Öte yandan, hayat tarzı, çocuğun değeri, kadın ve erkeklere yönelik beklentiler kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Bir toplum için çok önemli olan bir kavramın başka bir toplumda karşılığı olmayabilmektedir. Farklı kültürlerin kendi içinde değerlendirilmemesi durumunda ise aileler ve çocuk koruma sistemleri arasında sorunlar yaşanabilmektedir.

Bu anlamda, modern bir toplumda büyüyen, okuyan ve modern hayat tarzını benimseyen bir sosyal hizmet uzmanının göçmenleri kendi hayat tarzına göre değerlendirdiği durumda ise aile ve sosyal hizmet uzmanı arasında çatışmalar yaşanabilmektedir.

4.3. KORUMA ALTINA ALINMA SÜRECİ VE YAŞANAN SORUNLAR

Avrupa ülkelerinin, suç işlenmeyen durumlarda vatandaşlarının hayatlarına müdahale edip nerede yaşayacaklarına karar verdikleri birkaç alan bulunmaktadır. Bunlardan biri zihinsel hastalık diğeri ise çocuk koruma konusudur. Bu durum devlet ve vatandaş arasındaki ilişkinin önemli bir yönünü ortaya koymaktadır. Çocuklarla ilgili durum ise özellikle karmaşıktır. Çünkü, çocuk, ebeveyn ve devlet olmak üzere üç taraflı bir ilişki bulunmaktadır. Bu durum, sadece bireyin özgürlüğünü değil aynı zamanda ebeveynlerin sorumluluklarını ve devletin çocuk ve gençlerin güvenliğini ve gelişimini korumasına ilişkin sorumluluğunu içermektedir (Hetherington, 1998).

Almanya’da çocukların koruma altına alınması, çocuk selametinin tehlikede olması ve çocuk veya gençlerin talebi üzerine gerçekleşmektedir. Özellikle belirli bir yaştan sonra çocuk ve gençler farklı nedenlerle koruma altına alınma talebiyle Gençlik dairesine gidebilmektedir. Kendi isteği ile koruma altına alınmayı talep eden çocukların sayısı bu bağlamda her geçen yıl artmaktadır. Öte yandan, kendi isteği ile koruma altına alınan göçmen çocuk sayısının genel çocuk nüfusuna oranla çok daha fazla olduğu istatistiklere yansımaktadır. Aşağıdaki tabloda kendi isteği ile koruma altına alınmayı talep eden çocuklara ilişkin veriler yer almaktadır:

Tablo 7. Kendi İsteği İle Koruma Altına Alınan Çocuk Sayıları

Yıl	Toplam	Kendi İsteği İle	
		Alman	Alman Olmayan
2013	9 922	6 153	3 769
2014	11 447	-	-
2015	15 101	-	-
2016	16 004	4 932	11 072 (Göçmen kökenli)

Kaynak: Almanya Federal İstatistik Dairesi, Koruma Tedbiri Kararları

Tabloya bakıldığında, 2013 yılında kendi isteği ile koruma altına alınmayı talep eden göçmen kökenli çocuk sayısının 3 769 olduğu; 2016 yılında ise bu sayının dramatik olarak arttığı görülmektedir. Bu keskin artışın refakatsiz küçüklerle ilgili

olabileceği düşünölmekle birlikte 2013 yılı verilerine bakıldığında da Alman olmayan çocuk sayısının Alman çocuklara göre önemli bir oranı teşkil ettiğı açıktır.

Almanya, VIII Nolu Sosyal Kanun Kitabındaki değışikliklerden dolayı 2014 yılından itibaren istatistiklerde, çocukların uyruğunu göç kökenli olarak değıştirmiştir. Buna göre, en az bir ebeveyninden biri göçmen olanlar göçmen kökenli olarak kaydedilmeye başlanmıştır. 2014 ve 2015 yıllarında, bazı eyaletlerdeki farklı yazılım programlarındaki hatalar nedeniyle göçmen kökenli kişilere ait veriler oluşturulamamıştır (Alman İstatistik Kurumu, Vorläufige Schutzmaßnahmen, 2016).

Kendi isteğı ile koruma altına alınan çocukların özelliklerini daha iyi anlayabilmek için çocukların yaşlarına bakmakta fayda görölmektedir. 2013 yılı sonrasında Almanya'ya savaş ve iç karışıklıklar nedeniyle iltica eden çocuk sayıları ile karıştırılmaması açısından, 2013 yılı ve 2016 yılı verileri birlikte verilmiştir.

Kendi İsteğı İle Koruma Altına Alınan Çocukların Yaş Dağılımı

	2013 Yılı	2016 Yılı
Toplam	9922	16004
Üç yaş altı	-	-
3 – 6	-	-
6 – 9	49	97
9 – 12	248	377
12 – 14	1109	1411
14 – 16	3417	4525
16 – 18	5099	9594

Kaynak: Almanya Federal İstatistik Dairesi, Koruma Tedbiri Kararları

Yukarıdaki tabloya bakıldığında özellikle 12 yaşından itibaren, kendi isteğı ile koruma altına alınan çocuk sayısının ciddi bir şekilde arttığı görölmektedir.

Öte yandan, bazı göçmen ebeveynler tarafından Gençlik dairesinin daha eski tarihlerde çocuklar için bir korkutma aracı olarak kullanıldığını aile sosyal destek uzmanı şöyle açıklıyor:

Çocuk annenin ya da babanın lafını dinlemediği zaman “Gençlik Dairesine seni şikâyet edeceğim” derdi böyle parmak yukarda. Gençlik Dairesi böyle kötü bir daire olarak görülüyordu.

F. Anne babalar mı çocuğu şikâyet edecek?

Aynen. Diyor işte, “Ben seni Gençlik Dairesine söyleyeceğim, gelsin, seni alsın, götürsün. Sen kötü çocuksun”.

Ancak, günümüzde yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı üzere artık çocuk ve gençler kendi istekleriyle koruma altına alınmayı talep edebilmektedir. Çocuğu koruma altına alınan bir baba, bu dönüşümü şu şekilde açıklıyor:

Dedim ya, önceden alınıyordu. Öğretmen farkına varsın bir çocuğun dayak yediğini, üstüne gidiyordu, “Baban sana bir şey mi yaptı, annen sana bir şey mi yaptı?” diye, almaya çalışıyorlardı önceden. Ama şimdi, son dönemlerde görüyorum, artık almaya gerek kalmadı, çocuk kendisi gönüllü gidiyor artık.

F. Zorunlu almaya gerek kalmıyor.

Gerek kalmıyor. Çocuklar, “Ben özgür olacağım” diyor, “Annem baskı yapıyor, babam baskı yapıyor” diyor. Eğer bir de Gençlik Dairesini duyduysa... Çünkü Gençlik Dairesinin öyle broşürleri var ki, yani o broşürlere şu an ben bakayım, ben bile gitmek isterim (Uygar Ailesi).

Yasal olarak çocuk veya gencin talep etmesi halinde çocuk veya genç, Gençlik dairesi tarafından koruma altına alınmak durumundadır. Önceleri bazı anne ve babaların korkutma aracı olarak kullandıkları Gençlik dairesi, günümüzde çocukların anne ve babalarına karşı kullandıkları alternatif bir çözüm haline gelmiştir. Öte yandan Gençlik dairesine bağlı kuruluşlarda kalmak isteyen çocuk veya gençler, bazen ailelerinde olmayan bir şeyi öne sürebilmektedir.

Gençlik Dairesini kendisine hep sürekli bir çözüm aracı, çözüm kapısı olarak gördüğünden dolayı...13 yaşındayken ailede ufak bir tartışmadan sonra okul aracılığıyla Gençlik Dairesine müracaat etti, okulda sosyal pedagoglar oluyor, onlara gidiyor. “Böyle, böyle; annem bana tokat attı” diyor işte. “İstersen o zaman gitmek ister misin? Orası şöyle”, artık ne olarak aralarında bir konuşma geçtiğini tabii ki tam olarak bilemiyorum. Oraya gidiyor. Oraya gittikten sonra kendi muhafaza altına alınıyor. Daha küçüktü o zaman. Neyse, kendisi gelmek istemediği müddetçe gelemeyeceğini söylediler (Karanfil Ailesi).

Bu kendi isteğiyle gitti zaten. “Babam dövüyor” diye polise şikâyet etmiş, hiç aslı astarı olmayan bir şey (Gül Ailesi).

Kendi isteğiyle gitti... işte arkadaşları annen baban senin erkek arkadaşına karışamaz, telefonunu elinden alamazlar, böyle bir hakları yok, hangi çağda yaşıyoruz, işte burası Almanya, gibi şeyler. Bunun üzerine öğretmenine söylüyor, öğretmen de Gençlik Dairesini çağırıyor (Zambak Ailesi).

İşte dövüyor demiş, Gençlik Dairesinin söylediklerine göre, annem babam beni dövüyor demiş. Abim dövüyor demiş, ablalarım dövüyor demiş... bir kez çocuğa hayatta böyle bir şey bir kez olmamış (Sümbül Ailesi).

Benim kızım da Gençlik Dairesi'ne gitti... Babayı canavar, beni zavallı kadın göstermiş (İhlamur Ailesi).

Görüştiğim uzmanlar da özellikle gençlerin yaşam tarzları konusunda aileleri ile çatıştıklarını ve bunun sonucunda kendi istekleri ile koruma altına alınmayı istediklerini anlatıyor:

Çocukların kendilerini ihbar ettiğini görebiliyoruz. Özellikle bu bence ergenlik yaşındaki çocuklarımızda var, kız çocuklarında, 14-15 yaşlarında. Kendileri aslında şikâyetle bulunuyorlar veya bir şey yaşıyorlar, gidiyorlar kendileri böylelikle. Benim ilk ilgilendiğim aile, 14 yaşında bir kız çocuğuydu... hâlâ da onu şey yapıyorum, bazen hatırlıyorum. Şöyle bir şey yaşamıştı: Arkadaşlarıyla birlikte bir eğlenceye gidiyor, orada içki içiyor veya içki bir şekilde ona içirtiliyor; artık bilinçli mi, bilinçsiz mi bilmiyorum, ama içki içmiş oluyor. Bundan dolayı, "Eve gidersem sorun yaşarım" diye düşünüyor ve Gençlik Dairesine gitmeyi tercih ediyor (Sosyal pedagog, Aile Ataşeliği).

Öte yandan, çocuk ve/veya gençler kendi istekleri ile gençlik dairelerinden koruma altına alınmayı talep ettiği gibi ebeveynler de çocukları ile baş edemedikleri durumlarda çocuklarının koruma altına alınmasını talep edebilmektedir. Diğer taraftan velayet davalarında anne ve babalar, çocuklarının velayetini alabilmek için karşılıklı olarak birbirlerini "çocuk selametini tehdit ediyor" şeklinde suçlayabilmektedir. İki çocuğu koruma altında olan bir aile bu anlamda şunları söylüyor:

Kızların babasıyla ayrıldıktan sonra, beni sürekli şikâyet etti, "Bana gelecekler, kızları senden alacağım" falan. O zamana kadar böyle şikâyet, şikâyet falan derken, terapistler geldi. Türkiye'deyken, onunla evliyken sıkıntılar olmuştu. O zamanlar bir rapor vardı; yani sinirlilik, gerginlik diye. Onu burada Almancaya çevirip de Gençlik Dairesi'ne verince, çocuklarıma el koydular (Manolya Ailesi).

Bu noktada bir uzman, velayet davaları konusunda yaşadığı deneyimlerini çarpıcı bir biçimde aktarıyor:

Ebeveynler aralarındaki anlaşmazlıklardan dolayı birbirlerini ihbar edebiliyorlar, "Şu yeterince ilgilenmiyor" falan diye. Oysaki velayet hakkını kendisi almak istiyor. Almanya'daki bu ortak velayet hakkı bazen anne babaların arasında bir savaşa dönüşebiliyor.

F. Çocukları silah olarak kullanabiliyorlar.

Silah olarak kullanıyorlar. Yani velayet hakkına tek başına sahip olabilmek için, var olan, olmayan bütün şeyleri söyleyebiliyorlar ve bir bakıyorlar, sonunda

aslında ikisi de bu haktan mahrum olmuşlar. Bir ailemiz vardı, yine bilirkişi raporuna kadar gitti durum. Baba, anneyi şöyle ihbar ediyor: Diyor ki, “Eşim çarşaf giyiyor, çok dinine düşkün oldu ve kendisi çok hocalar dinlemeye başladı. Onun sağlığından ve çocuklarımdan sağlığından endişe ediyorum.” Bu ihbardan dolayı Gençlik Dairesi bilirkişi raporu hazırlıyor, aileyi kontrol altına alıyor ve ikisinin de çocuklardan olma ihtimali var bu durumda (Sosyal pedagog, Aile Ataşeliği).

Gençlik dairesi yöneticisi kendi istekleriyle koruma altına alınmayı talep eden gençlerle ilgili hizmet sürecini aktarıyor:

Mesela 16 yaşındaki çocuk, “Ben evde şiddete uğradım, eve gitmek istemiyorum” diyor.

F. Bu durumda ne yapıyorsunuz? Hemen çocuğu alıyor musunuz; yoksa...

Şöyle: Görüşmeler oluyor, ne kadar inandırıcı, o anlaşılmaya çalışılıyor. Mesela bazı gençlere diyoruz ki, “Peki, neden evde yaşamak istemiyorsun?” “Babam saat 21.00’de evde olacaksın” diyor. O zaman diyoruz ki, “Baban haklı; yani baban saat 21.00’de evde olacaksın diyorsa olacaksın.”

F. Yani öyle gelişigüzel, sırf bir çocuk, “Ben şiddete uğruyorum” dedi diye, sadece onun ifadesiyle hareket edilmiyor mu?

Şöyle: Eğer gerçekten bunu ortaya koyuyorsa, inandırıcı da geliyorsa anlattığı şey, işte “Evde şiddete uğruyorum, dayak yıyorum” falan gibi, o durumda zaten ilk önce çocuğu koruma altına almanız gerekiyor. Çünkü size öyle bir ifadede bulunduktan sonra, siz tutup da çocuğu eve gönderirseniz, başına bir şey gelirse, savcılık size karşı dava açar, “Sizin korumanız gerekiyordu, niye korumadınız?” diye. Onun için, önce tedbirimizi alıyoruz, çocuğu koruma altına alıyoruz. Tabii ki bu durumda aileyi bilgilendirmemiz gerekiyor; yani öyle, çocuğu alıp, haftalarca aileyi bilgilendirmeme olayı yok.

F. Somut şeyler varsa yani.

Evet. Ama şöyle diyeyim: Yani bir kere tokat attı diye de hemen çocuk aileden alınmıyor. Mesela, eğer babadan kaynaklandıysa, babanın anlattığı duruma göre... Diyelim ki baba, “Evet, istemeden bir tane vurdum” falan dedi. Her zaman mı oluyor, arada bir mi oldu, sistematik mi, değil mi, onu sorguluyoruz.

Gençlik dairesi yöneticisi çocuğun koruma altına alınması kapsamında yürütülen işlemleri şöyle sıralıyor:

Çocuğun himaye altına alınması tehlikesi söz konusu olduğu an, aile istese de, istemese de, biz harekete geçmek zorundayız...Çünkü bizim temel görevlerimizden birisi. Bir de zaten anayasaya göre bu hak anne ve babaya aittir, aslında devlet buna karışamaz. Ama eğer çocuğun selameti tehlike altına girmişse, güvenliği tehlikedeyse, o zaman, devlet çocuğu korumak zorunda, onun güvenliğini sağlamak zorunda. Zaten bunun prosedürü öyle bir kişinin vereceği bir karar da değil. yani bize öyle ihbarlar falan geldiğinde...

F. Çocuk selametinin tehlikede olup olmadığına tek kişi karar veremiyor?

Evet, tek kişi ona karar vermiyor. Bir bildirim geldiği zaman, zaten bize genelde dışarıdan bir ihbar geliyor; okul olabilir, kindergarten/kreş olabilir veya dışarıdan bir komşu görmüş olabilir, “Yan komşum durmadan çocuğunu dövüyor, bunu artık bildirmek zorundayım” falan gibi. Biz bunu işleme alıyoruz. Ona göre zaten belli bir sorular katalogu var. Baştan zaten bize bildiren kişiye, durumuna göre tabii, değerlendirmemiz için pek çok sorular soruyoruz ki ipuçları alabilelim diye. Ondan sonra onun direkt müdürü, üç-dört pedagog daha bir araya gelir... Bir komisyon kurulur, ona göre karar verilir. Kesinlikle yani. Bu, bir kişinin karar verebileceği, yapabileceği bir durum değil. Bütün ihbarlarda en azından üç kişilik bir komisyon var, duruma göre beş-altı kişiye kadar çıkabiliyor... Bizim ona göre bir puan sistemimiz var, o soruların yanıtlanmasında, işte çocuğun kıyafetinden tutun, bütün noktaları inceliyoruz, ona göre, belli bir noktadan sonra, o puanı geçtikten sonra, durum çok ciddi olduğu zaman, yani lamba kırmızıyı gösterdiği zaman, o zaman beni de bilgilendireceksiniz.” Çünkü o noktaya geldiyse, demek ki bu çocuğun hemen himaye altına alınması gerekiyor.

Çocuk selametinin tehlikede olduğu durumlarda çocuklar ailelerinden habersiz olarak koruma altına alınmaktadır. Aile Ataşeliğinde görevli pedagog, koruma altına alma sürecinde bu konudan şöyle bahsediyor:

Genelde çocuklar habersiz bir şekilde aileden alınıyor. Diyelim çocuk okuldaysa, Gençlik Dairesi görevlileri okula gidiyorlar, müdürle görüşüp, çocuğu alıp götürüyorlar. Müdürün, öğretmen yapabileceği bir şey yok yani. Burada Gençlik Dairesine verilmiş yetkiler var. Eğer çocuk alınmak isteniyorsa ve evin içinde, ailenin yanındaysa, gidip, “Çocuğu almaya geldik” diyorlar; eğer çocuğu vermezlerse polis çağırıp, zorla polisi alıyorlar. Veyahut da hastanedeyse çocuk, doktorlar bazen ihbar ediyorlar, “Bu çocukta bir problem var” diye; Gençlik Dairesi durumu değerlendiriyor ve alınması gerektiğine inanıyorsa, direkt doktorla görüşüp, çocuğu alıyor. Aldıktan sonra veliyi haberdar etmek zorunda. Ama almadan önce, “Biz sizin çocuğunuzu almaya gidiyoruz okula, anaokuluna, hastaneye” falan gibi, böyle bir haber verme zorunluluğu yok.

Gençlik dairesinin çocukları ailelerinden habersiz olarak koruma altına alması, aileler tarafından şaşkınlıkla karşılanmaktadır. Her zamanki gibi, çocuğunu okula gönderen ebeveynler, Gençlik dairesinden gelen bir telefonla çocuklarının koruma altına alındığını öğreniyor. Bu aşamada, ailelerin çocukları ile görüşmesine müsaade edilmemekte ve çocuklarının kaldıkları yer de gizli tutulmaktadır.

Bildirmiyor. Biz güya çocuğa zarar vereceğiz, alıp kaçacağız veya çocuğa zarar vereceğiz. Düşünebiliyor musunuz, devlet kendisi güya kendinden çok emin veya o kurumlarda çalışan insanlar çok emin kendinden, yani onlar çocukları çok iyi koruyorlar, ama anne baba çok kötü, en büyük zarar anne babadan gelir. Ama kendileri, medyadan görüyoruz, görebildiklerimiz, göremediklerimizde kim bilir çocuklarına neler yapıyorlar (Karanfil Ailesi).

Polis gelmiş götürmüş. Başka bir kız arkadaşı daha varmış. İkisini birden götürmüşler. Okul saatini baya geçmişti, bekledik çocuk okuldan dönecek diye,

ne okul haber verdi böyle bir durumdan, Gençlik dairesi de aramadı. Gittikten sonra üç haftaya kadar kesinlikle sesini dahi duymadık. İlk kızınız burda dedikten sonra ertesi gün gittik, çocuğumuz ile görüşmek istiyoruz, sesini duymak istiyoruz dedik, hayır dediler, kesinlikle sesini dahi duyamadık (Zambak Ailesi).

Ertesi gün okula gönderdim, bana hiç haber vermeden okuldan almışlar... Birdenbire al çocuğu, git, şok oldum yani. Hatta evin anahtarı çocuklardaydı (Manolya Ailesi).

Çocuğumu aldınız, heima/yurda tıktınız bana bir şey söylemeden. Ben üç gün mahvoldum, oğlumun başının etini yedim, 'Nerede kaldı bu çocuk, git, bak' diye. Hastane kalmadı aramadığım. Üç gün sonra kapımı çaldı. Hani, sıcak su döküldü kafamdan, ne dedim, o anda şok oldum yani. Bu ne demek? (Nilüfer Ailesi).

Bağlantıyı komple koparmak istediler baştan, hani biz zorlamasaydık, haklarımız var demeseydik, yani haliyle yine göstermeyeceklerdi... Her gün arıyoruz çocukla görüşmek için, çocuk istemiyor diyorlar, yav çocuk istemiyorsa biz istiyoruz, o bizim çocuğumuz sonuçta... Biz oğlumuzu ancak iki hafta sonra görebildik... Çocuğumuzu görme hakkımız var dedim, tamam dedi bir hafta sonra gelin, hayır dedim bugün görüşmek istiyoruz, hani sen baskıyı yapma, bunlar daha da sallıyorlar, biz uğraştığımız için iki hafta sonra görebildik, yoksa göstermeyecekler (Sümbül Ailesi).

Gençlik dairesi yöneticisi, ailelerin görüşme hakkının olduğunu ancak ailelerin bu konudaki prosedürlere uygun davranması gerektiğini söylüyor:

Ailelere, "Ne olursa olsun, çocukla irtibatınızı koparmayın; mutlaka talepte de bulunun, görme imkânınız var, hakkınız da var, sadece prosedürlere uymanız gerekiyor." Prosedür diyor ki mesela, "Tamam, çocukla haftada bir kere görüşebilirsiniz, bir-iki saat; ama çocuğun üstüne baskı yapmayın ya da çocuğa uygulayamayacağınız sözler vermeyin; ben senin için savaşıyorum, mahkemeye gideceğim, şeye gideceğim falan gibi. Yani çocuğun psikolojisini bozmayın." Ama onun için belli kurallar var, bu kurallara da uymak zorundalar. Uymadıkları takdirde, o zaman deniliyor ki, "Bu aile, çocuğu koruma altına almamıza rağmen, çocuğa psikolojik baskı falan yapıyor, belki belli bir süre çocuğu görmeseler daha iyi."

Çocuk veya gençlerin kendi istekleri ile koruma altına alınmayı talep etmesi ve selametlerinin tehlikede olduğunu ifade etmeleri durumunda, Gençlik daireleri çocukların selametinin güvence altında olduğundan emin oluncaya kadar çocuk ve aileyi görüştürmeyebilmektedir. Gençlik dairelerinin bu süreçte ailelerden habersiz olarak çocukları koruma altına alması ve çocukları aileleri ile görüştürmemesi, aileler için yıkıcı etkilere yol açmaktadır.

Genelde Cumaları oluyor nedense bu tür şeyler, "Pazartesi olunca da artık tekrar hep beraber konuşuruz" deniliyor. Aileye sadece haber veriliyor "Çocuğunuz bizde, merak etmeyin" diye ve artık o iki günü ölüm, yani hem çocuk için bir nevi ölüm, çünkü çocuk hele bir de küçük yaştayken tam kavrayamıyor ne olacak diye. "Daha sevecek mi annem babam beni, yoksa beni terk ettiler mi artık, göreceğim

mi, görmeyeceğim mi?” Yani bu tür şeylerle kendi meşgul oluyor. Anne baba tabii öbür taraftan meşgul oluyorlar, “Ne oldu?” diye.

F. Peki, ailenin böyle bir talebi olursa mesela, özellikle çocuğu görmek istiyorsa.

Aileye “Hayır, lütfen bekleyeceksiniz” deniliyor. Yani “Çocuğunuz emniyette. Lütfen bekleyin, görüşmeyi bekleyeceksiniz ve orada sizinle konuşulacak” deniliyor ve orada da aileye, bu Alman olsun, göçmen olsun, her aileye aynı şekilde davranılıyor “Randevunuz şu gün. O gün lütfen orada olun. Görüşmemizi yapacağız. O tarihe kadar da lütfen rahatsız etmeyin çocuğunuzu, çünkü çocuk zaten allak bullak (Sivil Toplum Kuruluşunda Çalışan Sosyal Pedagog).

Çocuğun birdenbire ailesinden alınmasının ve bu süreçte aile ile görüştürülmemesinin çocuk üzerindeki ağır etkilerini bir uzman şöyle açıklıyor:

Çok felaket bir şey. Birincisi, çocuğun psikolojisini anlamamız gerekiyor. Yani çocuk ailede şiddet görse bile çocuk birdenbire ailesinden koparılıyor, yabancı bir aileye veriliyor veya bir yurda yerleştiriliyor. Çocuk ne olduğunu bilmiyor. İnsanlar gelip onu alıp götürüyorlar. Tamam, güzel bir muamele yapıyorlardır. Diyorlar, “Bak, şimdi seni götüreceğiz, biraz kafanı dinleyeceksin”, ama bir çocuğun böyle birdenbire koparılması, tanıdık bir ortam yani, ne kadar çocuk şiddet görse bile anne babaya çok bağlı bir çocuk olur. Oysa çocuk gidiyor, haftalar sonra annesiyle görüşüyor.

F. O zaman özellikle küçük yaşlarda bu çocuk ve aile arasındaki uzun süreli görüşmeme çok farklı sorunları beraberinde getiriyor.

Çocuk kopuyor ailesinden. Sonra oraya gidiyor, belli bir zaman sonra diyor ki, “Sen beni sevmiyorsun, o yüzden beni buraya attın. Ondan dolayı gelip beni aldılar senden”. Sonra çocuk annesine ya da babasına karşı, işte ailesine karşı böyle bir kin beslemeye başlıyor. Bu sağlıklı bir şey değil (Aile Destek Hizmetleri Sorumlusu).

Çocukların koruma altına alınma aşamasında, aileleri ile görüştürülmemesinin nedenlerine bakıldığında “*çocuğun sükûnete kavuşması, baskılardan korunması*” gibi gerekçeler ön plana çıkmaktadır. Bu süreçte ailelerin çocukları ile görüştürülmemesi ve aileye bilgi verilmemesi ile ilgili olarak şunlar dile getirilmiştir:

Çocuk için biraz daha sükunete kavuşsun diye isteniliyor. Şöyle diyeyim: Eğer çocuk tabii ki akşam oraya gittiye ve hüngür hüngür ağlıyorsa ve çok çok mutsuzsa, yani “Ben annemi, babamı istiyorum, ben burada duramam” derse zaten o zaman hafta sonu bile tekrar karar değişebiliyor.

F. Ama bu süreç biraz özellikle aileye haber verilmemesi ve görüştürülmemesi aslında iki taraf için de çok yıkıcı. Bunu Almanlar neyle açıklıyor?

Onu daha çok şöyle açıklıyorlar, diyorlar ki, Almanca onu söyleyebilirim, “Das Kind muss zu Ruhe kommen” Yani kendisi ilk önce bir düşünmesi lazım, sükunete kavuşması lazım. Ve şöyle de diyebiliriz, yani çocuklara baskı da uygulanıyor,

yani çocuğu baskıdan da korumak için bu yapıyor, çünkü onu da biliyorum, yani telefon açıldığı zaman, varsayalım ki bugün deniliyor ki, “OK, hadi konuşsun o zaman annesiyle.” O zaman anne diyor ki, atıyorum, “Babanın ne kadar hasta olduğunu sen biliyorsun. Sen nasıl bunu bize böyle yapabilirsin?” veyahut da “Senin yüzünden iki gecedir hiç uyumadım veyahut da dün gecedir uyumuyorum, sürekli ağlıyorum” veyahut da erkek kardeşi diyor, “Annem senin yüzünden iki gözü iki çeşme. Nasıl yapabilirsin böyle bir şey?” O zaman çocuk... (Sivil Toplum Kuruluşunda Çalışan Sosyal Pedagog).

Öte yandan koruma altına alınma ile birlikte, ailelerin çocukların koruma altına alınmasına karşı çıkmaları halinde konu Gençlik daireleri tarafından ilgili mahkemeye taşınmaktadır.

Çocuk himaye altına alındı diyelim. Gençlik Dairesi diyor ki, “Bu şartlar altında çocuğu size veremeyiz.” Ama aile de diyor ki, “Ben çocuğumu geri istiyorum; çocuğumun yurda veya bir bakıcı aileye yerleştirilmesini kabul etmiyorum.” O zaman zaten Gençlik Dairesinin bunu aile mahkemesine bildirmesi gerekiyor. Çünkü biz çocuğu ancak belli bir süre himaye altında tutabiliriz kanunen. Kanuna göre, ben çocuğu himaye altına aldıysam, aile de karşı çıktıysa, hemen 24 saat içinde ben aile mahkemesine başvuru yapmam gerekiyor.

F. Peki, karşı çıkmazsa aile, bu süre ne kadar?

Karşı çıkmazsa eğer, zaten demek ki anlaşmış oluyorlar aileyle; o zaman zaten aile mahkemesiyle bir dava yok. O durumda biz zaten diyalog içindeyiz, görüşüyoruz; aile tam razı olmasa bile, ama yine de onaylıyor ve anlıyor ki belli bir zaman daha lazım. Bu süreç içerisinde bizim çalışmamız için çocuk bizde kalıyor, ama velayeti ailesinde kalıyor, velayetini almak zorunda kalmıyoruz. Çünkü siz karşı çıkmıyorsunuz ki; daha doğrusu, karşı çıkıyorsunuz da, “Tamam, bu zamanı değerlendirmek için çocuğun bir süre sizde kalmasını kabul ediyorum” diyorsunuz. Yoksa karşı çıktığınız takdirde, 24 saat içerisinde aile mahkemesine bildirmem gerekiyor (Gençlik dairesi yöneticisi).

Eğer aile itiraz etmezse, bu himaye altına alma konusu meşrulaşmış oluyor. Eğer itiraz ederse, çocuğu ya geri vermek zorunda Gençlik Dairesi veyahut da görüşünde ısrarlıysa, bu çocuk himaye altında kalmak zorunda diye, o zaman derhal aile mahkemesine dava açmak zorunda (Pedagog, Aile Ataşeliği).

Yukarıdaki anlatılarda görüleceği üzere, aile itiraz etmediğinde koruma altına alma olayı kabul edilmiş oluyor; itiraz ettiğinde ise mahkeme sürecinin başlamasına ve çoğunlukla ailelerin çocukları ile ilgili haklarının bir kısmını veya tümünü kaybetmesine kadar gidebilmektedir.

İtalya ve İngiltere gibi ülkelerde sosyal hizmet uzmanları, rızası dışında aileye zorunlu müdahale etmeye temkinli yaklaşırken; Almanya’da sosyal hizmet uzmanlarının, yasal olarak gerekli gördüklerinde, ailenin bilgisi olmaksızın çocukla konuşma ve uygun gördüklerinde eyleme geçme noktasında tereddütleri

bulunmamaktadır (Hetherington, 1998). İngiltere çocuk koruma çalışanlarında, çocuğun öz ailesinden alınması ancak diğer müdahalelerin başarısız olduğu durumlarda düşünülmekte iken Kıta Avrupası ülkelerinde, çocuk koruma profesyonellerinin uhdesinde bir dizi müdahale seçenekleri arasında koruyucu aile veya kurum bakımı hizmetleri yer almaktadır (Cameron, 2014). Almanya'daki koruma altındaki çocuk sayısının uluslararası ülkelerle karşılaştırıldığında daha yüksek olmasının altındaki muhtemel nedenlerden biri de bu yaklaşım olabilir.

4.3.1. Çocukların ve Ailelerin Görüşlerine Başvurma

Çocuğun koruma altına alınmasını detaylı bir şekilde düzenleyen VIII Nolu Sosyal Kanun Kitabı'nın 42. maddesine göre, koruma altına alınan çocuğun nereye teslim edildiği, hangi okula gönderildiği gibi konularda velayet hakkına sahip olanlar detaylı bir şekilde bilgilendirilmelidir. Ancak, çocuğun selameti açısından bir tehlike arz ettiği durumlarda bu bilgilendirmeden imtina edilebilir.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 9. maddesine göre, "çocuğun yüksek yararına aykırılığına karar verilmediği sürece, çocuk kendi anne-babasıyla görüşme hakkına sahiptir. Taraf Devletler, ana - babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, ana-babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler."

BM ÇHS ve ilgili diğer mevzuatta, çocuk ve ailelerin görüşme hakkı olmasına rağmen yapılan görüşmelerde aileler görüşlerine başvurulmadığını, Gençlik dairesi çalışanlarının tutumlarını yapıcı bulmadıklarını, Gençlik dairesinin kendileri ile işbirliğine girmediklerini ifade etmişlerdir.

Yeme içmesinde alerjisi var mı, şuraya geziye gitmek istiyorlar bizim imzamıza ihtiyaçları var, ooo gezmeye giderken imzamıza ihtiyacınız var, alırken yok (sinirleniyor), çocuğu alırken görüşümüzü almıyorlar, ama geziye giderken izin vermem lazım...(Sümbül Ailesi).

Yok yok, kesinlikle, hiçbir şey yok, bizimle daha doğrusu görüşmek bile istemediler, biz zorlayarak, avukat aracılığıyla hani o yönlere başvurarak zar zor görüşmeyi ayarladık, bir ay sonra görüşebildik, Bunun nedeni de güya kızımızın bizimle görüşmek istememesi... hatta kızım ailemle görüşmek istiyorum dediğinde onlar, annen baban seninle görüşmek istemiyor demiş... ilk

konuşmamızda kızım, anne ben sizinle görüşmek istiyorum ama siz beni istemiyormuşsunuz, bana böyle söylüyorlar dedi, biz yıkıldık orda... O konuşmadan sonra anladık ki bize farklı çocuğa farklı şey söylüyorlar (Zambak Ailesi).

Bize sadece sordukları şuydu: “Domuz eti yemeyecek, değil mi? Tamam.” Başka bir şey yok. Sordukları sadece buydu yani. “Domuz eti yok.” Olay oydu yani, başka hiçbir şey yoktu (Reyhan Ailesi).

Biz seçtik bizim dediğimiz olacak dediler. Biz önerimizi sunduk ancak, onlar biz nasıl uygun görürsek öyle olacak dediler, sizin istediğiniz gibi olamaz, Türk ailesi bulmak zor veya inançlı bulmak zor gibisinden, böyle laf ettiler... mutterkindheim/anne-çocuk yurdunda kalan kişiler var, ben de gerekirse anne-çocuk yurduna gidiyim dedim ama kabul etmediler (Papatya Ailesi).

Mümkün değil, yok, yok, kesinlikle değil, en ufak bir şekilde değil. Hatta tam tersine, adam senden bir şeyler istiyor, çocuğun okuldaki ders kredilerini... “Bakalım doğru mudur?” diyor veyahut şeydeki, dövüşmüştü hani, polisteki raporları, onları kurum senden istiyor, iyi niyetli istiyor, ama rapora olumsuz bir şekilde, “Çocuğu bu şekliyle bu hale getirmişlerdir” diyor. “Eğitimleriyle çocuğu, çocuklarını bu hale getirmişlerdir” diyor... Ama sonuçta bakıyorsunuz, raporları çok farklı şekilde hazırlamış. Yani mahkemeye sunduğu raporlara bizim hakkımızda bir göreceksiniz olursanız var ya, canice anne baba... Yani bildiğiniz ikiye bölme. Anlatabiliyor muyum? (Karanfil Ailesi)

Hiçbir şey, biz Gençlik Dairesine sorduk, çocuk alındıktan sonra, eşimin ailesi burada, benim de ailem burada, çocuğu bakıcı aileye vermeyin, bizim ailelerimize verin, hiç birini kabul etmediler (Nergis Ailesi).

“...Onlar da “Hayır, olmaz, size veremeyiz” dedi. “Ağabeyime verin, yani amcasına verin” dedik. “Olmaz.” “Anneannesine verin” dedik. “Olmaz.” “Dayısına verin” dedik. “Olmaz.” Kabul etmediler. “Yok, tanımıyoruz” dediler. “Yahu, her gün adam yollayın evlerine. Yeter ki ailede kalsın çocuk, çıkmasın aileden. Biz de imzalayalım, gidip görmeyeceğimize dair imza da atalım” dedik. “Yok, olmaz” dediler, inat ettiler. Çıkış da yok. Bir de bize diyorlar ki, “Bakıcı aileye vereceğiz, en iyi ihtimalle haftada birer saat olmak üzere iki kere görebilirsiniz. O da belki, garanti yok. Yani beş aylık çocuk gitti. Kısacası bunu diyorlar (Reyhan Ailesi).

Aile destek hizmetleri sorumlusu çocuk ve ailelerin görüşlerine başvurulması noktasında görüşlerinin şöyle anlatıyor:

Orada küçük çocuklara pek vurulmuyor. Benim izlediklerim, pek görüşülmedi çocuklarla “Çocuk ne ister” diye. Orada aile çocuğunu hiç görmüyor zaten. Bazı ailelerimiz var, haftalar sonra çocuğunu görebiliyor.

F. Yani o anda alınmıyor görüşleri, haftalar sonra belki ilk defa bir görüş...

Aynen. Bir avukat yoluyla. Mesela çocukların avukatıyla görüşülüyor. Avukat ve mahkemelerde, genelde ben de gittiğim için, burada çocuğa pek sorulmuyor “Gitmek ister misin, gitmek istemez misin?” Gençlik Dairesi çocuğu aldığı an aileye bir termin/randevu veriyor. Ondan önce hiçbir görüşmeye girmiyor.

Gençlik dairesi yöneticisi koruma altına alınma sürecinde çocukların ve ailelerin görüşlerine başvurulması noktasındaki görüşlerini açıklıyor:

Zaten çocuk koruma altına alındıktan sonra, bizim amacımız tamamen çocuğu ailesinden uzaklaştırmak değil. Bizim amacımız, eğer hatalar falan varsa, ailenin aldığı yardımlarla da kendine çekidüzen verip, çocuğunu geri alması. Çünkü biz de diyoruz ki, çocuğun yeri ailesinin yanındır. Ama eğer aile hatasını görmüyorsa, kendini geliştirmiyorsa, bir tehlike ortaya koyuyorsa çocuk için, o zaman görüşmeler azalıyor tabii ki, belki hiç görüşme bile olmayabiliyor.

F. Eğer çocuğun selametine uygun bir yer değilse.

Evet. Tamam, belki klasik bir örnek olacak, ama diyelim ki 16 yaşında bir Türk kızı diyor ki, "Babam beni zorla evlendirmek istiyor Türkiye'de, hatta benim pasaportumu falan aldı, beni ilk fırsatta Türkiye'ye götürecektir." Böyle bir şey varsa, inandırıcı falan da geliyorsa... Bir de eğer "Ailem beni bulursa, nerede olduğumu öğrenirse, beni öldürürler, namus davasından dolayı" falan diyorsa, o zaman, bu durumda göstermeyebiliyorsunuz, yerini bile söylemeyebiliyorsunuz. Çünkü çocuğun güvenliği söz konusu.

Koruma altına alınma sürecinde, eğer çocuğun selameti tehlike altında ise ailenin görüşlerinden çok çocuğun selameti ön planda tutulduğu için ailelerin bu aşamada görüşlerine başvurulmamaktadır. Diğer taraftan, eğer koruma altına alınma talebi çocuklar veya gençlerden geliyorsa, bu durumda da ailenin görüşünden öte çocuk veya gencin söylediklerine göre hareket edilmektedir. Ancak, ailelerin tabiriyle, "okul gezisi veya basit bir etkinlik için" ailelerden izin alınırken çocuğun ailesinden uzaklaştırılması aşamasında ebeveynlerin görüşlerinin alınmaması aileler tarafından anlamlandırılmamaktadır.

Swift ve Callahan'a (2006) göre, geleneksel profesyonel algısından öte çocuk, aile ve diğer önemli paydaşların katılımıyla karar alma süreci şekillenmeli, çocuk ve ailelerin farklılıkları dikkate alınmalı ve ebeveynlerin eksiklikleri yerine güçlü yanları desteklenmelidir. Bununla birlikte kaynakların önemli bir kısmının çocuk ihmal ve istismarının soruşturulmasına ayrıldığı dengesiz bir sistem yerine; çocuk ve ailelerin desteklendiği dengeli bir sisteme ihtiyaç vardır. Aynı şekilde, idari ve bürokratik süreçler yerine çocuk ve ailenin odağa alınması ve son olarak çocuk refahı uzmanları ile hizmet alıcıları arasında pozitif ilişki kurulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

4.3.2. Yüklenici Kurumlar ve Göçmen Ailelerin  ocuklarının Faydalandıkları Hizmet Modelleri

Federal Almanya'da, Hristiyan ve Yahudilere ait dini yüklenici sivil toplum kurumlar ile seküler refah kurumları bulunmasına rağmen Müslümanları veya göçmen toplumu temsil eden bir yüklenici kurum bulunmamaktadır.

Wohlfahrtsverband denilen refah çatı kuruluşları var... Bunların devlet nezdinde özel bir statüsü var, bunlar belli kesimleri temsil ediyorlar ve özel bir sözleşme imzalamı lar devletle.

F. Bunu biraz açabilir misiniz?

Mesela Katoliklere ait bir yüklenici kurum var, Protestanlara ait var, Kızılhaç'a ait olan var. E itlik i denilen bir kurum var, onlar tamamen nötr pozisyoncular, belli bir sosyal kesimi temsil etmiyorlar. İ  i hareketinden gelen bir yüklenici kurum var ve bir de Yahudilere ait bir kurum var. Müslümanların da yine benzeri bir statü elde etmek için D T B üzerinden veya İGMG kurulu u üzerinden bu konuda devlet düzeyinde girişimleri bulunuyor; ama henüz öyle bir konuma gelemediler.       bu noktaya gelenlerin daha farklı bir muamele görmeleri söz konusu devlet nezdinde; daha ayrıcalıklı bir şekilde ihalelerden yararlanabiliyorlar, diğer yüklenici kurumlardan daha üstün bir pozisyonda hizmet alımı için görev alabiliyorlar (Pedagog, Aile Ata eli i).

Uzun yıllardır vasi olarak çalışan bir uzman Müslümanlara yönelik böyle bir çatı kurumunun olmamasını açıklıyor:

Caritas, Diakonie veya GGMBH dediğimiz, yani ticari amaç gütmeyen sivil toplum örgütleri veya şirketler, esas yükü götüren bunlardır, taşıyıcı kurumlardır bunlar. Bizim de sivil toplum örgütleri olarak böyle bir hakkımız var; ama maalesef, bizim Almanya'daki sivil toplum örgütleri kurumsalla amadı. Saçı da böyle, solu da böyle. Kurumsalla amadı. Türkiye'deki siyasetle yaptılar, Türkiye'deki siyasetle kaldılar. Yani buradaki toplumun ihtiya ı ne, buradaki insanların problemi ne veya önümüzdeki 50 yıl sonra, 30 yıl sonra bu toplumun sıkıntıları ne olacak, bu konuda bir araştırma yapılmadı. Hep Türkiye siyasetiyle...

Öte yandan aileler, bu anlamda göçmenlere ait kurulu  taleplerini şöyle dile getiriyor:

Geçen hafta arkadaşlara da dedim, keşke bizim Türkiye Cumhuriyeti burada, Almanya'da bir yer almış olsa, keşke burada öyle bir  ocuk esirgeme yurdu öyle olsa, ki i imiz rahat olsa. Anlatabiliyor muyum? Yani nasıl ki ba konsoloslu umuz var, orada bir mescit var, orada bilmem ne var, biliyorsunuz oraya haram girmez, Türkiye'ye ait bir yer; isterim ki, burada, Almanya'da öyle bir yer de açılsın, Almanya'da da böyle birileri olsun, koruma aileleri olsun. İsterim yani. Ha, koruma (koruyucu) aileleri var diye duydum; ama mesele o değil, gerçekten yurtlar yapılması gerekiyor (G l Ailesi).

Türkiye kökenli insanlara ait bir yüklenici kurum olmadığı için koruma altına alınan göçmen kökenli çocuklar mevcut hizmet modellerinden yararlandırılmaktadır.

Gençlik dairesi yöneticisi, bu süreci şöyle anlatıyor:

Koruma altına alındığı zaman, zaten bu bir prosedür, yani her koruma altına alınan çocuk illa hemen yurda gidecek veya bakıcı aileye gidecek diye bir durum yok. Bu bir-iki hafta da olabiliyor, bir-iki hafta sonra ailesine de geri dönebiliyor. Ama eğer bazı olaylardan dolayı çocuk ailesine dönemiyorsa, bunun tabii ki koruma altına alma prosedüründen çıkıp, bir yardım düzenine geçmesi gerekiyor.

F. koruyucu aile ve kuruluş bakımı.

Evet. Şey diyoruz ona, Almancası inobhutnahme. Çocuk inobhutnahme'ye alınır ve yasa da diyor ki, sizin sadece belli bir zamanınız var; uygun süre içinde ya bu çocuğu ailesine geri göndereceksiniz ya da bu çocuğu bir yardım planlamasına göre hilfen zur erziehung yani bir yardım prosedürüne geçeceksiniz. Küçük çocuksa koruyucu aile. Mesela 12 yaşını geçtikten sonra, artık problemine göre, yurda yerleştirmemiz gerekiyor.

Öte yandan, göçmen koruyucu aile sayısının çok yetersiz olması nedeniyle çocuklar diğer ailelerin yanına yerleştirilmektedir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 20. maddesine göre, *“geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması uygun görülmeyen çocukların faydalanacağı hizmet modelleri düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesine sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir”* denilmektedir. Buna karşın, aileler ve uzmanlarla yaptığım görüşmelerde Alman çocuk koruma sisteminde, göçmen çocukların faydalandıkları hizmet modellerinin seçiminde çocukların etnik, dil kültürel ve dinsel kimliğine yeterli saygının gösterilmediği ifade edilmiştir. Çalışmanın devam eden bölümlerinde bu anlamda, çocukların faydalandıkları hizmet modellerinin çocukların dil, kültür ve dinleri üzerinde oluşturduğu değişimlere yer verilecektir.

4.3.3. Çocukların Haksız Yere Ailelerinden Koparılması ve Kendi Kültürlerinden Farklı Ailelerin Yanına Yerleştirilmesi Söylemi

Çocukların haksız yere ailelerinden koparıldığı yönündeki söylemler görsel ve yazılı medyada sürekli yer almaktadır. Görüştüğüm ailelerin çoğu, Gençlik dairelerinin çocukları haksız yere ailelerinden kopardığına inanmaktadır.

Çocukları alabilmek için her türlü fırsatı değerlendiriyorlar, ama aldıktan sonra Alman aileye veriyor, Türk aileye vermiyor, özellikle Almanya veriyor, çünkü Alman olarak yetiştirmek istiyor... Genelde verilen aileler sıradan bir aile değil, misyonerlikle de alakası yok, eşcinsel aileler var, düzensiz ailelere veriliyor, çocuk orda da şiddet görüyor, ordan alıp bu sefer başka aileye veriliyor, ordan oraya ordan oraya, bu böyle devam ediyor, çocuk rezil oluyor (Sümbül Ailesi).

Şöyle: Eyalet faktörü çok var. Mesela Hessen bu konularda hiç ayrımcılık yapmaz, genelde aileyle işbirliği yaparlar. Hessen'dekiler şu kaniya sahip: "Mümkün mertebe az çocuk alalım, az uğraşalım, biz sadece koordine edelim." (İhlamur Ailesi).

Araştırmadan, ne var ne yok, gerçekten bir durum var mı, böyle gelişigüzel çocukları alıyorlar, şimdi alırsın mesela gerçekten çocuk aç bırakılır, dövülür, somut bir şey varsa alırsınız amenna ama araştırmadan ufak bir çocuğun ya da ufak genç bir kızın sözüyle, nasıl alabiliyorsunuz (Erguvan Ailesi).

Yok, neymiş efendim, oğlum açık film bakarmış da affedersiniz. Dedim, öyle bir şey yok, Benim oğlum, yaşı yerinde, akli başında. Siz çocuğumu suçlamaya kalkıyorsunuz. Hani, bahane arıyorlar, nereden ne yapsak da çocukları alıp şeye koysak diye (Nilüfer Ailesi).

Çocuğunun havale geçirmesi nedeniyle hastaneye giden ve sonrasında "çocuğa kasten zarar vermişsiniz" şeklinde suçlandığını söyleyen bir aile, beş aylık bebeklerinin ellerinden alınarak koruyucu aile yanına yerleştirildiğini ifade etmiştir. Aile, çocuğunu geri alabilmek için her yolu denediklerini anlatıyor:

Yani benim derdim o çocuğu geri almaktı. Nasıl alacaksam artık, bir şekilde almam lazım. Çünkü haksızlığa uğramışım, bana suç atıyorlar; neden olduğu da belli değil... Öyle şeyler çıkartıyor Gençlik Dairesi kafasından, ne bulursa, atıp tutuyor, yeter ki o çocuk onlara kalsın diye... Sonuç itibarıyla o yürüyüş organize edildi, Velbert'ten bir arkadaş organize etti. Buna UETT de girdi, Milli Görüş de girdi, solcusu da girdi, sağcısı da girdi, Yunan'ı da girdi, Arap'ı da girdi, gelen geçen girdi.

F. Velbert'te mi bu yürüyüşü yaptınız?

Velbert'te, evet. Böylelikle yaklaşık 5 bin kişilik bir toplum oluştu. Onu ben de bilmiyorum, birdenbire oluştu; nasıl oluştu bilmiyorum açıkçası. Ondan sonra o yürüyüş yapıldı. Velbert'te bir çarşı koridoru var, o koridorda uzun bir yürüyüş yapıldı, çok insanlar katıldı. O yürüyüş yapılırken bu olaylar oluştu. Yürüyüşün

yapılma anında bize telefon geldi. Denildi ki, “Sizin sorumlular değişti. Gençlik Dairesindeki sorumlular değişti.” Ne şans! Allah Allah! Ne tuhaf! Niye değiştirildi acaba? Sonra foyası çıktı ortaya... Yürüyüşten sonra bir görüşme daha oldu. Görüşmeye gittiğimizde bu kez iyi anne baba olduk (Reyhan Ailesi).

Bunun yanında, aileler ile yapılan görüşmelerde, ailelerin çocuklarının koruma altına alınması ve “Alman neslinin” tükenmesi arasında bağlantı kurdukları görülmüştür.

Bakın, eğri oturalım, doğru konuşalım, şu bir gerçek: Alman milleti yaşlanmakta. Bunu biz okulda da çok konuştuk. Alman milleti genç nesle sahip değil. En fazla 50, bilemedin 100 yıl sonra Alman nesli diye bir şey kalmayacak. Şimdi bu Almanlara yeni nesil lazım. Yani kendileri üretmedikleri için... Bunlar İtalyanlardan bunu almadılar; alsa da çok sınırlı kaldı. Çünkü Avrupa ülkesi, arkada Avrupa var. İt iti ısırmaz, bizim Türkçe tabirimizle. Geriye Türkler kalıyor. Türklerden alıyorlar, Polonyalılarından çok alıyorlar. Polonyalıların zaten çok umurunda değil, çocukları gitmiş gelmiş; onların aile yapıları çok değişik (İhlamur Ailesi).

Sosyal pedagog olan ve çocukları koruma altına alınan Karanfil Ailesi ise bu konudan şöyle bahsediyor:

“... Bunların nesilleri tükeniyor ve göçmen ailelerin en azından üç çocukları olduğu için o üç çocuktan en azından bir tanesini almak istiyorlar kendilerine. Benim açık ve net görüşümdür yani. Damızlık olarak kullanmak istiyorlar. Yani kendi kültürüne adapte etmeye çalışıyorlar, çünkü Türkler veya yabancılar burada asimile olmadıklarından, entegre üçüncü jenerasyon bence çok iyi yetişiyor, eğer üniversite babında söylüyorum, eğitim babında, çok iyi yetişiyor, bu da onların gözünü korkutuyor ve kendi nesilleri yetişmediği için de “Biz bu kültürden nasıl çocuk alır da kendi kültürümüzde yetiştirebiliriz” in kaygısını yaşıyorlar. Diğer kültürlerin çocuklarına bence el atmış bulunuyorlar. Şey budur. Açık ve net. Bunu ben Almanların yüzüne de söylüyorum, söyledim de.

Nergis Ailesi ise, Gençlik dairelerinin göçmen çocukları bilinçli olarak koruma altına aldığını söyleyerek konuya farklı bir boyut katıyor:

Çok tehlikeli yani resmen her aileden bir çocuğu alıyorlar, bir tür doğum kontrol uygulaması, çünkü bu şekilde ailelerde endişelere yol açıyorlar ve aileler çocuk yapmaktan kaçınıyor, her aileden bir çocuk kopardığınızda bir tür doğum kontrolü yapılmış oluyor... Bir de şöyle bir durum var, bir çocuğumu benden alıyorlar diğerleri yanımda, eğer ben sağlıksız bir aileysem hani çocuklarıma zarar veriyorsam diğer çocukların da alınması lazım. Yani burada neden özellikle bir çocuğumu benden koparıyorlar? Bu çok mantıklı değil.

Göçmen aileler çocuklarının haksız yere koruma altına alındığına inanmakla birlikte görüştüğüm uzmanların neredeyse tümü, ailelerin bu konudaki düşüncelerine katılmamaktadır. Uzmanların görüşlerine göre, çocuk koruma sisteminde bazı çocukların hatalı/haksız yere koruma altına alınabileceği ancak

bunun genellenemeyeceği ve bu anlamda sistemli olarak bunun uygulanmasının söz konusu olmadığı dile getirilmiştir. Çocukların ailelerinden haksız yere koparıldığı yönündeki iddiaları uzmanlar şöyle açıklıyor:

Bence sistematik yapılan bir şey değil bu, yani sistematik yapıldığını sanmıyorum. Belki bu yerleştirmelerde bazı yanlış yerleştirmeler yapılmış olabilir; ama bunun sistematik ve kasten yapıldığını sanmıyorum. Öbür tarafta yeteri kadar Türk veya Müslüman koruyucu aile mevcut değil. Eğer göçmen aileler çocuk alacak olsa, diyelim ki kendilerinin çocukları olmuyor veya bir çocuk daha almak istiyorlar, ilk etapta akrabalarından veya kendi yakınlarından alıyorlar (Akademisyen).

Bazı konularda, tabii, hatalar oluyor, olmuyor değil. Her kuruluştaki hatalar olabiliyor. Ben bunu bilhassa şeye dayandırıyorum: Uzmanlar bence üniversitede bu alanda yeterli dersleri görmüyorlar, eksik kalıyor bazı bilgiler ya da başladıkları zaman çoğu bu baskı altında çalışmıyorlar ve görev değiştiriyorlar (Gençlik dairesi yöneticisi).

Gençlik Dairesi bazen, ben yine de bunun üstüne basa basa söylüyorum, bazen hemencecik Gençlik Dairesi göçmen çocuklarını işi yokmuş gibi gidip sanki çocukları almak istediği gibi bir algı var, izlenim var. Ama öyle değil. Ben 2014'ten beri bu çalışmayı burada resmi yapıyorum, okulda da gördüklerim oydu, gerçekten Gençlik Dairesinin çocukları almak zorunda kaldığı durumlar var. Bu göçmen ailesi olsun, Alman ailesi olsun, bir çocuk dayak yiyorsa evde, eğer ihmale uğruyorsa korumak zorunda, çünkü Gençlik Dairelerine verilmiş olan yükümlülük bu. Gençlik Dairesi bu çocuğu korumak zorunda. Gerçekten de bir baba eşine kızarak çocuğuna bir tokat vurabiliyor. Bize gelen vakalar gerçekten de baktığınızda, baba diyor ki, "Ben bir tokat attım, kızım evden gitti". Diyorsunuz ki, "Bak, bir tokatla hiç kimse gelip çocuğunu alamaz senin elinden." Tamam, bir tokat bile körperverletzung. Ondan sonra diyor ki, "Ya, iki tokat attım, üç tokat attım". "Bak, doğruyu söyle kaç tane tokat attın?" "Öldüresiye dövecektim, eşim araya girmeseydi bu çocuk elimde kalırdı" (Aile Destek Sorumlusu).

Bir başka sosyal pedagog, özellikle göçmen çocukların koruma altına alınma iddialarına ilişkin olarak düşüncelerini açıklıyor:

Yok, öyle bir durum söz konusu değil. Dediğim gibi, sadece gerçekten doğruyu söylemek önemli. Ben hep şeyi söylüyorum, şiddet konusunda bile Alman aileleriyle göçmen aileleri arasında çok büyük bir fark var. Alman ailelerinde şiddet uygulandığı zaman... nasıl diyim gerçekten somut şiddet uygulanıyor, yani resmen sanki bir yetişkin nasıl birbiri arasında dövüşür, o çocuğa da kin ve nefretle şiddet uygulanıyor ve Allah korusun, ölüme kadar giden durumlar var Almanya'da veya buzdolabından ölü çıkarılan çocuklar, buzluklardan çıkarılan çocuklar (Sivil Toplum Kuruluşunda Çalışan Sosyal Pedagog:).

Ben böyle bir kasıt olduğunu düşünmüyorum... Arka planında şöyle bir şey var: Hassasiyet eksikliği ve koşulların yetersizliği. Ama öbür türlü, hani kasıt olarak, biz bir Türk çocuğunu Alman ailesine sokalım da onun standardını yükseltelim, onu asimile edelim gibi bir şey yok. Bunun genel bir hassasiyet olmadığını şuradan da görebiliyoruz: Bizim koruyucu ailelere bakıyoruz, Türk kökenli koruyucu ailelere; bakıyoruz, bunlara Türk çocukları mı verilmiş; hayır, birçoğuna da Türk çocuğu verilmemiş, Alman çocuklar verilmiş. Yani kasıt olsa, kendi

çocuklarını niye bize versinler? Bu da şunu gösteriyor: Bunlar gerçekten bu konuda bizim kültüre, dine verdiğimiz hassasiyeti vermiyorlar. Bence onu gösteriyor bu (Sosyal pedagog, Aile Ataşeliği).

Uzun yıllardır vasi olarak çalışan uzman ise görüşlerini şöyle anlatıyor:

Yani biraz da insafli olmamız lazım. Yanlışlıklar yok mu; var. Haksız yere uygulamalar yok mu; var. Bu biraz da yasalardan. Yasalar çok açık ve net; ancak, yasaları uygulayan genelde oradaki uygulayıcılar. O uygulayıcıların biraz da kendi inisiyatifleriyle alâkalı bir olaydır. Bana şu soruyu sorarsanız, “Bu konuda kasıtlı bir şey gördünüz mü?” dersiniz, var da diyebilirim; ama bunu şu anda size ifade etmem zor. Bu böyle direkt mi yapılıyor; hayır, direkt yapılmıyor. Yani siz kulağı böyle de tutarsınız, böyle de tutarsınız. Yani bu konuda ciddi sebepler oluşturuluyor. Bu sebepler oluşturulurken de, o kişinin, o toplumun, o camianın, o ailenin eksiklikleri tespit edilerek, onlar dile getirilerek, onların üzerinden hareket ediliyor.

Kamuoyunda yer alan ve ailelerin de ifade ettiği konulardan biri de, çocukların bilinçli olarak kendi kültür ve inançları ile aynı özellikleri taşımayan ailelerin yanına yerleştirilmesidir. O’Neale (2000), etnik-azınlığın çocukları ve ailelerine sunulan sosyal hizmetlerin kalitesi ile ilgili yapılan araştırmada yerel kurumların birçoğunun etnik azınlıkların ihtiyaçlarına yönelik uygun ya da hassas hizmetleri sunmadığını ve etnisitenin sosyal hizmet değerlendirmelerinde tam olarak dikkate alınmadığı sonucuna varmıştır. Bu anlamda, çocuklarının ihtiyaçlarının hizmet seçiminde dikkate alınmamasını bir aile çarpıcı bir biçimde anlatıyor:

Mesela bu çocukların hiç Almancası yok, ikisinin de, tutup Almanlara verdiler, Almancaları yok ki, bir su isteseler, tuvalete gitmek isteseler... Nasıl soracaklar, çocuklarını geldiklerinde psikolojileri gerçekten bozuktu, şimdi yeni yeni düzeldiler... (Papatya Ailesi).

Uzmanlarla yaptığım görüşmelerde, göçmenlerin kültür ve inançlarına yönelik hizmetlerin çok yetersiz olması nedeniyle çocukların zorunlu olarak koruyucu aile veya kuruluşlara yerleştirildiği söylenmiştir.

Şu bir gerçek: Bir kere, Gençlik Dairesi’ne gidip, “Ben pflgefamilie olmak istiyorum” diye müracaat eden göçmenlerden, özellikle Türklerden, Müslümanlardan çok az bir kitle var (Sosyolog).

Doğru, çünkü Müslüman koruyucu ailemiz yok ki. Çocuk alınması gerekiyor, bir yere yerleştirilmesi gerekiyor. Bu çocuk nereye gidecek? (Aile Destek Sorumlusu).

Öte yandan, göçmen çocukların bilinçli olarak değer ve inançlarıyla aynı özellikleri taşımayan ailelere verildiği yönündeki iddialar uzmanlar tarafından reddedilmektedir.

Ben buna kesinlikle katılmıyorum. Zaten öyle bir şey de olamaz. Çünkü bizim Almanya'daki sistem tamamen farklı. Şöyle farklı: Biz yasalara uymak zorundayız ve her Gençlik Dairesi de bağımsızdır. Yani sonuçta bir belediye reisi bana çıkıp da bu konuda bir talimat veremez. Ben o çocuğu himaye altına aldıysam, kimse karışmıyor. Bunu engelleyebilecek birisi varsa, o da sadece mahkemedir. Yani dışarıdan öyle bir talimatla falan iş yapmamız mümkün değil (Gençlik Dairesi Yöneticisi).

Bence onlar gereksiz. Tabii ki şeyler var, eşcinsel çiftler, vesaire var, ama onu zaten Alman Gençlik Daireleri kendileri bile daha yeni o aşamada. Yani kendileri sanki bütün Alman çocuklarını onlara vermiş de "Geriye kalan Müslüman çocukları da hadi onlara verelim" diye bir durum yok. Eşcinsel çiftler daha çok zaten kontrol altında oluyor, çünkü Alman toplumu da daha henüz kendisi hazır değil buna. Geleneksel yaşayan bir Alman ailesinden alınıp çocuk eğer bir eşcinsel kadın çiftine veya erkek çiftine verildiği zaman onlar da aynı şekilde istemeyebilirler. Burada önemli olan gerçekten öyle bir durum söz konusuysa ailelerin kendilerinin isteklerini talep etmeleri (Sivil Toplum Kuruluşunda Çalışan Sosyal Pedagog).

Göçmen kökenli koruyucu aile sayısı çok az olduğu gibi göçmenler tarafından işletilen yurt/yuva sayısı da yok denecek kadar azdır:

Ne Müslüman, ne Türkiye kökenlilere yönelik bir yurdumuz yok. Mesela o Evim (sivil toplum kuruluşu) var. Orada bir çocuk vardı. Anne kendisi telefon açtı, "Ben bu çocuğu vereceğim artık, ben üstünden gelemiyorum, beni deli ediyor, baş edemiyorum" dedi. Sonra Evimin numarasını verdim, dedim "Bir deneyin yerleri varsa alabilirler mi" diye. Orada da yine anne çocuğu vermek istiyor, diyor ki, "Bana Müslüman büyük bir yurt olsun" diyor. Maalesef (Aile Destek Sorumlusu).

Thouburn ve diğ. (2005) tarafından yapılan araştırmada, göçmen ailelerin kültür ve inançlarının çocuk koruma sistemleri tarafından yeterince dikkate alınmadığı ortaya çıkmıştır (akt. Laird, 2008). Laird'e (2008) göre, yapılan araştırmalar koruyucu aile ve kurum bakımı hizmetlerinde çocukların dini ve kültürel geçmişlerinin dikkate alınmadığını ortaya koymaktadır.

Aileler, koruma altına alınan çocuklarının kendi dil, kültür ve inançlarına uygun hizmetlerden faydalandırılmadığını ve bu durumun çocuklar üzerinde ağır sonuçlara yol açtığını düşünmektedir. Uzmanlarla yapılan görüşmelerde, Almanya'da göçmen kökenli koruyucu aile sayısının çok yetersiz olması ve

göçmenler tarafından işletilen çocuk bakım kuruluşlarının olmaması nedeniyle göçmen çocukların zorunlu olarak mevcut hizmet modellerinden yararlandırıldığı ifade edilmiştir. Çocuk koruma sistemlerinde göçmen çocukların özelliklerinin faydalanacakları hizmet modellerinde yeterince dikkate alınmadığına yönelik araştırmalar ile göçmen aileler ve uzmanların söyledikleri paralellik göstermektedir.

4.3.4. Ailelerin Karşılaştığı Güçlükler

Almanya’da göçmen ailelerin kamu kurumları ile ilişkilerinde karşılaştığı bir takım güçlükler bulunmaktadır. Bu güçlükler özellikle dil, giyim tarzı, kültür ve inanç gibi noktalarda yoğunlaşmaktadır. Dil konusunda yaşanan zorlukları bir aile şöyle aktarıyor:

Türkiye’den koptuk geldik zor oldu, dilim de yok. Almancam yok. Doktora gidemiyoruz, hiçbir şey yapamıyoruz, çocuklar küçük, onlardan dolayı kursa da gidemedim (Papatya Ailesi).

Velayet hala bizde, onun için kâğıt imzalatmaya çalıştılar.

F. Hangi anlamda bir kâğıt?

Hani Gençlik yardımı için devlet kasasından para gelecek ya, bunun arasına sıkıştırıyorlar, çocuğun bütün velayetini bütün sorumluluklarını Gençlik Dairesi’ne devredilmesine dair. Bunu mahsus karışık yapıyorlar, arasında ambulanthilfe/destekleyici hizmet var, mesela bugün gidecek 3-5 gün sonra gelecek, öbürü de devamlı, geçici yardımı öne koyuyorlar, ikinciye nasıl olsa incelemezler, nasılsa bunlar Türk bakmazlar diye, imzayı verdikten sonra, ondan sonra pilin bitti... Benim de müşterilerimin arasında bir psikolog var. Bana dediki, bir şey olduğu zaman bana haber ver, bana kâğıtları yolla whats uptan, ben bir bakıyım, ona göre şey yapıyım, gönderdikten sonra şu kâğıdı imzalama dedi, bu dedi çocukları elinden almak için... Evrakları Gençlik Dairesi’ne verirken, o belgeyi imzalamadım, yırttım (Sümbül Ailesi).

Çocuklarını geri almak için avukat tutan bir anne yaşadıklarını anlatıyor:

Ben bu çocuklar için gerçekten uğraştım; ama tabii, maddi imkânsızlıklar da oluyor. Böyle şeyler için de devlet avukatları pek ilgilenmiyor. İşsizlik ve aldığım para da az olduğu için, daha böyle özel avukat tutulması gerekiyor. 1800 Euro para gitti avukata, avukat şey yapmadı (Manolya Ailesi).

Üç çocuğu koruma altına alınan bir aile ise çocuğun korunma sürecinde yaşadığı olayı çarpıcı bir biçimde aktarıyor:

Mesela bana mahkeme sürecinde avukat dedi ki, eşinin üstüne at dedi. Eşim yaptı de ve çocukları al bu şekilde. Bunun üzerine Türk avukatımızı değiştirdik, bunu nasıl yaparım...görmediğim bir şeyi nasıl söylerim (Papatya Ailesi).

Aile içi sorunlar yaşayan bir anne, uzaklaştırma kararı sonrasında eşinin evine gelmesi üzerine yaşadıklarını anlatıyor:

Eşim evde bulunduğunda çıkartıldı, polis bunu bildirdi Gençlik Dairesi'ne. Gençlik Dairesi de ertesi gün geldi, bana seçenek sundu. Yani orada bile çocukları alacaklardı. Ben tabii ki kabul ettim, sığınma yerine gittim. Ben ilk gittiğimde, zaten orada talimat verildi, "Bu kadın geldiğinde dışarı çıkmayacak. Yoksa çocukları alacağız" diye. Yani oradaki çalışanlar da biliyordu bendeki baskıyı. Yemeğim yok, içeceğim yok, bir şeyim yok, yardımcı olmadılar. Bana Gençlik Dairesi dedi ki, "Sen mahkemeyi filan yap, uzaklaştır eşini kendinden. Ondan sonra sen oradan çıkabilirsin. Ama mahkemede uzaklaştırma yapmadığın sürece çıkamazsın oradan" dedi. Çocuklar ağladı orada, "Evimize gidelim anne, burayı istemiyoruz" diye... Ondan sonra telefon açtım, velayeti alan kadını aradım, yalvardım, "Ne olur, beni kurtarın" dedim. Bana bir de bağıırıyordu, "Eğer bizim dediğimizi yapmıyorsan, eşyalarını topla, git" diye. Gidersem, çocuklar elimden alınacak. O dönemde de çoğunun çocuğu elinden alındı orada. Herkese kafayı takmıştı. Ben oraya giderken, bana kadınlar dedi, "Çok dikkat et orda, çocuklarını almak için elinden geleni yapar." Yani ben bir de bunu biliyordum ki, daha çok dikkat ettim (Yasemin Ailesi).

Sosyal pedagog olan Karanfil Çifti, sahip oldukları değer ve inançların saygı görmediğini dile getiriyor:

Ama bizde olan onur, şeref, namus maalesef bu millete bir alay seviyesinde, alay konusu... Modern olmamak, üçüncü dünya ülkesi, hangi çağda yaşıyor olmak...

F. Bu şekilde bakıyorlar yani.

Tabii, bu şekilde. Geçen gün tesettürlü bir bayan gösterdiler televizyonda. Karşısındaki moderatör de çok eğitilmiş bir moderatör, yani yeni bir moderatör, yeni mezun biri değil, yaşlı moderatörlerden ve ona hitap etme şekli böyle: "Siz çok modern bir bayansınız. Üç defa evlenmiş, boşanmışsınız" diyor. Yani onun üç defa evlenmesi, boşanması modern oluyor, ama ailesine bağlı olmak, çocuğunun başında, kocasının yanında olmak modern olmuyor. İstedğin kadar eğitim al, istersen doktor ol, profesör ol, ama eğer öyleysen modern değilsin, sen geri kafalısın.

Bunun yanında, görüştüğüm uzmanlar göçmen ailelerin dil, kültür ve inanç noktasında yaşadıkları güçlükleri şöyle dile getirmiştir:

Yani burada anne Almancası yoksa tamam, işi bitmiştir... Anne başörtülüyse maalesef... Otomatikman dış görünüşünüze bakıp ona göre hareket ediliyor... (Aile Destek Hizmetleri Sorumlusu).

Aile Ataşeliğinde sosyal pedagog olarak çalışan uzman özellikle babaların önyargılarla karşı karşıya kaldığını söylüyor:

Burada göçmen erkeklerin çok dezavantajlı olduklarını düşünüyorum. Ayrılık ve boşanmalarda da bunu görebiliyoruz; Gençlik Dairesiyle de irtibata girdiğinde, bir baba, bir Türkiye kökenli baba hemen önyargıyla karşılaşabiliyor.

F. Alman makamları tarafından mı bir önyargıyla karşılaşıyorlar.

Evet. Buradaki bir erkek göçmen olarak, daha böyle stereotip olarak hemen bir dezavantaj şeyine girebiliyorsun. Çünkü agresif olduğun düşünülüyor, maço olduğun düşünabiliyor, çocuğun selametini düşünmediğin düşünülebiliyor. Hemen böyle bir damgalama olabiliyor. Çocuklar konusunda bu kadar olduklarını düşünmüyorum. Çocuklarımızı belki fazlasıyla sahipleniyorlar, benimsiyorlar; ama ebeveynlere ve özellikle de babalara karşı bir şeylikleri var diye düşünüyorum. İşbirliğinde de bunu görebiliyoruz. Belki anneyi daha şey yapabiliyor, babayı o kadar ciddiye almayabiliyor. Yine bazı vakialarda şu söylemleri gördük: Anneye diyor ki, “Siz eşinizden ayrılın, tamam, çocuğunuzu yine şey yapabiliriz.” Düşünebiliyor musunuz?

Aile destek sorumlusu, sivil toplum kuruluşu olarak düzenledikleri bir eğitimde karşılaştıkları bir durumu çarpıcı bir biçimde açıklıyor:

Mesela, şimdi biraz sıra dışı olacak da, kadınlar teşkilatı olarak biz bir eğitim yaptık, böyle eğitim programı yaptık. “İslamiyet’te çocuk eğitimi, Peygamber Efendimizin örneğine göre nasıl yapılması gerekir” diye. Orada kiliseyle birlikte okulları davet ettik, yani böyle bir komprasyon yapmıştık o çalışmada. Okul müdürleri, bütün öğretmenler geldi, yani bütün etraftaki öğretmenler. 80 kişilik bir grup oldu. Orada bizim caminin hocası “İslamiyet’te çocuk eğitimi nasıl olur?” diye o modelleri gösterdi, öyle bir seminer verdi. Sonra öğretmenlerin çoğu dedi ki, “Burada hiçbir yerde dayak çıkmadı”. Biz de dedik ki, “Dayak olayı zaten yok”. Dayak kültürel bir şeydir, ama dinle bir bağlantısı yok. Öğretmenlerin çoğu bile dedi ki, “Ya, gerçekten de çok farklı bir bakış”. Kafada şu var, “Dayak yiyecek”. Erkek çocuk kız çocuğundan daha değerli olduğundan dolayı kız hep evde temizlik yapıyor, oğlan paşa gibi yaşıyor. Mesela öğretmenlerin çoğu da “Ya, biz erkeklerin hep paşa olduklarını, kızların köle olduğunu zannediyorduk” diyorlardı, ama öyle olmadıklarını görünce de çok şaşırmış bir şekilde gittiler.

İsveç’te politika, uygulama ve araştırma alanında görüşülen birçok kişi, Müslüman ebeveynler ve fiziksel şiddet arasında doğrudan bir ilişki kurmaktadır. Buna karşın, İsveç Parlamentosu Çocuk İstismarı Komitesi (2001) raporu, ağır fiziksel istismar vakaları ile istismarcının etnik kimliği arasında herhangi bir ilişki bulmamıştır. Etnik kökenden daha çok yoksulluk ve uyuşturucu bağımlılığı gibi faktörler öne çıkmıştır. Janson ve diğerlerinin (2007, akt. Pringle, 2010) yaptıkları çalışmada, İsveç’te fiziksel cezalandırmaya (dayak ve diğer türleri) uğrayan çocuk sayısının arttığı ortaya çıkmıştır. Fakat, ebeveynlerin etnik kimliği ve fiziksel cezalandırma arasında bir bağ bulunamamıştır (Pringle, 2010).

Pringle (2010), çocuk refahı yetkililerinin, fiziksel şiddet konusunda etnik topluluklara çok fazla odaklanmalarının muhtemel nedenlerine bakılmasında fayda görmektedir. Pringle, bunun muhtemel nedenlerinden birinin etnik kimliğe ilişkin ayrımcılık olabileceğini ve azınlık gruplarının etnik kimliklerine odaklanmanın, refah kurumlarının dikkatinin İsveç beyaz etnik çoğunluğundan azınlık etnik gruplarına kaymasına hizmet edeceğini söylemektedir.

Göçmen aileler; dil, kültür ve giyim tarzı gibi konularda güçlükler yaşamaktadır. Çocuk koruma sistemleri ile muhatap olan aileler eğer iyi bir Almanca bilgisine sahip değilse, kendilerini doğru bir şekilde ifade edememekte ve yaşadıkları sorunları anlatamamaktadır. Bunun yanında, göçmen ailelerin karşılaştıkları ayrımcı uygulamalar yaşadıkları güçlükleri daha fazla ağırlaştırabilmektedir. Ailelerin karşılaştığı diğer bir güçlük ise değer ve inançlarının yeterli saygı görmemesidir.

4.3.5. Ailelerin, Gençlik Dairesi Görevlilerinin Bireysel Yaklaşım ve Tutumlarına İlişkin Düşünceleri

Sosyal hizmetlerde, özellikle göç olgusuna bağlı olarak çok kültürlü sosyal hizmet ile ilgili uygulamalar da önem kazanmıştır. Bu anlamda, 1990'ların başından itibaren kültürel yetkinlik konusunda birçok model ortaya konulmuştur (Laird, 2008). Çocuk koruma çalışanlarının yaklaşım ve tutumlarının aileler tarafından nasıl karşılandığını görmek amacıyla, "*uygulayıcıların kültürlerarası tutumları modeli*" ne bakılmasında fayda görülmektedir.

Carballeira (1996: 4; akt. Laird, 2008: 40), etnik topluluklara yönelik insanlarla çalışırken hizmet sağlayıcıların ve uygulayıcıların kültürlerarası tutumlarını şu şekilde belirlemiştir:

Üstünlük– uygulayıcı, hizmetten faydalananların kültürlerinin değersiz/bayağı olduğuna inanır ve kendi değerlerini ve dünya görüşünü empoze eder.

Yetersizlik– uygulayıcı kültürel farklılıkları tanır, fakat nasıl ele alacağını bilmez ve bundan dolayı dominant kültüre bağlı olarak standart müdahalede bulunur.

Evrensellik- uygulayıcı bütün insanların aynı temel değerleri paylaştığına inanır ve bundan dolayı bütün hizmet faydalanıcılarına aynı şekilde muamele eder.

Duyarlılık/Hassasiyet- uygulayıcı kültürel farklılıkları tanır, özellikle dil anlamında, standart müdahale noktasında bunun dikkate alınması için çaba gösterir.

Yetkinlik- uygulayıcı, hizmetlerden faydalananların değerlerini tanır, saygı gösterir ve hizmetlerin planlanması ve sunulması noktasında işbirliği yapar.

Laird'e (2008) göre, üstünlük, yetersizlik, evrensellik ve bir dereceye kadar duyarlılık davranışları ve tutumları ile karşılaşan azınlık gruplarındaki hizmet kullanıcıları, genellikle iki şekilde hareket ediyor. Buna göre, muhataplar müdahaleye düşmanca yaklaşabilir ve katılımı reddedebilir ya da dünya görüşüne ters olmasına rağmen dominant kültüre göre hareket edebilir. Hizmet kullanıcıları ve sosyal hizmet uzmanları arasındaki güç farklılığından dolayı, azınlık gruplarına ait insanlar genellikle onlara direnç göstermek yerine kültürlerine uygun olmayan müdahaleleri kabul etmek zorunda hissetmektedir.

Thorpe (2007), çocuk koruma sistemleri ile muhatap olan ailelerin deneyimlerini şu temel başlıklarda toplamıştır; güç, saygı duymama, suçlama, kültürel konular, yardım etmeme. Thorpe'a göre yerli halk ya da kültürel ve dil olarak farklı topluluklar, kültürel yetkinliği olmayan çalışanlar tarafından genellikle yargılandığı hissine kapılmaktadır (akt. Lonne ve diğ., 2009). Bu bağlamda, görüştüğüm aileler koruma altına alınma sürecinde Gençlik dairesinin görevlilerinin tutumları ile ilgili olarak şunları söylemiştir.

(Anne) Kesinlikle taraflı ve aileye en ufak böyle bir bilgi verme, bir yatıştırma, sonuçta benim çocuğum alınmış. Ben çocuğumu göremiyorum. Sen bu çocuğu sebepsiz yere, anonim olarak almışsın, yani nerede olduğunu bilmiyorum ve bana da en ufak hani... Yok, şu saatten sonra ararsanız ararsınız. Eğer orada olursa olur, olmazsa... İnsanlık dışı bir muamele. Yeri geliyor insanlara, ben de sosyal pedagogum sonuçta ve onlar benden yaşça çok çok küçükler. Sonuçta öyle bir azarlama tavırlarına geçebiliyorlar karşıdaki insana ki bunu bana yapabiliyorlarsa demek ki diğer insanlarımıza neler yapıyorlardır.

(Baba) Sosyal pedagog olmamıza rağmen. Yani bizim ülkemizde veya diğer ülkelere üçüncü dünya ülkesi deyip kendilerini birinci dünya ülkesi diye satmalarının ikiyüzlülüğüdür. Bunu yaşayan ancak bilir (Karanfil Ailesi).

Çok çok, nasıl derler, Türkçe nasıl söylerler, çok geyik alıyorlar...(Gül Ailesi).

Bize hep yalan söylediler, bize karşı kızınız sizi istemiyor, o görüşmek istemiyor, kızıma da annen baban seni istemiyor, böyle karşılıklı yalan söylediler (Zambak Ailesi).

Lonne ve diğerlerine (2009) göre, ebeveynlerin çoğu, çocuk koruma süreçleri ve müdahalelerinde yargılandığını, cezalandırıldığını ve dışarıda bırakıldığını hissetmekte, dolayısıyla hayatlarında ve davranışlarında değişiklik yapma noktasında daha az motive olmaktadır.

“Çocuğu verin, imzayı atın. Kendiniz verin. Vermezseniz, zaten mahkeme bize verecek.” Öyle dediler yani, kesin. Sorgu, sual, her şeyi yaptılar; polis bir şey yapmadan, bizi suçlu ilan ettiler: “Siz suçlusunuz, siz çocuğa şiddet uyguladınız. Sizin hiçbir şekilde çocuğun iyiliği yönünde düşünceniz yok, siz ancak kendinizi düşünüyorsunuz; beceremiyorsunuz, çocuğa bakamıyorsunuz” falan (Reyhan Ailesi).

Bizi hep suçlu duruma düşürüyorlardı, yetişkin işi darp deyince bizi kast ediyorlar, sonuçta bebek hep bizdeydi, başka bir yetişkine vermedik, o süreçte evimize gelen giden olmadı, çocukla kalan hep bizdik, direk bize şüpheli muamelesi yapılıyor... dediler bugün ya hastanede kalacaksınız ya da polis zoruyla çocukları alırlar elinizden, bizi böyle tehdit ettiler... ben anlamıyorum (Papatya Ailesi).

Bize karşı tutumları bence çok soğuktu. Bizi aslında hesaba bile almadılar, açık söyleyeyim (Leylak Ailesi).

Kesinlikle yabancı düşmanı, yabancı düşmanımı demiyim de, kesinlikle Türk düşmanı, Türkiye’den geliyorum dediğiniz zaman, kesinlikle bir düşmanlık var. Artık siz isterseniz Müslüman, isterseniz olmayın. Ne olursanız olun, kesinlikle, Türk kelimesini duyunca bir antipatileri var, Araplara bile bu kadar sıkıntı yapmıyorlar, ama Türk dediğiniz zaman, başınız belaya girer (Nergis Ailesi).

Yani biz çocuğu almak için çabaladıkça onlar vermemek için uğraştılar. Normalde başlangıçta, mahkeme sürecinde telefonla kontakt kurmak istememize izin verdiler... Ondan sonra aniden bir gün, telefon görüşmemizi kestiler, neden olduğunu bilmiyoruz, sonra telefonla görüşemezsiniz dediler... Gerekçe çocuğun terapiye alması lazım, sürekli bu öne sürülüyordu. Fakat bu bir taktik, çocuğu vermemek için sürekli taktik uyguladılar (Erguvan Ailesi).

Çocuğum ile görüşmede, hani dayanamıyordum, çocuklar ağladığı için üzüntümden ağladığımda, bana dediler ki tiyatro yapıyorsun. Çok ağladığımdan dolayı tiyatro yapıyor muşum, piyeyi deve yapıyorsunuz, sakince görüşmeyi yapın gidin cinsinden, hani insanın içinden gelen sonuçta, o anda ağlıyorsun hani, ister istemez bu olaylar başına geldi, çocuklarını orda bırakıp gidiyorsun, tabii kadın olarak anne olarak biraz daha şey oluyor... (Papatya Ailesi).

Arslan ailesi, Gençlik dairesi görevlilerinin kendi örf, adet ve geleneklerini anlamadığını söylüyor:

Benimle görüşen beyefendi Türk. Ben ona da yöneltiyorum bazen; diyorum ki, “Sizin bacınızın böyle olduğunu düşünün, kaldırabilir misiniz?” “Hayır” diyor. “Bakın, ben size Gençlik Dairesi olarak değil, insan olarak soruyorum; kaldırabilir misiniz böyle bir şeyi? Bakın, benim örfüm-âdetim belli, elhamdulillah Müslüman’ım, bunu kulak ardı etmemeniz gerekiyor. Ama hiçbirini yapmıyorsunuz” dedim. Düşünün, ben 9 yaşımdan beri kapalıyım, şu an hemen açılısam, millet bir tuhaf bakar yani, tuhaf olur insan, “Acaba ne evre geçirdi ki bunu yaptı?” der herkes.

Aileler, Gençlik dairesi görevlilerinin ailelerin kültürleri ve inançlarından çok kendi bakış açılarına göre hareket ettiklerini dile getirmektedir.

Gençlik Dairesi bize şart koşuyor, “Bu çocuk böyle yapmak istemiyor, şöyle giyinmek istiyor, erkek arkadaşı olsun diyor”. O arada tabii ki Gençlik Dairesinde çocuklar okulda öğlen yemeğini yiyorlar, dışarı çıkıyorlar. Saat 22:00’ye kadar serbestler, düşünebiliyor musunuz? Gece 22:00’ye kadar serbestler (Karanfil Ailesi).

Eşinden ayrıldıktan sonra iki çocuğu anneleri tarafından Gençlik dairesine bağlı yurtlara bırakılan bir baba, Gençlik dairesi ile bir sorun yaşamadığını ancak Hristiyan sosyal refah kurumuna bağlı olan yetiştirme yurdunda, inançlarından dolayı bazı kalıp yargılarla karşılaştığını söylemiştir.

Caritas biraz zorluk çıkarttı. Şöyle zorluk çıkarttı: Ben çocuğu aldığım zaman, biz camiye falan gidiyorduk, “Sen bunu niye camiye götürüyorsun?” dediler. Orada köpek vardı, heim’da. Tabii, köpek gördüğüm zaman biraz şey yapıyordum, üstüme bulaşmasın diye, necis diye. Bana diyorlardı, “Siz Müslümanlar köpek sevmiyorsunuz. Köpek de bir can taşıyor” falan. Ama bu Gençlik Dairesi’nden gelen bir şey değildi (Menekşe Ailesi).

Göçmen ailelerin büyük çoğunluğu, çocuk koruma çalışanlarının bireysel tutum ve yaklaşımlarından memnun olmadıklarını ifade etmiştir. Aileler, Gençlik dairesi çalışanlarının tutumlarını yapıcı bulmadıklarını, çalışanların kendilerini anlamadığını, kültür ve değerlerine saygı göstermediğini ve suçlandıklarını düşünmektedir.

4.3.6. Göçmen Olmanın Çocukların Koruma altına Alınmasına Yönelik

Etkileri

Aileler ile yapılan görüşmelerde, ailelerin çoğunluğu çocukların koruma altına alınması üzerinde göçmenliğin etkileri olduğuna inanmaktadır.

Lafa gelince yok öyle bir şey diyorlar da, tabii ki her yerde hissettiriyorlar. Bu illa ki ... gibi değil, tabii ki de var. Olmaz olur mu, her yerde var. İstedikleri kadar onlar

söylesinler, her zaman için... İnanın... Biz burada 50 küsur seneyi geçti yerleşeli. Almanya'ya benim babam sene 1963'te gelmiş. Düşünün, bizleri bu kadar kabullenmediler, Bulgaristanlıları kabul ettikleri kadar (Gül Ailesi).

Düşünüyorum. Çocuklarıma ilk başta Türkçe öğrettiğim için ve ben kendim de zaten Türk. Artık böyle internet üzerinde takip ettiyseler, bilmiyorum, Türk bayrakları altında olarak. Ama ben onları dile getirdim, "Benim çocuklarım özgürdür, hayatlarında ben kısıtlama yapmam. İslamiyet başkadır, Türklük başka. Çocuğum ileride İslamiyet'i seçerek, dördürtlük bir Müslüman olarak yaşamak isterse, onun görüşüdür" dedim. Yani onlara onu da gösterdim, baskıcı bir aile olmadığımı. Sırf, "Anneye bak, genç yaşta çocuklarına bu baskıyı gösterecek" gibisinden, bu gösterişte de bulunmadım; ama benim köken, Türk vatandaşı olmam onlara kesinlikle şey yapar (Yasemin Ailesi).

Göçmenleri Almanya ikinci sınıf insanlar olarak görüyor. Kendileri medeni, kendileri disiplinli, kendileri çocuk yetiştirmeyi biliyor, biz bilmiyoruz onların gözünde. Önyargı var. Önyargı, memurdan memura değişiyor. Ama genel olarak Gençlik Dairesi'de bir önyargı var mı; bana kalırsa var. Direkt kestirip atıyorlar (Menekşe Ailesi).

Bana göre var... Artık hepsi rastlantı mı bilmiyorum, ama hepsi bir sezim; yani benim gözümde... Bizlerde bir sezim var, burada, Almanya'da yaşayanlarda; hep böyle bir sıkıntı var gibi, böyle dışlayıcı bir sıkıntı var ve bu belli oluyor. Bu olayda şahsen ben o çocuğun alınmasının sebebini o yönde görüyorum; başörtülü benim hanım, bizi pasif gördüler bunlar herhalde (Reyhan Ailesi).

Düşünüyorum kesinlikle... Son zamanlarda Erdoğan'a gıcık olduklarından dolayı daha fazla hissediliyor, Almanların bize karşı olduğunu düşünüyoruz... bakışlarından bile... Örneğin çocuk dışarda ağlıyor, Almanlar acayip, acayip bakıyorlar, sanki sen çocuğa işkence etmişsin gibi bakıyorlar (Papatya Ailesi).

Öte yandan, uzmanlarla yaptığım görüşmelerde salt göçmenliğin çocukların koruma altına alınması üzerinde bir etkisinin olmadığı ifade edilmiştir. Bu konuda uzmanlar görüşlerini şöyle açıklıyor:

Ben böyle bir şeye inanmıyorum. Daha önce belediyede çalıştım, o zaman çok daha sık Gençlik daireleri ile çalışıyordum; şu an klinikteyim, şu anda da çok sık çalışıyorum. Böyle bir şey olduğuna inanmıyorum kesinlikle. Bugüne kadar yaşadığım vakaların hiçbirinde böyle bir şey görmedim; sadece göçmen oluşları, Türk oluşları, Müslüman oluşları veya Alman olmayışlarından dolayı çocukların ailelerinden koparıldığına kesinlikle inanmıyorum (Sosyolog).

Aile Ataşeliğinde çalışan sosyal pedagog ise göçmen olmanın çocuk ve aileleri üzerindeki etkilerini şöyle anlatıyor:

Çocuklar açısından baktığımız zaman, Gençlik Dairesi çalışanlarının bunları ayırdığını düşünmüyorum. Yani bu bir göçmen çocuğu, bu bir Türkiye kökenli, bu bir İtalyan, Rus, Polonyalı diye bir ayırım yaptığını düşünmüyorum. Ki bazı çocuklarda, gerçekten, isminden başka göçmenliğini belirleyen hiçbir şey yok. Çünkü Alman vatandaşı. Ve yapısı da, hayat şartları da hiç göçmen bir aile veya bir Müslüman aile, farklı bir kültürün yansıması olmadığı için, orada bir ayırım

yaptıklarını düşünmüyorum. Çocuklar bazında söylüyorum. Ama aileler bazında bir şeyleri olabilir.

Salt göçmenlikten öte göçmenlerin içinde bulundukları psiko-sosyal ve ekonomik koşullar, çocukların koruma altına alınmasına yol açabilmektedir.

Bizim ailelerimizin, göçmen kökenli ailelerin sosyoekonomik durumları, hani sosyolojik açıdan, aile yapısı olsun, eğitim alanı olsun, ev şartları olsun, daha kötü olduğundan dolayı, daha bir risk altında olduklarından dolayı bu durumlar belki daha çok yaşanıyor olabilir (Sosyal pedagog, Aile Ataşeliği).

Risk faktörlerine bakmak gerekiyor. Yani illa direkt göçmen olduğu için veya Türk veya Müslüman olduğu için değil, bazı ailelerde risk faktörleri daha fazla. Biraz önce dediğim gibi, şiddet olayı olsun, eğitime destek olamamak olsun... Yani bazı aileler iyi niyetli oluyor, aslında çocuğun iyi bir eğitim almasını istiyor, ama somut bir şekilde yardım edemiyor (Akademisyen).

Gençlik dairesi yöneticisi, çocuk koruma mevzuatının herkese aynı şekilde uygulandığını dolayısıyla göçmen olmanın çocukların koruma altına alınması üzerinde bir etkisi olmadığını söylüyor:

Yok. Kanunen bizim için bütün çocuklar aynı. Yani ırkıymış, diniymiş...

F. Çocuğun selametini değerlendirirken...

Yani bizim için uygulamada hepsi için aynı şey geçerli. Yani prosedürlerde ne emrediliyorsa, şiddet diyelim, Alman çocuğuna uygulanamıyorsa, Türk çocuğuna da uygulanmaması gerekiyor. Yani o açıdan hiçbir ayırım yapmıyoruz... İlk başta ön planda olan şey çocuğun koruma altına alınması. Diyoruz ki, ilk önce bu çocuğu mutlaka korumamız gerekiyor. Yani ilk görev bu. Burada da şeye bakmıyoruz, işte bu çocuk Alman mı, Türk mü falan diye; çocukların hepsi bizim için aynı ve korunması gerekiyor.

Legault'a (1996) göre, katı disiplin yöntemleri, mutlak ülke ailelerinde de görülmesine rağmen, sosyal hizmet uzmanları göçmen grupların disiplin uygulamalarına daha güçlü bir şekilde tepki vermekte ve ailelere karşı tedbir almaktadır.

Aileler, göçmen olmanın çocuklarının koruma altına alınması üzerinde etkileri olduğunu düşünürken; görüştüğüm uzmanların neredeyse tamamı salt göçmenlikten öte göçmen ailelerin psiko-sosyal, kültürel, iktisadi ve eğitim durumları gibi faktörlerin koruma altına alınma üzerinde etkili olduğunu düşünmektedir.

4.3.7. Kültüre Duyarlı Sosyal Hizmet Sunumu

Araştırmalar, sosyal hizmet profesyonellerinin, çocuk koruma alanında ebeveynlerin kendi kültürlerindeki çocuk yetiştirme uygulamalarının farkında olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bø'ya (2015) göre, bir anne veya baba için çocuğunu yetiştirme tarzının sosyal hizmet uzmanı tarafından sorgulanması zordur ve ebeveynler kolaylıkla otoritelerinin baltalandığını düşünebilmektedir.

Öte yandan, göç ile birlikte, kültürlerin çarpışması ile karşı karşıyayız. Bir tarafta gelişmiş/batı/modern toplumlarının kurumları diğer tarafta ise gelişmekte olan/batılı olmayan/geleneksel toplumların müracaatçıları. Kültürlerin çarpışması, Fransız psikoloğun (1984) adlandırmasıyla “kültür şoku” nu üretir ki burada çalışan ve müracaatçı birbirlerinin yabancılıklarını keşfettikçe bunu deneyimlemektedir (Legault, 1996).

Kültür şoku, değer sistemlerindeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Değer sistemleri hayata bakış açımızı, düşünce biçimimizi, davranışlarımızı ve eylemlerimizi belirleyen dünya görüşünü teşkil etmektedir. Legault, kültürlerdeki bu değer sistemlerini daha iyi anlayabilmek için ben/self ve aile ile ilgili değer sınıflandırmasını, Condon ve Yousef'in (1975) çalışması çerçevesinde aşağıdaki şekilde detaylandırmıştır:

Ben ve Aile İle İlgili Değer Sistemleri Profili

	Bireysel-Eşitlikçi Model		Kollektif/Komüniter Model
Ben kavramı	Bireysellik	Bireysellik/Individuality	Birbirine bağlılık
Aile kavramı	Aile bireylerine yönelik formel yükümlülüklerin olmaması	Belirli durumlarda aile bireylerine yönelik bazı yükümlülükler	Aile bireylerine yönelik yükümlülükler
Toplumsal kurallar	Cinsiyet ayrımı gözetmez	Büyük oranda cinsiyet temelli	Cinsiyet temelli
Kadın ve erkek arasındaki ilişkiler	Eşitlik teşvik edilir	Kadının “merkezi” rolü, orta değer/intermediary value	Erkeğin üstünlüğü kabul edilir
Otorite türleri	Demokratik	Otoritenin genel ve soyut formu	Otoriter

Kaynak: Kültürlerarası Yanlış Anlamalarda Sosyal Hizmet Uygulaması, Legault, 1996

Legault'a göre, çalışanların bireyselci-eşitlikçi değerleri ile göçmen müracaatçıların kolektif-toplulukçu değerleri arasında çatışma yaşanır. Tablodaki bu değer sistemi, sosyal hizmet uzmanları tarafından deneyimlenen kültürlerarası yanlış anlamalar konusunda bir bakış açısı sağlamaktadır. Etnik ve kültürel gruplara yönelik etkili bir çocuk koruması için kültürel yetkinlik zorunlu bir bileşendir (Brophy ve diğ., 2003, akt. Laird, 2008).

Aileler, kültürel değer ve inançlarının dikkate alınmasıyla ilgili olarak, Gençlik dairelerinin bazı konular dışında kültürel değer ve inançlarını dikkate almadıklarını söylemiştir.

AWO dikkat ediyordu, Caritas dikkat etmiyordu. Tabiri caizse, bana Hristiyanlık dersi veriyorlardı. Bir de Diyanet'te çalıştığımı da öğrendiler, Diyanet'i de eleştirmeye başlıyorlardı. Ben hiç polemige girmiyordum onlarla, çocuk hakkında konuşmaya çalışıyordum... Yemek konusunda, sağ olsunlar, hele en son kaldığı yerde bunların yemeğini ayrı tavada yapıyorlardı, domuzla aynı yerde pişirmiyorlardı... Ama Caritas'ta, tabakta veriyorlarmış, domuz burada, şey burada. Ona dikkat etmiyorlardı. Caritas, bilmiyorum, dini kuruluş olduğu için mi artık, nedir (Menekşe Ailesi).

Kesinlikle, hayır, Almanya Anayasa Mahkemesinin verdiği kararlar var. Almanyanın kendi Anayasası. Herkesin özgür bir şekilde dinini yaşama hakkı vardır. Göçmen ailelerden alınan çocuklar Alman ailelerinde yaşıyorsa, Gençlik Daireleri çocukları göçmen insanların inançlarına göre eğitmek mecburiyetinde. Alman bakıcı ailenin, mecbur bu dini öğretmesi gerekir diye madde var Alman Anayasa Mahkemesinin. Yani öyle bir mafyalaşma var ki, bu kanunları göz göre göre çiğniyorlar... Kesinlikle dikkate alınmadı, şu an domuz eti de yediyorlar, söylüyoruz da, kimse uğraşmıyor, kimse dinlemiyor. Kiliseye götürdüler, vaftiz diyorlar ya, onu yaptırdılar, söylüyoruz kimse ilgilenmiyor (Nergis Ailesi).

Hiçbir zaman, hiçbir zaman. Dikkate alsalar zaten kızımı... Rabbimiz nasıl buyuruyor; "Bir mümin kadın gece vakti dışarı çıkmasın" diyor. Bir mümin olan kadının gece vakti dışarıda işi yok. Çünkü şeytanlar fink atar. Yani zannetmiyorum ki benim dinime dikkat etsinler. Kızımı bırakın, ben bile kadın halimle normalde akşam olduktan sonra çıkamam, yasaktır. Yani zannetmiyorum dikkate alsınlar, hoşlarına bile gidiyordur o durum (Gül Ailesi).

Hayır asla, o yüzden oğlumu yurttan çıkardım çünkü kendi yollarında yetiştiriyorlar, edep hayâ, bu anlamda bir eğitim yok (Kardelen Ailesi).

Orda bir şey yoktu ama ne yiyeceğini ne içeceğini sordular, ama orda ne yaptılar bilmiyoruz, sağlık açısından sordular, alerjisi var mı diye, inanç açısından sorduklarını zannetmiyorum (Sümbül Ailesi).

Dikkate alınmadı, bilakis kızımızın başörtüsünü çıkarmaya çalıştılar, Hristiyan okuluna gönderdiler, hâlbuki burada kaldığı yere yakın okul vardı. Kiliseye ait okula yazdırdılar, orda da zaten tek kapalı bizim çocuğumuzdu (Zambak Ailesi).

Hayır, hayır, mesela çocuk şu an Türkçeyi unuttu. Sadece Almanca biliyor, Türkçe bilmiyor, aileyle irtibatı koptu, Türkçe dersler istedik, ana dilini unutmasını dedik, hiç olmazsa mesela Türkçeyi unutmasını diye Türkçe filmler izlemesini söyledik. Bunların hepsi şey yapıldı (Erguvan Ailesi).

Bilirkişi raporunu hazırlarken ne Müslümanları tanır, ne Türkiye'yi tanır, ne Arapları tanır, ne aile yapısını tanır hiçbir şeyi tanımaz, Alman aile yapısına göre, Müslümanlar için bir bilirkişi rapor hazırlıyor... Bilirkişinin karşı tarafın kültürünüzü, inancını bilmesi gerekiyor, bilmezsen doğal olarak bilirkişi raporu negatif olur ve hâkim de ona göre karar verir (Nergis Ailesi).

Sosyal pedagog olan Karanfil Çifti, kültürel değer ve inançlarının dikkate alınması noktasında görüşlerini şöyle dile getiriyor:

(Baba) Bakın, az önce de anlatmıştık, yani kültürel değerlerin hepsinin üzerine çizgi çekiliyor.

(Anne) Yerin dibine sokmaya çalışıyor senin kültürel değerini.

(Baba) Sizi yok saydığı için de zaten çocuğunuzu elinizden almak istiyor. En basit açıklama budur yani. Sizin kültürel değerimize saygı göstermiş olsa zaten ilk önce kültürel değerde olan bir yerlere vermesi lazım çocuğu. Ama çocuk burada doğduğu için öyle bir yasal hak kendine edinebilmek için çocuğu Alman vatandaşı sayıp Alman olan yerlere veriyor. O nedenle kültürel değerimiz maalesef yoktur burada.

(Anne) Kesinlikle dikkate alınmıyor. Tam da yerine, hani onu sana baskı aracı kullanıyor. "Senin çocuğun belki geri gelir, ama şu şu şartlara uyarsan" diyor. Sen o şartları bana, o çocuğun istediği şeyleri bana şart koşamazsın ki. Misal olarak ben çocuğuma diyorum, "Tamam, kızım...Tabii ki pantolon giyinebilirsin" diyorum, "Ama lütfen göğüslerini kapatacak bir gömlek giy üzerine, bütün vücut hatların belli olmasın". Sonra kızım gitmiş orada "Annem pantolonumun üzerine bir şey giymemi istiyor" demiş. Geliyor, bana sosyal pedagog diyor ki, Ya, ama kızınız bunu böyle istemiyor. Ya, siz ama bunu böyle böyle yapacaksınız. Yani kızınızın erkek arkadaşına müsaade edeceksiniz. Halbuki ona da demesi gerekiyor ki...

Alman çocuk koruma sisteminde, kültüre duyarlı sosyal hizmet sunumu anlamında kurumsal bir yapılanmanın olduğunu söylemek güçtür. Uzmanlarla yaptığım görüşmelerde, Alman çocuk koruma sisteminin bu yönde çabalarının olduğu ancak mevcut çalışmaların yetersiz olduğu, sistemin çok kültürlü bir toplumun ihtiyaçları doğrultusunda kendisini geliştirmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Maalesef bu konu en çok muzdarip olduğumuz saha. Bunu açıkça söylememiz lazım...Bir de şu var: Göçmen çocuğu geldiği zaman, Alman vatandaşı ise, orada bunun kökü göçmendir diye maalesef bir madde yok. Burada Gençlik Dairesinin bir çalışma yapması lazım. Yani kimliğindeki vatandaşlık durumu neyse o yazılıyor ve ona göre de işte listede kim varsa, sırada kim gelmişse, şartları kime uygunsa yaş grubu olarak, ona gönderiliyor. Bu konuda henüz çok ciddi manada bir çalışma yok. Fakat bölgesel olarak yapılan çalışmalarda, belediye bazında

yapılan çalışmalarda, eğer oradaki sivil kitle kuruluşları veya göçmen kitleler kendilerini yeterince ifade edebilmişlerse, Gençlik Daireleri bu hassasiyete dikkat edebiliyorlar. Ama burada, dediğim gibi, şey söz konusu, yani o anki personelle, artık kime denk gelmişse onunla bağlantılı bir olay (Sosyolog).

Çocuk koruma sistemlerinin farklı kültürler hakkında bilgi sahibi olması gerektiğini bir akademisyen şu şekilde açıklıyor:

İlk etaptan itibaren interkulturelle yetiler olması lazım, neye dikkat edilmesi lazım konusunda. Bazen bu ebeveynler toplantısı diyelim bir bar, bir lokantada yapılıyor, rahat bir ortam olsun diye; buraya bir Müslüman ailesi gitmiyor mesela. Çünkü tutup da akşam 19.30'da bir lokantada buluşmak... Aslında okul bunu iyi niyetle yapıyor, rahat bir ortam olsun diye yapıyor; ama Müslüman bir kadın, Müslüman bir aile gidip de 19.30'da bir barda öyle bir görüşmeye katılmaz. Doğal ortamı değil onun veya kullanılan dili anlamıyor. Kullanılan dil çok orta sınıfa hitap eden, eğitilmiş sınıfa hitap eden bir dil. Bazen alt tabakadaki Almanlar da anlamıyor bu dili, onlar da zorlanıyor. Öğretmenlerin kendilerine göre bir lügatları var, kendilerine göre bir şifreleri var, kodları var, karşı taraftakinin bunu anlamadığının farkında değiller. Yani diyelim ki bir Türk ailesi okula gelmiyorsa, ebeveynler görüşmesine gelmiyorsa, konuşmalara gelmiyorsa ve çocuk da diyelim ki birtakım değişiklikler gösteriyorsa, tabii, ilk etapta, "Acaba bu ailede bir şey var mı?" diye düşünülüyor...

2006'da Potsdam'da bir vakıfda bilirkişi olarak tayin edildim; orada baba çağrılıyor, yani aile çağrılıyor görüşmelere... baba gitmiyor. Babaya sordum, "Niye gitmedin?" dedim; "Ben ne yapayım, hep kadın var orada; götürdüm zaten annesini oraya" dedi. Yani baba hiçbir şeyin bilincinde değil; "Ben götürdüm oraya, eşimi ve kızımı götürdüm; ben gidip de o karılarla ne konuşayım?!" Yani çok ilginç, burada kültürel bir şey var, yani farklılık var. Yani "Eğitim ve Gençlik Dairesi kadın işi, orada kadınlar var, ben ne yapayım?!" deyip, kapıya kadar gidiyor, eşini ve kızını götürüyor, kendisi görüşmelere katılmıyor.

Gençlik dairesi yöneticisi ise, aile ve çocuklarının kültürel değerlerinin dikkate alınması yönündeki düşüncelerini ve çocukların faydalandıkları hizmetlere ilişkin uygulamayı aktarıyor:

Hani çocuğun ırkı falan, talepte bulunulursa; tabii ki bunlara dikkat ediyoruz. Mesela eğer çocuk Türk kökenliyse, Müslüman kültürüyle büyüdüyse, aile de böyle istiyorsa, ben de zaten çocuğu öyle bir aileye vermek istiyorum. Tamam, sonuçta çocuk çocuktur; ama mesela Türk kökenli olduğu zaman, bir sarışın Alman'ın yanında daha farklı, bir Türk ailesi varsa, o ailede büyürse daha farklı. Yani o yönden bakıyoruz, uyuyor mu, uymuyor mu falan diye. Ama aile olmadığı zaman ne yapacaksınız; evime götürmek gibi bir imkânım da yok, mecburen bir ailenin yanına yerleştirmek zorundasınız. Tabii, elimizde böyle imkanlar olsa ve koşulları da uygunsa, neden Türk ailesine vermeyelim ki?! O sayede çocuk kendi kültüründen, örf-âdetlerinden, dilinden de uzaklaşmamış olur.

Çocuk büyütme kültürü, toplumsal inanç ve kültürlere göre değişebilmektedir. Ataerkil disiplin yöntemleri, modern bakış açısıyla yetişmiş olan sosyal hizmet

uzmanları tarafından cezayı gerektiren bir davranış olarak görülmektedir, çünkü ellerinde “fiziksel cezalandırma” faktörü bulunmaktadır (Legault, 1996; Furedi, 2002). Bu çalışanlar, daha çok tartışma, diyalog ve paylaşmanın norm haline geldiği modern, liberal çocuk yetiştirme yöntemlerine inanmaktadır. Legault’un da ifade ettiği gibi, bugün Avrupa ülkelerinin birçoğunda fiziksel cezalandırmanın her türü yasaklanmıştır ve çocuk koruma sistemleri bu anlamda aileye müdahale edebilmektedir. Buna karşın, Montrealli kriminolog Douyon (1991), çocuk büyütme felsefelerinde dayanın da uygun bir yöntem olarak kabul edildiği ailelerdeki, çocuklara yönelik kötü muamele vakalarının bildirimindeki tehlikelere dikkat çekiyor. Douyon, ailenin diskalifiye edilmesine dikkat çekiyor ve çocuğun koruma altına alınmasının çocuğun aile, toplumu ve kültürel geçmişi olan bağlantılarının da kopmasına yol açacağını söylüyor (akt. Legault, 1996: 59).

Dolayısıyla, günümüzde çok farklı kültürlerin bir arada yaşandığı toplumlarda dominant kültürün herkese aynı şekilde uygulanması, problemin bam telini oluşturmaktadır. Bunun yanında, batı kültürü içerisinde modern, liberal bir bakış açısıyla yetişen ve bireysellik, bağımsızlık, bireysel haklar, kadın-erkek eşitliği gibi değerlere büyük önem veren sosyal hizmet uzmanlarının diğer kültürleri kendi bakış açılarına göre değerlendirdikleri durumda aile ve çalışanlar arasında çatışmalara yol açabilmektedir (Bø, 2015).

Yeni yeni, yavaş yavaş diyeyim artık oluşuyor, ama oluşmuştur demek doğru değil, çünkü mesela, atıyorum, biz team olaraktan çalışıyor olabiliriz, 10 kişiyizdir ve belki bir iki tanemiz hassastır bu konuda ve diyoruzdur, “Bakın, bu konuyu da dikkate alalım”, ama 8 tanesi diyor ki, “Dayak dayaktır, şiddet şiddettir, oradaki de aynı, oradaki de aynı.” Hepsi aynı kefeye (Sivil Toplum Kuruluşunda Çalışan Sosyal Pedagog).

Maalesef burada biraz daha çalışma yapmaları lazım. Yani eksik bir nokta. Daha farklı kültürlere, farklı dinlere bakış açısıyla ilgili personellerin eğitimleri, hatta mümkünse bu kitlelerden personellerin alımların çoğaltılması gerektiğini düşünüyorum... (Sosyolog).

Kendileri için ciddi anlamda yapıyorlar, ama bizim için yok. İstenilse...(Vasi).

Aile Ataşeliğinde görevli olan sosyal pedagog, aile ve çocukların kültürel değer ve inançlarının koruyucu aile veya kurum bakımı seçiminde dikkate alınması noktasında önemli bir hususa işaret etmektedir.

Kanunen var; uluslararası kanunda var, Alman kanununda var. Ama uygulamayı gördüğümüzde... Bizim şimdiye kadar yaptığımız Eyalet Gençlik Daireleri Üst Kurulundaki görüşmeler olsun, Gençlik Dairelerindeki görüşmeler olsun, biz bunu gündem yaptığımızda şunu fark ettik: Bunun çok doğal ve olması gerektiği gibi bir tepki almıyoruz. Aslında onlar şöyle görüyor ve öyle olduğunu düşünüyorlar: Çocuğun selameti önde. Bir numara o. Ondan sonra, ikinci olarak kültür, din vesaire hassasiyeti geliyor onlar için. Doğrudur; ama biri yerine getireceğim diye iki ile üçü hepten kapatmamak önemli. Sanki biri yerine getirdik, işimiz bitti düşüncesi var. Oysaki kültür hassasiyeti veya din hassasiyeti, çocuğun korunması uygulamasında yeterince dikkate alınmıyor, öyle bir uğraşları yok. Uygulamada da şu var: Bir çocuk himaye altına alındığı zaman, onu bir yere yerleştirdikleri zaman memnun oluyorlar, bir daha başka bir aile bulayım diye bir arayışa girmiyorlar.

Kültüre duyarlı sosyal hizmet anlayışının yeterince gelişmediği, mutlak ülkenin kültürü ve değerlerine göre hareket edildiği durumlarda göçmenlerin kültür ve inançları göz ardı edilebilmektedir. Göçmenlerin dil, kültür ve inançlarında kullanılan kavramların anlamları bilinmediği durumlarda farklı noktalara gidilebilmektedir.

Çocuk okula geldiğinde bazen çok üzgün olabiliyordu, çünkü korkuyordu yine kötü not aldığına, eve gittiğinde “Babam bacaklarımı kıracak” diye. Belki bizim hiç düşünmeden söylediklerimiz bunlar olabiliyor yani “Bacaklarını kırarım”.

F. Gençlik Dairesi çalışanları gerçekten bacaklarını kıracak gibi mi düşünüyor?

Öyle düşünüyor gerçekten. Öğretmen önce panikliyordu; “Duydun mu, çocuğun bacakları kırılacakmış” falan. Ondan sonra diyordum ki, “Bir saniye, bunlar bizim Türkiye’de Türklerin genelde söylemiş olduğu şeylerdir, ‘Bacaklarını kırarım’ falan; ama öyle kırma falan yok.” (Aile destek sorumlusu).

H... Ailesi bir gün bebeği görmeye gittiklerinde, aile, doğal olarak ağlıyor ve duygusallaşılıyor. Şu ifadeyi kullanmışlar: “Siz böyle ağlarsanız, her seferinde böyle şey yaparsanız, çocuk huzursuz olur, belki görüşmeleri kesebiliriz.” Oysa bizim anlayışımızda, baktığımız zaman, anne ve baba ağlamazsa, tepki göstermezse, biz bir soru işareti koyarız (Sosyal pedagog, Aile Ataşeliği).

Kültürün dikkate alınmadığı durumlarda, bir kültürde normal olan konuların başka bir ülkede anormal ve çocukların selametinin tehlikeye girmesi olarak değerlendirildiğini aşağıdaki örnekler en iyi şekilde ortaya koymaktadır.

Çocuk diyelim tek ebeveyn, anneye birlikte aynı yatakta kalıyor diye... Raporda şu geçiyor: “Çocuk ile anne arasında fazla bağ olduğundan dolayı...” Yani yazılı bu raporda, bilirkişi raporunda, size gösterebilirim (Sosyal Pedagog, Aile Ataşeliği)

Uzmanlarla yaptığım görüşmelerde, aile ve çocukların kültürel değer ve inançlarının hizmet modeli seçiminde dikkate alınmak istendiği ancak kurumsal

olarak yeterli hizmetlerin bulunmaması nedeniyle bunun gerçekleştirilemediğinden bahsedilmiştir:

Alınmıyor. Çok nadir alınabiliyor. Çünkü heimlerimiz (yurt) ona göre değil. Tabii ki, "Domuz eti yemesin" diyebilirsiniz, ama bir 4-5 yaşındaki çocukla Türkçe konuşun diyemezsiniz, çünkü yoktur çalışan mesela. Pflegefamilie yok, Türk aileleri yok; olsa verecekler (gülüyor). Vermek istemediklerinden değil, ama şartlardan dolayı. Bizim Türk toplumumuz böyle şeylere pek duyarlı değil gibi ya da karışmak istemiyor. Aile durumu diyordur, bilmiyorum artık konu nedir; ama yok, pflegefamilie'mız yok (Bilirkişi kurumu yöneticisi).

Yasal olarak almak zorundalar, ama pratikte böyle bir şansları yok. Çünkü yok, böyle bir kurum yok. Benim Almanya'da bildiğim, sadece bu Paderborn civarında bir doktor, psikiyatrist arkadaş var; özel bir kurum açmış. Sağ olsun, onu gördüm, dinledim. Ama bu denizde bir damladır (Vasi).

O konuda gene şahıslar çok önemli. O anki şahıs ne kadar dikkate alıyor bu tür konuları. Gençlik Dairesinde" olsun veyahut da mesela çocuk bir kuruma verilmişse, yani çocuk kurumuna, heim'a konulduğu zaman, wohngruppe'a konulduğu zaman. Genelde şuna dikkat ediliyor: Müslüman'a eğer bir çocuk domuz etinin verilmemesine, ama eğer çocuk kendisi derse ki "Ben aslında yemek istiyorum", kimse ona dikkat etmez yani (Sivil Toplum Kuruluşunda Çalışan Sosyal Pedagog).

Kültüre duyarlı sosyal hizmet konusunda sistemli bir hizmetin gelişmemesinin nedeni olarak şunlar söylenmiştir:

Gençlik Dairesi kalite standardında ölçüm yapsa, göçmen çocuğu göçmen aileye yerleştirdik mi, göçmen çocuğu Müslüman aileye, onun dini hassasiyetini koruyan bir aileye yerleştirdik mi üzerinden bir puanlama ve kalite standardı yaparsa, o zaman biz de veriye ulaşabiliriz. Ama şu anda öyle bir standart yok. Öyle bir standart olmayınca da kanunda kalan bir şey olmuş oluyor. Yani kanunda var, ama kimse bunun kontrolünü yapmıyor ki.

F. Bunu denetleyen bir mekanizma yok.

Denetleyen bir mekanizma yok, evet. Yani gerçekten o çocuklar oraya yerleştiriliyor mu, bunu denetleyen bir mekanizma yok. Denetlenen şey şu: Bir çocuk selameti tehlikedeysen bir kuruma veya bir aileye yerleştirildi mi? Evet, yerleştirildi. O denetleniyor (Sosyal pedagog, Aile Ataşeliği).

Kültüre duyarlı hizmet sunma noktasında, bilirkişi kurumu yöneticisi Alman çocuk koruma sistemini şöyle değerlendiriyor:

Çabalıyorlar. Mesela, bir Türk ailesine Türk yardımcı verme çabası var ya da bir Arap aileye Arap yardımcı vermesi çabası var, yani büyük şehirlerde olabiliyor, Köln gibi bir yerde, istediğin yerden, istediğin dili bilen bir yardımcı bulabiliyorsun. Bunu daha küçük yerlerde yapamıyorsun, olanaklardan dolayı. Tabii ki, kültürünü bilen bir insanla çalışmasını ister Gençlik Dairesi, çünkü yardım daha iyi sunulabilir. Die akseptans ist auch höher, mesela, bir Türk aile bana geldiği zaman, benimle bambaşka çalışıyor, Türk olduğumdan, dili bildiğimden, daha

rahat olabiliyor ya da daha bir güvenebiliyor; çünkü benim kültürümden, beni anlayan bir insan karşımda düşüncesiyle. Ama Kuzey Ren Vestfalya'da 3 kişiyiz mesela. Çok büyük bir sayı değil bu.

Gençlik dairesi yöneticisi ise inanca dayalı sosyal hizmet sunumu konusundaki görüşlerini şöyle açıklıyor:

Inanca dayalı da şöyle: Pedagogları, kültüre duyarlı eğitim seminerlerine falan gönderiyoruz. Çünkü bazı şeylerde yanlış anlaşılmalarda olabiliyor kültür açısından. O konularda da yani yeni yeni gelişmeler var. İnterkulturellekompetenz/kültürel yetkinlik, O konuda seminerlere falan gidiyorlar yani, o kültürü biraz daha iyi anlayabilmeleri için. Çünkü bazı şeyleri anlattıkları zaman belki daha farklı değerlendirebilirler.

Kültüre duyarlı hizmet noktasındaki değişimi göçmen kökenli akademisyen şöyle açıklıyor:

Ama yavaş yavaş bir değişim var. Çünkü bu Gençlik Daireleri'nde artık göçmen kökenli insanlar çalışmaya başladılar veya eğitimde bu interkulturelle dediğimiz, yani kültürlerarası pedagoji, kültürlerarası eğitim bilimi uzmanlarının sayısı fazlalaşmaya başladı. Uzun yıllar bu alanda yeteri kadar bilgi yoktu, ihtiyaç da yoktu veya ihtiyaç yok sanılıyordu...

F. Gündeme taşınmıyordu ya da.

Gündeme taşınmıyordu. Şimdi özellikle Batı Almanya'nın büyük şehirlerinde bu bilincin var olduğunu sanıyorum. Ama her taraf için geçerli mi, geçerli değil mi, özellikle Doğu Almanya için ne kadar geçerli, tabii, bunu bilmiyorum. O alanda yeteri kadar göçmen yok veya bu konuda bir duyarlılık olması gerektiği bilinci de yok.

Aile Ataşeliğinde görevli sosyal pedagog kültüre duyarlı sosyal hizmet konusunda Alman çocuk koruma sisteminin kendisini geliştirmesi gerektiğini anlatıyor:

Gelişmesi gerekiyor kesinlikle. Belki az önce belirttiklerimizle birlikte bütünsel olarak düşünürsek, yeni bir kalite standardı oturtulması gerekiyor. Bu kültürel açılım noktası, yalnızca bir dairede Türkiye kökenli veya göçmen kökenli birinin çalışması değil, çalışan olmasa bile, o alandaki çalışanların bir hassasiyet kazanması; demin verdiğim örnekteki gibi, işte bir çocuk annesi tarafından ayağında sallanıyorsa, otomatik olarak bunun çocuğa karşı bir şiddet veya çocuğa karşı bir ihmal olmadığının anlatılması ve küçük küçük ipuçlarının verilmesi olabilir.

Kültüre ve inanca duyarlı sosyal hizmet noktasında, Alman çocuk koruma sisteminin yanı sıra göçmen toplulukların da üzerine görev düştüğünü bir uzman şöyle anlatıyor:

Yani hep topu karşı tarafa atmak gerekmiyor, biraz kendimizde de aramak gerekiyor. Oturduğumuz yerden, armut piş ağzıma düş'le olmuyor bu işler. Yani

sorumluluk üstlenmek, bulunmuş olduğumuz belediyelerde etkin halde çalışmalar yapmak, kendimizi tanıtmak, onlardan korkmadan, onlarla beraber ortak çalışmalar yapmak gerekiyor. Gençlik Daireleri bu konuda çok açıklar aslında. Hangi sivil kitle kuruluşu gidip, “Gelin, kendinizi şu lokalde tanıtırın” dediğinde... Bu, hem korkuları yenebilmek adına büyük bir avantaj sağlar; hem de sivil kitle kuruluşları, o personellere, oradaki kuruma, yani Çocuk ve Gençlik Dairesine bağlı çalışan kuruma belli noktada kültürel değerleri aktarma şansına sahip olur. Hiçbir şey yapmadığınızda, tabii ki onlar da böyle bir eğitime ihtiyaç duymayacaklarını bilmemiz, oradan yola çıkmamız gerekiyor (Sosyolog).

Pringle (2010), yaptığı çalışmada politika, uygulama ve araştırma alanında görüşülen kişilerin etnik azınlık topluluklara ilişkin olarak fiziksel cezalandırma, kadın ve çocuklara karşı istismarcı ataerkil tutumlar konusunda doğrudan bağlantı kurarken; İsveç'te etnik çoğunluğun baskıcı ataerkil ilişkilerine çok daha az vurgu yapılmaktadır. Eriksson'un (2006, akt. Pringle, 2010) ortaya koyduğu üzere, aynı bakış açısı parlamentonun çocuk refahı ile ilgili raporlarında da bulunmaktadır. Etnik azınlık grubuna odaklanıp mutat ülkedeki beyaz etnik çoğunluğun baskıcı uygulamalarının göz ardı edilmesi durumu ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bu durum, İsveç kitle iletişim araçlarında genellikle etnik azınlık topluluklarındaki istismarcı ataerkil erkek davranışlarına ilişkin yapılan vurgularla paralellik göstermektedir. Pringle, İsveç toplumunda şiddet mağdurları ve faillerinin önemli bir kısmının İsveçli olmasına rağmen bunun kamuoyunda yer almadığını söylemektedir.

O'Neale'ya (2000) göre, kültürel ve dini konuların sosyal hizmet uzmanları yeterince anlaşılmaması, çocuklarla ilgili değerlendirmeleri ve çocukların faydalandığı hizmeti olumsuz etkilemektedir. Bu anlamda, Parekh'e (2000) göre, sağlık ve sosyal refahı hizmetleri çalışanlarının tümünün kültürel farkındalık ve duyarlılık konusunda eğitim alması gerekmektedir (akt. Laird, 2008).

4.3.8. Ailelerin Hakları, Bilinç Düzeyleri ve Başvuru Yöntemleri

Yapılan görüşmelerde ailelerin neredeyse tümünün koruma altına alınma sürecinde yeterli bilgiye sahip olmadıkları, profesyonel destek almadıkları ve nasıl hareket edeceklerini bilmedikleri ortaya çıkmıştır. Ailelerin çoğunluğu bu süreçte, ilk olarak çevrelerinden sorarak hareket ettiklerini, internetten neler

yapabileceklerine baktıklarını, konsolosluklara başvurduklarını ve en yaygın olarak avukat tuttuklarını söylemişlerdir.

Gerçeği söylersem, bizim başımıza geldiğinde bizim hiç bilgimiz yoktu (Leylak Ailesi).

Yok, sağdan soldan bilgi aldık, etraftan sorduk, neler yapabiliriz nerelere gidebiliriz diye, Köln konsolosluğunu aradık, onlar bizi Duesseldorf'a yönlendirdiler, sonra bu Türk derneklerini bilmiyorduk biz hiç, sağdan soldan... bazıları fikir verdiler, çevrelerinde başına böyle bir şey gelmiş olanlardan örnek verdiler, UETD'ye gittik. AWO diye bir dernek var oraya gittik, Camiye gittik. Onlardan yardım istedik. Umut Yıldızı diye bir dernek var, ona gittik. Buralara başvurduk, sonrada elimiz kolumuz bağlı bekledik, bize hukuki dediler, zaten avukat tutmuştuk, avukatımız zaten vardı, avukatın yanı sıra kendimiz araştırma yaptık. Bunların hepsini yaptıktan sonra, elimiz kolumuz bağlı bekledik. Kendi çabalarımız ile çare aradık (Papatya Ailesi).

Ben örneğin konsolosluğu aradım, ailelerin neler yaşadıklarını araştırdım, internetten, Almanya'da çocuğu alınan aileler diye araştırma yaptım (Sümbül Ailesi).

Ataşelikteki M... Hanım'dı yanılmıyorsam, "Ayşe Hanım, çocuğunuzu gerçekten geri istiyorsanız avukata gidin" dedi, "O zaman daha böyle güçlü bir süreç olacaktır" dedi. Ama biz hangi avukat iyidir, hangisi kötüdür, hiç bilemediğimiz için, nereye başvuracağımızı bilmiyorduk (Gül Ailesi).

Çocuk bizden gidince, yana döne bir şeyler arıyorum ve atv Avrupa kanalında, bu konuda program yapıldığını gördük, programda, televizyon programında çocuğu elinden alınan bir kişi, sakın Türk avukatlara güvenmeyin diyordu, avukatlar da satıyor diyordu, para için herşeyi yapıyorlar diyor, ama dedi gidin konsolosluğa başvurun, size yol gösterirler dedi, en doğrusunu onlar yapıyor dedi, onlara güvenin dedi. Bunun üzerine Essen Konsolosluğuna gittik, oradan Duesseldorf aile ataşeliğine yönlendirdiler. Onların çok faydası dokundu. O an içimiz kan ağlıyor, avukatların dedikleri birbirini tutmuyor, üç avukata gittik, üçünün de dedikleri farklı, avukatların da belki desteği oldu, ama devletimiz sağolsun, psikolojik olarak ataşeliğin çok desteği oldu. Haklarımız ve atacağımız adımlar noktasında faydaları oldu. Onlara danışmadan hiçbir şey yapmadık (Zambak Ailesi).

Kısmen sahiptik, kısmen de çevremizden bilgi aldık, çünkü nasıl yaparız, nasıl ederiz şeklinde. O kurumlarda çalışanlar olsun, diğer yerlerde politikacılar olsun, oraya olsun, buraya olsun, her halükârda müracaat ettik. Belediye meclisi üyelerinden fikirler aldık, bilmem nereden aldık, çünkü tanıdıklarımız vardı. Çalışmalarımızda hepsinde o tanıdıklarımızdan bilgiler alarak hareket ettik (Karanfil Ailesi).

Öte yandan, aileler bu süreçte Gençlik dairelerinden herhangi bir destek almadıklarını ifade etmiştir:

Eğer kendi çabanız olmazsa size yardımcı olacak kimse yok. Bir balık gibisiniz, yardım edecek bir kurum, bir alan yok. Yönlendiriyorlar. Diyorlar ki, "Şuraya gidin,

buraya gidin". Biz de gidiyoruz, sanki terapi yaparlarmış gibi "Şöyle yaparsınız, böyle yaparsınız". Kesinlikle şey yok yani (Karanfil Ailesi).

Gençlik Dairesi bize hiçbir şekilde nereye gitmemiz, ne yapmamız, nereye başvurmamız gerektiği yönünde yol göstermedi (Reyhan Ailesi).

Görüşüğüm uzmanların tamamı ailelerin yeterince haklarının bilincinde olmadığını ve nasıl hareket edeceklerini bilmediklerini söylemiştir:

Ailelerin bilmesi noktasında bir diğer sıkıntı ise şu: Bu yararlanan hizmetlerde ailelerin seçme ve isteme hakları var. Aile aslında baştan diyebilir, "Ben Türkiye kökenli bir yüklenici kurum istiyorum" veya "Ben Türkiye kökenli bir çalışan sosyal çalışmacı, bilirkişi istiyorum" deme hakkı var. Ama bunu istemiyor. Bilmiyor istemeye hakkı olduğunu (Sosyal pedagog, Aile Ataşeliği).

Göçmen aileler genel olarak bu konuyla alâkalı çok fazla haklarını bilmiyorlar. Yani nereye başvuracağız, nasıl başvuracağız, hemen bir avukatla falan tehdit olayına çok sık başvurulabiliyor (Sivil Toplum Kuruluşunda Çalışan Sosyal Pedagog).

Yok, bilinçli değiller. Çünkü Alıncaya hâkim değil, sisteme hâkim değil. Hakları var, ama bu haklardan bihaberler (Vasi).

Maalesef, bu konularda da bilgi çok az yani. Ancak iş başa düştükten sonra hemen bir avukata gitmek zorunda kalıyorlar, o da direkt zaten aile mahkemesine başvuruyor. Süreç oradan yürüyor da, Gençlik Dairesi neden, neye dayanarak müdahale etti, bizim ne gibi haklarımız var, bu Gençlik Dairesi çocuğu hangi şartlar altında geri verir, vermek zorunda mı, değil mi, bu konuda ciddi bir bilgi eksikliği var vatandaşlarda. O yüzden tam ne yapacaklarını bilmiyorlar, Gençlik Daireleriyle himaye sonrası nasıl diyalog kuracaklarını da bilmiyorlar; bir şokun altındalar, duygusal bir atmosferdeler, travma yaşıyorlar. Çünkü çocuk alınmış, götürülmüş. Sağlıklı bir diyalog da gelişmiyor Gençlik Dairesine karşı (Pedagog, Aile Ataşeliği).

İnsanlar desteğe ihtiyaç duydukları durumlarda ise, genellikle ulaşabildikleri ve güvendikleri kişilere yönelmektedir (Froland ve diğ., 1981; Cowen, 1982; Litwak, 1985; Litwak ve diğ., 1990; Heenan, 2000, akt. Plaza ve diğ., 2006). Çocukları koruma altına alınan göçmen aileler, ilk olarak resmi kurumlara gitmekten çok çözümü kendi çevrelerinde aramaktadır. Gençlik dairesi yöneticisi, Türk ailelerin sorun çözme yönteminden bahsediyor:

Genellikle Türkler kendi problemlerini kendileri çözmek anlayışıyla hareket ediyorlar... Kendi aralarında ya da buralara taşımaya gerek duymuyorlar... Ya da genellikle aileden birisi çıkıp yardım ediyor falan... Akrabalar sahip çıkıyorlar çocuklara, destekliyorlar falan. Almanlarda öyle bir şey yok, yani çok nadir. Öyle olunca da ne oluyor; o zaman, mecbur, devlet alıyor.

Ailelerin haklarının bilincinde olmadığını ifade eden bir sosyal pedagog bunun nedenini dile getiriyor:

Genel anlamda bizim insanlarımız, yani göçmenler diyeyim artık, günlerini öylesine yaşıyorlar, yani “Ben burada yaşıyorum da ben hangi ülkede yaşıyorum, burada ben anne baba olaraktan hangi sorumluluklarım var, hangi haklarım var, vesaire”, yani bu tür konularla fazla ilgilenmiyorlar. Mesela bir anaokulunda dil kursu, vesaire, şu, bu veya her ne ise, herhangi bir bilgilendirme toplantısı yapıldığında maksimum gene ilgisi olan anneler geliyor. Babalar genelde daha da az geliyor. Burada genel anlamda diyeyim artık, çok büyük eksiklikler var (Sivil Toplum Kuruluşunda Çalışan Sosyal Pedagog).

Başvuru araçlarına bakıldığında, en yaygın yöntem olarak avukata başvurulduğu görülmektedir. Ancak, bazı aileler avukat tutmanın yol açabileceği sorunlardan dolayı ilk olarak avukata başvurmamaktadır.

Haklarımızı bilmiyorduk, direk avukata gittik, şimdi avukattan biraz bilgi aldık, direkmen mahkemeye çıkabiliyormuşuz. Ama dedi, şimdi bu da gerçek, eğer çocuk derse ki annem ve babam yaşamak istemiyorum dediği an çocuğa bir şey yapamıyorsun. Bütün haklarımızı elimizden alıyorlar, bütün velayeti onlar alıyor... biz de öyle korktuk, o yüzden direk mahkemeye başvurmadık, bekleyin dediler, belki çocuk kendisi vazgeçer, hani zaman tanıyın (Zambak Ailesi).

Hayır, kesinlikle avukat tutmak çok doğru bir yol değil bizce. Sadece itidalli, soğukkanlı davranıp hiçbir evraka imza atmamak mümkün olduğu kadar, olurluna gidip, yani gerçek manada samimi olarak bu Gençlik Dairesiyle çalışıp çocuklarının geleceğine nasıl fayda sağlayabilirler onun hakkında düşünceleri gerekir... Mesela benim arkadaşımın çocuğu, görüştüğüm bir arkadaşımın çocuğu... Çocuk aynı bizde olduğu gibi, annesi bir terbiye vermek istiyor, “Derslerini çalış, şunları çalış”, böyle aynı bizde olduğu gibi. O da gidiyor şeye şikâyet ediyor... Çocuğu aldılar. Bunlar maalesef çok bilinçsizce davrandılar. İlk başta yanlış hareket ettiler. Kavga yolunu seçmişler sürekli. Hemen avukata vermişler. Avukat da zaten amaçları para kazanmak. Onlar da eğer iyi bir avukat değilse, gerçekten samimi bir avukat değilse, amacı para kazanmak olduğundan dolayı adam ondan sonra kaybedince de avukat “Ben kaybettim davayı. Yanlış yaptınız. Sizin hatanızdan dolayı”.

F. Avukat tutmak aslında burada böyle bir tehlikeyi de mi barındırıyor velayetin elinden alınması için?

Velayetin çabucak gitmesine, çünkü bunlar biz okuduğumuz, yani internetten, gazetelerden araştırdık, Alman gazete medyasından araştırdığımıza göre diyor ki, Eğer Gençlik Dairesi karar veriyorsa hâkim de Gençlik Dairesinin tarafında duruyor... Ve siz bireysiniz, bir ailesiniz, yani devletin en küçük birimisiniz siz, ailesiniz. Devlet kurumu hukuk adı altında böyle bir bizce devlet terörü gibi en ufak bir kuruma ve bilgisi olmayan bir kuruma saldırı yapıyor, o şekilde çocuğu alıyor (Karanfil Ailesi).

Avukata başvurma, aileler için doğru yöntem olarak düşünülürken öbür taraftan Gençlik dairesi, bu durumda çocuk selametinin ciddi tehlikede olduğunu düşünebiliyor.

Evet. Bazen aileler direkt avukata başvuruyorlar. Avukata başvurunca o zaman Gençlik Dairesi zaten direkt “Alarm, alarm, alarm” diyor, çünkü “Avukata niye ihtiyaçları var şimdi, avukatla ne alakası var? Demek ki gerçekten kendileri tarafından gizlemek istedikleri avukat gerektiren bir konu var” diye düşünülüyor (Sivil Toplum Kuruluşunda Çalışan Sosyal Pedagog).

Görüştüğüm uzmanlar, çocuk koruma konusunda alanında uzman bir avukat ile yola çıkmanın önemini anlatırken diğer taraftan bu alanda nitelikli avukat bulmanın zorluğuna dikkat çekiyorlar:

“... Bilinçsizlikten yararlanan kişileri görebiliyoruz veya yararlanan avukatlar görebiliyoruz. Aile bilinçsizce bir yerlere başvuruda bulunuyor. Hatta bir avukat değil... Fark edemiyor yani, herhangi bir avukata gidiyor, diyor ki, “Bu avukat çok iyiymiş.” Ama bu avukat ceza davalarında iyi veya trafik cezası davalarında iyi... Siz aile hukukunda uzman olmayan birine ve özellikle Gençlik Daireleri alanında uzman olmayan birine davanızı vererseniz, zaten eksi başlarsınız sürece. Bizim ailelerin gittiği çoğu avukatlar, bu konuda uzman değiller ve eksi başlıyorlar. İyi uzmanlara ihtiyacımız var, hukuk alanında ciddi bir sıkıntımız var (Sosyal pedagog, Aile Ataşeliği).

Maalesef her zaman çok iyi olmuyor avukatlar (gülüyor). Hele aile mahkemeleri için çalışan avukatlar, ne bileyim, çok dişli olmuyor öyle diyelim. Mesela, ceza mahkemesi bambaşka, ceza mahkemelerindeki avukatlar daha bir değişik oluyorlar ve her zaman fark ediyoruz zaten, ceza mahkemesinden bir avukat geldi mi aile mahkemesine hemen farkına varıyoruz (gülüyor). Farkını belli ediyor. Mesela, bir dava vardı, bayağı yüksek kademelere kadar gitmişti. O da avukatın tutmasıyla gitmişti. Yani oralara gidecek dava değildi aslında; ama çok dişli bir avukattı ve nerelere getirdi o davayı (Bilirkişi kurumu yöneticisi, psikolog).

Yani ciddi anlamda hiçbir Alman avukatı, istisnalar mutlaka vardır; ama böyle davaları almaz, yani Almanya’da devletle karşı karşıya gelmez hiçbiri... Sosyal dava zaten, maddi olarak da çok düşük. Getirisi yok. Buna yeni yeni stajyer avukatlar bakar, onlar da zaten davayı altüst ederler (Vasi).

Bu süreç içinde zaten öyle bir duruma geldikten sonra iyi bir hukukçu lazım, hukuk danışmanlığı yönünden. O yönden yani bunların taleplerini ortaya koymaları gerekiyor (Gençlik dairesi yöneticisi).

Çocukların koruma altına alınma sürecinde başvuru yöntemi olarak avukat yerine, ilk aşamadan itibaren işbirliğine girmenin doğru yol olacağı ifade edilmiştir. Aileler bu konudaki düşüncelerini açıklıyor:

“... bize kalsa çoktan köpürdüyduk, adamı döverdim eşim de döverdi (gülüyor), alır çocuğu çıkardık, ama bunu yaptığımız zaman biz şiddet gösterince, bizim şiddet davranışımızı görünce, zaten bunlar şiddet uyguluyormuş diyecekler,

ailece şiddet uyguluyorlar... Bunlar bir şeye yaramaz, daha fazla zarar verir, o yüzden herkesin böyle davranması gerekir, aksi takdirde kendi kalenize gol atmış olursunuz ve bu sürekli böyle gider, burası Almanya sadece Gençlik Dairesi değil her konuda, kuralına göre hareket etmelisiniz. Sen bir adım geri atacan, o sana iki adım ileri attıracak, bunu yapmazsanız baştan kaybedersiniz... Kafanıza göre konuşmayacaksınız, birbirinizle konuşup ne söyleyip söylemeyeceğinize karar vereceksiniz, onlarla konuşmadan önce ne yapacağınızı planlamanız lazım (Sümbül Ailesi).

Biz o süreçte devlet kurumu olduğu için en nihayetinde bir mal, bir para, herhangi bir araç kaybetme riskiniz yok, bir can kaybetme riskiniz olduğundan dolayı biz araştırma yoluna girdik. Tabii ki çevremizden insanlarla, onların vermiş olduğu fikirlerle biz kavgacı bir şekilde kurumla, yani devletin bir kurumuyla kavga etmek yerine onlarla sulh yönünde, yani... Düzgün bir şekilde kavga etmeden anlaşma şartlarında, anlaşmak şeklinde hareket ederek biz o kurumla bağlantıda bulunduk. Ama ta ki artık bu kurumla baş edemeyeceğimiz netleşene kadar... Onun için atılan adımlar çok sağlam olması lazım. Yani sıfır hata, öyle diyelim, bir aile bu konuda hamle yapacaksa sıfır hata olmalı (Karanfil Ailesi).

Gençlik dairelerini düşman olarak görüp, tehdit etme, avukat tutma gibi yöntemler yerine ailelerin izlemeleri gereken yöntemi bir uzman şöyle açıklıyor:

Ben doğrudan önce personeliyle, yani o an o davaya bakan hangi sosyal pedagoğa, uzmansa, önce onunla iletişime geçmelerini tavsiye ediyorum. Çünkü genellikle bazen çok basit bir olayı büyütüp, daha çıkmaza sokup, her iki tarafın da inatlaşmasıyla beraber, gergin olmasıyla beraber çocuklarımız mağdur oluyor, bütün çocuklar mağdur oluyor. Onun yerine, ebeveyn daha ziyade kurumun bizzat kendisiyle çalışarak, herhangi bir sıkıntı varsa bile, sıkıntısız durum zaten düşünmek mümkün değil, herhangi bir sıkıntı, yani altından kalkamayacakları bir sıkıntıda bile, dürüstçe çalıştıklarında, yardımı kabul ettiklerinde; bu serbest, ama yardımı ne kadar çabuk, ne kadar duyarlı bir şekilde kabul ederlerse, çocuklarını yeniden kazanmaları o derece mümkün (Sosyolog).

Gençlik dairesi yöneticisi, ailelerin işbirliğine girip girmemelerine bağlı olarak sürecin nasıl şekillendiğini anlatıyor:

Ailenin tutumu çok önemli. Zaten ne olursa olsun, aile eğer kooperatif bir şekilde Gençlik Dairesiyle çalışıyorsa, ellerinden velayetleri falan da alınmıyor, velayet anne babada kalıyor. Ama işbirliği yapmıyorlarsa ve razı olmuyorlarsa, o zaman mahkemeye gidiyor dava, mahkemeden sonra da... Dediğim gibi, kooperatif bir şekilde baştan itibaren yaklaşıldıysa, zaten onlara o bilgileri vermek zorundalar Gençlik Dairesinden. Ama öyle bir noktaya geldiyse, konuşamayacak durumdalar ise artık, o bilgiyi almaları imkânsız bir şey. O zaman iyi bir hukukçuya denk gelmeleri gerekiyor ki onları bilgilendirsinsin.

F. Yani o konuda mesela başlarına bir şey geldiğinde nereye başvuracaklarını, nereden destek alabileceklerini biliyorlar mı?

Şöyle: Biz şu kuruluşa ya da bu kuruluşa gidin demiyoruz. Aslında bizim görevimiz bu; yani "Sizin bu imkânlarınız var, bu haklarınız var; ama bu hakları alabilmeniz için bu gibi şeylerin uygulanması gerekiyor" diye onları bilgilendirmek bizim görevimiz. Ama aile buna razı falan değilse, ister istemez bir hukukçuya

gidiyor. Ama ekstra şimdi... Bazı şeyleri, ombud diyorlar, şimdi Türkiye'de de ombud şeyleri çıkmış, ombudschaft/kamu denetçisi, yani şikâyet ediyorlar.

Almanya'da hizmetlerin talep esaslı yürüdüğünü ve vatandaşların bu anlamda haklarını bilmesi gerektiği şöyle açıklanıyor:

Ama eğer ben talepte bulunmuyorsam, Almanya'da, Türkiye'de de herhalde aynısıdır, bütün ülkeler aynısını o şekilde yapıyordur, eğer ben hakkımı tanıımıyorsam hiçbir devlet gelip de "Bu da senin hakkın, sen bunu al" demiyor, normalde demeleri de gerekmiyor. Yani Almanya'da en azından öyle inanılıyor. Hakkını biliyorsan isteyebilirsin, ama hakkını bilmiyorsan, "Aman bu da senin hakkın, sen bunu yap" demez bir devlet (Sivil Toplum Kuruluşunda Çalışan Sosyal Pedagog).

Almanya'nın sosyal hizmetler anlayışı öyledir. Bir yardım, eğer siz talep ederseniz sunulur. Bakım için de aynısı. Talep odaklı. Yani talep olursa şey yapar; yoksa arz edildiği veya şey yapıldığı için değil (Sosyal pedagog, Aile Ataşeliği).

Aile destek sorumlusu, önleyici çalışmalarının önemini ve sivil toplum kuruluşlarının üzerine düşen görevleri açıklıyor:

İnsanları gittikçe daha böyle stres, hayat şartları zorluyor, çünkü Almanya eski Almanya değil. Burada bizim yapmamız gereken önleyici çalışmalar... Mesela Ruslara bakıyorum, Ruslar azınlıkta olmalarına rağmen onlar bile bayağı bir çalışma yapmışlar. Bir araya geliyorlar ve kendilerinden konuşturabiliyorlar. Bizse halen geri çekiliyoruz, "Çocuk benimdir, döverim" gibisinden, ama hepimizin bir desteğe ihtiyacımız olduğu ortaya çıkıyor. Bu çalışmalar aslında bunu gösteriyor.

Aileler ve uzmanlarla yaptığım görüşmelerde, ailelerin çocukların koruma altına alınma sürecinde yeterli bilgiye sahip olmadıkları, koruma altına alınma süreci sonrası bir anlamda şok yaşadıkları görülmektedir. Ailelerin bu süreçte ilk olarak aile, akraba ve yakınlarına danışarak hareket ettikleri anlaşılmaktadır. Aileler bu süreçte nasıl bir yol izleyecekleri ve başvuru yerleri noktasında yeterli bilgiye sahip değildir.

Diğer taraftan, aileler çocuklarının kendilerinden tamamen koparılacağı korkusuyla avukat tutma yoluna gitmektedir. Ancak, ailelerin çocuk koruma alanında uzman olmayan avukatlarla yola çıkması, süreci daha da zorlaştırmaktadır. Ailelerin, hemen adli süreci başlatmaları ve avukat tutmaları Gençlik daireleri ve aileler arasındaki ilişkinin kopmasına yol açmaktadır.

Ailelerin Gençlik dairesine yönelik güvensizlikleri ve korkuları, Gençlik dairesi ve aileler arasında oluşan anlaşmazlıklar nedeniyle koruma altına alınma aşamasında sağlıklı bir işbirliği oluşturulamamaktadır.

4.4. KORUMA ALTINA ALINMA SÜRECİNİN ÇOCUK VE AİLE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Çocuk koruma sistemlerinde, çocukların iyiliği ve gelişimlerinin korunması şartıyla koruma altına alınan çocukların tekrar aileleri yanına dönmeleri amaçlanmaktadır. Buna karşın, korunma altında geçirilen süre arttıkça çocukların aileleri ve dolayısıyla kültürleri ile olan bağlantıları azalmakta ve zamanla tümüyle kopabilmektedir. Thoburn'a (2009) göre, eğer çocuklar birkaç haftadan fazla korunma altında kalmışsa, çocuğun bakım altına alınmadan önce birlikte yaşadığı ebeveynlerine dönme seçeneği en az başarılı olunan seçenektir.

Korunma altında olup öz ailelerinin yanına dönen çocuklar, genellikle bakım altına girdiği tarihten itibaren ilk altı ay içerisinde öz ailesi yanına dönmektedir. Altı aydan sonra öz ailelerin yanına dönme olasılığı hızla düşmektedir (Thoburn, 2009). Danimarka ve Norveç ile birlikte Almanya'da, bakım altındaki çocuk oranları yüksektir. Bu durum, çocukların uzun dönem korunma altında kaldıklarını ve büyük bir olasılıkla artık koruyucu aile yanına yerleştiklerini ortaya koymaktadır. Bilirkişi kurumu yöneticisi, Gençlik dairelerinin bu noktada Alman Anayasa Mahkemesi tarafından da eleştirildiğini söylüyor:

Ama aileye geri gitme oranımız çok düşük, inanılmaz düşük. Avrupa'da en düşük Almanya'da diye hatırlıyorum... Oradan çok eleştiri duyduk.

Gençlik dairesinin çocukları koruma altına aldıktan sonra, aile ile olan çalışmalarının yetersizliğini bir sosyal pedagog şöyle ifade ediyor:

Bir çocuk himaye altına alındıktan sonra ailelerin dâhil edilmesini ben zayıf buluyorum. Alınmadan önce onlara sunuluyor; "Şunu yapabilirsiniz; bak, bu var" diye sunuluyor; ama çocuk alındıktan sonra sanki onların fikri, aile çalışması, bütünleyişi, çocuğun geri verilmesi konusunda falan, hani seçeneklerde de çok açık olduklarını düşünmüyorum. Çocuk alındıktan sonra, "Akraba koruyucu ailesine gidin; şu da var mı, bu da var mı, şurada bir akrabanız var mı?" falan, bu konuda bir girişimleri yok (Sosyal Pedagog, Aile Ataşeliği).

Schieren ve Hämäläinen'e (2011) göre, sosyal hizmetin, toplumda destek sunma ve kontrol etme işlevi bulunmaktadır. Özellikle çocuk refahında, sosyal hizmetin iki temel görevi çocuklarını büyütme noktasında ailelerin güçlendirilmesi ve çocukların korunma ihtiyacı içerisinde olup olmadığını ortaya koyma bakış açısıyla aile yaşantısının niteliğinin araştırılmasıdır. Bu iki görevin tutarlı bir şekilde yürütülmesi, genellikle güçtür. Çalışmanın önceki bölümlerinde de ifade edildiği üzere, koruma altına alınma nedeniyle güven ilişkisinin bozulduğu, Gençlik dairesi ve çalışanlarının olayın sorumlusu olarak görüldüğü durumlarda aileler ve çocuk koruma çalışanları arasında sağlıklı bir çalışma ilişkisi oluşturulamamaktadır. Çocuk koruma sistemlerinin hem müdahale hem de hizmet veren konumunda bulunmasının zorluğunu bir uzman çarpıcı bir biçimde anlatıyor:

Çocuk koruma altına alındıktan sonra, Gençlik Dairelerinin öz aileyle irtibat içinde kalıp, yine sekizinci Sosyal Kanun kitabında da yazıldığı üzere, çocuğun öz aileye geri verilmesine yönelik bir çalışmanın yapılması gerekiyor... İşte o geri verme süreci konusunda Gençlik Dairelerinin ciddi eksiklikleri var. Aradaki iletişim zaten daha önce koptuğundan dolayı, çocuğu himaye altına alma mutabık kalınarak yapılan bir şey olmadığından dolayı, zaten düşmanca bir kamplaşma yaşanıyor... Orada sistemde de bir hata var. Yani Gençlik Dairesinin fonksiyonları arasında çelişki söz konusu. Gençlik Dairesi hem müdahale eden birim, hem kontrol ediyor aileyi, hem de ona yardım etmesi gerekiyor. Kontrol ve yardım fonksiyonları birbirini dışlayan şeyler. Çünkü yardım edebilmek için aileye, güven ilişkisi gerekiyor. Güvenmediğin bir kurumdan yardım almazsın. Senin çocuğunu elinden almış bir birim var, travma yaşatmış sana ve sen ondan gidip yardım alacaksın, işbirliği yapacaksın; bu mümkün değil. İşte burada bir sistem hatası var. Bu sistem hatası düzeltilmediği sürece çocukların geri döndürülme şeyleri daha da zayıf olacak. O yüzden bu süreç zorlu geçiyor. Çünkü mahkeme başlıyor, mahkemede yine iki taraf karşı karşıya geliyor; bu arada da çocuğu geri döndürmek için Gençlik Dairesinin böyle bir vazifesi var. Bunu nasıl icra edecek?! (Pedagog, Aile Ataşeliği).

Öte yandan, çocukların erken yaşlarda aileden kopması ve sonraki süreçte ailenin iletişiminin olmaması durumunda yaşananları Gençlik dairesi yöneticisi şöyle aktarıyor:

Ama şimdi tartışılan konu: "Çocuk bir gitti mi, bir daha geri dönmüyor." Tabii ki anne diyelim ki bu sorumluluğuyla ilgili geç başladıysa sürece, 2-3 sene, 4 sene veya 5 sene geçtiyse aradan, çocuk da 6 aylıkken bir başka bakıcı aileye verildiyse, zaten çocuk ömrünün en fazla kısmını bakıcı ailede geçirmiş oluyor, o zaman da geri dönmesi zor oluyor... Yani mümkün merteye, daha en başta ailenin hatasını anlayıp kendine bir çekidüzen vermesi ve yardım alması gerekiyor.

Ailelerin, çocuklarının koruma altına alınması nedeniyle ilk andan itibaren iletişimlerini sürdürmesi gerekirken bilgisizlik ve hatalı başvuru yöntemleri nedeniyle aileler ve çocukları arasındaki iletişim kopabilmektedir. Ailelerin, koruma altına alınma sürecinin bütün aşamaları ile ilgili bir yol haritasına diğer bir deyişle bir rehber dokümana ihtiyaçları bulunmaktadır.

Aile şunu söylüyor ve ailelerin cevap alamadığını gözlemleyebiliyoruz. Diyor ki, “Tamam, çocuğum himaye altına alındı; ama benim ne yapmam lazım, yani ne değişmesi lazım ki tekrar çocuğumu alayım?” Bunun böyle, şu, şu, şu diye bir sıralaması olması gerekir, değil mi... Gençlik Dairesindeki çalışanların da bunu bir ilke olarak işlerine alması gerekiyor. Çoğunlukla ne yapıyor; çocuğu himaye altına aldıktan sonra arada görüşmesine izin veriyor, ama onunla kalıyor. Öbür türlü, ailenin güçlendirilmesi, tekrar geri dönmesi için çalışmalar yapılması... Aslında şimdiki kanunda da var; çocuk himaye altında olsa bile, ailenin pedagojik destek alması gerekiyor, çocuğun geri alınabilmesi için, ama uygulamada çok zayıf bu.

F. Bunun nedeni olarak ne düşünüyorsunuz?

Kasten olduğunu düşünmüyorum. Ama Gençlik Dairesi çalışanlarında şu şey vardı şimdiye kadar: Aileyle çalışmak en zor iş aslında. Kolay olanı çocuğu almak ve kuruma yerleştirmek veya bir koruyucu aileye yerleştirmek. O iş yükünden kaçtıklarını düşünüyorum, kendi kanaatimce. Bu iş yükünden kaçmak için böyle davranıyorlar; yoksa buna kasten, şu ailelerde yapalım falan... (Sosyal pedagoğ, Aile Ataşeliği).

Öte yandan, korunma süreci sonrası aile yanına dönen gençler ve aileler arasında “çocuktan soğuma, çocuğu reddetme” şeklinde sorunlar yaşanmaktadır. Bø'ya (2015) göre, bazı aileler kurumsal yerleştirmeyi çok problemli görmekte ve kendi talepleri ile çocuk refahı kurumlarını başvuran çocukları ile olan bütün iletişimlerini koparmaktadır.

Önce kızı istemediğimizi söyledim. Çünkü o kadar gururumuzu kırdı ki... Öbür kızım ablasını hiç görmek istemiyor, yalan söylediği için (Gül Ailesi).

Bazı ailelerimizde... Çocuğundan tamamen vazgeçme, reddetme durumuna rastlayabiliyoruz. Özellikle buluş çağı aşamasında, ergenlik aşamasında buna daha sık rastlayabiliyoruz... Yani hataların düzeltilebilir, telafi edilebilir, öğrenilebilir olduğundan yola çıkılmayıp, tamamen o noktada kilitlenmeyle alâkalı, çocuktan vazgeçilebiliyor, inatlaşma büyüyebiliyor. Ve böyle bir olayda, çocuk döndükten sonra, başa kakma olayı çok fazla yaşanıyor bizde, bizim toplumumuzda. “Zaten sen alıştın. Zaten sen ispiyonluyorsun aileni. Zaten sen bizden değilsin” gibi çeşitli suçlamalarla, başına kakarak, çocuğu yeniden kazanmak yerine, çocuğu itecek çok daha negatif, olumsuz yönde çalışmalar, bilmeden, istemeden, bilinçsiz bir şekilde yapılabiliyor (Sosyolog).

Farz edelim, size karşı böyle bir iftira atıldı; hiçbir şey yapmamış olsanız bile, hani “çamur at, biraz izi kalır” mantığıyla, ister istemez, çocuk ile babası arasında -bu özellikle babalar için geçerli- bir mesafe, bir soğuma oluyor (Akademisyen).

Günümüzde çocuk koruma sistemlerinde, aile odaklı hizmetlerine öncelik tanınması ve kurum bakımının son seçenek olarak görülmesi öne çıkan yaklaşımdır. Bununla birlikte, kurum bakımında geçirilen sürenin artması ile birlikte çocukların aile ve akrabalarının yanına dönme olasılığı düşmektedir.

Çocukların koruma altında geçirdikleri süre çocuk ve aile üzerinde önemli etkiler bırakmaktadır. Koruma altına alınma sürecinin aile ile birlikte yapılandırılmadığı, çocuk ve aile arasındaki ilişkinin sürdürülmediği durumlarda çocukların aileleri, dilleri ve kimlikleri ile olan bağlantıları azalmakta veya zamanla tamamen kopabilmektedir.

Analizin bundan sonraki bölümünde, korunma altında geçirilen sürecin çocuk ve aile üzerindeki etkilerine yer verilecektir.

4.4.1. Korunma Altında Geçirilen Sürenin Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Korunma altında geçirilen süre, hem çocuklar hem de aileler üzerinde çeşitli etkiler bırakmaktadır. O'Hagan (1999), kültürel kimliğin birliktelik ve aitlik anlamına geldiğini ve “zamanla oluşan değerlerin, inançların, algıların ve anlamanın” ürünü olduğunu ifade etmektedir. Kültür, birçok göçmen aile için geçmişleri ile bağlantı kurmanın yoludur (akt. Littlechild, 2012). Öte yandan, Dosanjh ve Ghuman'ın (1997: 300) ifadesiyle din, birçok ailelerin kimliklerini besleyen ve şekillendiren temel etkidir (akt. Littlechild, 2012).

Görüşülen ailelerin tamamı, koruma altında geçirilen sürecin çocuklarının dil, kültür, inanç ve hayat tarzı gibi özellikleri üzerinde büyük değişikliklere yol açtığını söylemiştir.

Hani biz deriz ya “gavurlaşmış” diye; gavurlaşmış benim kızım, tanıyamıyorum artık, yani benim 15 sene boyunca yetiştirdiğim çocuk değil... Yani o çocuk şimdi yok, edep medep yok. Yani benim kız tamamıyla, üç yüz altmış derece şimdi değişmiş (Gül Ailesi).

Şimdi, Türk usuluna göre değil de Alman usulüne doğru yöneldi çocuk, yemesi, içmesi, giymesi, kıyafet tarzı dahi değişti, önce hiç pardesüsüz dışarı çıkmayan,

ömründe hiç pantolon giymeyen çocuk, pantolon giymeye başladı, kız arkadaşlarına çok özenmeye başladı, arkadaşlarına yöneldi, o eski halinden eser yok artık... mesela Almanya memleketinde yaşıyoruz, şu çikolatanın içinde alkol var mı diye dikkat ederdi, domuz yağı var mı diye dikkat ederdi, bunlara dikkat eden çocuk şimdi hiç bakmıyor ve gelişigüzel alıp yemek istiyor. Yiyiyor da zaten, helal kesim mi, ne eti diyen soran çocuk artık bunlara bakmıyor. Çok büyük bir değişiklik var yani (Zambak Ailesi).

Üç dört gün sonra oradan geriye geldi. Ama geldikten sonra tavır çok çok fazla şekilde değişmişti. Yani üç dört günde bir çocuk nasıl bu kadar değiştirilebilir, onu da anlamadık... Dairede ne anlatıldıysa, "Sana hiçbir şey yapamazlar, yaparlarsa direkt alırız". O özgüvenleri aşılandıktan sonra çocuk bir geceden sonra resmen anne baba düşmanı oldu yani (Karanfil Ailesi).

Çocuğun yüzünde ne bir tepki, ne bir mimik, ne bir sevinç, ne bir üzümlük, hiçbir şey yoktu, hani ruhu çekilmiş insanlar olur ya, öyleydi (Ihlamur Ailesi).

Türkçeyi unutmuş, anlamıyor ne yazık ki... Debelenmiş, Kurumuş kalmış, yani eski halinden eser yok. Ne kadar ben bağırısam da, bir faydam yok, o orda. Gözlerinden okuyorum, "Anne; beni de götür" diyor, ama elim kolum bağlı. Oraya bir düştü, şimdi çıkarması zor (6 çocuğundan biri koruma altına alınan Nilüfer Ailesi).

Hayır hayır, mesela çocuk şu an Türkçeyi unuttu. Sadece Almanca biliyor, Türkçe bilmiyor, aileyle irtibatı koptu (Erguvan Ailesi).

Koruyucu aileye verirken her birini ayrı aileye verdiler, çocukların gerçekten psikolojileri çok kötü bozuldu... Hala çocuğu kreşe bıraktığımda korkuyor beni burda bırakacak diye... Küçük kız çok bilmiyor anlamıyor, mutlu yani, çok etkilendi ama büyük çocuk çok etkilendi. Büyük çocuk, bizim onu verdiğimizizi düşünerek beni ablaya vermeyin diyor, oradaki kişiye abla diyormuş (Papatya Ailesi).

Öte yandan, aileler, çocuklarının sorunlu diye koruma altına alındığını ancak bu hizmet sürecinin çocuklarında olumlu değişimler bir yana daha fazla soruna yol açtığını ifade etmiştir. Kindler (2012), çocuk koruma vakaları ile ilgili olarak çocuklara yönelik kötü muamelenin ortalama üç yıl içinde vakaların üçte ikisinden fazlasında ve aile dışı bakımda ise çocukların yarısından fazlasında tekrarlandığını ortaya koymuştur. Öz ailelerinde meydana gelen çocuk selameti tehlikesi olayı sonrası koruyucu ailede büyüyen çocukların, üçte birinden fazlası psikopatoloji belirtileri ve çocukların yarısından fazlası eğitimsel sorunlar göstermiştir. Zihinsel sağlık sorunlarına sahip olan çocukların yarıdan fazlası tedavi edilememiştir.

Durmadan hanımefendi kaçıyor, başka birilerinin yanında geceliyor, başkalarının evinde kalmayı tercih ediyor hanımefendi. Bu sefer onlara dedim ki, "Haydi bizim evden kaçıyordu; iyi de, bizim evden daha çok sizden kaçmaya başladı, acaba sizde de mi bir sorun var? Benim çocuğum sizin kinderheim'da/çocuk yuvasında,

işte açık alanmış orası da, istediği gibi gelip gidebilirmiş de, saat 22.00'ye kadar hakkı varmış benim çocuğumun. Madem benim çocuğumun arkasından koşmayacaktınız, yurda almanın anlamı ne? diyorum. Cevap veremiyorlar... Velhasılı böyle yani. Hangi birini anlatayım bilmiyorum şu an yani, kafam doluyor böyle bakınca... Benim kızım evde ot içmiyordu, ot içmeye başladı ya (Gül Ailesi).

(Anne) Çocuğun faydalandığı bir hizmet olmadı. Aksine çocuk asileşti aileye karşı, sosyal düzene karşı, sosyal yaşama karşı. Kendine farklı bir yol çizmeye kalkıştı. O süreç işte bayağı bir sıkıntılı geçti bizim için

(Baba) Yani çocuğun dersleri kötüleşti, hatta okulu iyice aksattı, o süreçten sonra, aksatmasından sonra da biz çocuğun burada yaşamasının bir mantığının olmadığını, çünkü çocuk geleceğini kaybedecek... Saat 03:00'lere, 04:00'lere kadar cep telefonunda, internette, öğlen 15:00'e kadar yatıyor. Okul mokul yok. Böyle kalkıyor, birkaç saat dolaşmaya, arkadaşlarıyla gezmeye çıkıyor 22:00'ye kadar, 23:00'e kadar yeri geliyordu. Polislerle dışarıdan topluyorduk. Kaç defa polis geldi eve. Dövüşmeler, işte o şey yerlerinde kavgalar, yani akıl almayacak bir şekildeydi (Karanfil Ailesi).

Bambaşka bir kız oldu, çok değişim oldu, ben 15 senede çocuğuma veremediğim şeyi, ya da camiide imamın, okulda öğretmenin veremediği şeyi, kızım 15 yaşındaydı, onlar 58 gün içinde hepsini verdiler... Tamamen Almanlaştırmaya hazırlamışlar, yani biraz daha kalsa Alman gibi olup çıkacaktı (Zambak Ailesi).

Anne tarafından yurda yerleştirilen ve sonrasında kendisi ile birlikte yaşamaya başlayan oğlu ile ilgili değişimleri bir baba şöyle anlatıyor:

Çocuk şu an benim yanımda, yılbaşından beri. Her şeyi değişti çocuğun, yemesi içmesi değişti, neşesi yerine geldi, her açıdan değişti çocuk. Ordayken zayıflamıştı... Hatta bir ara, yurttan kalırken, benimle sırf Almanca konuşmaya başlamıştı. Yanıma dönünce kilo aldı, morali yerine geldi. Önceden mesela, öyle bir köşede somurtuyordu, oturuyor, kimseyle konuşmuyordu. Şimdi daha çok arkadaş çevresi oldu, kendine özgüveni geldi. Sevgiye çok muhtaçmış. İlk benim yanıma geldiği sıralar, neredeyse her gece bana sarılıp yatıyordu, sabaha kadar bırakmıyordu beni... Şu an mesela ben diyorum bazen, "Gidelim, orayı bir ziyaret edelim" dedim, onu bile istemiyor, hayır diyor, adını bile anmak istemiyor. Hâlbuki en son yer çok iyi bir yerdi, ona rağmen istemiyor (Menekşe Ailesi).

Armitage (1993), çocuk refahı sisteminin yatılı okul sisteminden daha zarar verici olabileceğini tartışıyor. Bakım altındaki çocukların, aile ve aynı zamanda akranları ile olan ilişkileri kesilmektedir (akt. Mandell ve diğ., 2006). Göçmen çocukların faydalandıkları hizmetler; çocukların dil, kültür ve inanç gelişimlerinde de önemli etkiler bırakmaktadır. Uzmanlar bu sürecin çocuklar üzerindeki etkilerini açıklıyor:

Mesela bizim Türkiye kökenli çocuklarda da en büyük çektiğimiz sıkıntılardan bir tanesi de şu: Çocuk Türkçeyi unutuyor. Bir de annenin veya babanın Almancası yoksa o çok zor bir durum. Babaların hep şikâyet ettiği şu, çocuk Türkçeyi

kaybetti, dinden zaten uzak yaşıyor, hiçbir şekilde bu çocukların kültür ve dinlerinin korunduğunu görmüyorsunuz (Aile Destek Sorumlusu).

Tabii ki, büyük değişikliklere yol açıyor. Çocuklar zedelenmiş oluyor ailelerinden alındığı zaman...Neler görüyoruz biz? Genç yaşta bakıcı ailelere verilen çocuklar anadilini unutuyorlar. Çok çabuk unutulur, yani küçük bir çocuk 6 ayda unuttur Türkçeyi ya da Arapçayı ya da vesaire vesaire. Ne oluyor; iletişim kuramıyor annesiyle, babasıyla... Çok büyük bir problem (Bilirkişi Kurumu Yöneticisi).

Göçmen çocukların kültür ve inançlarının dönüşümü ile ilgili olarak yazılı ve görsel materyallerde, *“Muhammed, Nasıl Marcus Oldu”*, *“Hasan Nasıl Hans Oldu”* şeklinde söylemler bulunmaktadır. Bu söylemlerde, göçmen çocukların bilinçli olarak kendi kültür ve değerlerinden farklı kültür ve inançlara sahip olan ailelerin yanına yerleştirildiği ve asimile edildiği iddia edilmektedir. Çalışmanın önceki bölümlerinde ifade edildiği üzere, koruma altına alınan göçmen ailelerin çocukları, göçmen kökenli veya Müslüman koruyucu aile sayısının çok yetersiz olması ve Müslümanlar tarafından işletilen çocuk bakım kuruluşlarının bulunmaması nedeniyle, çocuklar mevcut koruyucu ailelerin yanına veya kuruluşlara yerleştirilmektedir. Dolayısıyla, bilinçli ve sistematik olarak çocukların kendi kültür ve değerlerinden farklı ailelerin yanına yerleştirildiğini iddia etmek zordur. Ancak, göçmenlerin dil, kültür ve inançlarına yönelik kurumsal hizmetlerin oluşturulmamış olması ve çocukların yerleştirildikleri aile veya kuruluşta kimliklerinin korunmaması, nihayetinde böyle bir sonuca yol açmaktadır. Her ne kadar, uluslararası sözleşmelerde çocukların dil, kültür ve inançlarının faydalandıkları hizmetlerde dikkate alınması şart koşulmasına rağmen uygulamada bunun gerçekleştirilemediği görülmektedir.

Öte yandan, burada altı çizilmesi gereken en önemli nokta ise çocukların genel olarak içinde yetiştiği ailenin kültürü ve dinine göre şekillendiği gerçeğidir. Dolayısıyla, ailenin sahip olduğu değerlere göre “Muhammed” “Marcus” olabildiği gibi “Marcus” da “Muhammed” olabilmektedir.

Peki, çocuğu kim etkiliyor, ya çocuğun anne babası, ya da çocuk nerde kalıyorsa onlar etkiler... (Nergis Ailesi).

Mesela şimdi bir Alman çocuğu benim evimde büyüse, ne olacak, Türkçe öğrenecek, örf-âdetlerimizi öğrenecek. Sonuçta aynı ev ortamında yaşıyoruz. Ne kadar Almanya’da yaşasak da, bir nevi kültürümüzü bir şekilde ayakta tutuyoruz ve bu Alman çocuğu bunu da öğrenecek. Bir Türk çocuğunu da bir Alman

ailesinin yanına verirsiniz, o da aynı ortamda yetişeceği için, onun kültürünü, örf-âdetlerini öğrenmiş olacak (Gençlik dairesi yöneticisi).

Aile Ataşeliğinde görev yapan sosyal pedagog ise bu konuda yaşadığı bir olayı çarpıcı bir şekilde aktarıyor:

Bir koruyucu aile bir şeyden bahsetmişti, beni çok etkilemişti. Bir çocuğu almışlar, şu an 20 yaşında, nişanlandıracaklardı yani, bir kız çocuğunu yetiştirmişlerdi. Şöyle dedi: “Bu kızlar üç kız kardeşlerdi, biz ortancasını alabildik. İki tanesi farklı aileye gitti. En büyüğünün hayatı hepten değişti. İlk zaman Alman koruyucu aile bizimle hep diyalog içindeydi. İsteklilerdi; gerçekten o çocuğun kültürünü anlamaya, uygulamaya isteklilerdi.” Ama birkaç yıl sonra çocuk kendiliğinden söylemeye başlamış; “Siz benim için niye ayrı et alıyorsunuz? Ben sizin bir parçanız değil miyim? Ben sizden farklı mıyım da, niye bunu yiyemiyorum, niye ben farklı şeylere katılamıyorum?” diye. Yani o perspektiften baktığımız zaman, bazı şeyler de çok doğal olarak öyle geçiyor. Nasıl ki bizim ailelerimiz anlatıyorsa... Mesela Türk bir aile, bir Alman çocuğu almış; “Bizimle birlikte namaz kılıyor” diyor. Referandum zamanı geldi bize, masamıza konulan Türk bayrağını ısrarla istedi. Bir Alman çocuğu. Dışarıdan baksanız, tablo şu olabilir: Hani birileri diyor ya Muhammed Marcus edildi diye; onlar da tam tersini diyebilirler, Marcus Muhammed yapıldı diye. Burada ben gerçekten kasıt olduğunu düşünmüyorum. Ama burada doğallığın getirdiği bir süreç var. Nasıl ki bizden namaz kılmayı gören bir çocuk namaz kılıyorsa, Türk bayrağını görüp de o Türk bayrağını bırakmayıp, “Ben bunu götüreceğim” diye çocuk bunu şey yapıyorsa, tersi de doğal.

Aileler ve uzmanlarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular, araştırmalar ile paralellik göstermektedir. Koruma altına alınma süreci özellikle küçük yaş grubu çocuklarda dil anlamında büyük değişikliklere yol açmaktadır. Küçük yaş grubundaki göçmen kökenli çocuklar, Almancayı bilmedikleri için koruma altına alındıkları süreçte önemli zorluklar yaşayabilmektedir. Korunma altında geçirilen sürenin artması ile birlikte çocuklar anadillerini unutmakta veya tamamen kaybedilmektedir. Bunun yanında, çocukların aileleri ile yeterli bir şekilde görüştürülmemeleri halinde çocuğun aile bağları azalabilmektedir. Koruma altına alınan gençlerdeki değişim ise daha çok yaşam tarzı, kültür ve inançlar noktasında yoğunlaşmaktadır. Aileler, bu konudaki değişimi “çocuk Almanlaştı/Gâvurlaştı” şeklinde görmektedir.

Göçmen kökenli aileler, çocuklarının, sistemli olarak kendi dil, kültür ve inançlarına uygun olmayan ailelere verildiğine ve Hristiyanlaştırıldıklarına inanmaktadır. Yazılı ve görsel dokümanlar bu yöndeki inancı pekiştirmektedir. Bununla birlikte göz önünde bulundurulması gereken nokta ise çocukların yaşam, din, dil, kimlik, kültür gibi özelliklerinin içinde büyüdükleri ailenin özelliklerine göre

şekillendiği gerçeğidir. Çocuklar uzun süre kendi kültür ve inançlarından farklı bir ailenin yanında kaldığında, zamanla kaldığı aile gibi yaşamaya ve inanmaya başlamaktadır.

4.4.2. Koruma altına Alınma Sürecinin Aile Üzerindeki Etkileri

Çocuk koruma hizmetleri ile muhatap olan birey ve aileler bazen uzun süreli dezavantajlar yaşamaktadır. Birçok ebeveyn için, yasal çocuk koruma müdahalesi öncesi, müdahale esnası ve sonrasında zorlu hayat koşulları olabilmektedir (Lonne ve diğ., 2009).

Koruma altına alınma süreci, aileler üzerinde yıkıcı etkiler bırakabilmektedir. Görüştüğüm göçmen aileler, koruma altına alınma nedeniyle çocuklarının evden ayrılmasını ölüm ile ilişkilendirmekte ve hayatta olmasına rağmen çocuğuna ulaşamıyor olmanın ölümden de ağır olduğunu ifade etmektedir.

Çocuğun koruma altına alınması ölümden öte bir şey. Ölünce bir mezarı var, ulaşıyorsunuz ama var olan bir şeye ulaşamamak, çocuğunuz var ama ulaşamıyorsunuz... (Reyhan Ailesi).

Çocuğundan ayrı kalma... evde cenazenin olmasından da kötü, ölüm Allah'tan gelen bir şey, ölüm bildiğimiz bir şey. Ancak, çocuğun koparılması bunun da ötesinde bir şey. Çocuğun senin bilgin ve isteğin dışında senden alınıyor ve hiçbir şey yapamıyorsun... (Lale Ailesi)

En nihayetinde bir mal, bir para, herhangi bir araç kaybetme riskiniz yok, bir can kaybetme riskiniz var... Çok zor bir durum. Hele de canlı canlı. Hani "Ölüsü bir gün, delisi her gün ağlar" derler ya. Ölmüş olsa dersin ki "Ya, öldü, mezarda". Ama bu şekilde çocuğun nerede olduğunu bilmemek çok zor bir şeydir. Çocuğun alınıyor. Çocuğun kimle beraber, ne yapılıyor senin çocuğuna, ne içtiriyorlar diye hep en kötü şeyler insanın aklına geliyor (Karanfil Ailesi).

Çok kötü çok kötü tövbe estağfurullah, böyle cehennem şeyinde oluyorsun, çünkü senin canın orda... (Erguvan Ailesi).

Boşluktan, kendimi ev işine veriyorum ya da başka bir şeylerle dağıtmaya çalışıyorum; ama gerçekten nefesim tıkanıyor (Yasemin Ailesi).

Benim için çok zor oldu. Bu çocuklar orada ne yiyor, ne içiyor, başlarına bir iş gelir mi, gelmez mi? Çünkü orası yurt. Oralar büyük şehir. Yurtta yaşıyor, sahipsiz bir çocuk, kaçırlılar, her şey geldi aklıma. Hatta çoğu zaman yurdun önünde bekledim. Tabiri caizse, orada yatmayı bile düşündüm. İnsanın aklı orada kalıyor, eve gidemiyor. Çocuk için de çok zor (Menekşe Ailesi).

Son görüşmeden sonra psikolojik olarak çöküntüye girdik, işin doğrusu... eşim komple bıraktı, pes etti, çünkü birşeyler yapıyorsunuz, belirli bir aşamaya

getiriyorsunuz, sonra tekrar başa dönüyorsunuz, örneğin daha önce her hafta 8 saat görüşmemiz vardı aşağı yukarı, ondan sonra indirdiler ayda bir seferliğine iki saat. O da bakıcının gözetiminde. Biz bu kadar yol almışkene bu kadar kısıtlamalar demek ki hiç istemiyorlar (Nergis Ailesi).

Elin oğluna çocuğuma bırakıp gitmek çok zoruma gidiyor, haftada bir buçuk saat görüp gelmek, insana ölümden zor geliyor, çok zor oldu benim için yüreğim yandı... Bir hafta görüp geliyorsun çocuklar ağlıyor sonraki haftaya kadar, depresyonu bir hafta atlatmadan öbür hafta geliyor... Hani benim çektiğimi bırak çocuklarıma çok çektiler, bebeğim 25 günlüktü, emziriyordum, süten kesip, alıp götürdüler, alıkonuldu benden, altı aylık oldu şimdi (Papatya Ailesi).

Hep kaygı içindeydik. Bu iş üzerinde konuşmadığımız zaman herkes bir köşeye çekiliyordu. Sanki cenazemiz vardı. Herkes kendi kendine bir düşünce içindeydi. Ailenin bütün herşeyi değişti. Sabırla sonuçlanmasını bekledik, araştırdık, işte biraz da baskı...

F. Aileyi çok üzdü bu durum

Öyleydi, o konuşulduğu zaman herkesin gözü doluyordu, ablaları hele hiç dayanamıyordu, bir arada geçinemezler ama (gülüyor), birbirlerini görmeden duramıyorlar, benim küçük kız başlıyordu ağlamaya oğlumdan bahsedildiğinde, çok şükür atlattık, bu sorunu atlayamayan aileler de var, yıllarca yaşayanlar var (Sümbül Ailesi).

Göçmen aileler, çocuklarından ayrı olmayı cenaze, can kaybı, ölüm ve ölüm ötesi ile ilişkilendirmektedir. Burada, ailelerin yaşadıkları duyguları kültürlerin çocuğa yüklediği değerden bağımsız olarak değerlendirmek eksik olacaktır. Bazı kültürlerde, çocuğundan uzak kalmak “dinlenmek” olarak görülürken bir başka kültürdeki bir ebeveyn için bu durum “ölüm/cenaze” ile olarak algılanabilmektedir. Bu anlamda, farklı kültürlerin çocuğa yüklediği değerlerin bilinmesi gerektiği düşünülmektedir. Doğu toplumlarında çocuk, yaş olarak ne kadar büyüde ebeveynleri için her zaman çocuk olarak kalmaya devam edebilmektedir. Öte yandan, Batı toplumlarında bireysellik, dünyevileşme ve materyalist bakış açısının çocuğa yüklediği değerler farklı olabilmektedir.

Lum'a (1999) göre, uygulayıcıların müracaatçının kültürü, değerleri, inanç sistemleri, gelenekleri ve dünya görüşünün farkında olması ve müracaatçıyı anlaması gerekmektedir (akt. Valtonen, 2008: 32). Görüştüğüm aileler, bu süreçte yıprandıklarını ve çalışanların kendilerini anlamadıklarını düşünmektedir.

(Baba) Sabah 05.30'ta gittim, eşim Berkan'ın yatağında ağlıyor, çocuğun tişörtüne sarılmış. Ben tokat vurmuşsam, canını o kadar acıtmadım, yani onların acıttığı kadar acıtmadım. Bunların bize yaşattığı acıyı var ya, biz hayatımızda

görmedik. Sonra işte bana agresif damgası vurdular. Şimdi ben mecburen gidip terapi göreceğim. Ben terapi görmezsem, eşimi akıl hastanesine yollayacaklar.

(Anne) Yani amaçları oydu zaten. Biliyorlar, Türk anneleri nasıl hassas, nasıl şey. Bana zaten orada ikide bir dediler, “Sana doktor çağıralım mı, sana doktor çağıralım.” Doktor çağırın desem, uyuşturacaklar, ondan sonra hep uyuşturacaklar hastanede, ondan sonra “Bu iyi değil, sağlığı yerinde değil” diye çocukları tamamen alacaklar. Ben bundan eminim. Ben sadece Allah'a sığınarak güçlü kalmayı seçtim (ağlıyor) (Yasemin Ailesi).

Bu olay oldu olalı kendim mahvoldum, çocuklarım mahvoluyor. Beş taneyle rahatsızsınız diyor, “Bir tane eksik olur” diyor... Şakaya mı vurduruyorlar, ben de anlamıyorum neden (Nilüfer Ailesi).

Kendi isteğiyle koruma altına alınan kızı ile ilgili değişimler sonrası bir anne yaşadıklarını çarpıcı bir biçimde aktarıyor:

Ondan sonra bana fotoğraf gönderiyorlar, “Bak, bu senin kızın” diyorlar, “Bak, elinde sigara, yırtık pırtık bir pantolon.” Ondan sonra diyorlar ki, “Bir oğlanla öpüştü, yine buluşacaklarmış.” Bunları duyunca serseme dönüyorum. Hani boksta, adam bir sağ vurur, daha kendine gelmeden bir de sol vurur ya, aynen öyle, sersemliyorum o ara. Yani buyurun kaldırın kaldırabiliyorsanız (Gül Ailesi).

Koruma altına alınma süreci sonrası ailelerin yaşadığı diğer bir kaygı ise, çocuklarının tekrar koruma altına alınmasıdır.

Orası işte bayağı bir sıkıntılı. Nasıl? Çok stres altındasınız. Öyle bir şey ki... Düşünün, akşam saat 19.00'da zil çalıyor, biz kapıyı açmaktan korkuyoruz; “Çocuğu almaya mı geldiler acaba?” diye, o psikoloji içerisindeyiz... Her an elinizden alınma riski var. 6 ay boyunca bizi stres içine sokuyorlar, oradan oraya, oradan oraya sürükletiyorlar. Bu, ister istemez, eşinizle olan ilişkinize de yansıyor, bunun da psikolojik olarak bir dönüşümü oluyor. İkimiz de aynı endişe içerisindeyiz, ikimiz de aynı stres içerisindeyiz. Bu, aynı şekilde, çocuğun ağabeyine de yansıyor, yani ağabeyinde de bir güvensizlik oluşuyor ister istemez (Reyhan Ailesi).

Şimdi biz de açıkçası psikolojik bayağı bir rahatsızlığa sebebiyet verdi. Bir şeyden çok fazla korkuyorduk... En ufak bir şeyden mesela, en ufak bir şey diyorsun, “Acaba şimdi okuldan bildirirler mi, böyle bir sıkıntı olur mu?” diyorsun.

F. Bu kaygıyı o zaman daha mı çok yaşadınız, şimdi yaşıyor musunuz?

Daha çok yaşadık. Ben şöyle söyleyeyim, Almanya'da biriyle ben görüşmüştüm ve bana çok mantıklı geliyor. Almanya'da demişti ki, “Ne evladın var, ne malın var, ne de paran var deme. Bunların hiçbirisi sana ait değil. Devlet istediği zaman gelir, alır”. Ben bu olaydan öncesine kadar olur mu falan diye düşünüyordum (Karanfil Ailesi).

Uzmanlar ise, çocuğun koruma altına alınmasının aile üzerinde ağır etkileri bıraktığını, ailelerde travmaya ve suçluluk duygusuna yol açtığını ve bazı ailelerin

çocuklarının koruma altına alınmasını hayatın sonu gibi algıladığını ifade etmektedir.

Bir kere, aile için büyük bir yıkım oluyor. Çünkü topluma karşı olan vazifesini yerine getirmediği için suçluluk duygusu söz konusu, dışlanma duygusu söz konusu. Aynı şekilde, çocuğun, okulda, arkadaşları arasında, akrabaları içerisinde dışlanmasından veya farklı bakılmasından yana çeşitli korkuları meydana gelebiliyor. Ancak, dışarıdan gelen telkinle beraber, ya suçlama ya da “Tamamen haksız yere alındı çocuğunuz” söylemiyle beraber gaza getirilebiliyor aile (Sosyolog).

Çocukların koruma altına alınması çok ciddi bir travmaya yol açıyor; hem çocukta, hem ailede. Çok çok nadir durumlarda, hani çocuklar aile içinde işkence altındaysalar, alındıkları zaman kurtulmuş oluyorlar. Belki o anlamda çocuk rahatlıyordur. Ama bir şekilde çocukların öz aileleriyle bağları güçlü, duygusal bağları var; bunları bir anda koparmanın ciddi travmalara yol açtığı zaten bilinen bir şey. Ama işte Gençlik Dairesi kendi açısından, “Bunu, mecbur, almak zorundaydık” anlayışına sahip. “Yoksa ailede gitgide çocuğun selameti tehlikeye düşecekti, daha kötü boyutlara taşınacaktı; onu önlemek için yaptık” diyor. Fakat bu konu, üzerinde daha çok durulması gereken bir konu (Pedagog, Aile Ataşeliği).

Büyük bir travmaya yol açıyor aslında, bir kopma noktası oluşuyor. Şunu da gözlemleyebiliyoruz: Belki ailede bir travma yoktu, bu olaydan sonra travma oluşuyor. Yani aile haklıydı, ama bu olaylardan sonra, bir bakıyorsunuz, Gençlik Dairesi haklı yere geçiyor, aile haksız oluyor.

F. Yani o tepki şeyiyle

Evet, evet. Yani diyelim ki anne intihara teşebbüs etmiş, hastaneye yatmış. Gençlik Dairesi, otomatik olarak, var olan çocukları himaye altına alıyor. Tamam, anne intihar etti, ama ondan sonraki süreçte belki toparlanacaktı; ama çocuk da himaye altına alındığı an ikinci bir kez hayal kırıklığına uğruyor, bir travma daha yaşıyor ve sonra bir daha toparlanamıyor (Sosyal pedagog, Aile Ataşeliği).

Türkiye kökenli aileler ile Alman ailelerinin çocuğun evde ayrılmasına yönelik tepkileri farklı olabilmektedir:

Yani Türkiye kökenli kadına baktığınızda ve babaya baktığınızdaki farkı görebiliyorsunuz. Alman diyor ki, “OK, çocuk gitti, biraz kafayı dinleyeceğim, kendimi bir toparlayacağım nerede hata yaptım”, ama bizim Türkler böyle dramatize ediyor her şeyi.

F. Hayatın sonu gibi mi?

Hayatın sonu gibi... Ondan sonra kendini tamamen böyle salıveriyor sanki evde cenaze varmış gibi. Tabii ki çocuğu olan insan bunu anlar yani. Çocuk birdenbire gidiyor. Olmayan da anlıyor, ama orada senin bir kalkıp ayağa bir bakman lazım nerede, nasıl hata. Belki hata yapmamışsındır, belki onların hata gördüklerini sen hata yapmadın. Hemencecik böyle kendini bırakıveriyor. Ondan sonra kocasıyla. Diyorum, bazen oluyor, telefonda saatlerce birbirlerine sadece hakaretlerini dinlediğim oluyor. Yok, işte kaynana giriyor araya. Bizde bu var. Bir şey olduğunda aile hemencecik toplanır, ama bir taraftan da kendimizi çok çabuk

bırakıyoruz. Bu galiba kültürümüzden mi neyse. Yani kötülemek anlamında demiyorum, benim gördüğüm konu (Aile Destek Sorumlusu).

Gençlik dairesinde sosyal pedagog olarak çalışan bir uzman Türk ve Almanların konuya bakış açılarını çarpıcı bir dille aktarıyor:

Genellemek doğru değil ama hani bazen öyle olur ki Alman çocuğu ile baş edemezse ya da çocuk bir şekilde aileden giderse, tamam diyor biraz kafayı dinliyorum, çocuk gitsin koruyucu aile veya kurum bakımında kalsın ama bunu köpeği için demeyebilir. Ama, Türk ailelere baktığımızda genelde çok sert tepki veriyorlar...

Aile ve uzmanlarla yapılan görüşmelerde, çocukların koruma altına alınmasının kayıp olarak algılandığı ve ölüm ile ilişkilendirildiği görülmüştür. Ailelerin anlatımlarında konunun canlılığını koruduğu, ailelerin uygulandığı ve bu konudan bahsederken olayı tekrar yaşadıkları ve kaygılandıkları görülmüştür.

Ailelerin, ölüm ve kayıp ile ilişkilendirdikleri koruma altına alınma süreci Gençlik daireleri tarafından ise mevzuat kapsamında yapılması gereken bir çalışma olarak değerlendirilmektedir. Aileler, bu süreçte yaşadıkları psiko-sosyal sorunların Gençlik daireleri tarafından yeterince anlaşılmadığını düşünmektedir.

4.4.3. Mahalle Baskısı/Damgalanma

Aileler ve uzmanlarla yapılan görüşmelerde, ailelerin çocuklarının koruma altına alınma olayını sakladıkları, bunun duyulmasını istemedikleri ortaya çıkmıştır.

Mesela ben kendimden utanıyorum şahsen, anneliğimden utanıyorum, keşke böyle bir şey başıma gelmeseydi, dikkatsizliğimden oldu (Papatya Ailesi).

Şurdaki yurttaki koruma altına alınan 10 tane Türk çocuğu var, ama herkes de birbirinden korkuyor, saklıyor gizliyor,

F. Neden çekiniyorlar?

Yav işte duyulmasın, ya, şimdi biri gelip bana sorsa, ya senin çocuk niye orda kalıyor dese sürekli, bu beni bunalıma sokar. Bizim Türk milletini biliyorsunuz. Mesela ben duyulmasını istemiyorum (Zambak Ailesi).

Bir aile bu konudaki düşüncelerini şöyle sıralamıştır:

Bizim Türk ailelerimizin en büyük sorunu, "Aman, şimdi duyacaklar benim çocuğumun oraya gittiğini, rezil oldum, millet benimle dalga geçecek, sokağa çıkamayacağım" düşüncesi. Bu bir.

F. Neden böyle bir düşünce var?

Çünkü Türkler kendi aralarında böyle şeylerden dolayı utanıyorlar ve ezik hissediyorlar kendilerini.

F. Yani Gençlik Dairesi'ne gittiği için mi çocukları?

Evet. Aslına bakarsanız, on kapıyı çalsanız, sekiz kapıda bu problem var. Ama her ne hikmetse, kimse bunu paylaşmayı pek sevmez. Ta ki suyun üstüne çıkana kadar. Suyun üstüne çıktı mı zaten herkes bilir, iş işten geçmiş olur; zaten aile de o kadar yanlışlıklar yapmış olur ki, artık dönülmez akşamın ufkuna gelirler. Bu bir. Bizim ailelerimizin bunu aşması lazım. İkincisi, bizim ailelerimizin kendine özgüveni lazım (İhlamur Ailesi).

Ailelerin bunu saklama nedenlerine bakıldığında, uzmanlar şunları dile getirmiştir:

Yine toplum baskısı, mahalle baskısı diyebiliriz.

F. Bunun altında yatan şey ne? Yani neden Gençlik Dairesi'nde kaldığını saklıyor? Gençlik Daireleri ya da yurtlar kötü kurumlar mı?

Ailelerin, toplumun bakış açısıyla alâkalı bir olay bu. Yani Gençlik Dairesi kötü bir kurumdan ziyade, "Ben hata yaptım, ben yanlış yaptım" diye damgalanmak, parmakla gösterilmek kaygısından dolayı olan bir şey bu. Mahalle baskısı burada çok önemli. "Sen beceremedin. Aileni ayakta tutmayı beceremedin" psikolojisinin etkisi çok daha fazla burada (Sosyolog).

Sosyolog ve aynı zamanda aile terapisti olan uzman, ailelerin Gençlik dairelerine ilişkin korkularının ve koruma altına alma olayını saklamalarının altında önemli sosyal ve kültürel konuların olduğunu şöyle açıklıyor:

Neden bu korkumuz var? Eğer her şey yolunda gidiyorsa, bu korkumuz neden? Demek ki yine kendi psikolojimizle alâkalı, toplum olarak. Bu noktada eziklik psikolojisi çok önemli bir olay. Yani bu realitelerin ışığında bunu değerlendirmek lazım. Bu insanlar ne burada kabul gördüler, bu ülkede, ne de kendi ülkelerinde kabul gördüler. Düşünün, ilk kez bu insanlar oy kullanabildiler, ilk kez dikkate alındılar. Ki fazla uzun sürmedi, bu yaz tatili dönüşünde çıkan haberleri biliyoruz: "Almanyalı Türkler geldiler, burada pisliklerini bıraktılar." Yeniden bir yıkım yaşandı. Bunlar çok önemli faktörler aslında. Buradaki insanın psikolojisini anlamak açısından çok önemli. Bu tür kurumlardan korkmalar, saklamalar, bakış açılarını anlamak adına bunları da bilmek gerekiyor. Yani bunlarla beraber değerlendirmek gerekiyor. Yoksa Almanya'daki sosyoloji hesabı, kolunuz ağrıyorsa sadece kolunuza bakarsanız hiçbir şey anlayamazsınız, burada bir bütünü görmek lazım. Yani bu ülkede yaşayan göçmenler, özelde Türkler hangi sıkıntılarla bu aşamaya geldiler ve bunların altında yatan faktörler neler diye baktığımızda, korkularını anlamamız biraz daha kolaylaşır herhalde. Çünkü sığınabilecekleri başka bir yer yok. Yani kendi kendimize yetme ihtiyacımız uzun yıllar devam etti. Bir durum olduğunda sığınabileceğimiz bir kapı yok duygusu çok fazlaydı.

F. İki arada bir derede...

Aynen. Unutulmuş bir topluluk gözüyle bakıldı çünkü. İki taraftan da. Max Frisch diyor ya hani, "Biz işgücü bekliyorduk, insanlar geldi." Öbür taraftan Türkiye'ye

bakıyorsunuz, döviz makinesi olarak bakıyor. Yani iki taraftan da ihmale uğrayan... Bunların ihtiyaçları, duyguları, özlemleri... Bunlar hiçbir şekilde göz önünde bulundurulmadı, iki tarafta da bulunulmadı, yıllarca. Ve bu insanlar kendi kendine yetebilmek adına kapalı bir toplum oluşturmaya başladılar. Bu kapalı toplumun içerisinde korku kültürü bunu besledi. Bu önemli bir faktör psikolojide zaten.

Max Frisch'in *"Biz işgücü bekliyorduk, insanlar geldi"* sözü göçmenlerin yaşadıklarının anlaşılması ve anlatılması noktasında konuyu güzel özetlemektedir. 1960'lardan itibaren Almanya'ya göç eden aileler için ne Almanya'da ne de Türkiye'de gidiş süreci ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılmamıştır. Gelişmiş bir Avrupa ülkesine giden göçmenler, burada çok çeşitli sorunlarla karşılaşmıştır. Araştırmaların ortaya koyduğu üzere, göçün insani boyutları çoğunlukla ihmal edilmiştir.

Aileler, her yönüyle kendi ülkelerinden farklı olan Almanya'da çok çeşitli engellerle karşılaşmıştır. Özellikle aileler, yaşadıkları sorunları kendi içlerinde çözmeye ve bunu dışarıya yansıtmamaya çalışmıştır. Ailelerin, çocuklarının koruma altına alınması olgusunu saklamalarının altında ise yukarıda ifade edildiği gibi toplumsal baskılar yer almaktadır. Bunun yanında, aileler toplumdaki konumlarını ve statülerini de düşündüklerinde bunun duyulmasını istememektedir.

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Federal Almanya’da çocukları koruma altına alınan göçmen ailelere yönelik hizmetleri inceleyen bu araştırma, ailelerin bu süreçte neler yaşadıklarını özgün olarak ortaya koymaktadır. Ailelerin çocuklarının koruma altına alınma öncesi, süreci ve sonrasında neler yaşadıklarını ortaya koyarken Alman çocuk koruma sistemindeki bazı kavramlar öncelikli olarak ele alınmıştır.

Çocuk koruma konusu, günümüz toplumlarının en öncelikli sorun alanlarından biri haline dönüşmüştür. Almanya’da, “*çocuk selametinin tehlikede olması*” kavramı, çocuk koruma sisteminin odağını oluşturmakta ve sonu gelmeyen bir sorun olarak tartışılmaktadır. Bu kavram ile ilgili görüş birliği bulunmamasına rağmen devlet müdahalesi için yasal bir dayanak oluşturmakta ve bu anlamda önemli bir görevi yerine getirmektedir (Schone, 2008).

Alman Gençlik daireleri, çocuklara yönelik koruma hizmetlerinde öncelikle çocuğun selametini ele almakta ve çocuk selameti noktasında kültürel öğeler sonraki aşamada yer almaktadır. Buna karşın, aileler ve uzmanlarla yapılan görüşmelerde farklı kültürlerle ait değerlerin bazen çocuk selametinin tehlikeye atılması bağlamında değerlendirilebildiği söylenmiştir.

Literatürde yer alan araştırma bulgularından anlaşılacağı üzere, Batı kültürünün, Batı ülkelerindeki yasal düzenlemelerin veya çocuk büyüme kültürünün diğer kültürlerle aynı şekilde uygulanması, göçmen aileler için ağır sorunlara yol açmaktadır. Çocuğun yüksek yararı doğrultusunda, çocuk selametinin tehlikede olup olmadığı her zaman için ön planda tutulmalıdır. Ancak, çocuk koruma politikalarının oluşturulması ve uygulanmasına farklı kültürlerin çocuk büyüme yöntemlerinin farkında olunması gerektiği düşünülmektedir.

Öte yandan, çocuk selameti konusunda medyaya yansıyan ölümcül ve/veya ağır çocuk istismarı vakaları sonrası çocuk koruma sistemleri daha fazla kontrol odaklı olmaya ve ailelere erken müdahale yoluna gitmektedir. Bununla bağlantılı olarak

yasal düzenlemeler gözden geçirilmekte ve erken uyarı sistemleri ve bildirim mekanizmaları oluşturulmaktadır. Çocuk koruma sistemlerindeki aşırı korumacı yaklaşım ve Almanya’da Çocuk ve Gençlik Refahı Kanunu’nda 2005 yılında yapılan değişikliklerle birlikte çocuk koruma çalışanlarının “çocukların selametinden sorumlu garantör”ler olarak belirlenmeleri nedeniyle, çocuk koruma çalışanları gelecekte çocuklara yönelik muhtemel kötü muamele riskini değerlendirdiklerinde kendilerini herhangi bir suçlamaya karşı korumak için, ebeveynlere yönelik daha yüksek risk değerlendirmelerini tercih etmekte ve bu durumda kolaylıkla bakım kararına başvurabilmektedir. Bunun sonucu olarak, aile ile gönüllü çalışma yerine müdahaleci yaklaşım ön plana çıkabilmektedir. Farklı ülkelerde gönüllü yerleştirme yerine zorunlu müdahale yönündeki politikalar, koruma altına alınan çocuk sayısının artmasına yol açmıştır.

Çocuk ve gençlere yönelik hizmetleri sunan ve geniş bir hizmet ağına sahip olan Alman Gençlik daireleri, Türk ve Alman kamuoyunda daha çok koruma altına alınma uygulamalarıyla bilinmektedir. Baistow ve Wilford’a (2000) göre, İngiltere, Fransa ve Almanya’da aileler, çocuklarının sosyal hizmet kurumları tarafından kendilerinden uzaklaştırılacağı korkusuna sahiptir. Göçmen aileler ile yapılan görüşmelerde benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Aileler, aile içerisinde yaşananların öğrenilmesi amacıyla kreş ve anaokulundan itibaren çocuklara sorular yöneltildiği (evde şiddet, baskı var mı, annen baban kavga ediyor mu vb.) ve çocuklardan bu anlamda bilgi alındığı ve çocuklara, ailede bir olay olması halinde aranacak kurumlar konusunda bilgi verildiği ve gençlik dairelerinin teşvik edildiğini düşünmektedir. Aileler, bu yöntemle çocukların “kafasına girildiğine” inanmaktadır. Aileler, bu anlamda çocuk koruma sistemlerinin kendilerini denetlemesinden ve mahrem alana karışmasından rahatsızlık duymaktadır. Ailelerin, Gençlik dairelerine yönelik korkuları ve güvensizlikleri öne çıkan temel bulgular arasındadır.

Çocuk koruma sistemleri ve profesyonellerin çocuklar ve aileler için yaptıkları çok önemli çalışmalar bulunmakla birlikte yardımdan çok araştırmaya dayalı olan yapılandırılmış ve bürokratik sistemlerde, ailelerin gençlik dairelerine yönelik endişeleri ve güvensizlikleri hizmetlerden faydalanmalarının önüne

geçebilmektedir. Ebeveynlerin uygun sosyal hizmetlerden faydalanamamasının önündeki en temel engellerden biri güvensizliktir (Shah & Hatton, 1999; Jones ve diğ., 2002, akt. Laird, 2008). Gençlik dairesi ile güven ilişkisinin sarsıldığı, bozulduğu durumlarda, aileler yardım tekliflerini denetim ve kontrol olarak algılayabilmekte ve yardımlara temkinli yaklaşabilmektedir. Çocuk koruma sistemlerinin hem müdahale hem de yardım sunma işlevlerini aynı anda yürütüyor olması, ailelerin güvensizliğini pekiştirmektedir.

Ailelerin korkularının nedenleri olarak bilgisizlik ifade edilmesine rağmen Laird'e (2008) göre yapılan araştırmalar, profesyonellerin basmakalıp fikirleri kullandığını ve ebeveynlerin sosyal hizmetlere yönelik güvensizliğini anlamada başarısız olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmada ön plana çıkan diğer bir bulgu ise, koruma altına alınma öncesi, aile ve çocuk arasındaki yaşanan farklılıklardır. Bu bağlamda, göçmen aileler ve çocukları arasında, hayata bakış açısı, dini inanç ve kültür gibi alanlarda farklılıklar olduğu için aile arasında kuşak çatışmaları ortaya çıkabilmektedir.

Almanya gibi batılı hayat tarzının egemen olduğu ülkelerde büyüyen çocuklar, gerek arkadaş ortamı gerekse edindikleri özgür bakış açısıyla aileleri ile karşı karşıya kalabilmektedir. Aileler, kendi inanç ve kültürlerine uygun görmedikleri Batı kültüründen çocuklarını korumaya çalışırken diğer taraftan, göçmen kökenli çocuk ve gençler, arkadaşlarının kendilerine göre daha fazla özgürlüğe sahip olduğunu düşünmekte ve dışardaki modern hayatı daha cazip görmektedir. Bu bağlamda, ailelerin çocuklarının hayat tarzlarını kabul etmedikleri, sorguladıkları durumlarda ise çocuklar soluğu Gençlik dairesinde alabilmektedir. Çocuklar bu tür durumlarda ailelerinin *“hayat tarzlarına karışması, baskı ve şiddet”* gibi nedenlerle Gençlik dairesine giderek aileleri ile yaşamak istemediklerini söyleyebilmektedir. Bu anlamda, kendi isteği ile koruma altına alınmayı talep eden çocukların sayısı her geçen yıl artmaktadır. Almanya Federal İstatistik Dairesinin verileri, göçmen çocuk sayısının Alman çocuk nüfusuna oranla bir hayli yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Çocuk selametinin tehlikede olması gerekçesiyle çocukların ailelerinden habersiz olarak koruma altına alınması, aileler tarafından şaşkınlıkla karşılanmaktadır. Her zamanki gibi, çocuğunu okula gönderen ebeveynler, Gençlik dairesinden gelen bir telefonla çocuklarının koruma altına alındığını öğrenmektedir. Bu aşamada, ailelerin çocukları ile görüşmesine müsaade edilmemekte ve çocuklarının kaldıkları yer gizli tutulmaktadır. Çocukların habersiz olarak koruma altına alınması ve aile ve çocuk arasında görüşmeye izin verilmemesi, aile ve çocuk üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktadır.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 9. maddesine göre, *“çocuğun yüksek yararına aykırılığına karar verilmediği sürece, çocuk kendi anne-babasıyla görüşme hakkına sahiptir. Taraf Devletler, ana - babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, ana-babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler”* denilmektedir. Bu bağlamda, BM ÇHS ve ilgili diğer mevzuatta, çocuk ve ailelerin görüşme hakkı olmasına rağmen yapılan görüşmelerde koruma altına alınma sürecinde ailelerin görüşlerine başvurulmadığı öğrenilmiştir. Gençlik dairelerinin bu süreçte ailelerin görüşlerine başvurmamasının temel nedeni ise çocuk selametinin tehlikede olmasına yönelik düşüncedir.

Öte yandan, ailelerin tamamına yakını, Gençlik dairelerinin çocukları koruma altına almak için elinden geleni yaptığına, çocukları haksız yere ailelerinden kopardığına ve kendi kültür ve inançları ile uyuşmayan sosyal hizmet modellerinden faydalandığına inanmaktadır. O'Neale (2000), etnik-azınlığın çocukları ve ailelerine sunulan sosyal hizmetlerin kalitesi ile ilgili yapılan araştırmada yerel kurumların birçoğunun etnik azınlıkların ihtiyaçlarına yönelik uygun ya da hassas hizmetleri sunmadığını ve etnisitenin sosyal hizmet değerlendirmelerinde tam olarak dikkate alınmadığı sonucuna varmıştır. Laird' e (2008) göre, yapılan araştırmalar koruyucu aile ve kurum bakımı hizmetlerinde çocukların dini ve kültürel geçmişleri yeterince dikkate alınmamaktadır.

Aileler, koruma altına alınan çocuklarının kendi dil, kültür ve inançlarına uygun hizmetlerden faydalandırılmadığını ve bu durumun çocuklar üzerinde ağır sonuçlara yol açtığını düşünmektedir. Çocuk koruma sistemlerinde göçmen

çocukların özelliklerinin faydalanacakları hizmet modellerinde yeterince dikkate alınmadığına yönelik araştırmalar ile göçmen aileler ve uzmanların söyledikleri paralellik göstermektedir. Uzmanlarla yapılan görüşmelerde, Almanya'da göçmen kökenli koruyucu aile sayısının çok yetersiz olması ve göçmenler tarafından işletilen çocuk bakım kuruluşlarının olmaması nedeniyle göçmen çocukların zorunlu olarak mevcut hizmet modellerinden yararlandırıldığı ifade edilmiştir. Burada not edilmesi gereken önemli bir husus bulunmaktadır. Federal Almanya'da, Hristiyan ve Yahudilere ait dini yüklenici sivil toplum kurumlar ile seküler refah kurumları bulunmasına rağmen Müslüman göçmen toplumu temsil eden bir yüklenici kurum şu ana kadar oluşturulamamıştır.

Çocuk koruma sistemleri ile muhatap olan ailelerin deneyimleri güç, saygı duymama, suçlama, kültürel konular ve yardım etmeme alanlarında yoğunlaşmaktadır (Thorpe, 2007). Göçmen ebeveynlerin çoğu, çocuk koruma süreçleri ve müdahalelerinde yargılandığını, cezalandırıldığını ve dışarıda bırakıldığını düşünmektedir.

Öte yandan, günümüzde çok farklı kültürlerin bir arada yaşandığı toplumlarda dominant kültürün herkese aynı şekilde uygulanması, farklı sorunları beraberinde getirmektedir. Bu anlamda, modern, liberal bir bakış açısıyla yetişen ve bireysellik, bağımsızlık, kadın-erkek eşitliği gibi değerlerle yetişen çocuk koruma çalışanlarının diğer kültürleri kendi bakış açılarına göre değerlendirdikleri durumda aile ve çalışanlar arasında çatışmalar yaşanabilmektedir.

Kültüre duyarlı sosyal hizmet anlayışının yeterince gelişmediği, mutlak ülkenin kültürü ve değerlerine göre hareket edildiği durumlarda göçmenlerin kültür ve inançları göz ardı edilebilmektedir. Göçmenlerin kültürel ve dini özelliklerinin çocuk koruma çalışanları tarafından doğru anlaşılması, çocuklarla ilgili değerlendirmeleri ve çocukların faydalandığı hizmetleri olumsuz etkilemektedir.

Ailelerin bilinç düzeyleri, hakları ve başvuru yöntemlerinde bakıldığında, ailelerin bu süreçte nasıl bir yol izleyecekleri ve başvuru yerleri noktasında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, çocuklarının koruma altına alınma sürecinde ilk olarak aile, akraba ve yakınlarına danışarak hareket ettikleri ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan,

aileler çocuklarının kendilerinden tamamen koparılacağı korkusuyla genellikle avukat tutma yoluna gitmektedir. Ailelerin, çocuklarının koruma altına alınması üzerine hemen adli süreci başlatmaları ve çocuk koruma alanında uzman olmayan avukatlarla yola çıkmaları sürecin sonraki aşamalarını daha da zorlaştırmaktadır. Aileler ve Gençlik dairesi çalışanları arasında ortaya çıkan sorunlar nedeniyle sağlıklı bir işbirliği oluşturulamamaktadır.

Çocuk koruma sistemlerinde, koruma altına alınan çocukların tekrar aileleri yanına dönmeleri amaçlanmasına rağmen korunma altında geçirilen süre arttıkça çocukların aileleri ve dolayısıyla kültürleri ile olan bağlantıları da azalmakta ve zamanla tümüyle kopabilmektedir. Bu bağlamda, korunma süreci sonrası aile yanına dönen gençler ve aileler arasında “çocuktan soğuma, çocuğu reddetme” şeklinde sorunlar yaşanmaktadır.

Çocukların koruma altına alınma şekli, süreci ve altında geçirdikleri süre çocuklar üzerinde büyük değişikliklere yol açabilmektedir. Koruma altına alınma sürecinin aile ile birlikte yapılandırılmadığı, çocuk ve aile arasındaki ilişkinin sürdürülmediği durumlarda çocukların aileleri, dilleri, akranları, inançları ve kimlikleri ile olan bağlantıları azalmakta veya zamanla tamamen kopabilmektedir. Koruma altına alınan gençlerdeki değişim ise daha çok yaşam tarzı, kültür ve inançlar noktasında yoğunlaşmaktadır. Aileler, bu konudaki değişimi “çocuk Almanlaştı, Gâvurlaştı” şeklinde görmektedir.

Çocukların, kendi dil, kültür ve inançları ile uyuşmayan ailelere verildiği ve Hristiyanlaştırıldıkları yönündeki görüşler ise çocukların içinde büyüdüğü ortamdan kaynaklanmaktadır. Göçmen ailelerin çocuklarının kendi kültür ve inançlarından farklı aile veya kuruluş bakım hizmetlerinden faydalandırılması, çocukların zamanla değişmesine yol açmaktadır. Küçük yaş grubu çocukların aile odaklı hizmetlerden faydalandırıldığı Almanya’da, özellikle bu yaş grubundaki çocuklar zamanla kaldıkları ailenin özelliklerini benimseyebilmektedir. Özetlemek gerekirse, bu durum göçmen veya göçmen olmayan ailelerden ziyade çocuğun büyüdüğü ortam ile ilgilidir.

Çocuk koruma müdahalesi ile karşılaşan aileler, müdahale öncesi, esnası ve sonrasında zorlu hayat koşulları ile karşılaşabilmektedir. Koruma altına alınma sürecinin, göçmen aileler üzerinde yıkıcı etkiler bıraktığı müşahade edilmiştir. Aileler çocuklarının tekrar koruma altına alınabileceği kaygısını sürekli taşımaktadır. Çoğu göçmen aile için bu süreç travmaya dönüşmektedir. Araştırmada çarpıcı sonuçlarından biri, göçmen ailelerin tümünün, koruma altına alınma nedeniyle çocuklarının evden ayrılmasını ölüm ile ilişkilendirmesidir. Hayatta olmasına rağmen çocuğuna ulaşamıyor olmak aileler için ölümden de ağırdır.

Öte yandan, aileler ve uzmanlarla yapılan görüşmelerde, ailelerin çocuklarının koruma altına alınma olayını sakladıkları, bunun duyulmasını istemedikleri ortaya çıkmıştır. Ailelerin bunları saklamalarındaki en önemli neden ise göçmen toplumundan gelebilecek olan psikolojik ve toplumsal baskılardır.

5.1. KÜLTÜRE DUYARLI SOSYAL HİZMET

Sosyal hizmet mesleğinin göç olgusuyla ilişkisi çok eski olmasına rağmen, göç ve göçmenliğe ilişkin sosyal hizmet müdahalelerinin yeterince gelişmediği söylenebilir.

Kültürel farklılık, çocuk koruma politikası ve uygulamasının, en hafifiyle, bocaladığı ve genellikle çocuklar ve aile açısından başarısız olduğu bir alandır.

Farklı kültürel geçmişlere sahip olan müracaatçılarla çalışan sosyal hizmet uzmanlarının bilgi ve becerilerini geliştirmesi gerekmektedir. Ishikawa'ya (2009) göre, mikro düzeyde,

- Müracaatçının sosyo-kültürel geçmişine saygı gösterilmeli,
- Bulunduğu ülkenin kültürel değerlerinde yer alan önyargıların farkında olmalı,
- Müracaatçının ülkeye uyumunu değerlendirmeli,
- Müracaatçı için savunuculuk rolünün üstlenilmesi,
- Uygun mütercim bulundurulması,
- Resmi/informal sosyal kaynaklarla bağlantı kurulması,

Makro düzeyde,

- Çok dilli/çok kültürlü hizmet sisteminin geliştirilmesi,
- Dil programlarının geliştirilmesi,
- Kurumsal düzeyde savunuculuk ve kurumlar arasında bağlantı kurulması,
- Sosyal hizmet uzmanları ve diğer insani hizmet sunan çalışanları için kültürel farkındalık eğitimi,
- Göç edilen ülkenin vatandaşları için kültürlerarası seminer programlarının geliştirilmesi,
- Göçmenler ve yabancılar için kültürlerarası seminer programlarının geliştirilmesi,
- Bilimsel araştırmaların yapılması gerekmektedir.

Kültüre duyarlı sosyal hizmetin gelişmesi için sosyal hizmet okullarının ve çocuk koruma sistemlerinin, farklı kültürlerle çalışabilecek insan kaynağını yetiştirmesi gerektiği düşünülmektedir. Çocuk koruma çalışanlarının kendi düşünce ve inanç dünyalarının farkında olarak sosyal hizmet uygulamasını gerçekleştirmesi, yardım etmeye çalıştıkları birey ve ailelerin sosyo-kültürel geçmişlerine saygı göstermesi ve sorgulayıcı, yargılayıcı tutumlardan kaçınmasının gerekli olduğuna inanılmaktadır.

5.2. ÇOCUK POLİTİKASINA YÖNELİK ÇIKARIMLAR

Küreselleşme ile birlikte, özellikle 20.yüzyılda anonim bir din, kimlik ve kültür arayışlarına girilmiştir. Farklı kültürlerin bir arada yaşamasından çok tekdüze bir kültür oluşturulmaya çalışılmaktadır. Anonim bir din ve hayat tarzının oluşturulmaya çalışıldığı 20. yüzyılda çocuk koruma sistemleri de bundan nasibini almıştır. Sosyal politika ve sosyal hizmet alanlarında, 1990'lardan sonra küreselleşmenin her bir tekil alandaki baskın varlığı ile birlikte sosyal hizmet ve sosyal politika alanlarındaki Anglo-Sakson, Anglofon ve Kıta Avrupası ayrımı ortadan kalkmaya başlamış ve anonim bir çocuk koruma sistemine doğru yol alınmaktadır.

Ailelerin sürekli izlenmesi ve denetlenmesi ve aşırı korumacı yaklaşıma ilişkin çocuk koruma politikaları ve uygulamaları ile birlikte son yıllarda, çok sayıdaki

yargı kararlarında çocukların devlet korumasına alınması yönündeki eğilim artmakta olduğu ve ebeveyn-çocuk ilişkisine destek sağlanmasının ikinci planda kaldığı araştırmalarda ortaya konmaktadır.

Günümüzdeki çocuk koruma sistemleri bildirim, soruşturma ve izlemeye takılıp kalmıştır. Birçok ülkede özellikle dezavantajlı çocuk ve ailelerin çoğunluğu, çocuk koruma hizmetlerinin “radar”ında yer almaktadır. Ancak, bu durum yardım almak suretiyle ailelerin yaşadıkları gerginliklerin etkilerini azaltmak yerine, çocuğun aileden koparılması eşiğini aşınca kadar aileler “izlenmektedir”.

Çocuk korumada soruşturmaya dayalı yaklaşımların ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar, bu yaklaşımın sorgulanmasına yol açmıştır. Hukuki soruşturma ve değerlendirmeye dayalı yaklaşım önemli oranda erken müdahale ve önleyici çalışmalara doğru değişim göstermiştir. Ayrıca, aile ve çocukların cezalandırılması yerine desteklenmesine vurgu yapılmaktadır. Buna karşın, kuramsal anlamdaki bu değişimin uygulamaya tam olarak yansıdığını söylemek kolay değildir.

Koruma altına alınan çocuk sayılarının her geçen yıl arttığı ve aile yapısının önemli değişimlere uğradığı günümüzde, çocuk ve aile refahı sistemlerinin, ciddi çocuk ihmal ve istismarı tehlikesi haricinde, ebeveyn ve çocukların tercihlerine saygı göstermeleri ve cezalandırıcı yaklaşımlar yerine onarıcı adalet, arabulucu/uzlaşma yaklaşımlarına odaklanması gerektiği açıktır. Çocuk koruma müdahalelerinin çocuk merkezli, aile odaklı ve kültüre saygılı bir çerçevede yapılması ve hizmetlerden faydalananların, politikaların formülasyonu ve hizmetlerin uygulanmasında merkezi bir yerde olması gerekmektedir. Bu anlamda, çocuk koruma sistemlerinin ailenin doğal ve merkezi rolünü baltalayıcı uygulamalardan kaçınması gerektiği düşünülmektedir.

5.3. ÖNERİLER

Göçmen ailelerin çocuklarının koruma altına alınması öncesi, süreci ve sonrası ilgili olarak mevzuat anlamında yapılması gerekli görülen öneriler şu şekildedir:

- Federal Almanya tarafından, göçmen ailelerin kültür ve inançlarının farkında olarak kültüre duyarlı çocuk koruma ve sosyal hizmet politikalarının kurumsallaştırılmasına yönelik çalışmaların oluşturulması,
- Göçmen çocuk ve gençlere yönelik kültüre duyarlı aile odaklı ve kuruluş bakımı hizmetlerinin oluşturulabilmesi için Hristiyan, Yahudi ve dini referans almayan yüklenicilere tanınan hakların Müslüman topluma da tanınması,
- Almanya'da korunma ihtiyacı içindeki çocukların diğer Avrupa ülkelerine gönderildiği dikkate alındığında, Almanya'da uygun bir aile üyesi veya yakını bulunmayan göçmen kökenli çocukların, yüksek yararları doğrultusunda, geldikleri ülkelerde aile ve yakınlarının yanına yerleştirilebilmesine yönelik düzenleme yapılması,
- Çocukların ailelerden habersiz koruma altına alınması, ailelere sadece çocuğun Gençlik dairesinde olduğunun haber verilmesi ve ailelerin çocukları ile görüştürülmemesi, ailelerin travma yaşamasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, Gençlik daireleri tarafından ailelerin çocuk koruma sürecine katılımını güçlendirme yönünde düzenleme yapılması,

Gerektiği düşünülmektedir. Uygulama anlamında ise,

- Türkiye ve Almanya'nın taraf olduğu uluslararası (BM, Avrupa Konseyi ve Lahey gibi) sözleşmelerden doğan hakların gözden geçirilmesi suretiyle göçmen çocuklara yönelik uygulamaların geliştirilmesi,
- Göçmen ailelere yönelik çok boyutlu (sağlıklı çocuk yetiştirme, Gençlik dairelerinin müdahil olma durumunda ailelerin nasıl davranmaları gerektiği konusunda bilgi düzeylerini ve özgüvenlerini artırma gibi) bilinçlendirme ve

farkındalık eğitimlerinin Türk ve Alman makamları tarafından geliştirilmesi ve düzenlenmesi,

- Türkiyeli göçmen çocuk ve gençlerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve etkili bir hizmet sunumu için Almanya ve Türkiye arasında bu konuya ilişkin işbirliğinin güçlendirilmesi,
- Korunma ihtiyacı içindeki çocukların Almanya'daki diğer aile üyelerinin/yakınlarının yanına yerleştirilmesine öncelik verilmesi,
- Ailelere çocuklarının koruma altına alınması halinde hakları ve başvuru mercileri hakkında rehber dokümanların hazırlanması,
- Online ortamda ailelerin faydalanabileceği ve pratik bilgilerin (ailelerin hakları, bu haklar kapsamında nasıl bir yol izleyebilecekleri, başvuru mercileri, danışmanlık alabilecekleri güvenilir avukatlık büroları listesi gibi) yer aldığı bir web sitesinin hazırlanması,
- Büyükelçilik bünyesinde ve özellikle Aile Ataşeliklerinde hukuk birimlerinin çocuk koruma özelinde kurulması, var olanların geliştirilmesi,
- Çocukları koruma altına alınmış olan ailelere psikolojik destek hizmetlerinin geliştirilmesi,

Yönünde çalışmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir.

5.4. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİK KATKISI

Almanya'daki göçmen ailelere sunulan çocuk koruma hizmetlerini ve ailelerin bu süreçte karşılaştıkları sorunları ilk defa ele alan bu araştırma, ailelerin yaşadıklarını kendi anlatımlarından derinlemesine irdelenmiştir. Araştırma, ailelere sunulan çocuk koruma hizmetlerini incelerken aynı zamanda uluslararası çocuk koruma alanındaki değişim ve tartışmalara da yer vermiştir. Çalışmanın bu anlamda, Türkiye'de çocuk refahı ile ilgili araştırmalara örnek oluşturacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, ülkemizde çocuk refahına ilişkin kanıta dayalı

politikaların geliştirilmesi için farklı ülkelerdeki çocuk koruma sistemlerindeki değişim ve dönüşümlerin araştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırma probleminde ifade edildiği üzere, koruma altına alınma öncesi, süreci ve sonrasına ilişkin olarak göçmen ailelere ve çocuklarına yönelik araştırmaların sayısı çok yetersizdir. Almanya’da yaşayan göçmen toplumunun çocuk koruma alanında karşılaştıkları sorunları inceleyen bu çalışma, genelleme kaygısı taşımamaktadır. Araştırma, göçmenlere sunulan hizmetler ve karşılaşılan sorunlar anlamında bir başlangıç özelliği taşımaktadır.

Göçmen ailelere yönelik kanıta dayalı sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilmesi için daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu alanda yapılacak yeni araştırmaların, aile odaklı ve kuruluş bakımı hizmetlerinden faydalanan çocuk ve gençlerin yanı sıra çocuk koruma sistemlerinden ayrılan gençlerin bakış açılarını yansıtmaları gerekmektedir. Ailelerin bakış açılarını ortaya koyan bu araştırma ile birlikte çocuk ve gençlerle yapılacak araştırmaların, konunun bütüncül olarak anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J. ve Stanford, N. R. (1950). The Authoritarian Personality.
- Ahmed, S., Wilson, K. B., Henriksen, R. ve Jones, J. (2011). What Does it Mean To Be A Culturally-Competent Counselor. *Journal for Social Action in Counseling and Psychology*, 3(1), 17-28.
- Ainsworth, F. ve Thoburn, J. (2014). An Exploration Of The Differential Usage Of Residential Childcare Across National Boundaries. *International Journal of Social Welfare*, 23(1), 16-24.
- Akbaş, E. (2010). *Berlin’de Yaşayan Türk Toplumu Arasındaki Dayanışma İlişkileri ve Sosyal Hizmetlerin Sivil Oluşumu* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Andersen, S., Asmus, A. ve Turan-Schnieders, Z. (2013). *Çocuğunu Yalnız Büyütenler Bilgi ve Tavsiyeler*, Berlin: Verband Alleinerziehender Mütter und Väter, Bundesverband e.V
- Avrupa Konseyi. (2016). Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Stratejisi, *Çocukların İnsan Hakları* (2016-2021). Erişim, 30 Ocak 2018
- Baistow, K.ve Wilford, G. (2000). Helping Parents, Protecting Children: Ideas From Germany. *Children & Society*, 14(5), 343-354.
- Barber, J., Delfabbro, P. ve Gilbertson, R. (2004). *Children in Foster Care*. Routledge.
- Barker, R.L. (1999). *The Social Work Dictionary* (4th ed.), Washington DC: NASW Press.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2017). *Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Araştırma Yöntemleri* (3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Bay, A. (2014). Osmanlı Toplumunda Evlatlıklar ve Hukuki Durumları, *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/4 Spring, ss. 149 – 163, Ankara

Beckett, O. J. ve Anderson, D. D. (1996). A Framework For Agency-Based Multicultural Training and Supervision. *Innovations in Delivering Culturally Sensitive Social Work Services: Challenges for Practice and Education* (edt. Yvonne Asamoah), New York: The Haworth Press.

Ben-Ari, A. ve Strier, R. (2010). Rethinking Cultural Competence: What Can We Learn From Levinas? *British Journal of Social Work*, 40(7), 2155-2167.

Bitonti, C., Albers, E. ve Reilly, T. (1997). Multicultural Competence in Nevada Human Services: A Statewide Survey. *Journal of Multicultural Social Work*, 4(4), 67-83.

BM (1989). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*.

BM *Çocukların Alternatif Bakımına İlişkin Rehber İlkeler*

BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, *The Rights of Vulnerable Children Under The Age of Three, Ending Their Placement in Institutional Care*, Avrupa Bölge Ofisi

BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, *“Unutulan Avrupalılar Unutulan Haklar/ Forgotten Europeans Forgotten Rights*, Avrupa Bölge Ofisi

Bø, B. P. (2015). Social Work in A Multicultural Society: New Challenges and Needs For Competence. *International Social Work*, 58(4), 562-574.

Bode, I. ve Turba, H. (2015). Warum Wird Das „Ganz Normale Chaos “Zum Problem? Jugendämter Als Hybridorganisationen Mit Souveränitätsverlust. In *Organisation und Unsicherheit* (ss. 105-121). Springer VS, Wiesbaden.

Bode, I. ve Turba, H. (2014). *Organisierter Kinderschutz in Deutschland: Strukturdaten und Modernisierungsparadoxien*. Springer-Verlag.

Browne, K., Chou, S. ve Whitfield, K. (2012). *Child Abandonment and its Prevention in Europe*. The European Commission's Daphne Programme, The University of Nottingham, Nottingham, UK

Browning, D. S. ve Witte Jr, J. (2011). Christianity's Mixed Contributions to Children's Rights. *Zygon*, 46(3), 713-732.

Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (2014). *Kinder und Jugendhilfe Achtes Buch Sozialgesetzbuch*. Berlin

Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (2011). *Gençlik Dairelerinin Sunduğu Hizmetler Soru ve Cevaplar*. Federal Eyalet Gençlik Daireleri Çalışma Grubu

Cameron, C. (2014). 'Our Young People Are Worse': Family Backgrounds, Educational Progression And Placement Options in Public Care Systems. *European Journal of Social Work*, 17(1), 18-31.

Coman, W. ve Devaney, J. (2011). Reflecting On Outcomes For Looked-After Children: An Ecological Perspective. *Child Care in Practice*, 17(1), 37-53.

Cox, C. B. ve Ephross, P. H. (1998). *Ethnicity and Social Work Practice*. Oxford University Press.

Czerner, F. (2012). Novellierungsgesetze vom KICK bis Zum Bkischg-Optimierung des Staatlichen Schutzauftrages bei (Vermuteter) Kindeswohlgefährdung? In *Rationalitäten des Kinderschutzes* (ss. 47-78). VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden.

Çağlar, T. (2015). *Türkiye ve Almanya'da Karşılaştırmalı Yaşlı Bakım Model ve Uygulamaları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası (2014). Deutscher Bundestag, Federal Alman Meclisi, Berlin, <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80207000.pdf>, Erişim: 02.03.2018

Federal Almanya Gençleri Koruma Yasası (2002), www.bmfsfj.de Erişim: 22.03.2018

Federal Almanya İkinci Çocuk Hakları Gelişim Raporu (2001), BM Çocuk Hakları Komitesi, <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx> Erişim: 10.02.2018

Federal Almanya Birleştirilmiş Üçüncü ve Dördüncü Çocuk Hakları Gelişim Raporu (2012), BM Çocuk Hakları Komitesi, <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx>, Erişim: 15.02.2018

Federal Almanya Birleştirilmiş Üçüncü ve Dördüncü Çocuk Hakları Gelişim Raporuna İlişkin Sonuç Gözlemleri (2014). <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx> Erişim: 27.03.2017

Cameron, G. ve Freymond, N. (2006). Understanding International Comparisons of Child Protection, Family Service, And Community Caring Systems of Child And Family Welfare. *Towards positive systems of child and family welfare: International comparisons of child protection, family service, and community caring systems*, 3-25.

Furedi, F. (2002). *Paranoyak Anne – Babalık, Uzmanları Dikkate Almamak Çocuğunuz İçin En İyisi Olabilir* (Çev. Arzu Tüfekçi). İstanbul: İz Yayıncılık

Galm, B. ve Derr, R. (2011). *Combating Child Abuse and Neglect. Child Protection in Germany. National Report.*

Giddens, A. (1990) *The Consequences of Modernity*, Cambridge: Polity Press.

Gilbert, N., Parton, N. ve Skivenes, M. (Eds.). (2011). *Child Protection Systems: International Trends And Orientations*. Oxford University Press

Grevot, A. (2006). The Plight of Paternalism in French Child Welfare And Protective Policies And Practices. *Towards Positive Systems of Child and Family Welfare, International Comparisons Of Child Protection, Family Service, And*

Community Caring Systems (edt. Nancy Freymond ve Gary Cameryon). Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press

Hetherington, R. (2006). Learning From Difference: Comparing Child Welfare Systems. *Towards Positive Systems of Child and Family Welfare, International Comparisons Of Child Protection, Family Service, And Community Caring Systems* (edt. Nancy Freymond ve Gary Cameryon). Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press

Hetherington, R. (1998). Issues in European child protection research. *European Journal of Social Work*, 1(1), 71-82.

Houseknecht, S. K. ve Sastry, J. (1996). Family" Decline" And Child Well-Being: A Comparative Assessment. *Journal of Marriage and the Family*, 726-739.

Houston, S. (2002). Re-Thinking a Systemic Approach to Child Welfare: A Critical Response to the Framework for the Assessment of Children in Need and their Families. *European Journal of Social Work*, 5(3), 301-312.

Höynck, T. ve Haug, M. (2012). Kindeswohlgefährdung–Rechtliche Konturen eines schillernden Begriffs. In *Rationalitäten des Kinderschutzes* (ss. 19-45). VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden.

İmamoğlu, H. S. (2004). *Yeni Medeni Kanundaki Düzenleme ve Velayete Hakim İlkeler Çerçevesinde Tedip Hakkının Değerlendirilmesi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 1, Cilt 54, s. 165-190

Kindeswohlgefährdung Erkennen und Helfen (2009). Kinderschutz-Zentrum Berlin e.V., Berlin

Kindler, H. (2012). *Child Protection in Germany. Child Protection Systems: An International Comparison of 'Good Practice Examples' of five Countries (Australia, Germany, Finland, Sweden, United Kingdom) with Recommendations for Switzerland*, 258-286.

Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. Bağlam Yayıncılık.

Laird, S. (2008). *Anti-Oppressive Social Work: A Guide for Developing Cultural Competence*. Sage publications

Legault, G. (1997). Social Work Practice in Situations of Intercultural Misunderstandings. *Journal of Multicultural Social Work*, 4(4), 49-66.

Lonne, B., Parton, N., Thomson, J. ve Harries, M. (2008). *Reforming Child Protection*. Routledge.

Mandell, D., Blackstock, C., Clouston Carlson, J. ve Fine, M. (2006). From Child Welfare to Child, Family And Community Welfare. The Agenda of Canada's Aboriginal Peoples. *Towards Positive Systems of Child And Family Welfare: International Comparisons Of Child Protection, Family Service And Community Caring Systems*, 211-236.

Marshall, C. ve Rossman, G. B. (2014). *Designing Qualitative Research*. Sage publications.

Marthaler, T. (2012). Zum Umgang mit dem Kindeswohl–Ein Essay aus neoinstitutionalistischer Perspektive. In *Rationalitäten des Kinderschutzes*(ss. 105-129). VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden.

Miles, B.ve Huberman, M. (2015). Genişletilmiş Bir Kaynak Kitap: Nitel Veri Analizi (Çev. Ed: Sadegül Akbaba Altun-Ali Ersoy). Ankara: Pegem Akademi.

Morel, N. (2007). From Subsidiarity to 'Free Choice': Child-and Elder-care Policy Reforms in France, Belgium, Germany and the Netherlands. *Social Policy & Administration*, 41(6), 618-637.

Mouton, M. (2005). Rescuing Children and Policing Families: Adoption Policy in Weimar and Nazi Germany. *Central European History*, 38(4), 545-571.

National Association of Social Workers (NASW) (2008). *Code of Ethics*. www.socialworkers.org/pubs/code/default.asp Erişim tarihi: 20.01.2017

National Association of Social Workers (NASW) (2015). *Standards and Indicators for Cultural Competence in Social Work Practice*.
www.socialworkers.org/culturalcompetence

Nuruan, M. ve Diğerleri (2005). Federal Almanya'da Yaşayan Türklerin Aile Yapısı ve Sorunları Araştırması. *Ankara, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü*.

Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2007-57, İstanbul.

Aluffi Pentini, A. (2016). Migrant Voices Addressing Social Work: Listening to Italian Women in Germany. *European Journal of Social Work*, 19(3-4), 519-536.

Hernández-Plaza, S., Alonso-Morillejo, E. ve Pozo-Muñoz, C. (2005). Social Support Interventions In Migrant Populations. *British Journal of Social Work*, 36(7), 1151-1169.

Popenoe, D. (1992). *The Declining American Family: Taking a Reasoned Moral Position*. Institute for American Values, New York

Pringle, K. (2010). Swedish welfare responses to ethnicity: the case of children and their families: Svenska välfärdssvar på etnicitet: barn och deras familjer. *European Journal of Social Work*, 13(1), 19-34.

Razum, O., Sahin-Hodoglugil, N. N. ve Polit, K. (2005). Health, Wealth or Family Ties? Why Turkish Work Migrants Return From Germany. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(4), 719-739.

Schieren, S. ve Hämäläinen, J. (2011). Child Welfare Policy in Germany and Finland: Some Comparative Remarks. *ERIS Web Journal*, (1), 3-12.

Schone, R. (2008). Kontrolle als Element von Fachlichkeit in den sozialpädagogischen Diensten der Kinder und Jugendhilfe. Berlin: Arbeitsgemeinschaft für Kinder- und Jugendhilfe

Shang, X. ve Wu, X. (2003). The Changing Role of The State in Child Protection: The Case of Nanchang. *Social Service Review*, 77(4), 523-540.

Statistisches Bundesamt, Statistiken der Kinder- und Jugendhilfe, Vorläufige Schutzmassnahmen (2016).

<https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Soziales/KinderJugendhilfe/VorlaeufigeSchutzmassnahmen.html>, Erişim: 04.02. 2017

Statistisches Bundesamt, Statistiken der Kinder- und Jugendhilfe, Vorläufige Schutzmassnahmen (2015).

<https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Soziales/KinderJugendhilfe/VorlaeufigeSchutzmassnahmen.html>, Erişim Tarihi: 10.10.2017

Statistisches Bundesamt, Statistiken der Kinder- und Jugendhilfe, Vorläufige Schutzmassnahmen (2014).

<https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Soziales/KinderJugendhilfe/VorlaeufigeSchutzmassnahmen.html>, Erişim Tarihi, 05.06.2016

Statistisches Bundesamt, Statistiken der Kinder- und Jugendhilfe, Vorläufige Schutzmassnahmen (2013).

<https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Soziales/KinderJugendhilfe/VorlaeufigeSchutzmassnahmen.html> Erişim Tarihi: 11.09.2016

Statistisches Bundesamt, Bevölkerung und Erwerbstätigkeit (2014).

https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Arbeitsmarkt/Erwerbstaetige/StandEntwicklungErwerbstaetigkeit2010411147004.pdf?__blob=publicationFile, Erişim Tarihi: 02.03.2015

Statistisches Bundesamt,

<https://www.destatis.de/EN/FactsFigures/SocietyState/SocialStatistics/SocialBenefits/PublicChildrenYouthWelfare/Tables/ExpenditureReceipts.html>, Erişim, 01.05.2017

Statistisches Bundesamt,

https://www.destatis.de/EN/PressServices/Press/pr/2017/11/PE17_420_225.html, Erişim: 26.04.2018

Statistisches Bundesamt (2014), Pressemitteilung vom 18. Dezember, 463/14

Spratt, T. (2012). Child Protection in the United Kingdom. *Child Protection Systems: An International Comparison Of "Good Practice Examples" of Five Countries (Australia, Germany, Finland, Sweden, United Kingdom) With Recommendations For Switzerland*. The Swiss Project Fund for Child Protection (Ed.)

Sue, W.D., Rasheed, N.M., ve Janice Rasheed, M. J. (2016). *Multicultural Social Work Practice, A Competency Based Approach To Diversity and Social Justice*, Second Edition, New Jersey: John Wiley & Sons.

Suzuki, P. T. (1981). Psychological Problems of Turkish Migrants in West Germany. *American journal of psychotherapy*, 35(2), 187-194.

Suzuki, P. T. (1976). Germans and Turks at Germany's Railroad Stations: Interethnic Tensions in the Pursuit of Walking and Loitering. *Urban Life*, 4(4), 387-412.

Studsrød, I., Ellingsen, I. T. ve Willumsen, E. (2016). When the Norwegian Child-Welfare Services Get Involved: Parents Making Sense of Referrals. *European journal of social work*, 19(6), 946-962.

Swift, K. ve Callahan, M. (2006). Problems and Potential of Canadian Child Welfare. *Towards Positive Systems of Child and Family Welfare, International Comparisons Of Child Protection, Family Service, And Community Caring Systems* (edt. Nancy Freymond ve Gary Cameryon). Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press

Şen, F. (2003). The Historical Situation of Turkish Migrants in Germany. *Immigrants & Minorities*, 22(2-3), 208-227.

Teater, B. (2010). *An Introduction to Applying Social Work Theories And Methods*. England: Open University Press.

Thoburn, J. (2009). Reunification of Children in Out-Of-Home Care to Birth Parents or Relatives: A Synthesis of the Evidence On Processes, Practice And Outcomes. *Expertise für das Projekt: Pflegekinderhilfe in Deutschland*.

Thørnblad, R., Strandbu, A., Holtan, A. ve Jenssen, T. (2016). Family Group Conferences: From Maori Culture to Decision-Making Model in Work With Late Modern Families in Norway. *European Journal of Social Work*, 19(6), 992-1003.

Tilbury, C. ve Thoburn, J. (2008). Children in out-of-home care in Australia: International Comparisons. *Children Australia*, 33(3), 5-12.

Turba, H. (2012). Grenzen „begrenzter Rationalität“ – Politisch-administrative Steuerungsambitionen im Kinderschutz. *Rationalitäten des Kinderschutzes Kindeswohl und soziale Interventionen aus pluraler Perspektive (Marthaler, T. ve diğerleri)*. Springer VS, Wiesbaden.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu (2013). *Almanya, Hollanda ve Belçika Gençlik Dairelerinin Türkiye Kökenli Çocuklara Yönelik Uygulamalarına İlişkin İnceleme Raporu*. Ankara: TBMM

Vatandaş, S. (2014). Alman Gençlik Dairesi (Jugendamt) ve Koruma Altına Alınan Türk Kökenli Çocuklar. *Bilge Strateji*, 6(10).

Vatikan Periyodik İkinci Çocuk Hakları Gelişim Raporuna İlişkin Sonuç Gözlemleri (2014). BM Çocuk Hakları Komitesi, <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx>, Erişim: 27.03.2018

Yazıcı, R. (2008). *Anonim Din Arayışı ve Dinsel Çoğulculuk*. Ekin Yayınları, İstanbul

Wehler, H. U. (1995). *Deutsche Gesellschaftsgeschichte*. Band 3: 1849-1914: München C.H. Beck

Witt, A. ve Goldbeck, L. (2013). *Child Abuse And Neglect Surveillance in Germany: Current Policies And Practices Country Profile*, Ulm University

Wolff, R., Biesel, K. ve Heinitz, S. (2011). Belirsizlik Çağında Çocuk Koruma: Almanya Yaklaşımı. *Çocuk Koruma Sistemleri: Uluslararası Trend ve Yönelimler*. (ed. Gilbert, N., Parton, N. ve Skivenes, M), Oxford University Press, New York

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10.Basım), Seçkin Yayıncılık: Ankara.

<https://www.childmigrantstrust.com/>, Erişim, 01.03.2018

<https://www.shudernegi.org/>, Erişim, 11.02.2018

EK 1. Almanya’da Çocukları Koruma Altına Alınan Göçmen Ailelerle Yapılacak Görüşmeye İlişkin Görüşme Formu

1. Sosyo-Demografik Bilgiler

- 1.1. Yaş
- 1.2. Medeni Durumu
- 1.3. Doğduğu, büyüdüğü yerler
- 1.4. Eğitim durumu /çalışma süreci
- 1.5. Aile kompozisyonu (eş, ebeveyn, kardeşler, akrabalar), nitelikleri, ilişkileri

2. Koruma Altına Alınmadan Önce Sunulan Hizmetler Ve Yaşanan Sorunlar

- 2.1. Koruma altına alınmadan önce çocuğunuz ile ilişkileriniz nasıldı?
- 2.2. Çocuğunuz koruma altına alınmadan önce Gençlik Daireleri tarafından size ne tür hizmetler sunuldu?

3. Koruma Altına Alınma Süreci Sırasında Yaşanan Sorunlar

- 3.1. Çocuğunuz hangi nedenlerle koruma altına alındı?
- 3.2. Çocuğunuzun faydalandığı hizmet (koruyucu aile, kurum bakımı), çocuğunuzun gelişiminde ne tür değişimlere yol açtı?
- 3.3. Çocuğunuzun koruma altına alınma sürecinde, Gençlik Dairesi görevlilerinin tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 3.4. Çocuğunuz koruma altına alınırken sizin ve çocuğunuzun görüşlerine başvurulması noktasında neler düşünüyor musunuz?
- 3.5. Göçmen olmanızın çocuğunuzun koruma altına alınmasında ne tür etkileri oldu?
- 3.6. Kültürel değer ve inançlarınızın, koruyucu aile veya kurum bakımı seçiminde dikkate alınması konusundaki düşünceleriniz nelerdir?
- 3.7. Çocuklarınızın koruma altına alınması sürecinde haklarınız ve başvuru mercileri hakkında bilgileriniz var mıydı?

4. Koruma Altına Alındıktan Sonra Yaşanan Sorunlar

- 4.1. Çocuklarınız kaç yıl korunma altında kaldı? Çocuğunuzun korunma altında geçirdiği süreci nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 4.2. Korunma altındayken çocuklarınız ile ilişkileriniz nasıl şekillendi?
- 4.3. Çocuğunuz koruma altına alındıktan sonra çocuğunuzda ne tür gelişmeler oldu?
- 4.4. Çocuğunuzun koruma altına alınması, aile yaşantınızda ne tür değişimlere yol açtı?

EK 2. Almanya’da Meslek Elemanları İle Yapılacak Görüşmeye İlişkin Görüşme Formu

1. Koruma Altına Alınmadan Önce Sunulan Hizmetler Ve Yaşanan Sorunlar

- 1.1. Gençlik Daireleri tarafından sunulan koruyucu ve önleyici hizmetleri nasıl değerlendirirsiniz?
- 1.2. Çocukları koruma altına alınan ailelerin, koruma altına alınma öncesinde neler yaşadıkları konusunda bilgi verebilir misiniz?

2. Koruma Altına Alınma Süreci Sırasında Yaşanan Sorunlar

- 2.1. Koruma altına alınma nedenlerine bakıldığında, Türkiye kökenli ailelerin çocuklarının koruma altına alınma nedenleri hakkında neler söylersiniz?
- 2.2. Koruma altına alınma sürecinde, çocukların ve ailelerin görüşlerine başvurulması noktasında neler düşünüyorsunuz?
- 2.3. Göçmen olmanın çocukların koruma altına alınmasında ne tür etkileri olmaktadır?
- 2.4. Aile ve çocukların kültürel değer ve inançlarının, koruyucu aile veya kurum bakımı seçiminde dikkate alınması konusunda neler düşünüyorsunuz?
- 2.5. Ailelerin, çocuklarının koruma altına alınması sürecinde hakları ve başvuru mercileri hakkında bilgileri konusunda neler ifade edersiniz?
- 2.6. Kültüre ve inanca dayalı hizmet sunumu noktasında, Alman Çocuk Koruma Sistemi’ni nasıl değerlendirirsiniz?
- 2.7. Göçmen çocukların bilinçli olarak, değer ve inançları ile aynı özellikleri taşımayan ailelere verildiği yönündeki iddiaları nasıl değerlendiriyorsunuz?

3. Koruma Altına Alındıktan Sonra Yaşanan Sorunlar

- 3.1. Çocukların korunma altında geçirdikleri süreci nasıl değerlendirirsiniz?
- 3.2. Çocukların koruma altına alınması, çocuk ve aile yaşantısında ne tür değişimlere yol açtı?

Zaman ayırdığınızdan dolayı ve paylaşımlarınız için çok teşekkür ediyorum

EK 3. Aydınlatılmış Onam Formu

(Araştırmacının Açıklaması)

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda sürdürdüğüm doktora programı kapsamında Doç.Dr. Tarık TUNCAY'ın danışmanlığında “ Almanya’da Koruma altına Alınan Göçmen Ailelerin Çocuklarına Yönelik Hizmetlerin İncelenmesi” ismini taşıyan bir araştırma yapmaktayım.

Araştırmanın amacı; çocukları Alman Gençlik Daireleri tarafından koruma altına alınan göçmen ailelerin bu süreçte karşılaştıkları sorunların incelenmesidir. Bu çalışmaya vereceğiniz katkılar çocukları koruma altına alınan göçmen ailelerin bu süreçte yaşadıkları sorunların daha iyi bir şekilde anlaşılması, ilgili alanda görev yapan ve yapacak olan kişilere yardımcı olması ve yol göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Araştırmaya katılım tamamıyla gönüllük esasına dayanmaktadır. Bu araştırmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Araştırmaya katıldığınız için size ek bir ödeme de yapılmayacaktır. Çalışmanın herhangi bir aşamasında çalışmadan çıkma ve onayınızı çekme hakkına sahipsiniz. Araştırmanın tüm süreçlerinde kişisel bilgilerinizin gizliliği özenle ve ihtimamla korunacaktır. Görüşme esnasında paylaştığınız bilgiler bilimsel araştırma amaçları dışında kesinlikle kullanılmayacaktır.

Araştırma kapsamında sizinle yaklaşık bir saat sürecek bir görüşme yapacağız. Görüşme anında konuşulanların not alınması zor olduğu için izin verdiğiniz takdirde ses kayıt cihazı kullanacaktır. Cevaplamak istemeyeceğiniz sorular olduğu takdirde bu tür sorulara cevap vermeyebilirsiniz. Bu gönüllü katılım formunu imzalamadan önce veya daha sonra aklınıza gelebilecek olan soruları istediğiniz zaman bize sorabilirsiniz. Bu görüşme ya da araştırma bittikten sonra da kâğıtta yazan iletişim bilgilerimden bana ulaşabilir ve araştırma ile ilgili her türlü soruyu sorabilir ve bilgi alabilirsiniz.

Katılımcının Adı-Soyadı:

Bu araştırmaya kendi isteğimle katılıyor ve yukarıdaki koşulları kabul ediyorum.

İmza:

Katılımcı ile Görüşen Araştırmacının Adı Soyadı: Fikret YAMAN

İmza:

(Katılımcının Beyanı)

Doç. Dr. Tarık TUNCAY ve Fikret YAMAN tarafından yapılacak olan araştırma ile ilgili olarak yukarıda yer alan bilgiler bana aktarıldı. Bu bilgilerden sonra böyle bir araştırmaya “katılımcı” olarak davet edildim.

Araştırmaya katıldığım takdirde kişisel bilgilerimin gizliliğine gerekli özen ve saygı ile yaklaşılacağına inanıyorum. Araştırma sonuçlarının bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacağı ve kişisel bilgilerimin ihtimamla korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi. Araştırmaya katılımın gönüllük esasına dayalı olduğunu biliyorum. Araştırmaya katılmam konusunda zorlayıcı bir davranışla karşılaşmadım. Araştırmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden araştırmadan çekilebileceğimin farkındayım. Ancak araştırmacıları zor durumda bırakmamak için araştırmadan çekileceğimi önceden bildirmemin uygun olacağını bilincindeyim. Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir sorumluluk altına girmiyorum. Bana da bir ödeme yapılmayacaktır.

Araştırmayı yapacak olan Fikret YAMAN ile verdiği iletişim bilgileri yoluyla irtibata geçebileceğimi ve araştırma ile ilgili bilgi alabileceğimi biliyorum. Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Belli bir düşünme süresi sonunda adı geçen bu araştırmada “katılımcı” olarak yer alma kararını aldım. Bu konuda yapılan daveti memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

İmzalı bu form kâğıdının bir kopyası bana verilecektir.

Katılımcının

Adı, soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Tarih:

Araştırmacının

Adı, soyadı: Fikret YAMAN

Adres: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Söğütözü Mahallesi: 2177.Sokak No:10/A ANKARA

Tel: 0 530 540 1208

E-posta: fyaman@aile.gov.tr

İmza:

EK 4. Orijinallik Raporu

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 28/05/2018

Tez Başlığı: Almanya'da Çocukları Koruma Altına Alınan Göçmen Ailelere Yönelik Koruma Hizmetlerinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 236 sayfalık kısmına ilişkin, 28/05/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 3 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- ☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- ☐ Kaynakça hariç
- 3- ☐ Alıntılar hariç
- 4- ☐ Alıntılar dâhil
- 5- ☐ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

[Signature]
28.05.2018

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Fikret YAMAN

Öğrenci No: N12140963

Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Programı: Sosyal Hizmet Doktora Programı

Statüsü: ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

[Signature]
UYGUNDUR.

Prof. Dr. Tarık TUNCAY

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
Ph.D. DISSERTATION ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
SOCIAL WORK DEPARTMENT**

Date: 30/05/2018

Thesis Title: An Examination of Protection Services Provided to Children in Care From Immigrant Families in Germany

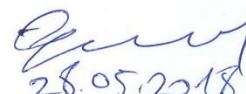
According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 28/05/2018 for the total of 236 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 3 %.

Filtering options applied:

1. ☐ Approval and Declaration sections excluded
2. ☐ Bibliography/Works Cited excluded
3. ☐ Quotes excluded
4. ☐ Quotes included
5. ☐ Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

28.05.2018
Date and Signature

Name Surname: Fikret YAMAN

Student No: N12140963

Department: Social Work

Program: PhD

Status: ☐ Ph.D. ☐ Combined MA/ Ph.D.

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Prof. Dr. Tarik TUNCAY

EK 5. Etik Kurul Değerlendirme Raporu

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172/ 433 - 2110

03 Ocak 2017

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 10.05.2017 tarih ve 3072 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı doktora programı öğrencilerinden Fikret YAMAN'ın Doç. Dr. Tarık TUNCAY danışmanlığında yürüttüğü "Abuany'a'da Korunma Altına Alman Göçmen Ailelerin Çocuklarına Yönelik Hizmetlerin İncelenmesi" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 23 Mayıs 2017 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Radime M. NOHUTCU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Öğrenci İşlerine
A.B.D. Yarıllı bilâşin
uygun kılınmış
09-06-2017

EK 6. Örnek Derinlemesine Görüşme

Derinlemesine Görüşme Çözümü

Katılımcıların Adı, Soyadı: Gül Ailesi

(G: Görüşmeci, K: Katılımcı)

G. Sizi, tanıyabilir miyiz ...Hanım?

K. Ben ... Doğa büyüme Berlinliyim. Eşimle beraber iş nedeniyle Velbert'e taşındık. Üç çocuğumuz var. İlk kızım, büyük kızım da sorunlarımız oldu. Nasıl anlatabilirim... Kısa kısa anlatmaya çalışıyorum.

Gesamtschule/ortaokula başladı başlayalı çocuk afillamaya başladı. Bundan önce tesettüre girdi, okula başlamadan önce. İlköğretim 4 yılı. 6. yıldönümüne girerken, işte 5. sınıftan başladı problemleri. Ortama kendini nasıl alıştırırdı, alıştırırmadı, bilmiyorum; ama öğretmenlerle falan filan bayağı bir problemleri çıktı.

G. Gesamtschule'deyken mi sorunlar başladı?

K. Evet. Grundschule'de yoktu, gesamtschule'de sorunlarımız başladı. Tabii, başka başka çevreler, okul da aşırı büyük...

G. Peki, çalışıyor musunuz ...Hanım?

K. Dönem dönem çalıştığım da oldu, evde kaldığım da oldu.

G. Eğitiminiz?

K. Eğitimim... Çok kötü yerden sordunuz. Eğitimim... Yani eğitimim, öyle ausbildung yapmadım; başladım, işte evlendik falan derken... 18 yaşında evlendiğim için maalesef bazı şeylere veda ettim, bıraktım. Şu yaşimde, geçen sene yine ausbildung'a başladım, ama kızıdan dolayı bırakmak zorunda kaldım. Çünkü insanda kafa kalmıyor, bir sorunlarla uğraş, bir okulla uğraş, olmuyor, ikisi birlikte yürümüyor maalesef.

G. Hangi çocuğunuz koruma altına alındı?

K. İlki. Koruma altına alınma değil de, bu kendi isteğiyle gitti zaten. “Babam dövüyor” diye polise şikayet etmiş, hiç aslı astarı olmayan bir şey. Ben o gün de zaten anladım, ramazana birkaç gün kalaydı; “Ben praktikum yapacağım, praktikum yapacağım” dedi. “Kızım, hafta sonu praktikum olmaz, hafta içidir o, Almanya’da öyle bir şey yok” dedim. “Yok, gideceğim” falan dedi. İşte babasını aşağıda kandırmış...

G. Peki, Gençlik dairesi’nde “Babam bana şiddet uyguladı” diye mi söylemiş?

K. Şöyle oldu: Bizi binadan mı, artık neredense, birisi şikayet ediyor. Hiç aslı astarı olmayan bir şey. Ben de LFW ye gidiyordum o ara, ... O bayan bana dedi ki, “A. Hanım, çocuk esirgeme kurumundan size şey tahsis edelim, yani size yardım etsinler; bu kızla ben başa çıkamıyorum, bana yardımcı olun eğitiminde, evladımın eğitiminde bana yardımcı olun diye başvuruda bulunun.” İyi ki de yapmışım. Çünkü yapmasam üçü de gidiyordu.

G. Ha, siz destek aldınız Gençlik Dairesi’nden.

K. Tabii, tabii, destek aldım. Yoksa öbür çocuklarım da tehlikede. Bizim binada yabancı düşmanı... Bizim binada değil de, yan binada kadının biri Feuerwehr de çalışıyor ve gerçekten yabancı düşmanı. Geçen sene yazın beni tehdit etti, “Seni Gençlik Dairesi’ne şikayet edeceğim” dedi. Hole girerkene, evin arka bahçesine girerken arabayla sert olarak girdi ve benim çocuğumu eziyordu. Dedim ki, “Ne yapıyorsun sen yahu?! Senin hakkın yok böyle yapmaya. İnsan değil misin sen?!” “Sana ne; seninle mi uğraşacağım!” dedi. Ama bana ağzıyla tehdit etmişti, “Seni Jugentdamt’a şikayet edeceğim” diye. “Niye, gerekçe ne?” dedim; “Çocuklarını dövüyorsun” dedi. “Sana ne; zevk benim değil mi?!” demiştim. Hani öylelikle bir şeyler başladı. Ama o kadın yaptı mı, yapmadı mı bilmiyorum. Ama velhasıl, kapıma bir gün sabahın 08.00’sinde Gençlik Dairesi geldi. “Biz Gençlik Dairesi’nden geliyoruz” dedi. Ben de zannettim ki, o antrag/dilekçe’i verdim ya içeri, o kabul oldu.

G. Hani siz destek talebinde bulunmuştunuz, onun kabul edildiğini zannettiniz.

K. Tabii, tabii, onu zannediyorum. “Hayır” dedi, “Bize alenen bir şikayet var, çocuklarınızı dövüyormuşsunuz” falan filan feşmekan. “Yarın sabah 07.00’de sizi büromda istiyorum” dedi. “Tamam” dedik. Oranın da şefiymiş, bu bölgenin Gençlik Dairesi şefi. “Tamam. Bizim bir sorunumuz yok” dedik. İşte çocukları götürdük, çocuklara falan baktılar ettiler. Sonra bizi ailecek büyük bir odaya aldılar. Ondan sonra kızlarımla konuşmak istedi. “Oğlan küçük, onunla konuşmamız gerekmiyor” dedi. “Buyurun, konuşabilirsiniz” dedim, “İstesem de, istemesem de buyurun, konuşun” dedim. Hatta benim büyük kız demiş ki... İşte sorular yöneltilmişler, bilmiyorum tam olarak ne, “Dövüyor mu annen baban?” demişler, onu bana söyledi; o da demiş ki, “Biz hiç dövülen çocuklara benziyor muyuz, bir bakın.” Öyle deyince zaten, ondan sonra birkaç soru daha sorduktan sonra odaya geldiler, sonra bizi bıraktılar.

G. Ama kızınız ilk önce kendi gidip istemiş, doğru mu?

K. Benim kızım ondan sonra kendi istedi. Bunun sürecinde bize ...’den bir bayan geliyordu eve, haftada bir kere işte, kızımın dışarıda da buluşuyordu falan filan. Ama benim kızım hiç o kadını sevmiyordu, istemiyordu. Pedagog dedi mi zaten benim kız çıldırıyordu, istemiyordu. İleri-geri, ileri-geri, artık öyle bir döneme geldi ki, kızım evden kaçtı. Artık ben polise bildirmek zorunda kaldım, kızım kayıp diye. Polise bildirdim. Bildirdikten sonra işte eve yine ... Hatta ben kendi koşullarımla yine buldum, polisi çağırdım, problem-kriz çıkmasın diye... Bağırıp çağırdı yolda. Hatta kendine öyle bir kamufraj yapmış ki benim kızım, polisi çağırdım ben, polis bana “Yerinden kıpırdama” dedi, “Biz bulacağız, getireceğiz, eğer varsa; yoksa da artık bilmiyoruz” dedi. Ben o kızımın kamufrajından tanıdım. Ben kızı kucakladıktan sonra, polis geldi, “Bu senin annen mi?” dedi. “Evet” dedi. “Niye böyle bir şey yapıyorsun?” dedi. “Bana ne!” dedi, omuzlarını silkeledi. Ondan sonra o polis dedi ki, “Ben burada devriye gezeceğim, bir daha seni buralarda görmeyeceğim.” O ısrarla büyük parti istedi, “Gideceğim, gideceğim, bana ne!” dedi. “Hayır; polisi duydun, gidiyoruz” dedim. Neyse. Gittik. Bayağı bir duruldu. Ama ondan sonra yine kaçtı. İşte son kaçışında da, babasını aşağıda kandırmış, bana da, “Ben binmarkt’a gideceğim, binmarkt’ta, markette pratiküm yapacağım” dedi. “Kızım, gidemezsin, bugün yok o, niye yalan konuşuyorsun göz

göre?!” falan derken, dinlemedi, gitti. Tutamıyorum onu. “Ne yapıyorsun yap” dedim artık, o gün karışmadım, babasına da bir şey söylemedim. Evde tutsam da, kafasına koymuş, gidecek kız. Ve gitti işte. Öyle gidince de, dört gün mü, beş gün mü, ortalıkta yoktu, okulu başlamadan bir gün önceki gece, oruçtu o zaman, pazartesi günüydü, polis geldi, “Kızınızla geldik” dedi. “Anladım zaten” dedim. Kapıyı açtım, eşyalarını almak istedi. O zannetti ki bütün evi götürebileceğim. “Öyle bir hakkın yok, öyle bir lüksün yok” dedim. İşte gitti. Bir yuvaya yerleştirdiler onu, koruma altında. Polis önce söylemedi nerede olduğunu...

G. Peki, kızınızla hani bu heim’a gitmeden önce ilişkileriniz nasıldı?

K. Benim kızım hep böyle, artık ortamdan dolayı mı, kimsesiz olduğumuz için mi... Bir de benim ailem de yok, biz burada yalnızız yani, aile bağı yok, yani ailemiz yok burada, anne baba vefat etmiş, kayınvalidem desen Türkiye’de. Yani ne bileyim, iyiydi aslında, durumumuz iyiydi; ama çocuk hep yalan söylüyordu, dışarıda çok fazla kalmak istiyordu. “Niye böyle yapıyorsun çocuğum?” dediğimizde, “Arkadaş çevremdeyim” diyordu. “Kızım, iyi bir arkadaşın olsa, geç vakte kadar kal demez, eve git der. İyi bir arkadaş bunu der” derdik; hiç dinlemezdi bizi, sanki duvara konuşuyorsun gibiydi. Yani dışarıdaki hayat çok hoşuna gidiyordu onun. Hani öyle sorumsuz bir eşim de yok, dayak atan bir baba da yok evde. 20 sene evliyim, daha eşimden bir tane tokat yememişim mesela, o adam kalkıp da çocuğunu nasıl dövsün?! Ki kendisi babasız yetişmiş bir insan. Kızımı zaten anlamıyorum.

G. Ama kızınız, “Babam bana dayak attı” mı demiş?

K. Aynen. Polise gitmiş... Bundan öncesinde, hani kaçtı demiştim ya, o gün, babası, “Kızım, sigara mı içeceksin, ne yapacaksın, yanımda iç, yeter ki dışarıda yapma” dedi. Balkonda sigara içerken işte, bir tane ... var, “Orada, Gençlik Dairesi’nde para veriyorlarmış, aylık 60 euro, 90 euro; istediğin vakitte gidebiliyormuşsun, belirli saatlerde” dedi. Benim kızım zaten bu informasyonları almış, bana anlatıyor. Ben doğma büyüme buralıyım, daha ömrümde Gençlik Dairesi’nin para verdiğini ya da bir şey yaptığını bilmiyorum. “Ha, anne, bir de

çocuk parasını da alıyorlarmış” dedi. “Allah Allah!” dedim, iyice korkmaya başladım bu kızdan. O kadar kendini geliştirmiş ki bu konuda.

G. Yani Gençlik Dairesi ile ilgili bütün bilgilere sahip olmuş.

K. Tabii, tabii. Zaten Almanya’da, biliyorsunuz, çocukların hepsine pedagog, Judendamt diye her zaman verirler, çocukluktan itibaren başlıyor; çocukların kafasına giriyorlar, ondan sonra da “Bu çocuklara yardım etmeliyiz” diyorlar. Ben zaten bunları anlamıyorum da, o ayrı bir konu.

Velhasıl, ... böylelikle kinderheim notaufnahme (Çocuk koruma ilk müdahale)’ye gitti. Oranın notaufnahme’si beni çağırdı. Önce kızı istemediğimizi söyledim. Çünkü o kadar gururumuzu kırdı ki. Bir de oruç zamanı, ağzımız oruç, ne yapacağımızı şaşırmışız; çıldıracağız, kafayı mı yiyeceğiz, bir şey bilemedik zaten, bir afalladık böyle, ne oluyoruz dedik kendi kendimize. Düşünsenize, biri sizi şikayet ediyor, “Çocuklarını dövüyor” diye. Ondan sonra kızım diyor ki, “Biz hiç dövülen çocuğa benziyor muyuz?!” Ondan sonra gidiyor kendisi polise şikayet ediyor, “Babam beni dövüyor” diyor. Yani acayip tutarsız. Almanya’yla da dans edilmiyor bu konuda maalesef, hiçbir şey yapamıyorsun, elin kolun bağlı.

G. Peki, ...Hanım, bu çocuğunuz ne kadar süre heim/yurtta kaldı?

K. Bu seneydi, işte ramazan, 5. ayın...4 ay olacak. Tam şu anda 5 ay olmak üzere, 5 aya dönecek. Yani 25’inde tam 5 ay olacak.

G. Peki, bu heim’da kaldığı süre çocuğun gelişiminde nasıl değişikliklere yol açtı?

K. Hemen söyleyeyim size: İlk gittiğimde başörtülüydü. Ayrıyeten, başörtüsü takmış, takmamış, benim için hiç önemli değil, edep olmadıktan sonra. Yani bizim örf-âdetlerimize göre hanımefendi kapalıydı; bir baktım, orada açmış. Türkçede ne deniyor, papazların yanında olan rahibeler, rahibe bayan; ona demiş ki, “Ben açılmak istiyorum, kapanmak istiyorum, ben bilmiyorum ne yaptığımı falan.” Kadın kendisi anlatıyor; “Kızınızın bu kadar çabuk başını açmasına ben bile şaşırdım” diyor. Yani orada bir açılıyor, bayağı bir açılıp saçılıyor.

G. Başka ne tür değişimler oldu?

K. Değişimler derken, daha çok onlara dönük... Yani nasıl söyleyeyim, bizim örf-âdetimize göre, Türklüğümüze göre, dinimize göre iyicene böyle değişti, yani tamamen değişti.

G. Kiliseye ait bir yurttan mı kalıyordu?

K. Yok, kiliseye ait bir yurttan değil, hayır. Ama orada ... çalışıyor, kadın rahibe yani. Rahibe kıyafeti yok üstünde, ama rahibe. Evli değil, çocuğu çocuğu yok. Orada öyle.

G. Anladım. Siz bir şey söyleyecektiniz bu sorumdan önce.

K. Yok. Hani biz deriz ya “gavurlaşmış” diye; gavurlaşmış benim kızım, tanıyamıyorum artık, yani benim 15 sene boyunca yetiştirdiğim çocuk değil. Bir erkek geldiği zaman... Benim arkadaşımın yanında kalmıştı, gerçi kendisi vefat etti, kanserdi, o kadar hoşuna gitmişti ki... Arkadaşımın eşi de taksiciydi. Eşi gelmiş eve; “Ay, amca beni gördü” diye edebe girmiş böyle yani benim kızım. O kadar çok hoşuna gitmişti benim arkadaş çevrem. Yani o çocuk şimdi yok, edep medep yok. Yani benim kız tamamıyla, üç yüz altmış derece şimdi değişmiş. Şu anda, nasıl söyleyeyim size, hep diyorlar ki, kinderheim diyor, “Sizi evladınızla bir araya getirmek istiyoruz” falan. Hep fasa fiso, yalan! Neymiş; bunun psikologuna gitmişler, psikologa gitti gideli psikolojisi bozulmuş da, işte “Kızınızla daha çok yakınlaşmanızı istiyoruz, uzaklaşmanızı istemiyoruz” falan filan.

Velhasıl, bu yazın Hollanda meselesi çıktı. Benim kızımın da pasaportu bendeydi. Nereye koyduğumu bilmediğim için bulamadık, tekrar başvurmanız gerekiyordu pasaport için. Önce ben izin vermedim; çünkü bundan önce yine kaçtı oradan, kinderheim’den. Durmadan hanımefendi kaçıyor, başka birilerinin yanında übernacheten/uyuyup kalıyor, başkalarının evinde kalmayı tercih ediyor hanımefendi. Bu sefer onlara dedim ki, “Haydi bizim evden kaçıyordu; iyi de, bizim evden daha çok sizden kaçmaya başladı, acaba sizde de mi bir sorun var?” Cevap veremiyorlar bana, kesinlikle cevap vermiyorlar. “Ergenliğe girdi de ondandır” falan deyiveriyorlar. Yani şimdi yine öyle; okula gitmiyor, okulu asıyor, yine başkalarının evinde kalıyor.

Velhasılı böyle yani. Hangi birini anlatayım bilmiyorum şu an yani, kafam doluyor böyle bakınca.

G. Peki, “Siz ilgilenin, dışlamayın” gibi bir şey söylemişler sanırım size, sizde böyle bir durum mu oldu?

K. Tabii, tabii. “Çocuğunuzu dışlamayın, sabredin, size geri dönecek” falan diye söylüyorlar. Mesela bu pasaport meselesi gerçekten bizim için çok önemli. Sorgerecht/velayet hakkı bende olduğu için bir şey yapamıyorlar kendiliklerinden, izin almaları gerekiyor. “Ben izin vermiyorum onlarla gitmesine” dedim. “Neden?” dedi. “Benim kızım evde ot içmiyordu, ot içmeye başladı yahu. Hollanda’da otun anası satılır, herkes içiyor orada, o da içebilir, rahatlıkla içebilir; ben size nasıl güveneyim?!” dedim. “Benim çocuğum sizin kinderheim’da, işte açık alanmış orası da, istediği gibi gelip gidebilirmiş de, saat 22.00’ye kadar hakkı varmış benim çocuğumun. Madem benim çocuğumun arkasından koşmayacaktınız, kinderheim’e almanın anlamı ne?” diyorum. Cevap veremiyorlar. “İşte böyle.” Velhasıl, ben izin vermediğimde, oranın şefi bana dedi ki, “O zaman, çocuğunuzu geri almak zorundasınız.” “Bana bakın” dedim, “Benimle böyle konuşma cüretini nereden buluyorsunuz; ben çocuğumu elimle getirip de size vermedim zaten, seve seve geri alırım” dedim. Bunun üzerine, o zaman bana bakan Gençlik Dairesi’nden H. A. benimle görüşemedi, çünkü o tatildeydi, izin vermediğim için, onun yerine bakan erkek ile iki kadın hemen ertesi günü evimize damladılar. Dedim, “Niye geldiniz? Önce bize bir zaman söyleseydiniz, ona göre gelseydiniz.” “Pasaport meselesi falan vardı” dediler. O arada da ben pasaportu evde buldum, teslim ettim, hatta Hollanda’ya gidebilir diye izin de vermişim. İnanın, daha ağzımdan bu lafı duyar duymaz evimden çıktılar gittiler. Hani zorluk çıkarsam polis çağıracaklar. Yani böyle bir mantık yok; güya yardım edecekler işte. İnanmıyorum ben yahu sosyal hizmetlere; Almanya’daki Gençlik Dairesi’ne de inanmıyorum, kinderheim’a da inanmıyorum. Kinderheim istediği kadar... 7 bin euro para alıyor, bizde kağıt var, 7 bin euro verecekmişiz her ay. “Çalışmıyorum, ben para ödeyemem” dedim, o yüzden ödemiyorum.

G. Ne parası talep ettiler sizden?

K. İşte 7 bin euro. Aylık 7 bin euro'ymuş; çocuğun bakım masrafı, bilmem neyi, artı çocuk parası.

G. Peki, gerçekten sizin “Çocuk bize gelmesin” diye bir ifadeniz oldu mu? Onlar sizi hani çocuğu dışlamakla itham etmişler ya.

K. Tabii ki, ilk kaçtığında ben onu dedim. Ama onlara şey de dedim; Hüseyin Akbaş'la konuştuğumuzda, o da, “Böyle düşünmeniz normal; tabii, o anda kızdınız, çok doğaldır” dedi. Yani onu pek takmadılar. Anlatabiliyor muyum?

G. Hı hı.

K. “Buraya gelen çoğu aileler çocuğunu hiç kabul etmiyor, siz yine kabul ediyorsunuz” diyorlar bana. Kolay bir şey de değil yani, gerçekten; 15 yaşına kadar büyüt, gelsin devlet, ona el koysun, hiçbir hakkın yok. Hakkın var, ama hakkın yok. Bir şey dediğin zaman da, “Ay, işte ergenlik” diyorlar. Böyle saçmalık olur mu yahu?! Benim kızımı o zaman bir hastaneye kapatın ya da hastaneye götürün, tedavi görsün. Ama kızım sıkıntısını anlatmıyor. Tabii, bu da onların işine geliyor. Benim kızımın her gün orada kalması onlar için para demek. Nasıl ki yaşlılar yurdu var, bu da çocuk esirgeme yurdunun... Öyle diyorlar da, aslında alâkası yok onunla. Çocuk esirgeme mi diyorsunuz, aile bilmem ne sorumluluk bakanlığı var ya, çocukların kalmış olduğu bakım yuvaları, onlar da para alıyor ekstra.

G. Yani çocuk yuvası.

K. Aynı yaşlılar yurdu gibi, onlar da para alıyorlar bölgesel ya da daha olmadı, devletten alıyorlar. Böyle bir şey var. Yani bu kurum farklı bir şey. Ondan sonra da benden yardım istiyorlar; “Kızınızın nerede olabileceği konusunda fikir verebilir misiniz?” Vallahi biliyorum. Arkadaşının çevresi... Geçen kermes kuruldu burada, kızımın nerede olduğunu ben hiç bilmiyordum; sonra da bana, “Ay, bize yardım eder misiniz Bayan...? Beraber hemfikir olabilir miyiz bu konuda, bize yardım edin.” Biliyorlar, benim çocuğumun nerede olduğunu bulabileceğimi biliyorlar. Nerede o zaman sizin polisliğiniz, nerede sizin kinderheimliğiniz, nerede kaldı?! Siz bile bile ciğeri kediye teslim ediyorsunuz, ondan sonra “Ay, Kızınız yine kaçtı”

diyorsunuz. Yani iki şey birbirine uymuyor onlarda, gerçekten hiç güvenim yok onlara. Keşke bizim devletimiz bir el atsa, keşke. Ama yok, maalesef.

G. Peki, siz, çocuk kaçığında nerede olduğunu biliyor musunuz? Nerelere gidiyor?

K. Benim burada arkadaş çevremın çoluğu çocuğu var, onlar görüyorlar. Birisi diyor ki mesela, “Kızınızı kermeste gördük, haberin var mı?” “Yok, bilmiyorum” diyorum. Ondan sonra bana fotoğraf gönderiyorlar, “Bak, bu senin kızın” diyorlar, “Bak, elinde sigara, yırtık pırtık bir pantolon.” Ondan sonra diyorlar ki, “Bir oğlanla öpüştü, yine buluşacaklarmış.” Bunları duyunca serseme dönüyorum. Hani boksta, adam bir sağ vurur, daha kendine gelmeden bir de sol vurur ya, aynen öyle, sersemliyorum o ara. Yani buyurun kaldırın kaldırabiliyorsanız.

G. Peki, Gençlik Dairesi görevlilerinin tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz ... Hanım, size yaklaşımları nasıl?

K. Çok çok, nasıl derler, Türkçe nasıl söylerler, çok geyik alıyorlar; “İşte biz Kızınızla...” Benimle görüşen beyefendi Türk. Ben ona da yöneltiyorum bazen; diyorum ki, “Sizin bacınızın böyle olduğunu düşünün, kaldırabilir misiniz?” “Hayır” diyor. “Bakın, ben size Gençlik Dairesi olarak değil, insan olarak soruyorum; kaldırabilir misiniz böyle bir şeyi? Bakın, benim örfüm-âdetim belli, elhamdülillah Müslüman’ım. Siz bilmiyorum nesiniz, Malatyalı mısınız, nerelisiniz, hiç önemli değil; ama insan olmak önemli. Ama benim bir de yetiştiğim örf-âdetlerim var, bunu kulak ardı etmemeniz gerekiyor. Ama hiçbirini yapmıyorsunuz” dedim. Düşünün, ben 9 yaşımdan beri kapalıyım, şu an hemen açılısam, millet bir tuhaf bakar yani, tuhaf olur insan, “Acaba ne evre geçirdi ki bunu yaptı?” der herkes. Kızımı zorla kapatsam haydi neyse... İnanın, her türlü zoruma gidiyor. Bir de Gençlik Dairesi böyle... H.A. diyor ki, “Biz uğraşıyoruz. Bu yaştaki, bu yaş dönemindeki çocuklar böyle...” Ama öyle bir gelişim göremedim ben. 5 aydır neredeyse hiçbir şey göremedim. Kızınız durmadan kaçıyor, bir türlü başlayamadık. Neymiş; hanımefendi şimdi psikologa gidiyormuş da ayda bir kere, oraya gittiği zaman çok sinirli oluyormuş. Ben dedim, “Haydi oradan!” Rahatlaması gerekiyor. Neymiş; kendini açmıyormuş. Bir kere daha bizi böyle

kinderheim'a çağırdılar, Kızımın kaldığı yere. En korkunç olanı da bu. “Kızınızın yaşadığı yeri tanımanız gerekiyor” diyor. “Kızınız nerede yatıyor, nerede yemek yiyor, görmeniz gerekiyor” diyor. Dedim, “Şaka mı bu ya?!” “Ben oraya gitmek istemiyorum” diyorum; Gençlik Dairesi, “Lütfen, benim hatırıma geleceksiniz” diyor. Yani “İstersen gelme! Mecbursun gelmeye” der gibi.

G. Peki, ...Hanım, siz orayı neden görmek istemiyorsunuz?

K. Şöyle söyleyeyim size beyefendi: Ben ilk gittim notaufnahme'de, benim kızım notaufnahmen'den normal gruba yerleştirilecekti. “Anne, sen yaş pastaları çok güzel yapıyorsun, gel, beraber yapalım” dedi, “Kız kardeşim de gelsin, ne olur, özledim” dedi. Ama öbür kızım ablasını hiç görmek istemiyor, yalan söylediği için. “Benim babam asla” diyor... Eşimin yıkılışını görünce, eşim ağlayınca... Ufak kızım bize çok düşkün, çok sever bizi. “Anne, size ne yaptı...” diyor. Hatta ilk zamanlar ayağımın altını öpüyordu çocuk, okuldan gelir gelmez ayağımın altını öpüyordu. “Kızım” dedim, “Sen...” Hatta çocuğu güldürmek için yaptım bunu. “Annem” dedim, “Böyle bir şey yapmana gerek yok. Biliyorum, sen de üzülüyorsun; ama...” “Evet anne, çok zoruma gidiyor” diyor, “Beni de almasınlar. Ne olur anne, beni verme” diyor çocuk. Düşünün yani, böyle düşünen bir çocuk. Her neyse. Onun da gönlünü aldım, götürdüm oraya. Orada bazı olaylar oldu. Orayı niye istemiyorum? Çok güzel soru. Bir kere, orada saygı yok çocuklara. Ben orada pasta yaparken, o bayan sordu, “Öğle yemeği yapacağız, saat 12.00-13.00 gibi yemeleri gerekiyor; senin pasta ne kadar sürer?” Dedim, “Ben 10.45'te geldim, aşağı yukarı 1 saat sürer.” “Tamam” dedi. “Fırında işin bittikten sonra ben pizza yapacağım çocuklara” dedi. Pizza yapacağım dediği de hep hazır mamuller. Her neyse. İçinden demiri çıkardı, hani içinde bir demir olur tepsili fırınları, onu çıkardı, hiç demeden... Ben kendim yemek okulunda çalıştığım için iyi bilirim; mesela fırından bir şey çıkardığınız zaman etrafınıza demeniz gerekiyor, “Şu anda ben fırından bir şey çıkardım, dikkatli olun, buraya yaklaşmayın.” Bunu demiyor. Hani eğitilmiş ya, üniversite okumuş hanımefendi. Onu demeyince, kızım kolunu bir yaktı. O da zannetti ki ben koydum oraya. Ondan sonra, öbür kızım da durmadan, “Anne, burası çok tuhaf bir yer; çok güzel görünüyor, ama çok bunaltıcı, ablam buraya nasıl dayanıyor?” diye kulağıma

söylüyor. Ben de, “Annem, benim hatırım için, ne olur, biraz dayan” diyorum, kafasını okşuyorum, sever gibi yapıyorum, onu yumuşatmak adına. Tabii, benim öbür kızım da farklı görüyor bunu, “Kasten yanımda seviyor” anlamında. Velhasıl, hanımefendi küstü gitti. Hanımefendi küsmeden önce, oradaki kadın da pizzayı yapıyor, biberleri, bilmem neleri hiç yıkamadan doğruyor. Orada bir Suriyeli çocuk vardı, “Ayağıma çok kötü bir şey battı, canım acıyor” dedi. Ben de dayanamadım... Çocuklara dayanamıyorum çünkü. Kadın, “He he, geçer” dedi. Hiç kucağına alma yok, sevme yok, çok böyle dominant bir şekilde onu söyledi. “Bu ne yarabbi” dedim. Ondan sonra aklıma bizim Türkiye geldi. Hani Suriyelilere böyle ailecek bir şeyler yapıyorlar, bilmem ne yapıyorlar ya, televizyonlardan gördüğümüz şekilde. “Rabbim, iyi ki Türk milletine vermişsin merhameti böyle” dedim. Her neyse. Çocuk, “Su içeceğim” dedi. “Aha orada bardak, biliyorsun yerini, iç” dedi. Ama daha çok o pizzayı yıkamadan, hijyenik olmadan o pizzayı verip de yedirmesi ağıma gitti. Onun üzerine et koydu, Almanlardan alınmış bir et. Ben dedim, “kızım bunları yiyemez, ben Alman marketlerinden almıyorum, biz Müslüman’ız.” “Aa, onun içinde bir şey yok” dedi. “İçinde bir şey yok olur mu; domuzun yağı var onun içinde. Bak, yazıyor” dedim, okutturdum, gözüne de soktum. Öyle elini melini yıkamadan, biberleri falan suyun altına koymadan pizzaya koydu. O daha çok beni rahatsız etti.

Yani oradaki eğitimcilerin oradaki çocuklara saygısı yoksa, benim çocuğuma hiç saygısı olmaz. O yüzden sevmiyorum. Biraz uzun uzun anlattım; ama gerçekten, insanın şeyine dokunuyor, insanlığına dokunuyor.

G. Peki, göçmen olmanın, yani Türkiyeli olmanın bir etkisi var mı, onları hissediyor musunuz?

K. Lafa gelince yok öyle bir şey diyorlar da, tabii ki her yerde hissettiriyorlar. Bu illa ki ... gibi değil, tabii ki de var. Olmaz olur mu, her yerde var. İstedikleri kadar onlar söylesinler, her zaman için... İnanın, Bulgaristanlılar geldi, ben Çingene dedim... Hatta başımdan bir olay geçti, kızımın kolunu kırdı kız. Yani herkes Türkiye’de Bulgaristanlı demez, Çingene derler, değil mi ve bunda art niyet yoktur yani söylerken. Ben ona Çingene dedim diye okul çağırdı beni; “Siz hakaret edemezsiniz, Çingene küfür gibi bir şey” dedi. “Pardon, ben çok özür dilerim”

dedim. Bir de bayan beni tanıyor. “Bayan Arslan, ben zaten sizin kötü bir insan olmadığınızı biliyorum; ama bunu söylemem gerekiyor” dedi. “Benim çocuğumun kolu kırılınca... İşte bir şekilde bu çingene kız yapmış. Söylediğimin kötü bir anlamı yok” dedim. Yemin ederim, okula çağırdılar apar topar, öğretmen beni sevdiği halde. Neden? Biz burada 50 küsur seneyi geçti yerleşeli. Almanya’ya benim babam sene 1963’te gelmiş. Artık daha önce gelmemişse, Allah bilir. Düşünün, bizleri bu kadar kabullenmediler, Bulgaristanlıları kabul ettikleri kadar.

G. Peki, ... Hanım, kültürel değer ve inançlarınızı dikkate alıyorlar mı?

K. Hiçbir zaman, hiçbir zaman. Dikkate alsalar zaten kızımı.. Rabbimiz nasıl buyuruyor; “Bir mümin kadın gece vakti dışarı çıkmasın” diyor. Bir mümin olan kadının gece vakti dışarıda işi yok. Çünkü şeytanlar fink atar. Yani zannetmiyorum ki benim dinime dikkat etsinler. Kızımı bırakın, ben bile kadın halimle normalde akşam olduktan sonra çıkamam, yasaktır. Yani zannetmiyorum dikkate alsınlar, hoşlarına bile gidiyordur o durum.

G. Peki, bir yerlere başvurdunuz mu, destek aldınız mı?

L. Yok, destek almadım. “Siz çocuğunuzu geri istiyorsanız...” dedi. Eşim dedi ki, “Bu kız yine kaçacak, iyice şey olacak.” Ataşelikteki M. Hanım’dı yanılmıyorsam, “... Hanım, çocuğunuzu gerçekten geri istiyorsanız avukata gidin” dedi, “O zaman daha böyle güçlü bir süreç olacaktır” dedi. Ama biz hangi avukat iyidir, hangisi kötüdür, hiç bilemediğimiz için, nereye başvuracağımızı hiç bilemiyoruz.

G. Peki, şu an kızınızla ilişkileriniz nasıl, görüşüyor musunuz?

K. R. Hanım bizi bayağı bir elinde oynatıyor. Dedim ya, psikologa gidiyormuş, çok morali bozulmuş falan. Hatta Gençlik Dairesi çağırdı bizi, konuştuk; “Annesi babası olarak görüşmek zorundasınız, lütfen” dedi. Ondan sonra gittik, hanımefendi... Benim beyim dayanamadı... Ben eşime sordum, “Mustafa, Almanca bir şey söylüyor, anlıyor musun?” Hatta eşim masadan kalktı; “Ben baba olarak görülmüyorum ki burada, neyini anlayayım; anlamasam da olur” dedi. Kalktı masadan, çıktı; tabii, gözleri dolmuş bir şekilde. Ondan sonra benim kız da bunun üzerine çıktı gitti. Bana sordular: “Neden eşiniz böyle bir şey yaptı?”

Dedim, “Kolay değil bunu böyle yaşamak; size uzaktan çok kolay geliyor olabilir, ama...” “Biz anlıyoruz” dediler. “Hayır, beni anlayamazsınız. Sizin evladınız olmadığı için anlayamazsınız. Beni anlıyormuş gibi yapmayın lütfen” dedim. Dedim yani, çekinmiyorum, onlardan çekinmiyorum; ben tek Allah’tan korkarım. Dedim onlara, “Siz beni anlayamazsınız, anlayamayacaksınız da” dedim.

G. Yani A. Hanım, özellikle şey diyebilir miyiz, eşiniz bu şekilde suçlanmaktan dolayı çok şey yaşadı, doğru mu? Neler yaşadı?

K. Tek suçlanmaktan değil. Bizim kızımız isteyerek olan bir çocuk, hani sevilen bir çocuktur. Ki küçükken babasına anne diyen bir çocuktur. Kimsemiz olmadığı için, eşime hep, “..., çay getir. ..., bunu getir” derdi, benim eşimin adı resmen ...’ydi yani, Mustafa değil, ...’ydi. Yani eşim onu o kadar çok severken, bunun böyle yapması... Ki bir kere bile tokat atmayan bir insanın zoruna gider. Yani siz olsanız, yapmadığınız bir şey için suçlansanız, siz de böyle bocalarsınız, zorunuza gider, kırılırsınız. Benim eşim de kırıldı tabii. “Babam beni dövdü” demesi çok zoruna gitti eşimin. Ki eşim her zaman, “Kızım, bak, namusumuz çok önemli. Bizim için namus çok önemlidir. Şöyle yapma, böyle yapma” diye söylemiştir, kaç kere karşısına alıp konuşmuştur kızımla.

G. Bu, baba için de, sizin için de çok ağır, zor bir durum.

K. Tabii ki zor bir durum. Benim eşim için daha fazla zor bir durum. Eşim, diyorum ya, babasız büyüdüğü için, çocuklarına daha bir düşkün baba. Ama işte böyle olunca, yazık, adamcağız, Almancası da yeterli değil derdini anlatabilsin, resmen psikolojik olarak bir çöküş yaşadı. Daha hâlâ da yaşamakta. Mesela, size söyleyeyim, “O kızıdan bir şey duymak istemiyorum” diyor. Ama mesela, atıyorum, kız kardeşiyle konuşuyoruz, yani kızımla konuşuyoruz, Hümeýra’yla, merakla gözüme bakıyor. “Hani bir şey duymak istemiyordun?” diyorum. “Yahu, göstere” diyor. “Hayır, göstermeyeceğim, senin psikolojin bozuluyor” dediğim zaman, “Hasbinallah! Yahu, göstere” diyor. Onun umurunda olmasa böyle bir şey yapar mı?! Kırgın yani. Resmen onun hayatından bir şey aldılar.

G. Peki, şu an ailede, bu çocuğun koruma altına alınmış olması nedeniyle diğer çocuklarınızla ilgili bir şey var mı, ailede başka değişimlere yol açtı mı?

K. Zaten o çocuk esirgemedi bize geldiklerinde, çocuklarımızla bizi çağırdıklarında, zaten hemen haber uçuşmuş, bütün okullar, mesela hangi çocuk hangi okuldaysa, müdürlere sorulmuş. Allah'ıma şükürler olsun ki, benim H. çok farklı bir çocuk, yaşından olgun bir kız. Onları da sormuşlar yani öğretmenlerine. Benim kızımın, özellikle ikinci kızım için söylüyorum, hiçbir problemi yok. Hatta veliler toplantısına gitmek istiyorum, öğretmen diyor ki, "Bayan Arslan, sizin kızınızla hiç problemim yok; dersleri güzel, ahlakı güzel. Az biraz çocukluk hareketleri var, o da normal, çocuk çünkü." Yani beni kabul etmiyorlardı veliler toplantısına. Mesela benim oğlum novademitus hastası, Türkçesini bilmiyorum, öyle bir hastalığı var, geceleri mesela kalkar, agresif olur. Oğlum daha çok agresiftir. Onun bile kindergarten e gidip sormuşlar, "Çocuk nasıl?" diye. Onlar da demiş, "Biz bir problem görmüyoruz." Yani "Dövülen bir çocuk değil" demişler. Çünkü orada çalışan bayan, kızlarımın da öğretmeni olduğu için, kreş öğretmeni, onlar demiş, "Biz Bayan Arslan'ı uzun zamandır tanıyoruz, çocukların hiçbir tarafında bir morluk ya da bir darp, hiçbir şey görmedik, hep tertemiz getirir çocuklarını" diye söylemiş.

G. Yani böyle bir şiddet ya da çocuğa kötü davranma gibi bir şey yok ailede.

K. Hayır, hayır, kesinlikle öyle bir şey yok. Ama diyorum ya, farz edin ben çocuğumu dövdüm, eşim bu sefer beni döver. Çünkü eşim babasız büyümüş; altı aylıkmış, ikizmiş, kaybetmiş babasını. Yani çocukları aşırı çok sever. Böyle bir baba da yoktur yani. Türk erkekleri baba olarak çocuklarıyla pek ilgilenmezler. Ama benim eşim gerçekten ilgilenir, şey yapar. Çok farklı bir şey yani, çok farklı bir eşim var, Allah razı olsun.

G. Peki A. Hanım, teşekkür ederim. Var mı eklemek istediğiniz başka bir husus?

K. Yok, eklemek istediğim başka bir husus yok. Ama şu olabilir: Türkiye, devlet olarak, bilmiyorum yani, bir an önce... Haydi benim çocuğumu böyle alalım, benim çocuğum kendi istedi; ama çocukları ellerinden alınan aileler çok perişan durumda, çok kötü bir durumda.

G. Bu anlamda neler yapılması gerekiyor sizce, talepleriniz neler?

K. Şöyle düşünüyorum: Geçen hafta arkadaşlara da dedim, keşke bizim Türkiye Cumhuriyeti burada, Almanya'da bir yer almış olsa, keşke burada öyle bir çocuk esirgeme yurdu öyle olsa, ki içimiz rahat olsa. Anlatabiliyor muyum? Yani nasıl ki başkonsolosluğumuz var, orada bir mescit var, orada bilmem ne var, biliyorsunuz oraya haram girmez, Türkiye'ye ait bir yer; isterim ki, burada, Almanya'da öyle bir yer de açılsın, Almanya'da da böyle birileri olsun, koruma aileleri olsun. İsterim yani. Ha, koruma aileleri var diye duydum; ama mesele o değil, gerçekten yurtlar yapılması gerekiyor. Bakın, Suriyeli bir çocuk, gerçekten kafasını okşadım, orada Peygamber Efendimizin hadisi aklıma geldi. "Canım acıyor" diyor, çocuğa bir şey yapamıyorum. Çünkü ben yabancıyım onun için. Bir şey yapmış olsam kadın bana kızacak, zaten beni kovdu oradan o gün, hanımefendi beni orada istemedi kızım, "Çabuk burayı terk edin" dedi. Hani o çocuğun masumiyetini görseniz. Suriyeli; anne yok, baba yok, babaanne de Almanca bilmiyor diye çocukları elinden almışlar, bilmiyorlar ne olduklarını bile. O çocuk ne olacak; Hristiyan olarak yetişecek.

G. Yani bizim kültürümüze, örf ve âdetlerimize uygun heim'lar mı olmalı?

K. Tabii, tabii. Eğer öyle bir şey varsa... Ki var, maalesef kötü aileler de var, artık neden öyle olduğunu bilmiyorum, ama var, öyle aileler de var.

G. Peki, çok teşekkür ederim.

K. Ben de teşekkür ederim. Ama gerçekten böyle bir şey olursa memnun oluruz.